ÎNTRU SLAVA SFINTEI ŞI CELEI DE O FIINŢĂ,
DE VIAŢĂ FĂCĂTOAREI ŞI NEDESPĂRŢITEI TREIMI

TIPIC BISERICESC

CUPRINZÎND RÎNDUIALA
CELOR ŞAPTE LAUDE, A SFINTEI LITURGHII,
A SFINTELOR TAINE ŞI A IERURGIILOR MAI DE
SEAMĂ, PRECUM ŞI ALTE ÎNDRUMĂRI LITURGICE

PENTRU UZUL
ŞCOLILOR TEOLOGICE, PREOŢILOR
ŞI PAROHIILOR DIN PATRIARHIA ROMÂNĂ

Tipărit cu aprobarea Sfîntului Sinod
şi cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte

JUSTINIAN

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ŞI DE MISIUNE ORTODOXĂ
BUCUREŞTI 1976

Cîteva cuvinte despre împărţirea anului bisericesc şi despre cărţile de slujbă folosite de slujitorii bisericii

Anul bisericesc se împarte în trei perioade sau părţi mari, pe care le numim de obicei după cărţile de slujbă mai importante, folosite la strană, în timpul fiecăreia dintre ele, şi anume :

1. **Perioada Octoihului,** adică timpul în care folosim mai ales cartea de slujbă numită «O c t o i h» şi care ţine de la Duminica întîi după Rusalii pînă la Duminica Vameşului şi a Fariseului din anul următor. Durata sau lungimea acestei perioade variază de la an la an, fiind în legătură cu data Sfintelor Paşti, care se schimbă în fiecare an ; cu cît Sfintele Paşti dintr-un an oarecare cad mai devreme iar în anul următor mai tîrziu, cu atît perioada Octoihului din aceşti ani este mai mare (poate să cuprindă cel mult 40 săptămîni) şi, dimpotrivă, cu cît Sfintele Paşti dintr-un an oarecare cad mai tîrziu iar cele din anul următor mai devreme, cu atît perioada Octoihului se scurtează (pînă la cel mult 26 săptămîni).

2. **Perioada Triodului,** adică timpul în care folosim mai ales cartea de slujbă numită «T r i o d» şi care ţine de la Duminica Vameşului şi a Fariseului (cînd se încheie perioada Octoihului) pînă la Duminica Sfintelor Paşti, cuprinzînd în total 10 săptămîni.

3. **Perioada Penticostarului,** adică timpul în care folosim cartea de slujbă numită «Penticostar» şi care ţine de la Duminica Sfintelor Paşti (cînd se încheie perioada Triodului) pînă la Duminica întîi după Rusalii sau a Tuturor Sfinţilor, cuprinzînd în total 8 săptămîni.

Ţinînd seama de această împărţire a anului bisericesc, partea de la început a Tipicului de faţă va cuprinde, ca în toate cărţile de acest fel de pînă acum, trei mari capitole, cîte unul pentru fiecare din cele trei mari subdiviziuni ale anului liturgic, începînd cu cea a Octoihului, care este cea mai lungă, continuînd cu cea a Triodului şi terminînd cu cea a Penticostarului. Întreagă această parte a Tipicului se ocupă cu rînduiala Laudelor bisericeşti (cele şapte Laude), adică a sfintelor slujbe care alcătuiesc serviciul divin zilnic al Bisericii (Vecernia, Pavecerniţa, Miezonoptica, Utrenia şi Ceasurile, la care se adaugă Sfînta Liturghie). Cele trei cărţi de slujbă mai mari, amintite aici, adică : *Octoihul, Triodul* şi *Penticostarul,* care se întrebuinţează fiecare numai în perioada respectivă, cuprind părţile variabile ale rînduielii Laudelor bisericeşti, adică rugăciunile, cîntările şi citirile biblice care se schimbă de la o zi la alta (în perioada Triodului şi cea a Penticostarului) sau de la o săptămînă la alta (în perioada Octoihului). Toate aceste cîntări, rugăciuni şi citiri biblice se referă numai la persoana, viaţa şi activitatea răscumpărătoare a Mîntuitorului Iisus Hristos, a Cărui amintire ni se reînnoieşte în fiecare an prin rînduielile liturgice din cadrul anului bisericesc.

La aceste cărţi de slujbă, fundamentale pentru partea variabilă a serviciului liturgic, se adaugă cele 12 volume ale *Mineielor,* care se folosesc în tot cursul anului (cu excepţia unor mici intervale de timp) şi care cuprind alte cîntări, rugăciuni şi citiri biblice schimbătoare din rînduiala slujbelor celor şapte Laude, care se referă însă la sfinţii Bisericii, pe care îi pomenim şi îi sărbătorim în diferitele zile ale celor 12 luni din anul bisericesc ortodox. Grupa cărţilor mari de slujbă în care se cuprind părţile variabile din rînduiala Laudelor bisericeşti se completează cu *Psaltirea* (care cuprinde

cei 150 psalmi împărțiți în 20 catisme, așa cum se folosesc la serviciul divin), *Apostolul* și *Evanghelia,* care cuprind pericopele din cărțile sfinte ale Noului Testament folosite la serviciul divin.

Partea invariabilă (neschimbătoare) a slujbelor celor șapte Laude, în care se încadrează părțile variabile ale acestor slujbe, se află în alte cărți de slujbă, mai mici, folosite de slujitorii bisericești, și anume: *Ceaslovul* folosit de cîntăreți mai mult în zilele de rînd ale săptămînii, *Octoihul mic* sau *Catavasierul,* folosit de cîntăreți numai pentru slujbele din duminici și sărbătorile mari (praznicele împărătești), și *Liturghierul,* folosit numai de preoți, pentru slujba Vecerniei, a Utreniei și a Sfintei Liturghii din tot anul.

Cît privește rînduiala **Sfintelor Taine și a ierurgiilor,** care alcătuiesc obiectul părții a doua din Tipicul de față, ea fiind aceeași peste tot anul, este cuprinsă în cartea de slujba numită *Molitfelnic* sau *Evhologhiu,* iar cele mai de seamă dintre aceste slujbe se află și în extrasul numit *Aghiasmatar.*

Îndrumările și lămuririle cuprinse în ultima parte a Tipicului de față, privitoare la unele împrejurări deosebite din viața liturgică a Bisericii, ori la unele amănunte din serviciul divin, sînt luate din diferitele cărți de slujbă amintite pînă aici, din vechile Tipicuri și îndrumări chiriarhale, ori din tradiția și practica liturgică a Bisericii noastre.

PARTEA ÎNTÎI

RÎNDUIALA LAUDELOR BISERICEȘTI ȘI A SFINTEI LITURGHII ÎN CELE TREI PERIOADE ALE ANULUI BISERICESC

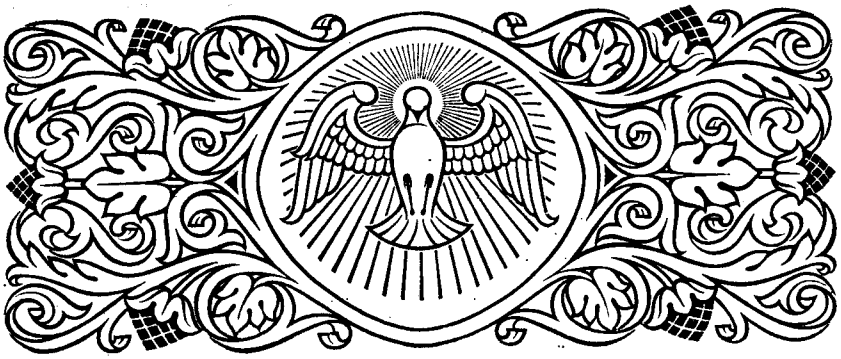

Perioada Octoihului adică rînduiala slujbelor la care are precădere Octoihul

A. — RÎNDUIALA CELOR ŞAPTE LAUDE SAU SLUJBELE SERVICIULUI DIVIN ZILNIC

Serviciul divin zilnic complet, adică aşa cum se săvîrşeşte în mînăstiri şi în catedralele chiriarhale, este alcătuit din mai multe sfinte slujbe, pe care le numim de obicei cele **şapte Laude,** adică cele şapte momente în care Biserica laudă pe Dumnezeu în fiecare zi, după cuvîntul psalmistului : «De şapte ori pe zi Te laud, Doamne, pentru judecăţile Tale cele drepte» (Ps. CXVIII, 164). Aceste sfinte slujbe sînt următoarele :

1. **Vecernia** sau slujba de seară ;
2. **Pavecerniţa (Dupăcinarea)** sau slujba de după masa de seară ;
3. **Miezonoptica (Polunoşniţa)** sau slujba de la miezul nopţii ;
4. **Utrenia** sau slujba dimineţii, urmată îndată de Ceasul întîi, sau slujba primului sfert din zi ;
5. **Ceasul al treilea** sau slujba sfertului al doilea din zi ;

6. **Ceasul al şaselea** sau slujba de la miezul zilei, la care se adaugă de obicei **Obedniţa** sau Prînzînda (Tipică), adică slujba din timpul mesei de la amiază ;
7. **Ceasul al nouălea,** adică slujba ultimului sfert al zilei.

Serviciul divin zilnic se completează cu slujba **Sfintei Liturghii,** care însă nu se socoteşte între cele şapte Laude.

Precum se vede, am început enumerarea celor şapte Laude cu Vecernia (slujba de seară), pentru că ziua liturgică sau bisericească începe cu seara şi ţine pînă în seara zilei următoare, aşa cum se numără în Sfînta Scriptură zilele creaţiei lumii : «Şi a fost seară şi a fost dimineaţă : ziua întîi... ; şi a fost seară şi a fost dimineaţă : ziua a doua...» şi aşa mai departe (Fac. I, 5, 8, 13, 19, 23, 31). Serviciul divin al fiecărei zile liturgice începe deci cu Vecernia şi se încheie cu Ceasul al nouălea. Obişnuit însă Ceasul al nouălea se citeşte, atît în mînăstiri cît şi în bisericile de enorie, nemijlocit înaintea Vecerniei zilei următoare, alcătuind astfel, împreună cu Vecernia şi cu Pavecerniţa, **ciclul** sau **grupul slujbelor de seara** din fiecare zi, adică : 1. Ceasul al nouălea, 2. Vecernia şi 3. Pavecerniţa.

De aceea, avînd în vedere situaţia de fapt, adică practica bisericească, vom începe descrierea rînduielii slujbelor zilnice cu Ceasul al nouălea, ţinînd seama însă că el încheie serviciul divin al zilei în care ne aflăm şi că prin Vecernie, care se săvîrşeşte îndată după el, începem serviciul divin al zilei următoare.

În practică, la bisericile de enorie nu se face slujbă în fiecare zi, ci numai în zilele de duminici şi sărbători şi nici atunci nu se săvîrşesc toate cele şapte Laude, ci numai **Vecernia** (cu sau fără Ceasul al nouălea) şi **Utrenia** (iar uneori şi Miezonoptica). De aceea, vom stărui mai mult asupra Vecerniei şi Utreniei, numite şi Laude mari, în rînduiala cărora preotul are un rol important, şi vom trece mai repede peste celelalte laude, Pavecerniţa, Miezonoptica şi Ceasurile, numite şi Laude mici, care se săvîrşesc numai în mînăstiri şi în rînduiala cărora preotul are un rol

foarte redus, ele fiind alcătuite mai mult din psalmi şi rugăciuni care se citesc la strană. Rînduiala lor o aflăm, de altfel, pe larg în cartea de slujbă pentru cîntăreţii bisericeşti, numită Ceaslov sau Orologiu.

1. Ceasul al nouălea

La vremea prescrisă de Tipic (între orele 3-4 după amiază) sau rînduită de cel mai mare (înainte de apusul soarelui), cîntăreţul sau paracliserul toacă, trage clopotele şi aprinde candelele [1].

Intrînd în biserică, preotul zice rugăciunea : **Intra-voi în casa Ta, închina-mă-voi în biserica Ta cea sfîntă, întru frica Ta, Doamne, povăţuieşte-mă întru dreptatea Ta, pentru vrăjmaşii mei, îndreptează înaintea Ta calea mea.** În mijlocul bisericii se opreşte sub policandru şi se închină de trei ori spre răsărit, zicînd încetişor, de fiecare dată : **Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul, şi mă miluieşte.** Merge la iconostas (tetrapod), se închină de două ori, zicînd troparul sfîntului sau al sărbătorii, sărută icoana, se închină încă o dată ; merge şi depune metanie (se pleacă) în faţa tronului arhieresc (în mînăstiri, îşi ia binecuvîntarea de la cel mai mare, dacă este de faţă). Apoi intră în altar, pe uşa dinspre miazăzi, sărutînd chipul sfîntului Arhanghel zugrăvit pe ea şi zicînd rugăciunea : **Intra-voi în casa Ta...,** face două metanii mari în faţa sfintei mese şi sărută sfînta masă, sfînta Evanghelie şi sfînta cruce şi face încă o metanie (dacă poartă culion, îşi descoperă capul, ori de cîte ori sărută sfînta masă sau sfintele icoane) ; apoi îşi pune epitrahilul şi ieşind pe uşa dinspre miazănoapte, vine în faţa uşilor împărăteşti (atît sfintele uşi cît şi perdeaua fiind închise), se închină şi dă binecuvîntarea pentru începerea slujbei: **Bine cuvîntat este**

1. La mînăstiri şi catedralele chiriarhale, paracliserul sau monahul rînduit să facă aceasta merge şi îşi ia binecuvîntarea de la cel mai mare (stareţ).

Dumnezeul nostru... [2]. Cîntăreţul răspunde : **Amin. Slavă Ţie..., Împărate ceresc...** şi celelalte [3], citind după Ceaslov, Ceasul al nouălea. În timpul rugăciunilor începătoare, preotul rămîne în faţa uşilor împărăteşti pînă după **Tatăl nostru...,** cînd rosteşte ecfonisul : **Că a Ta este împărăţia...,** iar cînd cîntăreţul zice : **Veniţi să ne închinăm...,** se închină şi el de trei ori, apoi intră în sfîntul altar pe uşa dinspre miazăzi. În continuare, la strană se citesc Psalmii 83, 84 şi 85, apoi **Slavă...** şi troparul sfîntului sau al sărbătorii din Minei, troparul Născătoarei, glasul al 8-lea, din Ceaslov: **Cel ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară...** [4], rugăciunile începătoare **(Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte) ; după **Tatăl nostru...,** preotul rosteşte din altar ecfonisul obişnuit : **Că a Ta este împărăţia...** ; apoi la strană se citeşte c o n d a c u l sfîntului (al sărbătorii, pe care îl găsim în Minei, după Cîntarea a 6-a a canonului), **Doamne miluieşte** (de 40 de ori) şi rugăciunea : **Cel ce în toată vremea şi în tot ceasul..., Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Slavă... Şi acum... Ceea ce eşti mai cinstită..., Întru numele Domnului...,** iar preotul (din altar) zice ecfonisul : **Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi şi ne binecuvintează, luminează faţa Ta peste noi şi ne miluieşte.** Îndată la strană se citeşte rugăciunea sfîntului Vasile cel Mare **(Stăpîne Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...)** [5], cu care se sfîrşeşte Ceasul al nouălea (în timpul acestei rugăciuni, preotul iese şi se închină pentru Vecernie, precum se arată mai pe larg la începutul rînduielii Vecerniei).

Dacă Ceasul al nouălea s-a citit în pronaosul (tinda) bisericii, cum se obişnuieşte în mînăstiri, atunci, după rugăciunea de mai sus, preotul, înainte de a începe Vecernia, face otpustul (apolisul) mic, astfel : Preotul : **Slavă Ţie, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ţie.** Cîntăreţul : **Sla-**

2. Dacă însă epitrahilul stă agăţat pe uşile împărăteşti, cum se obişnuieşte la unele mînăstiri, preotul nu mai intră în altar, ci după ce s-a închinat în mijlocul bisericii, vine şi rămîne pe solee, îşi pune epitrahilul, după rînduială, şi dă binecuvîntarea.

3. În mînăstiri, dacă cel mai mare e de faţă şi vrea, zice el : **Amin, Împărate ceresc...,** iar cel rînduit continuă cu **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte.

4. Dacă la Minei sînt două tropare, îndată după **Doamne, miluieşte** (de 3 ori) se pune întîi primul tropar, apoi **Slavă...** al doilea tropar, **Şi acum... Cel ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară...**

5. În mînăstiri, de voieşte, o citeşte cel mai mare.

vă... Şi acum... Doamne miluieşte (de 3 ori), **Binecuvintează.** Preotul : **Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru, pentru rugăciunile preacuratei Maicii Sale şi ale tuturor sfinţilor, să ne mîntuiască şi să ne miluiască pe noi, ca un bun şi de oameni iubitor.** Preotul : **Pentru rugăciunile...**

După aceasta, preotul şi credincioşii (monahii) înaintează în naosul (sînul) bisericii şi se începe Vecernia.

Dacă însă Ceasul al nouălea se citeşte chiar în naos, cum se face de obicei în bisericile de enorie, atunci nu se mai face otpust la sfîrşitul Ceasului al nouălea, ci îndată după rugăciunea sfîntului Vasile cel Mare se începe Vecernia.

2. Vecernia

Slujba Vecerniei este de două feluri : a) Vecernia sărbătorilor (Vecernia cu vohod) şi b) Vecernia zilelor de lucru (Vecernia fără vohod).

Trebuie să observăm însă că Vecernie cu vohod au nu numai duminicile şi sărbătorile respectate în popor şi însemnate în calendar de obicei cu roşu, ci şi zilele unor sfinţi mai însemnaţi, care nu sînt sărbătoriţi peste tot, ci numai în unele părţi sau Biserici Ortodoxe, ca, de exemplu : sfîntul Sava (la 5 decembrie), sfîntul Ioan Gură de Aur (la 13 noiembrie), sfîntul Grigore Teologul (la 25 ianuarie) şi alte zile pentru care rînduiala din Mineiul respectiv prevede vohod la Vecernie. Noi vom începe cu rînduiala Vecerniei sărbătorilor, pe care o vom descrie mai pe larg, pentru că se săvîrşeşte şi în bisericile de enorie, lăsînd la urmă Vecernia zilelor de lucru, care nu se săvîrşeşte de obicei decît în mînăstiri şi în catedralele episcopale.

Duminicile şi sărbătorile mai mari, în ajunul cărora se face în mînăstiri Priveghere (adică Vecernia şi Litia, urmată îndată de Utrenie), au două Vecernii : una mică şi una mare. Vecernia mică se săvîrşeşte numai în mînăstiri, înainte de apusul soarelui, după Ceasul al nouălea ; după aceea, monahii iau cina, iar după apusul soarelui se reîntorc în bise-

rică, pentru Priveghere (dacă nu se face Priveghere, nu se săvîrşeşte nici Vecernia mică, ci numai cea mare). La bisericile de enorie însă Vecernia mică nu se face niciodată ; de aceea nu ne vom ocupa aici de ea, ci vom trece direct la Vecernia propriu-zisă (Vecernia mare sau Vecernia cu vohod).

În descrierea rînduielii slujbei — atît la Vecernie cît şi la celelalte slujbe — vom avea în vedere situaţia de fapt de la marea majoritate a bisericilor de enorie, unde preotul slujeşte singur, fără diacon.

a) Rînduiala Vecerniei sărbătorilor, săvîrşită de un singur preot, fără diacon. — Dacă s-a citit Ceasul al nouălea, în timp ce la strană se citeşte rugăciunea de la sfîrşitul acestei slujbe (**Stăpîne Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...**), preotul lasă epitrahilul pe sfînta masă, se închină în faţa sfintei mese, iese pe uşa dinspre miazănoapte, vine în mijlocul bisericii (sub policandru), se închină de trei ori spre răsărit, merge şi depune metanie la scaunul arhieresc (în mînăstiri ia binecuvîntare de la cel mai mare, dacă este de faţă), apoi intră în altar pe uşa dinspre miazăzi, se închină şi sărută sfînta masă şi apoi îşi pune din nou epitrahilul, cu rînduiala ştiută [6]. Deschide dvera (perdeaua uşilor împărăteşti) şi dă binecuvîntarea (**Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...**), stînd în faţa sfintei mese şi închinîndu-se.

Cîntăreţul (în mînăstiri, cel mai mare, dacă este de faţă) răspunde : **Amin. Veniţi să ne închinăm...** şi citeşte, cu glas lin şi dulce, Psalmul 103 («Bine cuvintează suflete al meu, pe Domnul...»).

În acest timp, preotul îşi ia Liturghierul în mîna stîngă, iese pe uşa dinspre miazănoapte şi vine înaintea uşilor împărăteşti ; aici, stînd cu faţa spre altar, se închină de trei ori, îşi descoperă capul (dacă poartă culion) şi citeşte, în taină,

6. Dacă nu se mai citeşte Ceasul al nouălea, şi începe direct cu Vecernia, preotul, intrînd în biserică, se închină în mijloc, după rînduiala arătată la începutul Ceasului al nouălea, apoi intră în sfîntul altar, se închină în faţa sfintei mese, o sărută şi îşi pune epitrahilul pentru începutul Vecerniei, iar după binecuvîntarea de început, cîntăreţul începe rugăciunile introductive cu : **Amin. Slavă Ţie, Dumnezeul nostru..., Împărate ceresc...** şi celelalte.

cele şapte rugăciuni numite «ale luminilor» sau ale Vecerniei, închinîndu-se la sfîrşitul fiecăreia.

După ce se termină citirea Psalmului 103, preotul rămîne în faţa sfintelor uşi, îşi acoperă capul (dacă poartă culion) şi rosteşte ectenia mare (**Cu pace Domnului să ne rugăm**), închinîndu-se la fiecare cerere (atunci cînd rosteşte cuvintele : **Domnului să ne rugăm**). La sfîrşitul ecteniei se închină şi intră în sfîntul altar, pe uşa dinspre miazăzi.

În mînăstiri, monahul rînduit răspunde : **Amin. Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Slavă... Şi acum...** şi începe a citi catisma de rînd din Psaltire, pe analogul aşezat în mijlocul bisericii. Citirea catismei se împarte în trei stări, punîndu-se ectenie mică, după fiecare stare. Sîmbătă seara se citeşte, de exemplu, catisma întîi. La bisericile de enorie, atît sîmbătă seara cît şi în ajunul sărbătorilor din cursul săptămînii (praznice şi sfinţi), se cîntă «Fericit bărbatul...», adică stihurile alese din prima stare a Catismei întîi, care sînt însemnate în Psaltire cu cruce (sau aşa cum le găsim, de exemplu, la începutul Vecernierului uniformizat). În mînăstiri, sîmbătă seara, Catisma întîi se citeşte în întregime, cîntîndu-se atît stihurile însemnate din prima stare (de obicei pe glasul al 8-lea), cît şi cele din starea a doua şi a treia (pe glasul de rînd al Octoihului) ; iar la sărbătorile cu Priveghere şi la sfinţii cu Polieleu din cursul săptămînii se cîntă, ca şi la bisericile de enorie, numai stihurile alese din prima stare a acestei catisme (vezi Tipicul cel mare, cap. 7, p. 13).

După catismă (sau după «Fericit bărbatul...»), preotul iese din altar şi zice ectenia mică, din faţa uşilor împărăteşti.

La strană se cîntă apoi **Doamne, strigat-am...** ; sîmbătă seara pe glasul de rînd al Octoihului, iar la sărbătorile din cursul săptămînii pe glasul pe care se vor cînta stihirile sărbătorii respective, din Minei.

În timp ce la strană se cîntă **Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămîia înaintea Ta...**, preotul începe cădirea, făcînd cădire mare (după regula arătată spre sfîrşitul cărţii). După ce termină cu căditul, sau în timp ce la strană se cîntă ultima stihiră de la **Doamne, strigat-am...** (cea dinainte

de stihira cu **Slavă...**), preotul îşi descoperă capul şi îmbracă felonul (sfita).

Sîmbătă seara, la **Doamne, strigat-am...**, se cîntă zece stihiri, de la Octoih şi de la Minei, astfel :

a) Dacă sfîntul din ziua respectivă de la Minei are numai trei stihiri, fără altă indicaţie, atunci se cîntă întîi toate cele şapte stihiri ale învierii de la Octoih (Catavasier), începîndu-le cu stihul **Scoate din temniţă sufletul meu...**, apoi cele trei stihiri de la Minei, cu cele trei stihuri libere (fără stihiri) din Octoihul mic sau Catavasier (**Că la Domnul este mila...** şi celelalte) ;

b) Dacă la Minei avem trei stihiri, dar cu indicaţia : «pe şase», atunci se cîntă de la Octoih numai primele şase stihiri, iar de la Minei se cîntă patru, repetîndu-se prima stihiră (începîndu-le cu stihul **Din straja dimineţii pînă în noapte...**) ;

c) Dacă la Minei avem doi sfinţi şi şase stihiri, ori sfînt cu Priveghere sau cu Polieleu, atunci se cîntă de la Octoih numai primele patru stihiri, iar de la Minei toate cele şase (începîndu-le cu stihul **De Te vei uita la fărădelegi...**).

La celelalte sărbători, în afară de duminici, stihirile se cîntă numai de la Minei, unde se arată atît numărul stihirilor care urmează să se cînte (de obicei şase sau opt, iar la unele sărbători împărăteşti chiar pe zece), cît şi glasul pe care se vor cînta. Dacă stihirile se cîntă pe mai multe glasuri, **Doamne, strigat-am...**, se va cînta pe glasul primelor stihiri [7]. Stihira de la **Slavă...** se pune totdeauna de la Minei (cînd este), iar la **Şi acum...**, sîmbătă seara se cîntă a Născătoarei de Dumnezeu (dogmatica) glasului de rînd, din Octoih ; dacă la Minei nu are **Slavă...**, atunci se cîntă : **Slavă... Şi acum...**, dogmatica glasului de rînd.

La sărbătorile din cursul săptămînii se cîntă **Slavă... Şi acum...**, aşa cum arată Mineiul la locul respectiv.

Cînd la strană începe să se cînte stihira de la **Slavă...**, preotul deschide sfintele uşi, făcînd o uşoară plecăciune spre credincioşi şi face v o h o d u l (ieşirea) cu c ă d e l n i ţ a, astfel : se închină în faţa sfintei mese, primeşte cădelniţa (după

7. Dacă timpul nu îngăduie, se pot cînta mai puţine stihiri, după cum rînduieşte preotul (în mînăstiri, cel mai mare).

ce o binecuvîntează), cădeşte mai întîi în sfîntul altar, apoi iese pe uşa dinspre miazănoapte, mergîndu-i înainte un purtător de lumină (sau chiar doi, dacă sînt). Acesta, după ce ocoleşte prin mijlocul bisericii, merge printre sfeşnicele împărăteşti şi rămîne înaintea icoanei împărăteşti a Mîntuitorului (cu faţa spre miazănoapte) pînă la intrarea preotului în altar ; iar preotul, ajungînd în mijlocul naosului (sub policandru), stă cu faţa spre răsărit, se pleacă, trece cădelniţa în mîna stîngă şi zice în taină rugăciunea i n t r ă r i i : **Seara şi dimineaţa şi la amiază...** (pe care o poate începe chiar îndată ce a plecat din sfîntul altar), închinîndu-se la ecfonisul rugăciunii. Apoi binecuvîntează intrarea, făcînd semnul sfintei cruci spre răsărit şi zicînd încetişor : **Binecuvîntată este intrarea sfinţilor Tăi, Doamne, totdeauna...** etc. Apoi merge pe solee şi face c ă d i r e a, astfel : cădeşte întîi icoanele împărăteşti şi pe cele laterale, după rînduială, apoi tetrapodul cu icoana, jeţul arhieresc, spre credincioşii dinspre miazăzi, spre cei dinspre miazănoapte din naos, apoi spre credincioşii din pronaosul bisericii, şi întorcîndu-se în mijloc, cădeşte de trei ori spre răsărit, apoi numai strana arhierească, tetrapodul şi icoanele împărăteşti, după care se opreşte pe solee, în faţa uşilor împărăteşti pînă cînd la strană se termină de cîntat stihira de la **Şi acum....** Atunci preotul cădeşte cruciş spre sfîntul altar, rostind : **Înţelepciune, drepţi !** Rămînînd pe loc, preotul începe şi cîntă împreună cu cîntăreţii şi credincioşii, i m n u l : **Lumină lină...,** cădind spre răsărit de trei ori la cuvintele **...lăudăm pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfîntul Duh-Dumnezeu...** La sfîrşitul cîntării intră în sfîntul altar, prin uşile împărăteşti, continuînd cădirea în faţa sfintei mese, către proscomidiar şi către scaunul de sus, ca de obicei.

În mînăstiri, i m n u l **Lumină lină...** îl citeşte de regulă cel mai mare (dacă e de faţă şi nu slujeşte), ori îl cîntă soborul slujitorilor.

După aceasta, preotul, stînd în latura de răsărit a sfintei mese, cu faţa spre credincioşi şi cu mîinile strînse la piept, zice : **Să luăm aminte ! Pace tuturor.** Cîntăreţul : **Şi duhului tău.** Preotul : **Înţelepciune ! Să luăm aminte.**

La strană se cîntă p r o c h i m e n u l zilei săptămînale cu stihurile respective, care se găsesc în Ceaslov sau în Octoihul mic. Sîmbătă seara se cîntă : **Domnul a împărăţit...** [8].

La sărbătorile sfinţilor şi ale praznicelor care au p a r e m i i (citiri din cărţile Sfintei Scripturi), îndată după prochimen urmează citirea paremiilor, de pe analogul aşezat din vreme în mijlocul bisericii. În perioada **Octoihului**, paremiile sînt de obicei trei şi se citesc astfel :

Preotul, stînd în latura de răsărit a sfintei mese : **Înţelepciune !** Cîntăreţul : **De la...** (titlul cărţii) **...citire.** Preotul : **Să luăm aminte !**, iar cîntăreţul (cititorul) citeşte paremia respectivă (aşa se face la începutul fiecărei paremii).

În timpul citirii paremiilor, preotul rămîne în latura de răsărit a sfintei mese, unde poate sta şi jos (dacă are scaun), iar credincioşii pot şedea în străni.

La sfîrşitul paremiilor sau îndată după prochimen, cînd nu sînt paremii, preotul închide uşile împărăteşti, îşi acoperă capul (dacă poartă culion), apoi rosteşte, din altar, ectenia i n t r e i t ă (**Să zicem toţi, din tot sufletul şi din tot cugetul nostru...**).

După aceasta, cîntăreţul (la mînăstiri, cel mai mare) citeşte r u g ă c i u n e a : **Învredniceşte-ne, Doamne...**, după care preotul rosteşte, din altar, ectenia c e r e r i l o r (**Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...**). După ecfonisul acestei ectenii, preotul se întoarce cu faţa spre credincioşi şi îi binecuvîntează, zicînd : **Pace tuturor !** Se întoarce din nou cu faţa spre răsărit şi zice : **Capetele noastre Domnului să le plecăm!** şi în timp ce la strană se cîntă, rar : **Ţie, Doamne !**, preotul citeşte în taină, cu capul descoperit şi plecat, rugăciunea p l e c ă r i i c a p e t e l o r (**Doamne Dumnezeul nostru, Cel ce ai plecat cerurile...**), pe care o încheie cu ecfonisul : **Fie stăpînirea împărăţiei Tale binecuvîntată...**

Dacă se face L i t i e (Priveghere), se cîntă acum stihirile Litiei (vezi mai departe la rînduiala Litiei) ; dacă se face

8. Acolo unde sînt doi cîntăreţi sau două strane, prochimenul se cîntă astfel : prima dată la strana dreaptă, a doua oară la strana stîngă, a treia oară se începe la strana dreaptă şi se termină la strana stîngă. Dacă preotul vrea, poate începe el cîntarea prochimenului ; în acest caz, a doua oară se cîntă la strana dreaptă, iar a treia oară la strana stîngă.

numai Vecernia, la strană se cîntă acum s t i h o a v n a, cu stihirile şi stihurile ei [9], astfel :

Sîmbătă seara se cîntă stihirile stihoavnei glasului de rînd de la Octoih, în număr de patru (prima fără stih, celelalte trei cu stihurile respective, precum se arată în Catavasierul practic, Octoihul mare şi în Vecernierul uniformizat) ; apoi **Slavă...**, a sfîntului zilei, de la Minei, **Şi acum...**, a Născătoarei din Octoih, de la glasul pe care s-a cîntat **Slavă...**, a sfîntului ; iar dacă la Minei nu are **Slavă...**, atunci se cîntă **Slavă... Şi acum...**, a Născătoarei, din Octoih, de la glasul de rînd.

La sărbătorile din cursul săptămînii, stihirile stihoavnei sînt în număr de trei şi se cîntă toate de la Minei, pe glasul arătat acolo (prima fără stih, a doua şi a treia cu stihurile scrise în Minei) ; apoi **Slavă...**, a sfîntului (a sărbătorii) din Minei, **Şi acum...**, a Născătoarei, arătată în Minei.

Sfîrşindu-se cîntarea stihoavnei, cîntăreţul (în mînăstiri, cel mai mare) rosteşte, îndată, r u g ă c i u n e a : **Acum liberează...**, apoi **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte rugăciuni începătoare. După **Tatăl nostru...**, şi ecfonisul preotului (**Că a Ta este împărăţia...**), la strană se cîntă t r o p a r e l e, astfel :

Sîmbătă seara se cîntă întîi troparul învierii, al glasului de rînd din Octoih, **Slavă...**, troparul sfîntului zilei, de la Minei, **Şi acum...**, troparul Născătoarei de la glasul pe care s-a cîntat troparul sfîntului. Cînd la Minei sînt doi sfinţi şi au tropare deosebite, atunci, după troparul învierii, se cîntă primul tropar de la Minei, fără **Slavă...**, al doilea tropar de la Minei cu **Slavă...**, apoi **Şi acum...**, troparul Născătoarei, din Octoih, de la glasul pe care s-a cîntat al doilea tropar de la Minei.

La sărbătorile din celelalte zile se cîntă troparele aşa cum se arată la Minei : la sărbătorile sfinţilor : troparul sfîntului respectiv (pe care îl găsim de obicei la Vecernia mică) de două ori (a doua oară cu **Slavă...**), apoi **Şi acum...**, al Năs-

9. La mînăstiri şi la bisericile unde sînt mai mulţi cîntăreţi, stihoavna se începe de obicei de la strana stîngă.

cătoarei, pe glasul troparului sfîntului [10]. La praznicele împărăteşti se cîntă numai troparul respectiv de trei ori (a doua oară cu : **Slavă...**, a treia oară cu : **Şi acum...**).

După tropare, preotul deschide uşile împărăteşti, zicînd : **Înţelepciune !** Cîntăreţul răspunde : **Binecuvîntează !**, iar preotul, din faţa uşilor împărăteşti şi cu faţa spre credincioşi, face otpustul sau apolisul, astfel :

Plecîndu-se spre icoana Mîntuitorului şi închinîndu-se, zice : **Cel ce este bine cuvîntat, Hristos Dumnezeul nostru, totdeauna...** Cîntăreţul (în mînăstiri, cel mai mare) : **Amin. Întăreşte, Dumnezeule, sfînta şi dreapta credinţă a dreptmăritorilor creştini, dimpreună cu sfînt locaşul acesta, în vecii vecilor.**

Preotul, plecîndu-se şi închinîndu-se spre icoana Maicii Domnului, zice : **Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi !** Cîntăreţul : **Ceea ce eşti mai cinstită decît heruvimii...**

Preotul, plecîndu-se şi închinîndu-se spre icoana Mîntuitorului, zice : **Slavă Ţie, Hristoase Dumnezeul nostru, slavă Ţie.** Cîntăreţul : **Slavă... Şi acum... Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Părinte, binecuvintează !**

Preotul, sîmbătă seara, zice : **Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru** (se pleacă şi se închină spre icoana Mîntuitorului), **pentru rugăciunile preacuratei Maicii Sale** (se pleacă şi se închină spre icoana Maicii Domnului), **ale sfinţilor, măriţilor şi întru tot lăudaţilor apostoli, ale...** (sfîntului care este patronul sau hramul bisericii respective), **ale...** (sfîntului de a doua zi), **ale sfinţilor, drepţilor şi dumnezeieştilor părinţi Ioachim şi Ana şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască şi să ne mîntuiască pe noi, ca un bun şi iubitor de oameni.**

În ajunul sărbătorilor care cad în alte zile, formula de otpust se va schimba după ziua săptămînală respectivă, aşa cum arată învăţătura despre otpusturi (sau apolise) din Liturghier (formulele pentru otpustul Vecerniei din fiecare zi a săptămînii sînt aşezate în Liturghier, de regulă, după rîndu-

10. Troparele Născătoarei de Dumnezeu se găsesc la sfîrşitul Mineielor, rînduite pe glasuri şi pe zile.

iala î m p ă r t ă ş i r i i (numai în ediţia Bucureşti 1937, ele sînt aşezate îndată după rînduiala Vecerniei, p. 36—38).

Praznicele împărăteşti au formulele lor de otpust, pe care le găsim în Liturghier (aşezate după rînduiala î m p ă r t ă ş i r i i).

După otpust, preotul se întoarce cu faţa spre răsărit şi închinîndu-se spre icoana Mîntuitorului, zice : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne pe noi !** Cîntăreţul : **Amin ;** iar preotul intră în sfîntul altar, închide uşile împărăteşti şi dvera, dezbracă sfintele veşminte şi — dacă are timp — citeşte acum Canonul Împărtăşirii (pînă la rugăciunile de mulţumire), în vederea pregătirii pentru slujba Sfintei Liturghii de a doua zi.

În mînăstiri, unde îndată după Vecernie urmează P a v e c e r n i ţ a, sau chiar la bisericile de enorie, dacă după Vecernie se va citi A c a t i s t u l sfîntului sau al sărbătorii respective, după otpustul Vecerniei preotul nu zice : **Pentru rugăciunile...,** ci rămîne pe solee şi întorcîndu-se cu faţa spre răsărit, dă binecuvîntarea pentru începutul Pavecerniţei sau al Acatistului.

b) Rolul diaconului la V e c e r n i a sărbătorilor. — La bisericile unde slujesc şi diaconi (catedrale, mînăstiri şi unele biserici de enorie din oraşe), rolul principal al diaconilor care slujesc împreună cu preotul constă în rostirea ecteniilor. La începutul slujbei, diaconul se îmbracă după ce a cerut de la preot binecuvîntare. Spre sfîrşitul citirii Psalmului 103 de la începutul Vecerniei, diaconul se închină în faţa sfintei mese şi iese pe uşa dinspre miazănoapte a altarului în mijlocul naosului (sub policandru), unde, după ce se închină spre răsărit, rosteşte ectenia mare (în cazul acesta, preotul, după ce a citit cele şapte rugăciuni în faţa icoanelor împărăteşti, se închină şi intră în sfîntul altar, pe uşa dinspre miazăzi). La sfîrşitul ecteniei, în timp ce preotul rosteşte ecfonisul (din altar), diaconul se închină şi, trecînd printre sfeşnicele împărăteşti, intră în altar pe uşa dinspre miazăzi. Tot el rosteşte ecteniile mici de după stările catismei (la mînăstiri),

ieşind pe solee (în faţa uşilor împărăteşti). El face şi c ă d i r e a m a r e de la **Să se îndrepteze...,** după ce preotul binecuvîntează tămîia (dacă sînt doi diaconi, ei pot face amîndoi această cădire, cum se obişnuieşte la mînăstiri şi la catedrale).

Înainte de vohod (ieşire), diaconul deschide uşile împărăteşti şi cădeşte în sfîntul altar, iar la v o h o d, el iese cu cădelniţa pe uşa dinspre miazănoapte şi merge în mijlocul bisericii, urmat de preot ; aşezîndu-se amîndoi cu faţa spre răsărit, diaconul, stînd la dreapta preotului, cere mai întîi binecuvîntarea intrării, după care face cădirea din naos, precum am arătat mai înainte (p. 24—25), în timp ce preotul rămîne în mijlocul bisericii. Ajungînd cu cădirea pe solee, după ce se termină cîntarea stihirii de la **Şi acum...,** diaconul, cădind spre răsărit, zice : **Înţelepciune, drepţi !** În timp ce se cîntă i m n u l **Lumină lină...,** diaconul stă cu cădelniţa în faţa uşilor împărăteşti ; la cuvintele **...lăudăm pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfîntul Duh...,** el cădeşte de trei ori spre răsărit, apoi intră în sfîntul altar, împreună cu preotul şi termină cădirea, cădind în faţa sfintei mese, către proscomidiar şi către scaunul cel de sus.

Înainte de cîntarea p r o c h i m e n u l u i, diaconul zice : **Să luăm aminte,** şi **Înţelepciune, să luăm aminte !**

De asemenea, înainte de citirea p a r e m i i l o r, el zice : **Înţelepciune,** iar după ce cititorul anunţă titlul cărţii sfinte din care citeşte, diaconul zice : **Să luăm aminte !**

După prochimen (ori după paremii, dacă sînt), diaconul închide uşile împărăteşti, apoi luînd binecuvîntare de la preot, iese şi rosteşte, în mijlocul bisericii, ectenia î n t r e i t ă **(Să zicem toţi...)** ; rămînînd aici, după rugăciunea : **Învredniceşte-ne, Doamne...,** el rosteşte apoi ectenia c e r e r i l o r **(Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...).** După ecfonisul ecteniei şi după ce preotul zice : **Pace tuturor,** diaconul zice : **Capetele noastre Domnului să le plecăm !,** iar în timpul ecfonisului **Fie stăpînirea împărăţiei Tale binecuvîntată...,** rostit de preot, diaconul se închină şi intră în sfîntul altar.

După cîntarea t r o p a r e l o r (înainte de otpust), diaconul deschide sfintele uşi şi zice : **Înţelepciune !,** după care preotul face otpustul Vecerniei.

c) L i t i a. — Cu Vecernia din ajunul sărbătorilor, la mînăstiri şi la unele biserici parohiale, se împreună şi acea slujbă deosebită, numită L i t i e. La mînăstiri se face Litie la toate sărbătorile la care în Minei, Triod şi Penticostar se află stihiri la Litie.

Cînd se face Litie, atunci, în timpul ecteniei dinainte de s t i h o a v n ă (**Să plinim rugăciunea noastră cea de seară Domnului...**), se aşază în mijlocul bisericii (sub policandru) o masă pe care se pun cinci artose (pîinişoare) şi nişte vase mici cu untdelemn, vin şi grîu, în chip de cruce, astfel: artosele spre răsărit, grîul spre apus, vinul spre miazănoapte, iar untdelemnul spre miazăzi (vezi figura 1 de mai jos). Se aşază totodată pe masă sfeşnice mici cu lumini sau lumînări aprinse.

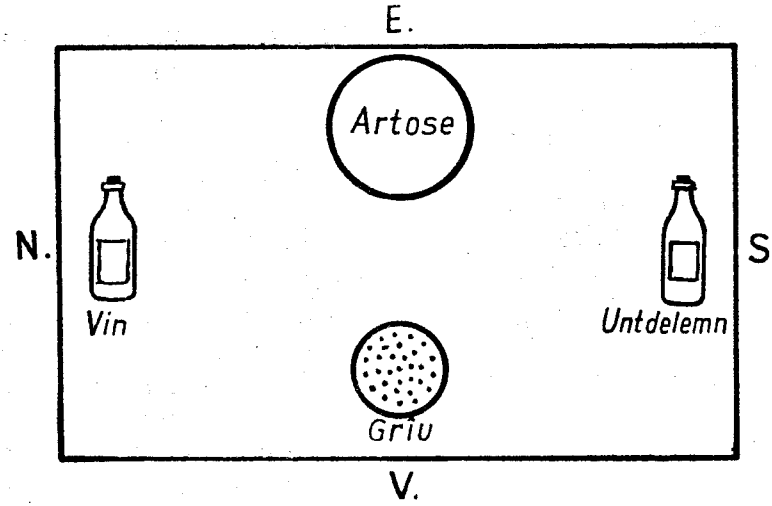

Figura nr. 1

La bisericile de mir, se aşază pe această masă şi artosele, vinul şi untdelemnul aduse de credincioşi.

Îndată după ecfonisul dinainte de s t i h o a v n ă (**Fie stăpînirea împărăţiei Tale binecuvîntată...**), se cîntă la strană stihirile Litiei din Minei (sau cel puţin **Slava...**, de la aceste stihiri) [11], iar în acest timp preotul deschide uşile împărăteşti

11. Dacă nu sînt stihiri la Litie pentru ziua respectivă, se cîntă stihirile de la Litia hramului bisericii.

și avînd cădelnița în mîna dreaptă, precedat de un purtător de lumină, iese pe ușa dinspre miazănoapte a altarului și merge în naos, unde s-a aranjat din vreme masa cu prinoasele.

Aici, preotul c ă d e ș t e mai întîi masa cu prinoasele de jur-împrejur, icoanele, jețul arhieresc și pe credincioșii din dreapta și din stînga, încheind cădirea în fața mesei ; iar cînd cîntăreții au terminat de cîntat **Și acum...,** de la Litie, preotul (ori diaconul, dacă este) rostește e c t e n i a Litiei, din Liturghier (**Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău...**). La ultima cerere a ecteniei (**Încă ne rugăm și pentru ca Domnul Dumnezeu să audă glasul rugăciunii noastre...**) se pomenesc numele credincioșilor care au adus prinoase și pomelnice și ale celor pentru care s-au adus (numai cei vii). După ecfonisul ecteniei, rostit de către preot, acesta zice, cu fața spre credincioși : **Pace tuturor,** apoi **Capetele noastre...** Toți își pleacă capetele (sau chiar îngenunchează), iar preotul descoperindu-și capul, citește cu glas mare r u g ă c i u n e a : **Stăpîne, mult-milostive...** Partea de la sfîrșit a acestei rugăciuni, și anume începînd cu cererea **Bineprimită fă rugăciunea noastră...,** preotul o zice mai rar și mai apăsat, cîntînd-o și împărțind-o în șase cereri, așa ca la sfîrșitul fiecăreia dintre ele cîntăreții (credincioșii) să răspundă : **Amin** [12].

După această rugăciune, cîntăreții încep să cînte stihirile s t i h o a v n e i de la Vecernie, după care îndată se rostește r u g ă c i u n e a **Acum liberează..., Sfinte Dumnezeule...** și celelalte rugăciuni introductive. După **Tatăl nostru...,** și ecfonisul respectiv, preotul c ă d e ș t e masa cu artosele, ocolind-o de jur-împrejur de trei ori la rînd. În timpul ocolirii și al cădirii se cîntă t r o p a r e l e, precum urmează : sîmbătă seara se cîntă numai troparul : **Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te...,** (de 3 ori) ; la sărbătorile sfinților, la prima și a doua ocolire se cîntă troparul sfîntului (prima dată preotul, a doua oară cîntărețul) ; iar la a treia ocolire troparul Litiei : **Născătoare de Dumnezeu, Fecioară bucu-**

12. În mînăstiri și la unele din catedrale, se păstrează încă regula veche, după care prima parte a Litiei (ectenia și rugăciunea ce urmează ecteniei) se săvîrșesc în pronaosul (tinda) bisericii, unde merg slujitorii, cîntăreții și credincioșii și de unde revin cu toții în mijlocul bisericii, în fața mesei cu artosele, unde se oficiază partea a doua a slujbei.

ră-te..., pe care îl cîntă toţi cei din biserică : preotul, cîntăreţii şi credincioşii ; la praznicele împărăteşti (inclusiv sărbătorile Maicii Domnului) se cîntă numai troparul praznicului respectiv (de 3 ori). După a treia ocolire a mesei, preotul cădeşte, în continuare, iconostasul, jeţul arhieresc, pe cîntăreţi şi pe credincioşi, sfîrşind cădirea în faţa mesei cu prinoasele.

Dînd apoi cădelniţa, preotul ia în mîna dreaptă un artos, face cu el semnul crucii şi îl aşază la loc. Apoi zice : **Domnului să ne rugăm !** şi, descoperindu-şi capul, citeşte rugăciunea binecuvîntării a r t o s e l o r **(Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...)** ; la cuvintele **...Însuţi binecuvintează...,** el arată cu dreapta, făcută ca la binecuvîntare, întîi spre artose şi apoi, pe rînd, spre celelalte prinoase de pe masă, făcînd astfel semnul crucii.

Apoi îşi acoperă capul, iar cîntăreţii (credincioşii) cîntă **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** (de 3 ori), ca şi la sfîrşitul Liturghiei. După aceasta, preotul cîntă : **Bogaţii au sărăcit...,** o dată, iar cîntăreţii şi credincioşii îl repetă încă de două ori.

În mînăstiri, unde de obicei se face P r i v e g h e r e (adică Litia e urmată îndată de Utrenie), preotul merge acum pe solee şi binecuvîntează pe fraţi, zicînd : **Binecuvîntarea Domnului peste voi, cu al Său dar şi cu a Sa iubire de oameni, totdeauna...,** după care la strană se răspunde : **Amin** şi se începe îndată citirea celor ş a s e p s a l m i de la începutul Utreniei, cu **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** şi celelalte.

În bisericile de enorie, unde nu se face Priveghere, după **Bogaţii au sărăcit...,** preotul, mergînd printre sfeşnicele împărăteşti, vine pe solee şi cu faţa spre credincioşi, zice : **Binecuvîntarea Domnului peste voi...** Apoi : **Slavă Ţie, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră...** şi face otpustul Vecerniei, după regula arătată mai înainte.

La sfîrşitul slujbei, el miruieşte pe credincioşi cu untdelemnul binecuvîntat la Litie, zicînd la fiecare : **Ajutorul meu de la Domnul, Cel ce a făcut cerul şi pămîntul.** Credincioşii primesc totodată şi cîte o bucată din artosele binecuvîntate (unii le şi stropesc cu vinul binecuvîntat la Litie). La bisericile cu mai mulţi slujitori, dacă unul din clerici î m p a r t e

artosele, el spune la fiecare : **Hrană se dă celor ce se tem de Domnul** (la mînăstiri, dacă se face în continuare Priveghere, atît miruirea fraţilor cît şi împărţirea artoselor are loc de obicei în timpul cîntării Laudelor) [13].

Despre întrebuinţarea artoselor şi a celorlalte prinoase binecuvîntate la Litie (vinul, grîul şi untdelemnul), găsim învăţătură în Liturghier (în ediţiile mai vechi la sfîrşitul rînduielii Vecerniei sărbătorilor, iar în cele mai noi la sfîrşitul rînduielii Litiei).

d) **Rînduiala V e c e r n i e i zilelor de rînd.** — La Vecernia zilelor de rînd de peste săptămînă, începutul se face ca şi la Vecernia sărbătorilor, pînă la citirea catismei. După ectenia mare se citeşte catisma de rînd a zilei, fără ectenii mici la stări (în mînăstiri călugării fac numai cîte trei metanii la fiecare stare) [14]. Apoi se rosteşte ectenia mică, cu ecfonisul : **Că a Ta este stăpînirea...,** după care la strană se cîntă : **Doamne, strigat-am...** ; în zilele de rînd se cîntă numai primele două stihuri ale Psalmului 140 (**Doamne, strigat-am...** şi **Să se îndrepteze...**), iar restul stihurilor Psalmilor se citesc, după Ceaslov, pînă la stihul cu care se va cînta prima stihiră (**De Te vei uita la fărădelegi...**). La **Să se îndrepteze...,** preotul face c ă d i r e a mare, ca şi la Vecernia sărbătorilor.

Stihirile se pun «pe şase» (începînd cu stihul : **De Te vei uita la fărădelegi...**) ; dacă la Minei sînt trei stihiri, dar scrie «pe şase», atunci **Doamne, strigat-am...,** se cîntă pe glasul stihirilor din Minei şi se cîntă numai acestea (repetîndu-le) ; dacă la Minei sînt trei stihiri, dar nu scrie «pe şase», atunci **Doamne, strigat-am...,** se cîntă pe glasul de rînd al Octoihului şi se pun întîi trei stihiri ale zilei săptămînale din Octoih şi apoi se cîntă cele trei stihiri ale Mineiului, pe glasul ară-

13. După regula din *Tipicul cel mare* (ediţia Iaşi, 1816, p. 598), împărţirea artoselor se face în mînăstiri la Laude în perioada de timp dintre 1 septembrie şi Duminica Tomii (pentru osteneala slujbei şi pentru creşterea nopţii), iar de la Duminica Tomii pînă la 1 septembrie, împărţirea lor se face a doua zi, la Liturghie.

14. Duminică seara, precum şi în seara sărbătorilor mari (praznice împărăteşti, hramuri de biserici, sfinţi cu polieleu), în orice zi a săptămînii ar cădea, nu se citeşte catisma de rînd ; în schimb, se cîntă toate stihurile de la **Doamne, strigat-am...,** ca la Vecernia sărbătorilor, spre cinstirea sărbătorii respective.

tat de ele. Stihira de la **Slavă...**, se pune numai cea din Minei, dacă este ; dacă nu, se cîntă **Slavă...**, fără stihiră, **Şi acum...** cu stihira Născătoarei din Minei (dacă este), sau din Octoih. Dacă nu sînt stihiri ale sfîntului zilei la Minei, atunci se cîntă numai cele ale zilei respective de la glasul de rînd al Octoihului. Vineri seara, se cîntă numai stihirile din Minei, chiar dacă nu scrie «pe şase» ; dacă nu sînt deloc stihiri la Minei, se pun cele de la Octoih. Marţi seara şi joi seara, la **Şi acum...**, se cîntă a doua stihiră a Născătoarei din Minei, adică cea la care scrie : «A Crucii şi a Născătoarei» (deoarece a doua zi este miercuri sau vineri, adică ziua săptămînală a crucii). Tot aşa se va proceda şi cu stihira la **Şi acum...**, de la stihoavnă ; vineri seara, la **Şi acum...** de la **Doamne, strigat-am...** se cîntă totdeauna dogmatica glasului de rînd din Octoih (pentru că sîmbătă se odovăieşte glasul de rînd al săptămînii).

După stihira de la **Şi acum...**, nu se face vohod şi deci nu se deschid uşile împărăteşti, ci îndată cîntăreţul citeşte i m n u l : **Lumină lină... ;** apoi se cîntă p r o c h i m e n u l zilei (de 3 ori), a doua şi a treia oară cu stihul respectiv, arătat în Ceaslov sau în Catavasier ; şi îndată se citeşte la strană r u g ă c i u n e a : **Învredniceşte-ne Doamne...** Preotul iese şi rosteşte, din faţa sfintelor uşi, ectenia c e r e r i l o r **(Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...).** După ecfonisul ecteniei, preotul zice, tot de aici, întorcîndu-se cu faţa spre credincioşi şi binecuvîntîndu-i : **Pace tuturor,** apoi din nou cu faţa spre altar : **Capetele noastre...** şi în timp ce la strană se cîntă rar **Ţie, Doamne,** preotul, cu capul plecat spre icoana Mîntuitorului, citeşte încetişor rugăciunea p l e c ă r i i c a p e t e l o r, din Liturghier **(Doamne Dumnezeule, Cel ce ai plecat cerurile...)** ; apoi, rostind ecfonisul : **Fie stăpînirea împărăţiei Tale binecuvîntată...,** se închină şi intră în altar. La strană se cîntă s t i h o a v n a (totdeauna trei stihiri : prima fără stih, a doua şi a treia cu stihuri) ; dacă nu sînt stihiri ale stihoavnei la Minei, se cîntă cele ale zilei respective de la glasul de rînd al Octoihului, cu stihurile din Ceaslov. Vineri seara însă, chiar dacă sînt stihiri ale stihoavnei în Mi-

nei, nu se cîntă acelea, ci se cîntă totdeauna numai stihirile mucenicilor ale stihoavnei din Octoih, astfel :

a) Cînd este de rînd unul din primele patru glasuri, se cîntă stihirile prevăzute la stihoavna glasului de rînd ;

b) Cînd este de rînd glasul al 5-lea sau al 6-lea, fiindcă în Octoih la stihoavnă sînt stihiri ale morţilor, nu se cîntă acelea, ci se cîntă, tot din Octoih, al doilea rînd de stihiri ale mucenicilor de la **Doamne, strigat-am...,** care au rămas necîntate ;

c) Cînd este de rînd glasul al 7-lea sau al 8-lea, pentru acelaşi motiv se cîntă primul rînd de stihiri ale mucenicilor de la **Doamne, strigat-am...** din Octoih.

Dacă în Minei sînt stihiri la **Slavă... Şi acum...,** se cîntă cele de acolo ; dacă nu sînt, se cîntă **Slavă... Şi acum...,** a Născătoarei, din Octoih. Apoi rugăciunea **Acum liberează...** şi rugăciunile începătoare, ca de obicei ; iar după ecfonisul rugăciunii : **Tatăl nostru...,** se cîntă troparele numai din Minei ; dacă este un singur sfînt, se cîntă troparul lui o dată, apoi **Slavă... Şi acum...,** al Născătoarei din ziua respectivă, pe glasul troparului sfîntului (troparele Născătoarei de Dumnezeu pentru toate glasurile şi toate zilele săptămînii le găsim la sfîrşitul fiecărui Minei) ; dacă la Minei sînt doi sfinţi cu tropare deosebite, se cîntă întîi primul tropar fără **Slavă...,** al doilea cu **Slavă...,** apoi **Şi acum...,** al Născătoarei din ziua săptămînală respectivă, de la glasul troparului al doilea.

Vineri seara însă la **Şi acum...,** se cîntă totdeauna troparul Născătoarei pe glasul de rînd al Octoihului, care se va sfîrşi a doua zi.

Sfîrşindu-se cîntarea troparelor, preotul iese şi zice, din faţa uşilor împărăteşti (care rămîn închise), ectenia întreită : **Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta...** După ecfonisul ecteniei se închide dvera, iar preotul se întoarce cu faţa spre credincioşi şi face otpustul (apolisul) slujbei, precum s-a arătat la Vecernia sărbătorilor, punînd formula de otpust a zilei săptămînale respective (a se vedea formulele de otpust ale zilelor de peste săptămînă în Liturghier, după «Rînduiala Împărtăşirii» ; numai în ediţia Bucu-

reşti 1937 ele sînt puse îndată după «Rînduiala Vecerniei», p. 36—38) şi pomenind şi pe sfîntul (sfinţii) zilei din Minei.

Dacă urmează în continuare o altă slujbă (Acatistul ori Pavecerniţa, ca la mînăstiri), preotul, rămînînd pe loc, se întoarce cu faţa spre răsărit şi dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei următoare ; dacă nu, preotul zice, cu faţa spre răsărit : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...,** încheind astfel slujba de seară.

3. Pavecerniţa

Pavecerniţa este de două feluri : Pavecerniţa mică şi Pavecerniţa mare.

Pavecerniţa mare se săvîrşeşte numai în Postul Mare şi de aceea rînduiala ei va fi arătată la slujbele din perioada **Triodului** (vezi mai departe la perioada **Triodului**).

Pavecerniţa mică se săvîrşeşte în tot timpul anului, adică în perioada **Octoihului,** în perioada **Penticostarului,** în primele trei săptămîni din perioada **Triodului,** în sîmbetele şi duminicile din Postul Mare (în afară de Sîmbăta cea Mare), miercuri şi vineri din săptămîna a cincea a Postului Mare, în ziua Bunăvestirii, precum şi miercuri, joi şi vineri din săptămîna Sfintelor Patimi (în aceste ultime trei zile, fiind denie în biserici, Pavecerniţa mică se citeşte în chilii de fiecare monah în parte).

a) Pavecerniţa mică se săvîrşeşte în continuarea Vecerniei, precum urmează :

După apolisul Vecerniei, preotul, avînd epitrahilul pe grumaz şi stînd în faţa uşilor împărăteşti (atît uşile împărăteşti cît şi dvera sînt şi rămîn închise în tot timpul slujbei), se închină şi dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** [15]. Cîntăreţul : **Amin.**

15. Cînd nu este preot, sau cînd Pavecerniţa se citeşte în chilii, cititorul începe cu : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...**

Veniţi să ne închinăm... [16], şi citeşte Psalmii 50, 62 şi 142, iar preotul se închină şi intră în altar, ori trece la strană dacă vrea. Apoi se citeşte doxologia mică (citită după Ceaslov) şi Simbolul credinţei, după care la mînăstiri se citeşte Canonul — fie al Născătoarei de Dumnezeu de la glasul de rînd din Octoih, fie al sfîntului zilei, din Minei — care se încheie cu **Cuvine-se cu adevărat...** (cîntat).

Apoi : **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte ; iar după ecfonisul de la **Tatăl nostru...**, troparele (de obicei citite) : al sfîntului zilei, al hramului bisericii [17] şi al zilei săptămînale din Ceaslov, troparele speciale din Ceaslov (**Dumnezeul părinţilor noştri...** şi celelalte), şi c o n d a c u l (sîmbătă seara al învierii, de la glasul de rînd din Octoih, iar în celelalte zile al sfîntului sau al sărbătorii respective din Minei). Îndată **Doamne miluieşte** (de 40 de ori), rugăciunea : **Cel ce în toată vremea şi în tot ceasul..., Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Slavă... Şi acum..., Ceea ce eşti mai cinstită..., Întru numele Domnului binecuvintează, părinte !** Preotul (din altar) zice ecfonisul : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...**

Apoi se citesc cele patru rugăciuni din Ceaslov înaintea icoanelor împărăteşti, a Mîntuitorului şi a sfintei Fecioare, în faţa cărora se aşază dinainte sfeşnice cu lumînări aprinse ; textul lor se găseşte la rînduiala Pavecerniţei mari din Ceaslov ; şi ele se citesc alternativ de către doi cîntăreţi (ori preotul şi cîntăreţul), aşezaţi unul în faţa icoanei Mîntuitorului, celălalt în faţa icoanei Maicii Domnului, începînd cel din faţa icoanei Maicii Domnului : **Nepătată, neîntinată...** Apoi cel din faţa icoanei Mîntuitorului : **Şi ne dă nouă, Stăpîne, celor ce mergem spre somn...** Din nou cel din faţa icoanei Maicii Domnului : **Preamărită pururea Fecioară...**, iar cel din faţa icoanei Mîntuitorului : **Nădejdea mea este Tatăl...**

---

16. Cînd Pavecerniţa se săvîrşeşte separat de Vecernie, ori în chilii, după masa de seară, începem cu rugăciunile introductive (**Amin. Împărate ceresc..., Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte).

17. Dacă hramul bisericii este un praznic împărătesc, se pune întîi troparul hramului şi apoi al sfîntului zilei din Minei. Vineri seara, după troparul zilei se zice al tuturor sfinţilor (din Ceaslov), apoi : **Slavă ..., Cu sfinţii odihneşte..., Şi acum..., Ca nişte pîrgă a firii...** (toate din Ceaslov). La sărbătorile împărăteşti se zic troparele lor.

După aceasta se citesc la strană troparele de umilință (**Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi...** și celelalte).

Preotul iese în fața ușilor împărătești și zice, cu capul acoperit, ectenia întreită (**Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule, după mare mila Ta...**), care se găsește în Ceaslov, la sfîrșitul Miezonopticii de toate zilele [18]. Apoi, întorcîndu-se cu fața spre credincioși, face apolisul mic (**Slavă Ție, Hristoase Dumnezeul nostru...** și celelalte).

Se întoarce din nou cu fața spre răsărit și rostește ectenia de obște (**Să ne rugăm pentru pacea lumii...** și celelalte), care se găsesc în Ceaslov, la Miezonoptica de toate zilele (vezi de exemplu *Ceaslov*, ediția București, 1973, p. 31—32) și în ultimele ediții ale *Liturghierului* (de exemplu, ediția București, 1974, p. 49—50). Apoi încheie cu : **Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri...** (în mînăstiri, aceasta o face cel mai mare, dacă este de față).

b) Pavecerniița m a r e este o slujbă specifică Postului Mare și de aceea rînduiala ei va fi arătată la perioada **Triodului.**

În perioada **Octoihului,** Pavecerniița mare se săvîrșește, în mînăstiri, numai de două ori, și anume : în ajunul Nașterii Domnului (24 decembrie) și în ajunul Bobotezei (5 ianuarie), cînd ele cad într-una din zilele de rînd ale săptămînii. În aceste zile ea se oficiază seara (la ceasul întîi din noapte), în loc de Vecernia mare a celor două praznice, care se săvîrșește de fapt în dimineața Ajunului, unită cu Liturghia sfîntului Vasile cel Mare. Dacă Pavecerniița se oficiază atunci singură (fără Litie), preotul îmbracă la început epitrahilul și felonul și cădește, ca la Priveghere, apoi lasă felonul. La momentul cuvenit se citește Canonul praznicului din Minei (cel

18. În rînduiala din Ceaslov nu sînt menționate rugăciunile a treia și a patra din fața icoanelor și nici troparele de umilință și ectenia întreită, care sînt prevăzute numai la Pavecerniița mare. Însă în practică ele se zic și la Pavecerniița mică, precum se și prevede în unele manuale de liturgică și manuale particulare de tipic, ca cele de : Gherasim Saffirin, *(Tipic asupra serviciilor divine,* București, 1905, p. 15) ; Icon. D. Lungulescu *(Manual de practică liturgică,* p. 15) ; V. Mitrofanovici (*Liturgica,* ed. 1929, p. 480—481) ; Arhim. Fotie Balamace *(Explicațiuni la practica liturgică,* 1924, p. 18—20) ș.a.

de la Pavecerniță). În loc de troparele Pavecerniței se cîntă troparul praznicului respectiv ; în locul troparelor de umilință se citește condacul praznicului, iar **Doamne al puterilor...** nu se cîntă, ci se citește.

Dacă însă se face Litie unită cu Pavecerniță, atunci, după doxologia mică de la Pavecerniță nu se mai citește canonul, ci urmează îndată Litia (preotul își pune atunci din nou felonul), suprimîndu-se astfel toată partea finală a Pavecerniței (a se vedea rînduiala completă în Mineiele respective). În unele părți (ca, de exemplu, în nordul Moldovei) Pavecernița mare a acestor două praznice, cu sau fără Litie, se săvîrșește dimineața, în însăși ziua praznicului, înainte de Utrenie (ținînd deci locul Miezonopticii).

În anii în care cele două ajunuri cad sîmbăta sau duminica, nu se mai săvîrșește Pavecernița mare, ci dimineața se săvîrșește Sfînta Liturghie (a sfîntului Ioan Gură de Aur) după Utrenie, iar seara se oficiază, la vremea obișnuită, Vecernia praznicului cu Litia (Priveghere).

4. Miezonoptica

Miezonoptica (Polunoșnița) sau slujba de la miezul nopții se oficiază, în practică, de dimineață, înainte de Utrenie. În mînăstirile și catedralele care păstrează încă regula veche de slujbă, ea se oficiază în pronaos, iar în bisericile parohiale în naos.

Ea are trei rînduieli deosebite : a) una pentru toate zilele din cursul săptămînii, afară de sîmbete și duminici ; b) una pentru sîmbete ; și c) alta pentru duminici.

Toate aceste trei rînduieli sînt alcătuite după același plan, variind doar rugăciunile, citirile și troparele care le alcătuiesc.

a) Rînduiala Miezonopticii de toate zilele este următoarea :

După ce s-a bătut toaca, preotul, avînd epitrahilul pe grumaz, dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei **(Bine**

cuvîntat este Dumnezeul nostru...), din fața ușilor împărătești închise (dvera, de asemenea, este închisă). Cîntărețul : **Amin** și zice rugăciunile începătoare (**Slavă Ție, Dumnezeul nostru... Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte); după ecfonisul de la **Tatăl nostru...**, ori la **Veniți să ne închinăm...** preotul se închină și merge în sfîntul altar ; iar la strană se citește, în continuare, Psalmul 50 ; apoi (în mijlocul bisericii) Catisma a XVII-a, adică Psalmul 118 («Fericiți cei fără prihană în cale, care umblă în Legea Domnului...»), împărțit în trei stări. Apoi se citește Simbolul credinței, urmat de rugăciunile începătoare (**Sfinte Dumnezeule...** și celelalte); iar după ecfonisul rugăciunii **Tatăl nostru...**, se citesc troparele Miezonopticii din Ceaslov : **Iată Mirele vine în miezul nopții...** și celelalte ; la sărbătorile Mîntuitorului, ale sfintei Fecioare și ale sfîntului Ioan Botezătorul, precum și la hramul bisericii, în loc de **Iată mirele...**, se zice troparul sărbătorii respective. Apoi : **Doamne miluiește** (de 40 de ori) și rugăciunea : **Cel ce în toată vremea și în tot ceasul..., Doamne miluiește** (de 3 ori) **Slavă... Și acum..., Ceea ce ești mai cinstită... Întru numele Domnului...**

Preotul (din altar) zice ecfonisul : **Dumnezeule, milostivește-Te spre noi...**, iar cîntărețul citește rugăciunea sfîntului Mardarie, din Ceaslov (**Stăpîne Dumnezeule, Părinte atotputernice...**). După aceea, cîntărețul zice: **Veniți să ne închinăm...** și citește Psalmii 120 și 133 ; apoi din nou rugăciunile începătoare (**Sfinte Dumnezeule...** și celelalte). După ecfonisul : **Că a Ta este împărăția...**, rostit de preot, la strană se citesc o serie de mici tropare și o rugăciune pentru pomenirea morților, din Ceaslov (**Pomenește, Doamne, ca un bun, pe robii Tăi...**), urmată de troparele de umilință (**Miluiește-ne pe noi, Doamne, miluiește-ne pe noi...** și celelalte).

Preotul zice acum, din fața ușilor împărătești, ectenia întreită : **Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule...** (din Ceaslov) și întorcîndu-se spre apus, face otpustul mic (**Slavă Ție, Hristoase Dumnezeul nostru...**). Se pleacă spre credincioși, cerîndu-și iertare, și apoi zice ectenia de obște (**Să ne rugăm pentru pacea lumii** și celelalte), după care încheie cu : **Pentru rugăciunile...**

La sărbătorile Mîntuitorului, ale sfintei Fecioare şi ale sfîntului Ioan Botezătorul, precum şi la hramul bisericii, în loc de troparele morţilor şi cele de umilinţă se citeşte c o n d a c u l sărbătorii respective, apoi se zice **Doamne miluieşte** (de 12 ori) şi îndată otpustul mic, cu ectenia de după el, cum s-a arătat mai înainte [19].

b) Rînduiala Miezonopticii pentru s î m b e t e se deosebeşte de cea pentru toate zilele, doar prin următoarele :

— În loc de Catisma a XVII-a se citeşte Catisma a IX-a (Psalmii 64—69, împărţiţi în două stări) ;

— Troparele de după Simbolul credinţei sînt altele (**Nezidită fire, Făcătorule a toate...**) ;

— După rugăciunea sfîntului Mardarie se adaugă încă o rugăciune : a sfîntului Eustratie (**Slăvindu-Te, Te slăvesc pe Tine, Doamne...**).

c) Miezonoptica de d u m i n i c ă se deosebeşte de cea pentru toate zilele şi de cea pentru sîmbete prin următoarele :

— La început, după Psalmul 50, în loc de catismă şi de Simbolul credinţei, se citeşte Canonul Sfintei Treimi (Troieşnicul) al glasului de rînd din Octoih, pe analogul aşezat în mijlocul bisericii (sub policandru), lîngă care se pune un sfeşnic cu trei lumînări ; apoi se cîntă, pe glasul al 2-lea şi tot în mijlocul bisericii cele 12 t r o p a r e t r e i m i c e sau Triadicalele (**Cuvine-se cu adevărat a lăuda pe Treimea cea mai presus de Dumnezeire...**) ;

— În loc de troparele de după **Tatăl nostru...**, şi de rugăciunea **Cel ce în toată vremea şi în tot ceasul...**, se zice numai stihira numită I p a c o i a învierii, pe glasul de rînd, ori t r o p a r u l praznicului, dacă este vreo sărbătoare împărătească ;

— În loc de rugăciunile sfîntului Mardarie şi cea a sfîntului Eustratie se zice o altă rugăciune, adresată Sfintei Treimi (**Întru tot puternică şi de viaţă făcătoare... Preasfîntă Treime...**), pe care o citeşte preotul însuşi, înaintea uşilor împărăteşti (închise), cu faţa spre răsărit. Îndată după această

19. *Tipicul* lui Melchisedec (p. 78) şi cel de Saffirin (*ed. cit.*, p. 43).

rugăciune preotul se întoarce cu fața spre credincioși și face otpustul (**Cel ce a înviat din morți...**) [20] ; apoi, cerîndu-și obișnuita iertare, zice și ectenia de o b ș t e (**Să ne rugăm pentru pacea lumii**) și încheie cu : **Pentru rugăciunile...**

Observații. — Cînd se face Priveghere (Vecernia mare cu Litia urmată îndată de Utrenie), de obicei nu se mai citește în biserici nici Pavecernița și nici Miezonoptica ; în mînăstiri, monahii pot citi Pavecernița în chilii seara, după Priveghere și înainte de culcare, iar Miezonoptica dimineața, înainte de slujba Ceasurilor.

— La Nașterea Domnului și la Bobotează, Miezonoptica este înlocuită cu Pavecernița mare, la care se face și Litia (vezi în urmă, la Pavecerniță).

5. U t r e n i a

Se săvîrșește de regulă dimineața. În mînăstiri, la unele catedrale și chiar la unele biserici parohiale (mai ales la orașe), Utrenia duminicilor, a praznicelor împărătești și a sărbătorilor sfinților mai importanți (cu Priveghere și cu Polieleu) se săvîrșește în seara zilei precedente, în continuarea Vecerniei și a Litiei și atunci poartă denumirea de P r i v e g h e r e (slujbă de noapte). Atît în mînăstiri cît și la bisericile de enorii, Utrenia de joi și sîmbătă, în săptămîna a cincea a Postului Mare, precum și în toate zilele săptămînii Sfintelor Patimi, se face tot în seara zilelor precedente (în săptămîna a cincea din Postul Mare, miercuri și vineri seara), dar fără să fie unită cu Vecernia și atunci poartă denumirea de «vdenie» (d e n i e), care înseamnă tot slujbă de noapte : rînduiala deniilor se va arăta la rînduiala slujbelor din perioada **Triodului.** Tot o denie este și Utrenia duminicii Învierii Domnului (Sfintele Paști), cu deosebirea că ea se săvîrșește peste tot în a doua parte a nopții (de obicei începînd de la ora 12 din noapte), iar rînduiala ei va fi arătată la rînduiala slujbelor din perioada **Penticostarului.**

20. Vezi *Liturghierul*, ediția București, 1937, p. 53 și ediția București 1974, p. 49.

În ceea ce privește rînduiala slujbei, Utrenia din perioada **Octoihului** poate fi împărțită în trei categorii : a) Utrenia duminicilor ; b) Utrenia sărbătorilor din cursul săptămînii (praznice și sfinți cu serbare) ; c) Utrenia zilelor de rînd.

Utrenia încadrată în serviciul Privegherii propriu-zise (așa cum se face în mînăstiri), are, de asemenea, unele particularități, care vor fi arătate într-un paragraf deosebit.

a) Rînduiala Utreniei duminicilor

Intrînd în biserică și zicînd rugăciunea obișnuită (**Intra-voi în casa Ta...**), preotul se oprește în mijlocul naosului (sub policandru), se închină de trei ori spre răsărit, depune metanie la tronul arhieresc (în mînăstiri își ia binecuvîntarea de la cel mai mare, dacă este de față), se pleacă spre cei prezenți, luîndu-și iertare, și intră în altar, zicînd din nou rugăciunea **Intra-voi în casa Ta...** Se închină, ca de obicei, în fața sfintei mese, sărutînd sfînta masă, sfînta Evanghelie și sfînta cruce, își pune epitrahilul și, dacă se citește Miezonoptica, preotul iese pe ușa dinspre miazănoapte și dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei, din fața ușilor împărătești, precum am arătat în capitolul precedent. După ce s-a terminat Miezonoptica duminicii, preotul intră în sfîntul altar și avînd epitrahilul pe grumaz, ia cădelnița, binecuvîntînd tămîia (**Tămîie Îți aducem...**), deschide dvera (perdeaua ușilor împărătești) și stînd în fața sfintei mese, dă binecuvîntarea pentru începutul Utreniei (**Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...**), cădind totodată cruciș ; continuă apoi să cădească în sfîntul altar, făcînd c ă d i r e m a r e (în toată biserica).

Cîntăreții răspund : **Amin. Veniți să ne închinăm...** și citesc Psalmii 19 și 20 («Auză-te Domnul în ziua necazului...» și : «Doamne, întru puterea Ta se va veseli împăratul...»), **Slavă... Și acum...,** și rugăciunile introductive (**Sfinte Dumnezeule...** și celelalte). În timpul acesta, preotul face cădirea, așa fel ca la **Tatăl nostru...,** să fie reîntors în naos și stînd în mijloc (sub policandru), să rostească ecfonisul : **Că a Ta este împărăția...,** iar cînd zice : **...a Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh...,** cădește de trei ori spre altar, după care continuă că-

direa ca de obicei, reintrînd în altar pe ușa dinspre miazăzi. După ecfonisul de la **Tatăl nostru...**, la strană se citesc cele trei tropare ale Crucii (**Mîntuiește, Doamne, poporul Tău... Slavă... Cel ce Te-ai înălțat pe Cruce de bunăvoie... Și acum... Ocrotitoare, înfricoșătoare și neînfruntată...**).

După aceasta, stînd preotul în fața sfintei mese cu cădelnița în mînă, zice ectenia întreită scurtă : **Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule...** (vezi Liturghierul), cădind de cîte trei ori spre sfînta masă, la fiecare cerere (aliniat) din ectenie. După ecfonisul ecteniei, cîntărețul : **Amin. Întru numele Domnului binecuvintează, părinte !**, iar preotul dă acum binecuvîntarea : **Slavă Sfintei... Treimi...**, cădind în fața sfintei mese, în chipul crucii. La strană (în mînăstiri, cel mai mare, dacă este de față) : **Amin. Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** și celelalte și se începe citirea celor șase psalmi ai Utreniei.

În timpul citirii psalmilor, preotul își descoperă capul și citește în taină cele douăsprezece rugăciuni ale Utreniei (sau ale dimineții) din Liturghier : pe primele șase le citește în altar, în timpul citirii primilor trei psalmi, apoi iese pe ușa dinspre miazănoapte a altarului și stînd cu capul descoperit, în fața ușilor împărătești, citește acolo ultimele șase rugăciuni, în timp ce la strană se citesc ultimii trei psalmi.

Terminîndu-se citirea celor șase psalmi, preotul își acoperă capul și rostește ectenia mare, din fața ușilor împărătești (dacă slujește și diacon, ectenia o zice acesta, din mijlocul naosului, iar preotul, la sfîrșitul citirii psalmilor, se închină și intră în altar). După ecfonisul ecteniei, preotul se închină și intră în altar, își lasă epitrahilul și iese în mijlocul bisericii, se închină pentru Liturghie (vezi Liturghierul, la începutul rînduielii Proscomidiei), intră apoi în altar, se îmbracă cu toate veșmintele și începe Proscomidia[21]. În timpul acesta, la strană se cîntă : **Dumnezeu este Domnul...**

21. Dacă preotul a făcut închinarea la icoane mai înainte (îndată ce a intrat în biserică) și s-a îmbrăcat deja în toate veșmintele, pentru a începe mai devreme Proscomidia, atunci el nu mai iese pentru citirea rugăciunilor afară din altar, ci le citește pe toate din altar ; apoi rostește tot de acolo ectenia mare, după

(de 4 ori) și troparele : troparul învierii de la glasul de rînd de două ori (o dată la strana dreaptă, o dată la cea stîngă), **Slavă...,** troparul sfîntului zilei din Minei, **Și acum...,** troparul Născătoarei (bogorodicina învierii) pe glasul troparului sfîntului ; dacă la Minei sînt doi sfinți, cu tropare deosebite, se cîntă primul fără **Slavă...,** al doilea cu **Slavă...,** apoi **Și acum...,** al Născătoarei, de la glasul troparului al doilea.

În mînăstiri, la strană se zice : **Doamne miluiește** (de 3 ori) **Slavă... Și acum...** și îndată se începe citirea catismelor de rînd din Psaltire (duminică se citește Catisma a II-a, a III-a și a XVII-a, care se înlocuiește cu Polieleul în duminicile în care cade praznic împărătesc sau sfînt cu Polieleu, precum și în toate duminicile dintre 22 septembrie și 20 decembrie și cele dintre 14 ianuarie și Duminica lăsatului sec de brînză) ; citirea se face, de regulă, pe analogul așezat în mijlocul naosului. După prima catismă, preotul zice ectenia mică (cu ecfonisul : **Că a Ta este stăpînirea...**), iar la strană se cîntă primul rînd de sedelne ale învierii de la glasul de rînd, din Octoih. Apoi din nou : **Doamne miluiește** (de 3 ori) **Slavă... Și acum...,** și se citește a doua catismă, după care se zice din nou ectenia mică (cu ecfonisul : **Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești...**) și se cîntă al doilea rînd de sedelne ale glasului de rînd, din Octoih. Apoi se citește a treia catismă de rînd, care, în duminicile cînd se cîntă Polieleul, se înlocuiește cu Polieleul : **Robii Domnului...** (vezi nota 22).

La bisericile de parohii, catismele nu se mai citesc, ci îndată după troparele de la **Dumnezeu este Domnul...,** preotul zice ectenia mică (cu ecfonisul : **Că a Ta este împărăția...**) și apoi se cîntă sedelnele glasului de rînd al Octoihului, fie cu ectenia mică între ele, fie fără ectenie.

---

care poate începe îndată (sau poate să continue, dacă a început-o mai dinainte), lucrarea Proscomidiei.

La mînăstirile la care între Utrenie și Liturghie se citesc, după rînduială, Ceasurile, ritualul închinării la icoane și îmbrăcarea veșmintelor pentru începerea Proscomidiei se poate face ceva mai tîrziu, și anume după ectenia de la Cîntarea a 6-a a Catavasiilor, Proscomidia putîndu-se face, în acest caz, în timpul Laudelor și al Ceasurilor.

Îndată după Catisma a XVII-a sau după Polieleu se cîntă Binecuvîntările învierii : **Bine eşti cuvîntat, Doamne..., Soborul îngeresc...** [22].

În duminicile în care cade şi vreun praznic împărătesc sau sărbătoarea vreunui sfînt cu Polieleu, se cîntă întîi Polieleul şi apoi Binecuvîntările învierii, îndată după Mărimurile de la Polieleu (fără a se mai cînta **Slavă... Şi acum...**).

În timp ce se cîntă Binecuvîntările învierii, preotul face cădire mare, după rînduială (dacă este şi diacon, acesta îl însoţeşte pe preot, mergînd cu lumînare aprinsă în dreapta).

După Binecuvîntările învierii, preotul zice ectenia mică (cu ecfonisul : **Că s-a bine cuvîntat numele Tău...**), la strană se citeşte stihira numită Ipacoi (Subascultător) şi îndată se începe cîntarea antifoanelor glasului de rînd [23]. La ultimul antifon, preotul (diaconul) deschide dvera (dacă a fost închisă) şi uşile împărăteşti, zicînd : **Înţelepciune ! Să luăm aminte !** Cîntăreţii cîntă prochimenul glasului de rînd al Octoihului.

Apoi preotul (diaconul, dacă este) : **Domnului să ne rugăm,** şi preotul zice ecfonisul : **Că Sfînt eşti Dumnezeul nostru...,** după care la strană se cîntă : **Toată suflarea să laude pe Domnul** (de 3 ori), pe glasul prochimenului [24]. Apoi preotul (ori diaconul, dacă este) zice dintre uşile împărăteşti : **Şi pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfînta Evanghelie...** şi celelalte formule introductive la citirea Sfintei Evanghelii (vezi în Liturghier). Preotul ia acum sfînta Evanghelie, punînd sfînta cruce în locul ei pe antimis şi stînd în la-

22. La mînăstiri, în toate duminicile de la odovania înălţării sfintei Cruci (21 sept.) şi pînă la Duminica lăsatului sec de brînză (afară de intervalul dintre începutul preserbării Naşterii Domnului şi odovania Bobotezei, adică 20 dec.—14 ian.), înainte de Binecuvîntările învierii se cîntă şi Polieleul **Robii Domnului...**

23. La mînăstiri, în timpul cîntării antifoanelor se loveşte în clopot.

24. Dacă este şi diacon, el începe cîntarea, zicînd dintre uşile împărăteşti, întîi : **Toată suflarea să laude pe Domnul !** (la strana dreaptă se repetă aceasta), a doua oară : **Lăudaţi pe Domnul întru sfinţii Lui !** (la strana stîngă, din nou : **Toată suflarea...**), a treia oară : **Lăudaţi pe El întru tăria puterii Lui...** Cînd nu este diacon, preotul nu zice acestea, ci cîntă numai cîntăreţii (de două ori) : **Toată suflarea să laude pe Domnul,** iar a treia oară : **Suflarea toată şi toată făptura...**

tura de miazănoapte a sfintei mese, cu fața spre miazăzi și cu capul descoperit, citește Evanghelia de rînd din cele 11 Evanghelii ale Învierii, indicată în calendarul de perete ; în timpul citirii, diaconul (dacă este) sau un paracliser stă cu un sfeșnic sau cu o făclie aprinsă în latura opusă a sfintei mese. După citire, preotul însuși, ori diaconul (dacă este) sau cîntărețul cîntă (citește) : **Învierea lui Hristos văzînd...,** iar preotul, cu capul acoperit și ținînd sfînta Evanghelie la piept (cu Învierea spre credincioși) iese prin ușile împărătești și, precedat de un purtător de lumină, vine la analogul pus din vreme în mijlocul naosului și așază sfînta Evanghelie pe el, iar în partea de răsărit a analogului se pune sfeșnicul adus de paracliser. Cînd se cîntă : **...veniți toți credincioșii să ne închinăm sfintei Învierii lui Hristos...,** preotul face două închinăciuni, sărută sfînta Evanghelie și face încă o închinăciune. Apoi, plecîndu-se spre credincioși în dreapta și în stînga, se întoarce și intră în altar, tot prin ușile împărătești, după care închide ușile împărătești și dvera [25]. După ce s-a cîntat : **Învierea lui Hristos văzînd...,** la strană se citește Psalmul 50, în timp ce credincioșii (în mînăstiri monahii) vin și se închină, sărutînd pe rînd sfînta Evanghelie.

După Psalmul 50, la strană se cîntă : **Slavă... Și acum... Pentru rugăciunile...** și stihira învierii (**Înviind Iisus din mormînt...**) cu stihul respectiv (vezi Catavasierul). Apoi preotul zice, din altar, rugăciunea : **Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău...** (prima cerere a ecteniei de la Litie), încheind-o cu ecfonisul : **Cu mila și cu îndurările...** (cînd este diacon, rugăciunea o zice el, din fața icoanei Mîntuitorului) [26]. Apoi se închide dvera.

În mînăstiri urmează acum citirea (cîntarea) c a n o a n e l o r, cu rînduiala lor [27] și cu c a t a v a s i i l e de rînd. La

25. La greci, ușile împărătești și dvera rămîn deschise tot timpul cît sfînta Evanghelie rămîne în mijlocul bisericii.

26. Dacă s-a zis seara la Litie, această rugăciune nu se mai citește, mai ales la bisericile unde preotul slujește fără diacon și atunci preotul zice numai ecfonisul.

27. Duminica avem patru rînduri de canoane, dintre care trei din Octoih (unul al Învierii, altul al Crucii și altul al Născătoarei de Dumnezeu) și unul

bisericile de enorie şi la catedrale de obicei nu se mai citesc canoanele, ci îndată după ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...** urmează cîntarea catavasiilor [28]. După Cîntarea a 3-a a canoanelor, preotul zice ectenia mică, la strană se cîntă (sau se citeşte) condacul, icosul şi catismala (sedealna) sfîntului (sărbătorii) din Minei ; după Cîntarea a 6-a, preotul zice din nou ectenia mică şi se citeşte condacul şi icosul Învierii, ale glasului de rînd din Octoih şi sinaxarul zilei, din Minei.

După Cîntarea a 8-a a catavasiilor, preotul (sau diaconul, dacă este) ia cădelniţa şi cădeşte în faţa sfintei mese, zicînd : **Pe Născătoarea de Dumnezeu şi Maica Luminii întru cîntări cinstind-o, să o mărim.** La strană se cîntă stihurile mărimurilor sfintei Fecioare **(Măreşte, suflete al meu, pe Domnul...)** cu **Ceea ce eşti mai cinstită...,** în timp ce preotul (diaconul) continuă să cădească, făcînd c ă d i r e a m a r e ; deoarece în momentul acesta sfînta Evanghelie se află în mijlocul bisericii, preotul, după ce a cădit icoanele de la catapeteasmă, cădeşte sfînta Evanghelie, stînd în faţa analogului pe care ea este aşezată şi făcînd de acolo toată cădirea din naosul bisericii.

După ce s-a cîntat irmosul Cîntării a 9-a, cu care se încheie cîntarea catavasiilor, urmează ectenia mică, cu ecfonisul : **Că pe Tine Te laudă toate Puterile cereşti...,** iar la

---

de la Minei. Stihirile se pun de regulă pe 14 la fiecare peasnă sau cîntare, astfel :

a) Dacă la Minei este un singur canon, se citeşte din primul canon de la Octoih (al Învierii) patru stihiri, din al doilea (al Crucii) trei, din al treilea (al Născătoarei) trei, iar din al sfîntului de la Minei patru ;

b) Dacă la Minei este sfînt cu stihirile «pe şase» la : **Doamne, strigat-am...,** se citesc din Canonul Învierii patru stihiri, din al Crucii două, din al Născătoarei tot două, iar din al sfîntului de la Minei şase ;

c) Dacă este sfînt cu Polieleu şi are la Minei două canoane, atunci se citesc din Canonul Învierii patru stihiri, din al Născătoarei două (al Crucii se lasă) şi din cele două canoane de la Minei opt (cîte patru din fiecare canon).

28. În cursul anului bisericesc, Catavasiile se cîntă astfel :

a) De la 24 august la 21 septembrie (inclusiv) Catavasiile Înălţării sfintei Cruci **(Cruce însemnînd Moise...)** ;

b) De la 22 septembrie pînă la 20 noiembrie, Catavasiile Bunăvestirii : **Deschide-voi gura mea...** (între 8 şi 20 noiembrie cu unele adaptări la sărbătoarea Intrării în Biserică a Maicii Domnului) ;

c) Între 21 noiembrie şi 30 decembrie, Catavasiile Naşterii Domnului **(Hristos Se naşte, slăviţi-L...)** ;

d) Între 1 şi 14 ianuarie Catavasiile Bobotezei : **Fundul adîncului l-a descoperit...** ;

strană se cîntă : **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...** și luminînda sau svetilna de rînd (din cele 11 ale Învierii, adică cea corespunzătoare voscreasnei indicată în calendarul de perete), **Slavă...**, luminînda sfîntului de la Minei, **Și acum...**, a Născătoarei-Învierii. În perioada **Octoihului**, în duminicile în care cade unul dintre cele patru praznice împărătești cu date fixe : Nașterea Domnului, Botezul Domnului, Schimbarea la față și Înălțarea sfintei Cruci, se cîntă luminînda praznicului respectiv, fără **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...**

Îndată după luminînde, la strană se începe cîntarea Laudelor (**Toată suflarea să laude pe Domnul...**), cu stihurile și stihirile Învierii de la glasul de rînd al Octoihului. Duminica avem la Laude opt stihiri ale Octoihului, care se cîntă toate, dacă la Minei nu sînt stihiri la Laude ; dacă însă sfîntul zilei de la Minei are stihiri la Laude, se cîntă patru de la Octoih și patru de la Minei. La **Slavă...**, de la Laude, se cîntă voscreasna sau stihira Evangheliei (eotinala) de rînd, din cele 11 ale Învierii (indicată în calendarul de perete). În ultimele două duminici dinainte de Crăciun (Duminica Strămoșilor și Duminica Părinților după trup ai Domnului) se cîntă stihira respectivă de la **Slavă...**, de la Laude, indicată în Mineiul pe decembrie [29]. La **Și acum...** se cîntă **Preabinecuvîntată ești, Născătoare de Dumnezeu, Fecioară...**,

---

e) Între 15 ianuarie și 9 februarie, Catavasiile Întîmpinării Domnului : **Pămîntul cel roditor de adîncime...** ;

f) Între 10 februarie și Duminica Floriilor, Catavasiile Bunăvestirii, cu excepția Duminicii Fiului risipitor, Duminicii lăsatului sec de carne, Duminicii lăsatului sec de brînză și Duminicii întîi și a treia din Postul Mare, care au Catavasiile lor proprii în Triod ;

g) Între Paști și Înălțarea Domnului, Catavasiile Paștilor : **Ziua învierii...** ;

h) Între Joia Înălțării și Sîmbăta întîi după Rusalii, Catavasiile Rusaliilor : **Cu dumnezeiescul nor acoperit fiind gîngavul...** ;

i) Între Duminica întîi după Rusalii (a Tuturor Sfinților) și 1 august, Catavasiile Bunăvestirii ;

j) Între 1 și 4 august, Catavasiile Crucii : **Cruce însemnînd Moise...** ;

k) Între 15 și 23 august, Catavasiile Adormirii Maicii Domnului : **Cea împodobită cu dumnezeiască mărire...** ;

Din lipsă de timp, la bisericile de enorii Catavasiile se pot cînta fără întrerupere, adică fără ectenii mici și fără condac, icos și sinaxar (Vezi *Liturghierul*, București, 1974 p. 64 notă).

29. La mînăstiri, voscresnele de rînd din aceste două duminici se cîntă după otpustul Utreniei.

pe glasul voscreasnei de rînd. Apoi preotul (diaconul, dacă este) deschide ușile împărătești și rostește cu glas mare, închinîndu-se către icoana Mîntuitorului : **Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat nouă lumina.** Cîntăreții cîntă d o x o l o g i a (slavoslovia) mare (din Catavasier), pe glasul voscresnei de rînd. În timp ce se cîntă ultimele stihuri ale doxologiei și **Sfinte Dumnezeule...,** preotul iese prin ușile împărătești și vine în fața analogului pe care se află așezată sfînta Evanghelie, se închină și o sărută ca și la scoaterea ei în mijlocul bisericii ; apoi o ia și merge spre altar, mergîndu-i înainte un purtător de lumină. Ajungînd pe solee, se întoarce cu fața spre credincioși, îi binecuvîntează, făcînd semnul crucii cu sfînta Evanghelie spre ei, apoi se întoarce, intră în sfîntul altar prin ușile împărătești, și așază sfînta Evanghelie la locul ei [30].

După ce s-a cîntat pentru ultima oară **Sfinte Dumnezeule...** de la sfîrșitul doxologiei, la strană se cîntă unul din cele două t r o p a r e finale ale Învierii, adică : **Astăzi mîntuirea a toată lumea s-a făcut...** în duminicile în care este de rînd unul dintre primele patru glasuri, ori **Înviat-ai din mormînt...,** în duminicile în care este de rînd unul din celelalte glasuri.

Apoi preotul (ori diaconul, dacă este) rostește ectenia î n t r e i t ă (**Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule...**) și îndată ectenia c e r e r i l o r (**Să plinim rugăciunea noastră cea de dimineață Domnului...**).

După ecfonisul acesteia, întorcîndu-se cu fața spre credincioși, îi binecuvîntează, rostind : **Pace tuturor !** și apoi **Capetele noastre, Domnului să le plecăm** și întorcîndu-se iarăși cu fața spre sfînta masă, preotul citește încetișor, cu capul plecat și descoperit, rugăciunea p l e c ă r i i c a p e t e l o r din Liturghier (**Doamne Sfinte, Care întru cele de sus locuiești...**), în timp ce la strană se cîntă rar, **Ție Doamne !** După ecfonisul acestei rugăciuni, preotul vine între ușile îm-

30. La bisericile mînăstirești, sfînta Evanghelie poate fi readusă în sfîntul altar și mai devreme, adică după ce s-a terminat închinarea și sărutarea ei de către toți frații ; în cazul acesta, sfintele uși rămîn deschise după scoaterea sfintei Evanghelii în naos și se închid după readucerea ei în sfîntul altar.

părăteşti şi face otpustul (apolisul) slujbei, după rînduială (vezi în urmă, la rînduiala Vecerniei sărbătorilor) [31].

În bisericile mînăstireşti, dacă se citeşte în continuare Ceasul întîi, nu se face otpust la sfîrşitul Utreniei, ci preotul zice numai : **Înţelepciune ! Cel ce este bine cuvîntat...,** iar cîntăreţul răspunde : **Întăreşte, Dumnezeule...** şi începe îndată citirea psalmilor de la Ceasul întîi (vezi mai departe, la rînduiala Ceasurilor). În cazul acesta, otpustul Utreniei se face la sfîrşitul Ceasului întîi, începînd preotul : **Slavă Ţie, Hristoase Dumnezeule...** etc. Cînd se citesc, în continuare, Ceasurile, uşile împărăteşti se închid la apolisul Utreniei ; dacă însă urmează îndată Sfînta Liturghie, ele rămîn deschise.

b) Rînduiala Utreniei sărbătorilor din cursul săptămînii (praznice şi sfinţi)

La sărbătorile sfinţilor şi la praznicele împărăteşti care cad în zilele din cursul săptămînii, rînduiala Utreniei este aceeaşi, ca şi în duminici, pînă la **Dumnezeu este Domnul...,** care se cîntă pe glasul troparului acelei sărbători.

La sărbătorile sfinţilor, după **Dumnezeu este Domnul...,** se cîntă troparele : troparul sfîntului (sfinţilor) (de 2 ori), apoi : **Slavă... Şi acum...,** troparul Născătoarei al zilei săptămînale respective, pe glasul troparului sfîntului ; la praznicele împărăteşti (sărbătorile Mîntuitorului şi ale sfintei Fecioare) se cîntă numai troparul praznicului (de 3 ori la rînd).

La mînăstiri urmează apoi citirea catismelor de rînd din Psaltire, cu ecteniile mici şi sedelnele sărbătorii ori ale sfîntului, din Minei, precum s-a arătat mai înainte, la rînduiala Utreniei duminicilor.

La bisericile de enorie, după troparele de la **Dumnezeu este Domnul...,** preotul zice ectenia mică (cu ecfonisul : **Că a Ta este împărăţia...**) şi la strană se cîntă sedelnele sărbătorii din Minei. La praznice şi la sărbătorile sfinţilor cu Polieleu, sînt, de regulă, în Minei, trei rînduri de sedelne.

31. În practică, la cele mai multe biserici de enorie din unele părţi (mai ales în Muntenia şi Oltenia), partea finală a slujbei (de după troparul de la sfîrşitul doxologiei) se suprimă, aşa că îndată după troparul respectiv, preotul ori face apolisul Utreniei, ori începe chiar Sfînta Liturghie, fără să mai facă apolis.

După ce se cîntă primul şi al doilea rînd de sedelne, se cîntă îndată P o l i e l e u l, şi anume **Robii Domnului...** (Ps. 134 şi 135) la sărbătorile Mîntuitorului şi ale sfinţilor, sau **Cuvînt bun...** la sărbătorile Maicii Domnului. Îndată după Polieleu se adaugă stihirile m ă r i m u r i ale sărbătorii respective, adică stihurile alese din psalmi cu stihirile care se găsesc în Catavasier (Octoihul mic) ori în Psaltire. Dacă sfîntul zilei nu are stihiri mărimuri, după Polieleu se cîntă **Slavă... Tatălui să ne închinăm... Şi acum... Pe Maica Ta aduce Ţie...** (se găsesc în Octoih sau Catavasier, la stihirile Fericirilor de la glasul 1). În timpul cîntării Polieleului, preotul face c ă d i r e m a r e[32].

După Polieleu şi Mărimuri, preotul zice ectenia mică cu ecfonisul **Că s-a bine cuvîntat numele Tău...**, după care se cîntă al treilea rînd de s e d e l n e ale sărbătorii (cele de după Polieleu) şi îndată a n t i f o n u l întîi al glasului al 4-lea : **Din tinereţile mele...**

Apoi preotul (ori diaconul, dacă este) zice : **Înţelepciune! Să luăm aminte !** şi se cîntă p r o c h i m e n u l sărbătorii, din Minei, pe glasul şi cu stihurile indicate acolo. Apoi **Toată suflarea...** şi celelalte, dinainte de citirea Evangheliei, precum s-a arătat la rînduiala Utreniei duminicilor ; preotul citeşte Evanghelia sărbătorii din faţa uşilor împărăteşti, apoi binecuvîntează cu sfînta Evanghelie pe credincioşi şi o depune la locul ei de pe sfînta masă, iar la strană se citeşte Psalmul 50 ; numai la praznicul Înălţării sfintei Cruci (14 septembrie), în orice zi a săptămînii ar cădea, înainte de Psalmul

32. În unele părţi se mai păstrează, la mînăstiri şi catedrale, vechiul ritual al scoaterii şi închinării icoanei sfîntului (a praznicului) în mijlocul bisericii, în timpul cîntării Polieleului. Cînd începe să se cînte Polieleul, se deschid uşile împărăteşti şi preotul (în sobor protosul), precedat de diacon cu lumînare aprinsă, vine, ia icoana sfîntului (a praznicului) aşezată pe tetrapod (iconostas) şi o aduce în mijlocul naosului, aşezînd-o pe un analog. Stînd amîndoi în faţa icoanei, la vreme începe cîntarea Mărimurilor de după Polieleu ; apoi, aducîndu-i-se cădelniţa, preotul cădeşte mai întîi icoana împrejur, apoi naosul şi toată biserica, precedat de diacon, care ţine în mîini făclie aprinsă. După cădire sărută icoana şi intră amîndoi în sfîntul altar. Icoana rămîne în mijlocul bisericii, spre a fi sărutată de toţi fraţii (sau de credincioşi) ca şi sfînta Evanghelie duminica, iar la sfîrşitul doxologiei e luată de preot şi diacon, cu aceeaşi solemnitate şi depusă pe tetrapodul pe care stă de obicei icoana hramului, unde rămîne pînă la odovania sărbătorii respective (la sărbătorile sfinţilor rămîne pînă la Vecernia din seara zilei respective).

50 se citeşte (se cîntă) şi **Învierea lui Hristos văzînd...** ca şi duminica, dar fără să se scoată sfînta Evanghelie în mijlocul bisericii.

Cîntăreţii cîntă apoi : **Slavă... Pentru rugăciunile sfîntului (N)...**, ori stihira specială a praznicului respectiv ; iar la sărbătorile Maicii Domnului : **Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu... Şi acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...**, stihul **Miluieşte-mă, Dumnezeule...** şi stihira sfîntului sau a praznicului, indicată la Minei. Preotul zice ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...** şi se cîntă catavasiile rînduite (vezi nota 28). La Cîntarea a 9-a, preotul (diaconul) zice : **Pe Născătoarea de Dumnezeu şi Maica Luminii...** şi face c ă d i r e a m a r e, ca de obicei, iar cîntăreţii, dacă este praznic împărătesc, cîntă stihurile şi stihirile speciale ale Cîntării a 9-a de la canonul sărbătorii, precum arată în Mineiul respectiv ; dacă este sărbătoarea vreunui sfînt, se cîntă, ca şi duminica, **Măreşte, suflete al meu...** şi celelalte stihuri, cu **Ceea ce eşti mai cinstită...**, pe glasul catavasiilor de rînd, apoi stihul **Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi !** şi Cîntarea a 9-a a catavasiilor de rînd. Numai la 30 ianuarie (sfinţii Trei Ierarhi), în orice zi a săptămînii ar cădea, se cîntă Cîntarea a 9-a a canonului zilei, cu stihirile din Minei, ca la sărbătorile împărăteşti.

După ectenia mică, cu ecfonisul : **Că pe Tine Te laudă toate puterile cereşti...**, se cîntă l u m i n î n d a sfîntului sau a praznicului şi cea a Născătoarei, din Minei (fără **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru**) şi apoi L a u d e l e (**Toată suflarea...**) cu stihurile şi stihirile din Minei, pe glasul primelor stihiri de acolo ; la **Slavă... Şi acum...**, stihirile indicate în Minei. Urmează d o x o l o g i a mare (cîntată, ca şi duminica), iar după **Sfinte Dumnezeule...** de la sfîrşitul doxologiei se cîntă t r o p a r u l sfîntului zilei sau al praznicului ; după aceea, ecteniile şi apolisul, ca şi la Utrenia duminicilor.

Observaţie : La praznicul Naşterii Domnului, al Bobotezei, al Schimbării la faţă şi al Înălţării sfintei Cruci (14 septembrie), în orice zi a săptămînii ar cădea şi chiar duminica, se pune toată slujba praznicului numai din Minei şi nimic din ale duminicii ; la Înălţarea sfintei Cruci, la sfîrşitul Utreniei se adaugă ritualul scoaterii şi închinării sfintei Cruci în mijlocul bisericii, după rînduiala arătată la locul

respectiv din *Mineiul pe septembrie* și în *Liturghier* la cap. «Rînduiala la scoaterea cinstitei Cruci» (de exemplu, București, 1974, p. 292—293). La celelalte praznice cu date fixe (neschimbătoare) din perioada **Octoihului,** cînd cad duminica, slujba praznicului din Mineiul respectiv se combină cu cea a duminicii de la glasul de rînd din Octoih, precum arată îndrumările din Tipicul Bisericesc (la cap. Sinaxarul celor 12 luni) ori din Minei.

c) Rînduiala Privegherii, cum se face în mînăstiri

Precum am spus, la sărbătorile mai importante din cursul anului (praznice și sfinți), în mînăstiri, la catedralele episcopale și chiar la unele biserici de enorie (mai ales la orașe), Utrenia se face în seara precedentă, fiind nemijlocit legată de Vecernia mare și de Litie, cu care formează o singură slujbă, numită de obicei P r i v e g h e r e. În cărțile de slujbă sărbătorile cu Priveghere se recunosc prin aceea că au cîte două vecernii : Vecernia m i c ă și Vecernia m a r e.

Cînd se săvîrșește Priveghere, în mînăstiri se face, mai dinainte, Vecernia mică, la timpul obișnuit al Vecerniei, iar după cină (la începutul serii) începe slujba Privegherii, cu Vecernia mare, urmată de Litie și de Utrenie, în chipul următor:

Preotul, îmbrăcat cu epitrahilul și felonul, deschide dverа și ușile împărătești și luînd cădelnița, începe să cădească din sfîntul altar, făcînd c ă d i r e a m a r e de la începutul Utreniei, dar fără să spună nimic.

În momentul cînd preotul iese din sfîntul altar, pe ușile împărătești, spre a cădi în naos, diaconul (ori în lipsa acestuia, paracliserul), ținînd în mînă o făclie sau un sfeșnic portativ în mijlocul bisericii, cu fața spre răsărit, strigă cu glas mare : **Sculați-vă !** Diaconul merge apoi cu lumina, înaintea preotului. După ce cădește și în pronaos, preotul se reîntoarce și ajungînd în mijlocul bisericii, glăsuiește : **Doamne, binecuvintează !** [33], cădind cruciș spre răsărit. Apoi continuă cădirea și intrînd în altar prin ușile împărătești, stă în fața sfintei mese și, cădind în chipul Crucii (de 3 ori), dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei : **Slavă... Sfintei... Treimi,**

33. În tipicul rusesc această formulă e pusă pe seama diaconului, sub forma : **Stăpîne, binecuvintează !** (formula fiind deci adresată preotului).

totdeauna... (ca la începutul Utreniei). Se închid uşile împărăteşti. Cîntăreţul (în mînăstiri, cel mai mare, dacă e de faţă) răspunde : **Amin** şi începe să cînte, pe larg, **Veniţi să ne închinăm...,** după care citeşte Psalmul 103 de la începutul Vecerniei, pînă la stihul : «Deschizînd Tu mîna Ta...» (vers. 1—28), iar restul stihurilor (numite a n i x a n d a r e) se cîntă alternativ de către cîntăreţii din cele două strane, repetîndu-se după fiecare stih, refrenul indicat în cărţile de cîntări [34]. În timpul acestora preotul dezbracă felonul şi iese pe uşa dinspre miazănoapte în faţa uşilor împărăteşti, unde citeşte, ca de obicei, rugăciunile Vecerniei (ale înserării), apoi zice ectenia mare (dacă este diacon, o zice el, iar preotul intră în altar pe uşa dinspre miazăzi).

De aici înainte urmează slujba obişnuită a Vecerniei mari, unită cu Litia, cum am arătat mai înainte, la rînduiala Litiei. La sfîrşitul Vecerniei (Litiei), după ce s-a cîntat : **Bogaţii au sărăcit...,** în loc de otpustul obişnuit al Vecerniei sărbătorilor, preotul iese pe solee şi stînd cu faţa spre credincioşi, rosteşte : **Binecuvîntarea Domnului peste voi toţi...,** făcînd în acelaşi timp semnul binecuvîntării. Cîntăreţii : **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** (de 3 ori), **Doamne, buzele mele vei deschide...** (de 2 ori) şi îndată se începe citirea celor ş a s e psalmi şi celelalte ale Utreniei sărbătorilor, cum s-a arătat pînă aici.

Observaţia 1 : De regulă, cînd se face Priveghere, nu se mai citesc cele două Laude mici dintre Vecernie şi Utrenie, adică Pavecerniţa şi Miezonoptica, locul lor luîndu-l Litia (monahii care vor, le citesc în chilii).

— 2 : În mînăstiri, la Privegherea din ajunul următoarelor praznice : Naşterea Domnului, Botezul Domnului şi Bunavestire (care cade de regulă în perioada **Triodului),** prima parte a slujbei o alcătuieşte nu Vecernia (care s-a unit cu Liturghia din ajunul acestor praznice, săvîrşită dimineaţa), ci Pavecerniţa mare. În aceste cazuri, binecuvîntarea de început se dă cu : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...,** după care se citeşte prima parte a Pavecerniţei, pînă la Psalmii 69, 142 şi slavoslovia. Apoi se face ieşirea preotului din altar pentru Litie, după care urmează rînduiala obişnuită a Utreniei şi a Ceasului întîi (vezi şi în urmă, la Pavecerniţa mare).

34. Ca de exemplu, *Noul Idiomelor,* de I. Popescu-Pasărea, Bucureşti, 1933, p. 5—8 şi *Antologhionul,* de Arhid. A. V. Uncu, Bucureşti, 1947, p. 5—9.

d) Rînduiala Utreniei din zilele de rînd

În zilele de rînd, începutul Utreniei se face absolut la fel ca și în sărbători, pînă la c a t i s m e, care se citesc (la mînăstiri) fără ectenii între ele (numai sîmbăta și în zilele dinăuntrul praznicelor se pun ectenii între catisme). Apoi se citesc s e d e l n e l e zilei săptămînale de la glasul de rînd din Octoih și îndată se citește Psalmul 50, după care se începe citirea c a n o a n e l o r (fără ecfonisul : **Cu mila și cu îndurările...**) de la Octoih și de la Minei, așa ca să se citească 14 stihiri la fiecare cîntare (odă sau peasnă). Dacă la Minei este un singur canon, se citesc întîi 10 stihiri (cu irmosul) din primele două canoane din Octoih ale glasului de rînd pentru ziua săptămînală în care ne aflăm, apoi patru stihiri (fără irmos) din Canonul sfîntului de la Minei. Dacă la Minei sînt două canoane, se citesc numai șase stihiri (cu irmosul) dintr-unul din canoanele Octoihului și opt stihiri din cele două canoane ale Mineiului.

Potrivit acestei reguli, canoanele se citesc astfel :

L u n i dimineața : șase stihiri din Canonul de umilință, patru din ale sfinților îngeri (Octoih) și patru din ale sfîntului zilei (Minei) ; dacă sînt două canoane la Minei, din Octoih se citesc numai șase stihiri din Canonul de umilință (Octoih) și opt din canoanele Mineiului.

M a r ț i dimineața :șase stihiri din Canonul de umilință, patru din Canonul Înaintemergătorului (Octoih) și patru din Canonul sfîntului de la Minei ; dacă sînt două canoane la Minei, se lasă cele patru din Canonul al doilea de la Octoih, punîndu-se opt de la Minei.

M i e r c u r i dimineața :șase din Canonul Crucii (inclusiv cele două tropare ale mucenicilor) și patru din Canonul Născătoarei de Dumnezeu, apoi patru din Canonul Mineiului ; dacă sînt două canoane la Minei, se lasă la o parte Canonul Născătoarei de Dumnezeu din Octoih și se pun opt stihiri din Canoanele Mineiului.

J o i dimineața :șase din Canonul sfinților apostoli, patru din Canonul sfîntului Nicolae și patru de la Minei ; dacă

la Minei sînt două canoane, se lasă cele din Canonul sfîntului Nicolae, înlocuindu-se cu patru din al doilea canon de la Minei.

V i n e r i dimineața, exact ca miercuri dimineața.

S î m b ă t ă dimineața, la bisericile la care hramul este un sfînt sau o sfîntă, se citește întîi Canonul sfîntului din Minei pe șase, apoi al hramului bisericii pe patru și al mucenicilor din Octoih, pe patru ; dacă sînt două canoane la Minei, atunci se citesc șase stihiri din primul canon, patru din al doilea și patru din al mucenicilor din Octoih, lăsîndu-se la o parte ale hramului.

La bisericile care au ca hram una din sărbătorile Mîntuitorului sau ale sfintei Fecioare, are întîietate Canonul hramului, din care citim șase stihiri, apoi punem patru din Canonul sfîntului din Minei și patru din ale mucenicilor din Octoih ; dacă la Minei avem două canoane, citim întîi patru stihiri din Canonul hramului, apoi șase din canoanele Mineiului și patru din ale mucenicilor, din Octoih [35]. Dacă la Minei Canonul sfîntului poartă indicația : «pe șase», atunci se citesc din canoanele Octoihului numai opt stihiri (cîte patru din fiecare, ori cinci din primul și trei din al doilea).

După Cîntările a 3-a, a 6-a, a 8-a și a 9-a, se cîntă irmoasele cîntării respective. După Cîntarea a 3-a și irmosul ei, preotul zice ectenia mică, cu vosglasul : **Că Tu ești Dumnezeul nostru...**, iar la strană se citește s e d e a l n a (șezînda)

35. Înaintea fiecărui tropar (stihiră) de la canoane, afară de irmoase, se zic următoarele stihuri :

a) La canoanele de umilință (luni și marți) : **Miluiește-mă, Dumnezeule, miluiește-mă !** ;

b) La canoanele Crucii : **Slavă, Doamne, cinstitei Crucii Tale !** ;

c) La canoanele Născătoarei de Dumnezeu : **Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi !** ;

d) La canoanele sfîntului Ioan Botezătorul (marți) : **Sfinte Ioane, proorocule și înaintemergătorule, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi !** ;

e) La ale îngerilor (luni), apostolilor (joi) și mucenicilor (sîmbătă) : **Sfinților îngeri** (ori : **Sfinților Apostoli**, ori : **Sfinților Mucenici...**), **rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi !** ;

f) La canoanele sfinților de diferite categorii (prooroci, apostoli, ierarhi, mucenici și mucenițe, cuvioși și cuvioase) : **Sfinte proorocule** (**apostole, ierarhe** etc.) **roagă-te lui Dumnezeu pentru noi !** ;

g) La canoanele Tuturor Sfinților (sîmbăta) : **Toți Sfinții, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi !**.

sfîntului din Minei. După Cîntarea a 6-a și irmosul ei, iarăși ectenie mică, cu ecfonisul : **Că Tu ești Împăratul păcii...**, după care la strană se citește condacul, icosul și sinaxarul sfîntului din Minei. La Cîntarea a 9-a preotul cădește, ca de obicei, iar cîntăreții cîntă : **Mărește, suflete al meu, pe Domnul...**, și celelalte stihuri, cu **Ceea ce ești mai cinstită...**, încheindu-se cu irmosul Cîntării a 9-a și **Cuvine-se cu adevărat...** Apoi ectenia mică, cu vosglasul : **Că pe Tine Te laudă toate Puterile cerești...** și se cîntă luminîndele : întîi cele ale zilei săptămînale (din Octoih sau din Ceaslov) [36], apoi: **Slavă...**, a sfîntului, din Minei (dacă este), **Și acum...**, a Născătoarei, tot cea din Minei, dacă este ; sîmbăta, are întîietate luminînda sfîntului din Minei (dacă are), apoi prima din Octoih fără **Slavă...** ; apoi **Slavă...**, a doua din Octoih, **Și acum...**, a Născătoarei tot de acolo ; dacă nu sînt luminînde la Minei, cîntăm numai pe cele din Ceaslov (Octoih) : prima fără **Slavă...**, a doua cu **Slavă...**, apoi **Și acum...**, a Născătoarei [37].

După aceasta, îndată urmează Laudele. Dacă la Minei sînt stihiri la Laude, se cîntă numai primele două stihuri de la Laude (**Toată suflarea să laude pe Domnul...** și **Lăudați pe El toți îngerii Lui...**) pe glasul stihirilor ; apoi citim psalmii Laudelor după Ceaslov (Ps. 148, 149 și 150), pînă la stihul cu care se leagă prima stihiră a Laudelor și se cîntă stihirile, cu **Slava...** lor (dacă există) ; dar dacă în Minei nu sînt stihiri la Laude, atunci se citesc psalmii Laudelor în întregime, după Ceaslov. Apoi preotul rostește : **Slavă Ție, Celui ce ne-ai arătat nouă lumina !** iar la strană se citește doxologia mică, fără să se deschidă ușile împărătești. Apoi preotul rostește ectenia : **Să plinim rugăciunea noastră, cea de dimineață Domnului** [38] ; după ecfonis zice : **Pace tuturor !**, binecuvîntînd pe credincioși, apoi : **Capetele noas-**

36. Pentru fiecare zi a săptămînii avem în Octoih (și în Ceaslov) cîte două luminînde, plus una a Născătoarei de Dumnezeu, afară de joi, cînd avem trei luminînde (două ale apostolilor și una a sfîntului Nicolae), afară de cea a Născătoarei de Dumnezeu.

37. Miercuri și vineri la **Și acum...** se cîntă totdeauna luminînda Crucii, din Octoih.

38. Dacă preotul este deja îmbrăcat pentru Liturghie, zice această ectenie din altar ; dacă are numai epitrahilul, iese și o zice din fața ușilor împărătești.

tre..., și rugăciunea plecării capetelor, cu ecfonisul : **Că Ție se cuvine a ne milui...**

La strane se cîntă stihoavna Laudelor, din Minei, dacă este ; dacă nu, a zilei săptămînale de la glasul de rînd al Octoihului : prima stihiră fără stih, a doua cu stihul : **Umplutu-ne-am dimineața de mila Ta...**, a treia cu stihul : **Și să fie lumina Domnului Dumnezeului nostru...** (sîmbăta sînt alte stihuri) ; apoi **Slavă...**, a sfîntului din Minei, **Și acum...**, a Născătoarei, tot din Minei, dacă sînt. Dacă nu are la Minei, se cîntă : **Slavă... Și acum...**, a Născătoarei din Octoih.

Apoi : **Bine este a ne mărturisi Domnului... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte rugăciuni începătoare. După : **Tatăl nostru...** și ecfonis, se cîntă troparul sfîntului zilei, **Slavă... Și acum...**, troparul Născătoarei al zilei săptămînale respective, pe glasul troparului sfîntului.

Preotul rostește ectenia întreită (**Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule...**) și îndată face otpustul ori se citește Ceasul întîi și apoi se face otpustul (în mînăstiri). Dacă preotul și-a pus numai epitrahilul, atît ectenia întreită cît și otpustul le zice din fața ușilor împărătești închise ; dar dacă a îmbrăcat toate veșmintele pentru Liturghie, ecteniile le zice din altar, iar pentru otpust deschide ușile împărătești.

6. Ceasurile

a) **Ceasurile obișnuite.** — Ceasurile (orele canonice) întîi, al treilea și al șaselea sînt slujbe care se oficiau odinioară în mînăstiri, la momentele din cursul zilei indicate de însăși denumirea lor, adică : Ceasul întîi la începutul primului sfert al zilei (aproximativ ora 6 dimineața, în epoca echinocțiilor de primăvară și de toamnă) ; Ceasul al treilea la începutul sfertului al doilea din zi (aproximativ, ora 9 dimineața) ; iar Ceasul al șaselea la amiază sau începutul sfertului al treilea din zi (aproximativ, ora 12). Cu vremea, ele s-au grupat într-un ciclu unic : cel al slujbelor de dimineața, săvîrșindu-se unul după altul, între Utrenie și Li-

turghie. În practica bisericilor noastre de enorie ceasurile acestea n-au pătruns decît pe alocurea ; ele se citesc numai în timpul Postului Mare, mai mult pe la unele biserici din oraşe. În perioada **Octoihului** ele se săvîrşesc aproape exclusiv în mînăstiri, unde se citesc, de regulă, în tinda sau pronaosul bisericii.

Rînduiala tuturor ceasurilor (inclusiv Ceasul al n o u ă l e a, despre care am vorbit mai înainte) se află în Ceaslov şi este alcătuită după un plan identic, deosebindu-se între ele doar prin textul citirilor, al rugăciunilor şi al troparelor care alcătuiesc rînduiala lor.

Ceasul întîi, socotit ca o prelungire a serviciului Utreniei şi alcătuind o singură «laudă» cu el, se citeşte de fapt în continuarea Utreniei şi de aceea nu are o formulă de binecuvîntare la început ; Ceasul al treilea se începe cu binecuvîntarea preotului, dată din faţa uşilor împărăteşti ; iar Ceasul al şaselea, care se citeşte în continuarea Ceasului al treilea, este şi el lipsit de formulă de binecuvîntare.

Astfel, Ceasul î n t î i se începe direct cu : **Veniţi să ne închinăm...,** după care se citesc Psalmii 5, 89 şi 100. Apoi se zice **Slavă...** şi se citeşte t r o p a r u l sfîntului din Minei, **Şi acum...,** troparul Născătoarei din Ceaslov (**Cum te vom numi, ceea ce eşti plină de har ?...**). Dacă la Minei sînt doi sfinţi cu tropare deosebite, se citeşte întîi, fără **Slavă...,** primul tropar, apoi **Slavă...** şi troparul al doilea ; duminica se pune întîi troparul Învierii de la glasul de rînd al Octoihului, apoi **Slavă...,** troparul sfîntului din Minei, **Şi acum...,** troparul Născătoarei din Ceaslov.

Se citesc apoi o serie de tropare mai mici, din Ceaslov, urmate de rugăciunile începătoare, după care se citeşte c o n d a c u l sfîntului sau al sărbătorii, iar duminica se citeşte condacul Învierii de la glasul de rînd. Apoi se zice : **Doamne miluieşte** (de 40 de ori), şi se citeşte r u g ă c i u n e a : **Cel ce în toată vremea şi în tot ceasul..., Doamne miluieşte** (de 3 ori) **Slavă... Şi acum... Ceea ce eşti mai cinstită... Întru numele Domnului...** ; iar preotul, din altar, zice ecfonisul : **Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi...**

Îndată se zic din nou rugăciunile începătoare (**Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte), iar după ecfonisul de la **Tatăl nostru...**, cîntăreţul (în mînăstiri cel mai mare, dacă e de faţă) citeşte r u g ă c i u n e a : **Hristoase, Lumina cea adevărată...** şi condacul : **Apărătoare Doamnă...** Apoi se face otpustul mic, al Ceasului, ori otpustul desăvîrşit (cel complet) al Utreniei, dacă nu s-a făcut la sfîrşitul Utreniei.

Dacă se citesc, în continuare, şi celelalte ceasuri, preotul, cu epitrahilul pe grumaz, dă imediat binecuvîntarea pentru începutul Ceasului al t r e i l e a (**Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...**), din faţa uşilor împărăteşti. La strană : **Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte rugăciuni începătoare ; după **Tatăl nostru...**, preotul rosteşte ecfonisul : **Că a Ta este împărăţia...**, se închină şi intră în altar, iar cîntăreţul continuă cu **Veniţi să ne închinăm...** şi citeşte Psalmii 16, 24 şi 50. Rînduiala urmează apoi ca şi la Ceasul întîi, cu deosebirea că la tropare avem alt tropar al Născătoarei de Dumnezeu (**Născătoare de Dumnezeu, tu eşti viţa cea adevărată...**), iar rugăciunea de la sfîrşitul Ceasului este a sfîntului Mardarie : **Stăpîne Dumnezeule, Părinte atotputernic...**

Ceasul al ş a s e l e a se începe fără binecuvîntarea preotului, cu **Veniţi să ne închinăm...**, rînduiala fiind exact ca şi la celelalte ceasuri, cu deosebirea că se citesc alţi psalmi (Ps. 53, 54 şi 90) ; în loc de troparul şi condacul sfîntului de la Minei se zice troparul şi condacul hramului bisericii, iar rugăciunea finală este a sfîntului Vasile : **Dumnezeule şi Doamne al Puterilor...** Dacă urmează Sfînta Liturghie, se deschide perdeaua şi sfintele uşi şi preotul face otpustul mic dintre sfintele uşi ; dacă însă se citeşte în continuare O b e d n i ţ a, nu se face otpust, ci se începe îndată Obedniţa (vezi rînduiala ei mai departe).

Observaţie : În unele biserici mînăstireşti este obiceiul de a se citi dimineaţa, după Ceasul întîi, Acatistul Maicii Domnului, ori cel al Mîntuitorului, ori al sfîntului Nicolae. În cazul acesta, preotul, îmbrăcat în epitrahil şi felon, deschide uşile împărăteşti şi cădind în toată biserica, vine la icoana respectivă şi citeşte Acatistul.

b) Ceasurile mari (î m p ă r ă t e ş t i). — **În trei zile** liturgice din cursul anului bisericesc, şi anume : Ajunul Naşterii Domnului (24 decembrie), Ajunul Bobotezei (5 ianuarie) şi Vinerea Sfintelor Patimi, slujba ceasurilor are o rînduială deosebită, mai dezvoltată şi mai solemnă, în alcătuirea căreia intră şi citiri din Apostol şi din Evanghelie. Aceste ceasuri se numesc Ceasuri m a r i sau Ceasuri î m p ă r ă t e ş t i, deoarece ele fac parte din serviciul divin al celor mai mari praznice împărăteşti din cursul anului (Naşterea Domnului, Botezul Domnului şi Sfintele Paşti) şi deoarece, în vechime, la oficierea lor în biserica Sfînta Sofia din Constantinopol, asista şi împăratul Bizanţului, cu toată curtea lui, iar la noi domnitorii şi demnitarii lor, şi se făcea şi polihroniu pentru împărat (domnitor).

Rînduiala lor o aflăm în Mineiul pe decembrie (ziua 24), în Mineiul pe ianuarie (ziua 5) şi în Triod (la slujbele din Sfînta şi Marea Vineri, îndată după Utrenie). În aceste cărţi de slujbă ca şi în Tipicul cel mare, se arată că slujba Ceasurilor împărăteşti începe la ceasul al doilea din zi, adică în jurul orei 7 dimineaţa, iar rînduiala lor e alcătuită după un plan comun tuturor celor patru Ceasuri (întîi, al treilea, al şaselea şi al nouălea), din toate cele trei zile liturgice, şi anume : se citesc cîte trei psalmi (aleşi dintre psalmii profetici), se cîntă o serie de stihiri imnografice (tropare) în legătură cu evenimentul comemorat în ziua respectivă, apoi se citeşte o paremie, un Apostol şi o Evanghelie, se cîntă condacul zilei respective şi se încheie cu o rugăciune finală.

Astfel, la Ceasul î n t î i din Ajunul Naşterii Domnului, după ce s-a săvîrşit slujba Utreniei, se aşază în mijlocul bisericii (sub policandru) analogul de pe care se vor face citirile, iar preotul îmbracă epitrahilul şi felonul şi, avînd în dreapta cădelniţa, dă binecuvîntarea obişnuită la Ceasuri (**Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...**), din faţa sfintei mese, făcînd semnul crucii cu cădelniţa spre răsărit. Apoi continuă să cădească, făcînd c ă d i r e m a r e, în timp ce la strană se zic rugăciunile î n c e p ă t o a r e (**Slavă Ţie, Dumnezeul nostru... Împărate ceresc...** şi celelalte) şi se citesc Psalmii, 5, 44

și 45. Apoi se cîntă cele două t r o p a r e (**Scrisu-s-au oarecînd... și Ce te vom numi, ceea ce ești plină de dar...**) și stihirile idiomele ale sfîntului Sofronie al Ierusalimului, cu **Slavă...**, a lor, arătate în Minei.

Apoi preotul : **Să luăm aminte ! Pace tuturor !** și **Înțelepciune !** și deschide sfintele uși ; iar cîntărețul citește, de pe analogul din mijlocul bisericii, p a r e m i a (din proorocia lui Miheia) și Apostolul (din Epistola către Evrei). În timpul citirii Apostolului, preotul cădește (c ă d i r e m i c ă), apoi citește, dintre ușile împărătești, Evanghelia (de la Matei I, 18 și urm.) [39], după care se închid ușile împărătești. La strană se citește un fragment de psalm (Ps. 118, verset : 133, 134 și 135 și Ps. 70, verset : 9), rugăciunile î n c e p ă t o a r e (**Sfinte Dumnezeule...** și celelalte), iar după **Tatăl nostru...** și ecfonisul preotului, se cîntă c o n d a c u l Nașterii Domnului (**Fecioara astăzi...**). Apoi îndată se zice **Doamne miluiește** (de 40 de ori) și se citește r u g ă c i u n e a : **Cel ce în toată vremea și în tot ceasul... Doamne miluiește !** (de 3 ori), **Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului...** preotul, din sfîntul altar, rostește ecfonisul : **Dumnezeule, milostivește-Te spre noi...**, iar cîntărețul încheie citind r u g ă c i u n e a : **Hristoase, Lumina cea adevărată...** (aceeași de la sfîrșitul Ceasului întîi, dintre Ceasurile obișnuite).

Urmează îndată C e a s u r i l e : al treilea, al șaselea și al nouălea, după aceeași rînduială ca și la Ceasul întîi, cu deosebirea că se începe direct cu **Veniți să ne închinăm...** (fără binecuvîntarea preotului), iar pericopele biblice care se citesc (psalmii de la început, paremia, Apostolul și Evanghelia), troparele și stihirile care se cîntă, ca și rugăciunea finală, sînt la fiecare ceas altele, precum se arată în Minei [40]. Ecfonisul preotului dinainte de rugăciunea finală este : **Pentru rugăciunile...** la Ceasul al treilea și la Ceasul al nouălea; iar la Ceasul al ș a-

39. În unele părți (prin Moldova), potrivit uzului, sfînta Evanghelie se așază dinainte pe analogul din mijlocul bisericii, unde preotul vine la vreme și citește pericopa evanghelică rînduită la fiecare Ceas ; ea rămîne aici pînă după citirea pericopei de la Ceasul al nouălea, cînd preotul o ia și o duce în altar, prin ușile împărătești.

40. La Ceasul al treilea ultimul dintre cei trei psalmi este Psalmul 50, în toate cele trei zile liturgice la care se fac Ceasurile împărătești.

selea este : **Dumnezeule, milostivește-Te spre noi...,** ca și la Ceasul întîi. La Ceasurile al treilea și al șaselea nu se mai face cădirea mare, ca la începutul Ceasului întîi, ci numai cădirea mică, la fel ca în timpul Apostolului ; iar la începutul Ceasului al nouălea se face din nou cădire mare, ca și la Ceasul întîi. La sfîrșitul Ceasului al nouălea, nu se face otpust, ci se începe îndată Obedniță.

Aceeași rînduială se urmează și la cele patru Ceasuri din Ajunul Bobotezei (cum se arată la ziua respectivă din Mineiul pe ianuarie), precum și la cele din Vinerea Patimilor (pentru acestea din urmă a se vedea mai pe larg la slujbele din perioada **Triodului**).

Observație : În anii în care Ajunul Nașterii și Ajunul Bobotezei cade sîmbăta sau duminica, Ceasurile împărătești cu Obedniță se citesc în vinerea precedentă, dimineața, fără a se face Liturghie.

7. Obedniță

Obedniță sau Prînzînda, numită și Tipică, este slujba de la vremea amiezii, specifică mînăstirilor ; ea se citește în Postul Mare în toate zilele din cursul săptămînii, afară de sîmbete și de duminici ; iar în perioada **Octoihului** se citește în zilele de rînd în care nu se săvîrșește Liturghia, precum și în cele două zile din această perioadă, cînd Ceasurile se unesc cu Vecernia și cu Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, adică în Ajunul Nașterii Domnului și Ajunul Bobotezei. În zilele de rînd din perioada **Octoihului,** Obedniță se citește îndată după Ceasul al șaselea, ca o prelungire a lui ; iar în cele două Ajunuri ea se citește, ca și în Postul Mare, după Ceasul al nouălea, înainte de Vecernie și de Liturghie. Rînduiala acestei slujbe se află în Ceaslov.

Ea începe fără binecuvîntarea preotului, deoarece se citește în continuarea Ceasului al șaselea, ori a Ceasului al nouălea, cu care e împreunată de obicei. Cînd se citește în conti-

nuarea Ceasului al şaselea, se începe cu citirea Psalmilor 102 («Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul...») şi 145 («Laudă, suflete al meu, pe Domnul...»), urmaţi de : **Unule Născut...** (de obicei citit). Se cîntă apoi, cu glas liniştit şi rar, stihurile F e r i c i r i l o r (**Întru împărăţia Ta pomeneşte-ne pe noi, Doamne...** şi celelalte, din Ceaslov), după care se citesc t r o p a r e l e : **Ceata cerească...** şi celelalte, din Ceaslov. Dacă nu urmează Liturghie, se citeşte îndată Simbolul credinţei [41], urmat de rugăciunea p e n i t e n ţ i a l ă : **Slăbeşte, lasă, iartă, Dumnezeule, greşelile noastre...** (în Ceaslov) şi rugăciunea domnească, după care se cîntă (ori se citesc) c o n d a c e l e rînduite : al zilei săptămînale (din Ceaslov), al hramului bisericii, **Slavă...**, al morţilor : **Cu sfinţii odihneşte...**, **Şi acum...**, al Născătoarei, din Ceaslov. Apoi : **Doamne miluieşte** (de 12 ori) şi r u g ă c i u n e a : **Preasfîntă Treime, Stăpînie de o fiinţă...**

Dacă nu urmează Liturghia, se citeşte acum i m n u l : **Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne...**, se cîntă : **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** (de 3 ori) şi se citeşte Psalmul 33 («Bine voi cuvînta pe Domnul în toată vremea...»), apoi : **Cuvine-se cu adevărat...**, **Slavă... Şi acum...**, **Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Întru numele Domnului...** Preotul rosteşte ecfonisul : **Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi...**, apoi face otpustul mic, cu care se încheie slujba.

Dar dacă se face şi Liturghie, nu se mai citeşte : **Să se umple gurile noastre...** şi nici cele următoare, ci îndată după rugăciunea : **Preasfîntă Treime...** se zice : **Ceea ce eşti mai cinstită... Slavă... Şi acum... Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Întru numele Domnului...**, iar preotul : **Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi...** şi otpustul.

Pentru modificările care intervin în rînduiala Obedniţei din timpul Postului Mare, să se vadă mai departe, la perioada **Triodului.**

---

41. Dacă urmează Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, (în Ajunul Naşterii Domnului şi cel al Bobotezei), Simbolul credinţei nu se citeşte la Obedniţă (vezi rînduiala Obedniţei din Ajunul Naşterii Domnului, în *Mineiul pe decembrie*, ediţia Cernica, 1927, p. 401).

B. — RÎNDUIALA SFINTEI LITURGHII

I. — Îndrumări generale introductive

a) Întrebuințarea celor trei Liturghii în cursul anului

În Bisericile Ortodoxe (ritul liturgic bizantin) se săvîrșesc trei Liturghii :

— Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, arhiepiscopul Constantinopolului ;

— Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareii Capadociei ; și

— Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, numită și a sfîntului Grigorie Dialogul (cel Mare), episcopul Romei.

— Liturghia sfîntului Vasile cel Mare se săvîrșește numai de zece ori pe an, și anume : în ziua de pomenire a autorului ei (1 ianuarie), în Ajunul Nașterii Domnului (24 decembrie) și în Ajunul Botezului Domnului (5 ianuarie), în primele cinci duminici ale Postului Mare (Duminica Ortodoxiei, Duminica sfîntului Grigore Palama, Duminica sfintei Cruci, Duminica sfîntului Ioan Scărarul și Duminica cuvioasei Maria Egipteanca), în Joia și în Sîmbăta din săptămîna Sfintelor Patimi.

Atît în cele două ajunuri (al Nașterii și al Bobotezei) cît și în Joia și Sîmbăta din săptămîna Sfintelor Patimi, Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare se săvîrșește unită cu Vecernia zilei următoare, după rînduiala pe care o vom arăta mai departe [42] ; în celelalte zile ea se săvîrșește, ca de obicei, după

42. Dar în anii în care cele două Ajunuri (al Nașterii Domnului și al Bobotezei) cad sîmbăta sau duminica, Liturghia sfîntului Vasile cel Mare se face în însăși ziua praznicului respectiv, fără să se unească cu Vecernia, iar în ziua Ajunului se face Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur.

Utrenie (în mînăstiri după Ceasul al şaselea, fără să se unească cu Vecernia, care se oficiază la timpul ei.

— Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite este Liturghia specifică zilelor de rînd din Postul Mare. În principiu, ea se poate săvîrşi în toate zilele de peste săptămînă din Postul Mare, afară de sîmbete şi de duminici şi de praznicul Bunăvestirii ; dar în practică ea se oficiază (chiar şi în mînăstiri) numai miercurea şi vinerea din cele şapte săptămîni ale Postului Mare (afară de Vinerea Sfintelor Patimi), iar în celelalte zile de rînd ale săptămînii (luni, marţi şi joi) numai cînd cad sărbători bisericeşti mai importante, care sînt şi hramuri de biserici, ca, de exemplu : sfîntul Haralambie (10 februarie), prima şi a doua aflare a capului sfîntului Ioan Botezătorul (24 februarie), sfinţii 40 de mucenici (9 martie), ajunul Bunăvestirii (24 martie), sfîntul ierarh Calinic de la Cernica (11 aprilie), sfîntul mare mucenic Gheorghe (23 aprilie), sfinţii ierarhi Sava şi Iorest (24 aprilie) ş. a.

— Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur se săvîrşeşte în toate zilele în care nu se oficiază una din celelalte două Liturghii ; ea este Liturghia uzuală sau normală a Bisericii Ortodoxe, adică cea care se săvîrşeşte de cele mai multe ori în cursul anului bisericesc. Astfel, ea este singura Liturghie care se oficiază în toată perioada **Penticostarului** (de la Sfintele Paşti pînă la Duminica Tuturor Sfinţilor) ; în perioada **Octoihului** ea se oficiază în toate zilele, cu excepţia celor trei zile în care se oficiază Liturghia sfîntului Vasile cel Mare (Ajunul Naşterii Domnului, 1 ianuarie şi Ajunul Bobotezei), iar în Postul Mare ea se face numai de opt ori, şi anume : în primele şase sîmbete ale Postului Mare, în Duminica a şasea a Postului Mare (Duminica Floriilor) şi în ziua praznicului Bunăvestirii (25 martie) în orice zi a săptămînii ar cădea [43].

43. Dar dacă Bunavestire cade într-una din primele cinci duminici ale Postului Mare, în care trebuie să se oficieze Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, primează rînduiala Triodului, adică se face Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, pentru a nu se ştirbi din numărul de zece, ori cînd trebuie să se oficieze această Liturghie în fiecare an. De asemenea, trebuie ştiut că, atunci cînd Bunavestire cade într-una din zilele de rînd (de luni pînă vineri inclusiv) ale săptămînilor din Postul Mare, Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur se uneşte cu Vecernia

b) Zile aliturgice (fără Liturghie)

La mînăstiri şi la catedralele episcopale, în perioada **Octoihului** şi în cea a **Penticostarului,** Sfînta Liturghie se oficiază zilnic, iar în timpul Postului Mare se face numai miercurea şi vinerea (Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite) ; sîmbăta (Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, afară de Sîmbăta cea Mare, cînd se face Liturghia sfîntului Vasile cel Mare) şi duminica (Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, cu excepţia Duminicii Floriilor, cînd se face Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur). În bisericile de enorie, Sfînta Liturghie se oficiază în toate sîmbetele şi duminicile de peste an [44], iar în cursul săptămîni numai în zilele în care cad sărbători cu ţinere (praznice împărăteşti ori sfinţi cu serbare).

Sînt însă şi cîteva zile din cursul anului în care, după tradiţia de cult a Bisericii Ortodoxe, nu se oficiază liturghie nici în mînăstiri şi catedrale (z i l e a l i t u r g i c e), şi anume:

a) Miercuri şi vineri din săptămîna brînzei (săptămîna albă), deoarece în mînăstiri se ajunează, anticipîndu-se rînduielile Postului Mare ;

b) Luni şi marţi din prima săptămînă a Postului Mare, deoarece nu trebuie întreruptă ajunarea impusă monahilor în aceste zile, care trebuie să dureze pînă la Ceasul al nouălea din zi sau la vremea Vecerniei ;

c) Sfînta şi Marea Vineri, deoarece în această zi a murit Domnul pe Cruce pentru mîntuirea noastră, fiind impusă monahilor ajunarea, pe care o practică şi mulţi dintre credincioşii din parohii ;

d) Vineri înainte de ziua Naşterii Domnului şi înainte de ziua Bobotezei, în anii în care aceste două praznice cad duminică sau luni (atunci în vinerea precedentă se citesc

zilei următoare (26 martie), după rînduiala zilelor de post (a se vedea învăţătura din Mineiul pe martie la ziua 25 şi «Învăţătura de tipic a lui Marcu», din Triod.

44. Pentru obligaţia preoţilor de enorie de a săvîrşi Liturghia în toate sîmbetele, vezi «Povăţuirile» din *Liturghier* (ediţia Bucureşti, 1974, p. 383): «...Orice preot care are credincioşi, să ştie că în fiecare sărbătoare ... şi în fiecare duminică, şi sîmbătă, dator este a sluji Liturghia; iar de nu va sluji, va cădea în păcat de moarte».

numai Ceasurile împărăteşti şi celelalte Laude zilnice, fără Liturghie) [45].

c) *Unicitatea Liturghiei în zilele liturgice*

După tradiţia Bisericii Ortodoxe, un preot nu poate săvîrşi decît o singură liturghie într-o zi şi nici mai multe liturghii succesive nu se pot săvîrşi la acelaşi sfînt altar (aceeaşi sfîntă masă), de către preoţi diferiţi [46]. De aceea, de regulă, bisericile ortodoxe au un singur altar [47].

d) *Timpul săvîrşirii Sfintei Liturghii*

Cît priveşte momentul din zi pentru începerea slujbei Sfintei Liturghii a sfîntului Ioan Gură de Aur şi cea a sfîntului Vasile cel Mare, după predania veche a Bisericii noastre, este, de regulă, c e a s u l a l t r e i l e a din zi, adică aproximativ ora 9 dimineaţa, cînd Domnul a fost răstignit pe Cruce (vezi Marcu XV, 25) şi cînd Sfîntul Duh S-a coborît peste sfinţii apostoli, în ziua Cincizecimii [48]. În bisericile de enorie de la ţară, ea se poate începe (mai ales în timpul verii) şi mai înainte de această oră, iar în cele de la oraşe se începe de obicei ceva mai tîrziu (în jurul orei 10 dimineaţa). Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, fiind unită cu Vecernia, se face, de regulă, ceva mai tîrziu (mai spre amiază).

Abatere de la această regulă se face numai la praznicul Învierii, cînd Sfînta Liturghie se oficiază în continuarea Utreniei, în a doua parte a nopţii (aproximativ între orele 2 sau

45. Vezi şi în urmă, la «Ceasurile împărăteşti» (p. 63).

46. Vezi şi «Povăţuirile» din *Liturghier* (ediţia Bucureşti, 1974, p. 355): «Se mai cuvine preotului a şti că într-o singură zi, la o singură sfîntă masă, numai o Liturghie poate săvîrşi; că această unime (unicitate) a sfintei Jertfe înseamnă numai o moarte a lui Hristos, care moarte odată a luat-o pentru noi, şi numai o patimă a Lui, pe care o dată a răbdat-o pentru noi».

47. Bisericile Ortodoxe cu mai multe altare (sfinte mese) sînt cu totul rare; în ele se pot săvîrşi, la nevoie, (de exemplu, în ziua hramului, ori în ziua Sfintelor Paşti, cînd vine lume multă la biserică), mai multe Liturghii, de către preoţi diferiţi, ori concomitent (la bisericile cu altare suprapuse), ori consecutiv (la ore diferite).

48. Vezi şi «Povăţuirile» din *Liturghier* (edit. cit., p. 363), la cap. «Pentru vremea începutului slujbei»: «Vremea slujbei, după obiceiul cel vechi al Bisericii, este ceasul al treilea din zi, adică ora 9 dimineaţa; iar de va fi de trebuinţă, Sfînta Liturghie se poate săvîrşi sau mai tîrziu, sau mai de dimineaţă, însă nu mai înainte de a se lumina de ziuă, nici după-amiază, fiindcă cel ce va începe şi va săvîrşi aşa, va greşi...».

3 şi 4 sau 5 dimineaţa)[49]. Acelaşi obicei vechi s-a păstrat, în unele părţi, şi pentru praznicul Naşterii Domnului, cînd, de asemenea, Sfînta Liturghie se oficiază spre sfîrşitul nopţii sau dis-de-dimineaţă.

e) Lucrurile trebuitoare pentru slujirea Sfintei Liturghii

Pentru slujirea Sfintei Liturghii avem nevoie de următoarele lucruri :

a) Sfîntul antimis, care trebuie să se afle totdeauna pe sfînta masă şi fără de care nu se poate săvîrşi Sfînta Liturghie nici în biserică şi nici afară din biserică [50] ;

b) Sfintele veşminte (odăjdiile preoţeşti). Preotul nu poate oficia Sfînta Liturghie (inclusiv Proscomidia) decît îmbrăcat în toate veşmintele preoţeşti (stihar, epitrahil, brîu, mînecuţe şi felon), iar diaconul în veşmintele lui (stihar, orar şi mînecuţe) ;

c) Sfintele vase : discul, potirul, copia, linguriţa, steluţa şi acoperămintele (procoveţele) ;

d) Prescuri (de diferite forme) făcute din făină de grîu şi dospite, de regulă cinci, avînd fiecare întrebuinţarea ei [51]. În caz de lipsă, trebuie să avem cel puţin două (una pentru Sfîntul Agneţ şi una pentru miride) sau chiar o singură prescure mai mare, cu cinci cornuri (părţi), cum se obişnuieşte pe alocuri [52]. Dacă nu avem deloc prescuri putem folosi o bucată de pîine dospită, pe care înscriem cu copia semnul Crucii şi iniţialele **Is, Hs, Ni** şi **Ka,** în locul peceţii ;

49. În unele părţi ale Bisericii noastre (Banat), Liturghia din ziua Sfintelor Paşti se oficiază însă la orele obişnuite (8 sau 9 dimineaţa), făcîndu-se astfel o mare pauză între slujba Învierii (Utrenia) din noapte şi Liturghie.

50. În unele cazuri, ca, de exemplu, la zilele hramului unor mînăstiri la care vine mulţime mare de credincioşi, pentru ca toţi să poată asculta slujba, Sfînta Liturghie se poate oficia afară din biserică, în jurul unei mese, pe care se pune sfîntul antimis.

51. Din prima scoatem Sfîntul Agneţ (care se va preface în Sfîntul Trup al Domnului), din a doua scoatem părticica pentru Maica Domnului («Panaghia» sau «Bogorodiţa»), din a treia, părticelele pentru «cele nouă cete» (categorii sau grupe) de sfinţi, din a patra, miridele pentru credincioşii vii, iar din a cincea, miridele pentru morţi.

52. În unele părţi, se imprimă cu pistornicul, pe cele cinci cornuri (părţi) ale acestor prescuri, semnele care indică destinaţia sau folosirea fiecăruia (pecetea Agneţului, Bogorodiţa, cele nouă cete etc.).

e) Vin curat (din struguri) și apă ; culoarea vinului este indiferentă (vinul roșu e de preferat, dar în lipsă se poate folosi și vin alb) ;

f) Cărțile de slujbă necesare : pentru preoți și diaconi *Liturghierul* și *Sfînta Evanghelie;* iar pentru cîntăreți *Apostolul* și *Octoihul Mic (Catavasierul), Liturghierul de strană* (cu cîntări) și *Mineiul;*

g) Mai multe lumini aprinse : cel puțin două pe sfînta masă, una la proscomidiar și cîte una în sfeșnicele împărătești, iar în caz de mare lipsă cel puțin una.

f) Pregătirea slujitorilor pentru săvîrșirea Sfintei Liturghii

Avînd în vedere că dumnezeiasca Liturghie este slujba cea mai de seamă și cea mai sfîntă pe care o pot săvîrși sfinții slujitori și că ori de cîte ori săvîrșesc această slujbă trebuie să se și împărtășească cu dumnezeieștile Taine, ei sînt datori să fie curați cu trupul și cu sufletul, pregătindu-se cu grijă pentru aceasta și îndeplinind următoarele condiții :

— Să se ferească, fără încetare, de orice păcat care i-ar putea face improprii pentru slujire și să se păstreze cît mai mult cu putință în stare de neprihană și sfințenie ; iar dacă, totuși, uneori își vor simți cugetul împovărat de păcate mai grele, să alerge la duhovnic și să se mărturisească, pentru a dobîndi iertarea de păcate și împăcarea cugetului.

— Pentru a se putea concentra în timpul slujirii și a-și aținti cugetul numai la Dumnezeu, sfinții slujitori să se ferească, încă de cu seară și mai ales în dimineața zilei în care vor sluji Sfînta Liturghie, de tot ceea ce le-ar putea risipi sau tulbura pacea inimii, liniștea sufletului și seninătatea cu care se cuvine să se apropie de sfîntul altar (vezi Matei V, 23 și Marcu XI, 25) ; pentru aceasta trebuie să alunge orice grijă lumească, orice preocupare pentru cele din afară și orice gînd străin și să-și umple sufletele numai cu dulceața iubirii de Dumnezeu și de oameni.

— Să-și împlinească Pravila de rugăciune rînduită de sfînta noastră Biserică pentru pregătirea sufletească, treptată, a celor ce vor să slujească dumnezeiasca Liturghie. În

afară de Laudele bisericeşti premergătoare Sfintei Liturghii (Vecernia cu Ceasul al nouălea, Pavecerniţa, Miezonoptica, Utrenia şi Ceasurile întîi, al treilea şi al şaselea), pe care orice cleric e îndatorat să le săvîrşească sau să asiste la oficierea lor în biserici, sfinţiţii slujitori trebuie să citească, neapărat, **Rînduiala Sfintei Împărtăşiri** (din Ceaslov ori din Liturghier), şi anume seara să citească canonul din această rînduială, iar dimineaţa rugăciunile pregătitoare pentru împărtăşire, fără de care nu este îngăduit a intra în slujbă.

— Clericii căsătoriţi să se ferească a se atinge de soţiile lor cel puţin o zi şi o noapte înainte de slujire şi tot atîta după slujire.

— Orice slujitor trebuie să se ferească de prea multă mîncare şi băutură în seara dinaintea slujirii, iar după miezul nopţii nimic să nu mai pună în gură : nici mîncare, nici băutură.

— Să se îngrijească de curăţenia corporală, spălîndu-şi trupul şi îmbrăcînd haine curate (cp. Evrei X, 19—22) şi să ia toate măsurile ca înfăţişarea lor din afară să fie, atît înainte de a intra în slujbă, cît şi în timpul slujirii, cît mai cuviincioasă, mai plăcută privirii şi mai vrednică de respect din partea credincioşilor.

— Să se îngrijească din vreme pentru a avea toate cele de trebuinţă pentru sfînta slujbă, precum s-au scris mai înainte (vezi p. 71) şi îndeosebi să nu lipsească prescurile şi vinul pentru materia Sfintei Jertfe, programînd pentru aceasta, din vreme, cînd este de trebuinţă, pe cei îndatoraţi a le aduce, cu rîndul, la biserică. Să nu uite, de asemenea, cele de trebuinţă pentru ca sfînta biserică să fie curată, împodobită, înzestrată cu toate cele necesare şi încălzită iarna, încît credincioşii să intre şi să stea într-însa cu plăcere, cu cuviinţă şi cu evlavie, ca în casa lui Dumnezeu.

— Orice preot de enorie să-şi pregătească, din vreme, cu mare grijă şi cu mult simţ de răspundere, predica sau cuvîntul de învăţătură, care, în duminici, trebuie să răsune în biserici, alături de citirea C a z a n i e i, şi să nu lipsească din nici o slujbă săvîrşită de preot şi mai ales de la Sfînta Liturghie.

II. — Rînduiala Liturghiei sfîntului Ioan Gură de Aur

1. Liturghia săvîrşită de un singur preot (fără diacon)

a) *Proscomidia*

Adică prima parte a Liturghiei, în cursul căreia se face pregătirea şi binecuvîntarea Darurilor (materiei de pîine şi de vin) pentru Sfînta Jertfă, se săvîrşeşte la bisericile de enorie în timpul Utreniei, iar la mînăstiri şi la bisericile unde între Utrenie şi Liturghie se citesc şi Ceasurile, ea se face în timpul Ceasurilor întîi, al treilea şi al şaselea.

După ce a îndeplinit toată pregătirea pentru Liturghie, adică închinarea la icoanele din naos, îmbrăcarea sfintelor veşminte şi spălarea mîinilor, după rînduiala prevăzută în Liturghier la începutul Proscomidiei [53], preotul merge la proscomidiar, unde orînduieşte sfintele vase, acoperămintele, prescurile şi vasele (sticlele) cu vin şi apă, spre a le avea pe toate la îndemînă ; se închină de trei ori spre răsărit, zicînd de fiecare dată : **Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul, şi mă miluieşte,** apoi luînd cu ambele mîini copia şi prima prescură (cea din care va scoate Sfîntul Agneţ), le ridică în dreptul frunţii şi zice troparul : **Răscumpăratu-ne-ai pe noi din blestemul Legii...**

După aceasta, trecînd copia şi prescura în mîna stîngă, preotul se închină şi dă binecuvîntarea pentru începutul Proscomidiei (**Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...**), binecuvîntînd totodată prescura, adică făcînd semnul Crucii cu dreapta asupra ei. Apoi ţinînd-o mai departe în mîna stîngă,

53. Precum am arătat la rînduiala Utreniei, la bisericile parohiale preotul ar trebui să îndeplinească aceste lucrări pregătitoare, de regulă, după ectenia mare de la începutul Utreniei, în timp ce la strană se cîntă : **Dumnezeu este Domnul...**, cu troparele şi celelalte. El le poate face însă şi înainte de începutul Utreniei, pentru economie de timp ; dar dacă a îmbrăcat toate veşmintele, atunci nu mai iese afară din altar pentru citirea ultimelor şase rugăciuni ale dimineţii şi pentru rostirea ecteniei mari, ci le zice din altar, iar îndată după ectenia mare poate începe lucrarea Proscomidiei.

trece copia în mîna dreaptă și face cu vîrful ei semnul Crucii (de 3 ori) peste pecetea prescurii, zicînd de fiecare dată : (cînd atinge sus): **Întru pomenirea Domnului și Dumnezeului;** (cînd atinge jos:) **și Mîntuitorului nostru;** (cînd atinge în stînga:) **Iisus;** (cînd atinge în dreapta:) **Hristos.**

Pune apoi prescura pe talerul de lemn ori de metal, folosit pentru aceasta, înfige copia în dreapta peceții (stînga preotului) și tăind, zice : **Ca un miel nevinovat spre junghiere**

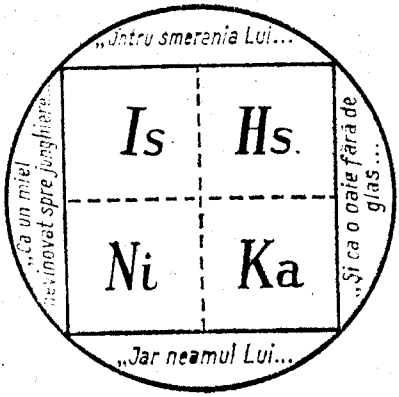

Figura nr. 2

Figura nr. 3

S-a adus... Face același lucru în stînga peceții (dreapta preotului), zicînd : **Și ca o oaie fără de glas...** ; apoi în partea de sus, zicînd : **Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat...;** și în fine în marginea de jos a peceții, zicînd : **Iar neamul Lui cine-l va spune ?** (vezi figura nr. 2).

După aceasta, înfige copia așa fel ca să scoată pecetea (Sfîntul Agneț), desfăcînd-o de restul prescurii și zicînd : **Că s-a luat de pe pămînt viața Lui !** O întoarce și o așază cu fața (pecetea) în jos pe sfîntul disc și taie curmeziș miezul, pînă aproape de coajă (dar fără să o străpungă), zicînd : **Înjunghie-Se Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii** (aceasta concomitent cu tăietura verticală), **pentru viața și pentru mîntuirea lumii** (concomitent cu tăietura transversală. Vezi figura nr. 3). Apoi întoarce din nou (Sfîntul Agneț) cu pecetea (fața) în sus și împunge cu vîrful copiei în partea

dreaptă a ei (unde e scris **Is.**), zicînd : **Iar unul din ostaşi cu suliţa coasta Lui a împuns.**

Acum preotul lasă copia, ia în mîna dreaptă vasul cu vin, iar în stînga pe cel cu apă şi toarnă din amîndouă odată în sfîntul potir, zicînd : **Şi îndată a ieşit sînge şi apă; iar cel ce a văzut a mărturisit şi adevărată este mărturia lui.**

Observaţie : Să aibă grijă preotul ca, atunci cînd toarnă vin şi apă în sfîntul potir, să pună mai puţină apă decît vin (cel mult 1/4 din cantitatea vinului), pentru ca nu cumva apa să schimbe firea vinului, «căci taina nu se va săvîrşi cu vinul care se va schimba în gustul apei şi preotul de moarte va greşi» [54]. De asemenea, la Liturghia în sobor, sau cînd vor fi credincioşi mai mulţi de împărtăşit, preotul proscomiditor va avea grijă să scoată un Agneţ mai mare ca de obicei şi să toarne la vreme în potir atîta vin şi apă cît să ajungă tuturor celor ce se vor împărtăşi. Căci după sfinţirea Darurilor nu mai este îngăduit a se turna vin şi apă în sfîntul potir [55].

Apoi preotul binecuvîntează vinul şi apa din potir, zicînd : **Binecuvîntată este amestecarea Sfintelor Tale, totdeauna...** Acoperă sfîntul potir cu un acoperămînt mic şi îl dă mai la o parte.

După ce pune deoparte (în anafornîţă) restul prescurii din care a scos Sfîntul Agneţ, preotul ia a d o u a p r e s c u r ă (al doilea corn de prescură), o binecuvîntează şi punînd-o pe talerul de lemn, taie din ea o părticică în formă de triunghi, zicînd : **Întru cinstea şi pomenirea preabinecuvîntatei, măritei stăpînei noastre de Dumnezeu Născătoarei...** Luînd pe copie, această părticică, o aşază pe sfîntul disc, de-a dreapta Sfîntului Agneţ (în stînga preotului) cu vîrful în sus, zicînd : **De faţă a stat împărăteasa...** (vezi formulele complete în Liturghier).

Ia apoi a t r e i a p r e s c u r ă (al treilea corn de prescură), o binecuvîntează şi scoate, pe rînd, miridele celor «nouă cete», ale sfinţilor, mai mici decît Panaghia, fie pătrate, fie triunghiuri, aşezîndu-le una cîte una, pe sfîntul disc, în stînga Sfîntului Agneţ (în dreapta preotului), în trei şiruri verticale de cîte trei şi rostind la fiecare din ele formula

54. Vezi cap. «Pentru materia Sîngelui lui Hristos», în «Povăţuirile» din *Liturghier* (ediţia Bucureşti 1974, p. 366).
55. Vezi *Liturghierul*, (ed. cit., p. 355), la «Povăţuiri».

respectivă pentru categoria de sfinţi care trebuie pomenită (vezi Liturghierul), în ordinea următoare :

1. Sfîntul Ioan Botezătorul
2. Ceilalţi prooroci
3. Sfinţii apostoli
4. Sfinţii ierarhi
5. Sfinţii mucenici şi mucenişe
6. Sfinţii mari pustnici (cuvioşii părinţi şi cuvioasele femei)
7. Sfinţii fără de arginţi
8. Sfinţii Ioachim şi Ana, sfîntul zilei din Minei
9. Sfîntul autor al Liturghiei pe care o săvîrşim.

Apoi ia a patra prescură (al patrulea corn de prescură), o binecuvîntează şi punînd-o pe talerul de lemn, scoate pe rînd cele trei miride speciale (pentru episcopul locului, pentru conducătorii Statului şi pentru ctitorii vii), aşezîndu-le pe disc sub Sfîntul Agneţ, una la dreapta celeilalte şi zicînd la fiecare formulele respective din *Liturghier* (în ediţia Bucureşti, 1974, p. 84). Cînd pomeneşte pe episcopul locului pomeneşte şi pe arhiereul care l-a hirotonit, dacă e altul decît episcopul locului şi dacă e în viaţă (dacă e decedat îl va pomeni mai tîrziu, la a cincea prescure, cînd scoate miridele pentru morţi).

Apoi ţinînd aceeaşi prescură în mîna stîngă şi copia în dreapta, deasupra discului, scoate cu vîrful copiei fărîmituri mici, aşezîndu-le într-o grămăjoară dedesubtul celor trei miride, înspre stînga preotului şi citind în şoaptă rugăciunea pentru pomenirea generală a celor vii (**Primeşte, Doamne, jertfa aceasta...**), după care pomeneşte pe nume credincioşii vii pe care îi are de pomenit, scoţînd pentru fiecare cîte o miridă, pe care o adaugă la grămăjoara miridelor pentru vii, zicînd : **Pomeneşte, Doamne, pe robul Tău (roaba Ta,** ori : **robii Tăi)...**

Ia apoi a cincea prescură (al cincelea corn de prescură), o binecuvîntează şi ţinînd-o cu mîna stîngă deasupra sfîntului disc, scoate cu copia o altă serie de fărîmituri mici, pentru morţi, făcînd cu ele a doua grămăjoară, la dreapta celei dintîi şi citind în şoaptă rugăciunea pentru pomenirea generală a celor morţi : **Pentru pomenirea şi iertarea păcatelor tuturor celor din veac adormiţi întru dreapta**

credință..., la sfîrșitul căreia pomenește pe nume pe toți răposații înscriși pe pomelnicele care i s-au adus, începînd cu ctitorii decedați ai bisericii și continuînd cu arhiereul care l-a hirotonit, dacă acesta a decedat. Pentru fiecare nume scoate o miridă, adăugînd-o la celelalte și zicînd : **Pentru pomenirea și iertarea păcatelor adormitului robului (adormitei roabei) lui Dumnezeu...**

Observație : Pomenirea credincioșilor vii și morți continuă și după sfîrșitul Proscomidiei, pe măsură ce primim pomelnice de la credincioși, scoțîndu-se pentru fiecare nume cîte o fărîmitură din prescura a patra (pentru vii) sau a cincea (pentru morți) și adăugîndu-se la grămăjoara respectivă.

Apoi preotul scoate din prescura a patra (sau din bucata din care a proscomidit pentru vii) o părticică și pentru sine, pe care o așază între cele două grămăjoare de miride pentru vii și pentru morți, zicînd : **Pomenește, Doamne, după înălțimea îndurărilor Tale și a mea nevrednicie...**

Acum se scot și miridele pentru cereri speciale, dacă sînt (pentru bolnavi, pentru cei plecați în călătorie etc.), citindu-se rugăciunea respectivă din *Liturghier* la capitolul «Adunare de cereri pentru felurite trebuințe din viața omului».

Terminînd de scos miridele, preotul lasă copia, ia buretele și strînge cu grijă pe disc miridele dedesubtul Sfîntului Agneț, ca să nu cadă vreuna jos.

Se aduce apoi cădelnița aprinsă, preotul binecuvîntează tămîia pusă în cățuie (**Tămîie Îți aducem Ție, Hristoase...**) și ținînd-o paracliserul la îndemîna preotului, acesta ia steluța și o tămîiază, apropiind-o de fumul cădelniței, o sărută și o pune desfăcută peste sfîntul disc, zicînd : **Și venind steaua, s-a oprit deasupra locului unde era Pruncul.**

Ia acoperămîntul discului, îl apropie de fumul cădelniței, îl sărută și acoperă cu el discul, zicînd : **Domnul a împărățit...** etc. La fel face și cu acoperămîntul potirului, zicînd : **Acoperit-a cerurile bunătatea Ta, Hristoase, și de lauda Ta este plin pămîntul.**

Apoi făcînd la fel cu acoperămîntul cel mare (aerul), acoperă cu el discul și potirul, zicînd : **Acoperă-ne cu acoperămîntul aripilor Tale...** etc.

La urmă, preotul ia cădelnița și tămîiază Darurile, zicînd de trei ori : **Bine cuvîntat ești, Dumnezeul nostru, Care ai binevoit așa, slavă Ție.** Apoi dă (lasă) cădelnița, ori o trece în mîna stîngă, se închină de trei ori și zice rugăciunea Proscomidiei (a punerii-înainte a Darurilor) : **Dumnezeule, Dumnezeul nostru, Cel ce pe Pîinea cea cerească...,** făcînd cu mîna semnul Crucii peste Cinstitele Daruri, la cuvintele : **Însuți binecuvintează această punere-înainte...**

După aceasta, face apolisul (cel mic), precum se arată în Liturghier. Apoi ia din nou cădelnița și cădește proscomidiarul cu Darurile, sfînta masă și tot altarul, zicînd în taină, în jurul sfintei mese, troparul : **În mormînt cu trupul...** și apoi, în continuare Psalmul 50.

Observație : Întrucît la bisericile de enorie (mai ales la orașe) se aduc pomelnice și după începerea Liturghiei, putem proscomidi prin scoaterea de miride, atîta timp cît Darurile stau la proscomidiar, adică pînă la heruvic. Pentru aceasta avem două alternative : ori facem la timpul cuvenit — adică pînă la începutul Liturghiei — numai partea din Proscomidie pînă la acoperirea Darurilor, urmînd ca acoperirea Darurilor și sfîrșitul Proscomidiei să le facem înainte de cădirea de la heruvic (și în cazul acesta cădirea prescrisă în Liturghier la sfîrșitul Proscomidiei coincide cu cea de la heruvic) ; ori facem toată lucrarea Proscomidiei (deci și acoperirea Darurilor, tămîierea și apolisul) la timpul cuvenit, adică înainte de începerea Liturghiei, dar în cazul acesta lăsăm răsfrînte marginile acoperămîntului discului și ale aerului, spre a putea pune miridele pentru vii și morți alături de celelalte, cînd proscomidim pentru pomelnicele sosite după acoperirea Darurilor.

Cît privește pomelnicele aduse după ieșirea cu Cinstitele Daruri, ele pot fi citite la proscomidiar în timpul axionului, dar fără să mai scoatem miride. Cele primite după axion se vor pomeni la Liturghia următoare.

b) *Liturghia propriu-zisă*

După ce face otpustul Utreniei (în mînăstiri, după otpustul Ceasului al șaselea), preotul, îmbrăcat în toate veșmintele, deschide ușile împărătești și dvera (dacă n-au fost deschise mai înainte) și stînd în fața sfintei mese, face trei metanii

mari, zicînd de fiecare dată : **Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul, şi mă miluieşte.** Apoi cu mîinile ridicate în sus, zice în şoaptă rugăciunea: **Împărate ceresc...** (de 3 ori), apoi **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** (de două ori) şi **Doamne, buzele mele vei deschide...** (o dată).

Dacă preotul poartă culion, îşi descoperă capul, rămînînd aşa pînă la rugăciunea amvonului.

Se închină apoi de două ori, sărută sfînta Evanghelie, sfînta masă şi sfînta Cruce, precum şi chipul sfîntului Ioan Gură de Aur, din Liturghier, sau pe al sfîntului Vasile cel Mare, cînd facem liturghia sa, şi se închină încă o dată. Ia sfînta Evanghelie cu ambele mîini şi ţinînd-o drept în sus, dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei : **Bine cuvîntată este împărăţia Tatălui...,** făcînd în acelaşi timp semnul Crucii cu sfînta Evanghelie peste sfîntul antimis, după care, sărutînd-o, o pune la locul ei de pe sfîntul antimis. Se întoarce pe stînga, închide uşile împărăteşti (dvera rămîne deschisă) şi întorcîndu-se înapoi cu faţa spre răsărit, rosteşte e c t e n i a m a r e **(Cu pace Domnului să ne rugăm)** ; cînd e nevoie, înainte de cererea **Pentru ca să ne izbăvim noi de tot necazul...** se intercalează cererile speciale pentru diferite trebuinţe, de la sfîrşitul Liturghierului. În timpul ecteniei, cîntăreţii se închină cu evlavie şi cuviinţă, la fiecare cerere a ecteniei, cîntînd împreună cu credincioşii răspunsurile rînduite, adică **Doamne miluieşte** şi celelalte, ceea ce trebuie să facă la toate ecteniile, ca şi la ecfonisele lor.

După ecfonisul ecteniei (**Că Ţie se cuvine toată slava...**), credincioşii (cîntăreţii) răspund : **Amin,** şi cîntă a n t i f o n u l întîi [56], în timp ce preotul citeşte în taină r u g ă c i u n e a antifonului întîi din Liturghier (**Doamne, Dumnezeul nostru, a Cărui stăpînire este neasemănată...**). Terminîndu-se de cîntat antifonul întîi, preotul zice ectenia mică (**Iară şi iară...**), încheind-o cu ecfonisul : **Că a Ta este stăpînirea...**

56. Duminica şi la sărbătorile sfinţilor : **Slavă...**, **Şi acum ... Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul...** ; la praznicele împărăteşti antifonul I al praznicului respectiv, din Minei, iar în zilele de rînd (la mînăstiri şi catedrale) antifonul I din toate zilele (**Bine este a lăuda pe Domnul ...**, **Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...** şi celelalte).

În timp ce credincioşii (cîntăreţii sau corul) cîntă antifonul al doilea [57], preotul citeşte în taină rugăciunea antifonului al doilea : **Doamne Dumnezeul nostru, mîntuieşte poporul Tău...** Terminîndu-se de cîntat antifonul al doilea, preotul zice din nou ectenia mică, încheind-o cu ecfonisul : **Că bun şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti...**, după care credincioşii (cîntăreţii sau corul) cîntă antifonul al treilea [58], iar preotul citeşte acum rugăciunea antifonului al treilea (**Cel ce ne-ai dăruit nouă aceste rugăciuni obşteşti...**).

Cînd la strană începe să se cînte stihira de la **Slavă...** a antifonului al treilea (a Fericirilor), preotul deschide uşile împărăteşti, plecîndu-se spre credincioşi şi face vohodul mic (ieşirea cu sfînta Evanghelie), astfel : se închină în faţa sfintei mese, ia cu multă evlavie sfînta Evanghelie, punînd în locul ei sfînta Cruce, şi ţinînd-o înălţată în dreptul frunţii (cu dreapta pe cotorul cărţii), ocoleşte pe după sfînta masă şi iese pe uşa dinspre miazănoapte a altarului, mergînd înaintea lui un purtător de lumină, cu lumînare aprinsă, ori cu sfeşnic portativ. Ajungînd în mijlocul bisericii, purtătorul de lumină se întoarce printre sfeşnicele împărăteşti şi vine de stă cu lumina (sau pune sfeşnicul) în dreptul icoanei împărăteşti a Mîntuitorului, iar preotul, rămînînd în mijlocul naosului (sub policandru), cu faţa spre răsărit, ţine sfînta Evanghelie cu stînga la piept, îşi pleacă uşor capul şi zice în şoaptă rugăciunea intrării (**Stăpîne, Doamne Dumnezeul nostru...**). Apoi îşi înalţă capul, face semnul binecuvîntării spre răsărit, zicînd încet : **Binecuvîntată este intrarea sfinţilor Tăi, Doamne, totdeauna...**, face două închinăciuni, sărută sfînta Evanghelie şi se închină încă o dată. Apoi, purtînd din nou sfînta Evanghelie cu ambele mîini, în dreptul frunţii (cu stînga pe cotor), înaintează spre sfîntul altar, printre sfeşni-

57. Duminica şi la sărbătorile sfinţilor : **Slavă..., Şi acum..., Unule-Născut...** ; la praznice, antifonul II al praznicului respectiv, din Minei ; iar în zilele de rînd, antifonul II din cele pentru toate zilele (**Domnul a împărăţit..., Pentru rugăciunile sfinţilor Tăi... şi** celelalte).

58. Duminica şi la sărbătorile sfinţilor, Fericirile, cu stihirile lor, din Octoih (în duminici), ori din Cîntarea a 3-a şi a 6-a a canonului de la Minei (la sărbătorile sfinţilor) ; la praznice, antifonul III al praznicului respectiv, iar în zilele de rînd, antifonul III din cel pentru toate zilele (**Veniţi să ne bucurăm de Domnul..., Mîntuieşte-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu...**).

cele împărătești. Ajuns în fața sfintelor uși, după ce s-a terminat de cîntat antifonul al treilea (Fericirile, ori troparul), preotul înalță sfînta Evanghelie și zice, cu glas mare : **Înțelepciune, drepți !** Apoi intră în sfîntul altar prin ușile împărătești și pune sfînta Evanghelie la locul ei de pe sfîntul antimis.

Cîntăreții coboară din străni și închinîndu-se, cîntă, împreună cu credincioșii : **Veniți să ne închinăm..., Mîntuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu...** [59] și îndată t r o p a r e l e și c o n d a c e l e rînduite [60]. Apoi preotul zice, din fața sfintei mese : **Domnului să ne rugăm !**, iar după răspunsul stranei, rostește ecfonisul : **Că sfînt ești Dumnezeul nostru...**

La praznice, la hramul bisericii, precum și la sărbătorile sfinților cu polieleu, dacă preotul vrea, se cîntă : **Doamne, mîntuiește pe cei binecredincioși,** astfel : după cuvintele din ecfonis : **...acum și pururea,** îndată cîntă preotul : **Doamne, mîntuiește pe cei binecredincioși !**, din locul și poziția în care se află (adică stînd cu fața spre sfînta masă) ; cîntăreții și credincioșii (corul) cîntă apoi de două ori aceeași cîntare, după care continuă preotul, cîntînd din altar : **Și ne auzi pe noi ;** și îndată sfîrșește tot el, cu cuvintele de încheierea ecfonisului : **Și în vecii vecilor,** rostite tot din fața sfintei mese.

Credincioșii (corul sau cîntăreții) cîntă : **Sfinte Dumnezeule...** [61], iar preotul citește mai întîi, în taină, rugăciunea cîntării î n t r e i t - s f i n t e (**Dumnezeule cel Sfînt, Care întru sfinți Te odihnești...**) ; apoi zice și el în șoaptă : **Sfinte Dumnezeule...** (de 3 ori), închinîndu-se de fiecare dată. Înainte de ultimul **Sfinte Dumnezeule...,** cîntat de credincioși,

59. La praznicele împărătești, în loc de : **Veniți să ne închinăm...** se cîntă stihurile speciale ale vohodului («isodicoanele»), din Minei (se găsesc și în Liturghier), iar finalul cîntării : **Mîntuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu...** se adaptează potrivit praznicului respectiv (vezi ultimele ediții ale Octoihului mic *(Catavasierului)*, București, 1959, și 1970, p. 60—61.

60. Vezi pe larg regula cîntării lor în ultimele două ediții ale Octoihului mic *(Catavasierului)*, București, 1959 și 1970, pag. 60—61.

61. La Nașterea și la Botezul Domnului, în Sîmbăta lui Lazăr, în Sîmbăta cea Mare (la Liturghia sfîntului Vasile cel Mare), în Duminica Paștilor și în toată Săptămîna Luminată și în Duminica Rusaliilor, în loc de : **Sfinte Dumnezeule...** se cîntă **Cîți în Hristos...**, iar la Înălțarea sfintei Cruci (14 septembrie) și în Duminica a treia din Postul Mare (Duminica sfintei Cruci) se cîntă **Crucii Tale...**

preotul zice cu glas mare : **Puternic !**, iar în timp ce se cîntă pentru ultima oară **Sfinte Dumnezeule...**, el se îndreaptă spre proscomidiar şi se pleacă spre Cinstitele Daruri, zicînd în şoaptă : **Bine cuvîntat este Cel ce vine întru numele Domnului.** Apoi se întoarce pe dreapta şi trecînd prin faţa sfintei mese, se închină şi merge spre scaunul cel de sus, din spatele sfintei mese, zicînd : **Bine cuvîntat eşti pe scaunul slavei Împărăţiei Tale, Cel ce şezi pe heruvimi, totdeauna...** Se opreşte în colţul de răsărit-miazăzi al sfintei mese şi rămîne acolo cu faţa spre apus, pînă se termină cîntarea Trisaghionului, cînd dă binecuvîntarea pentru citirea Apostolului : **Să luăm aminte ! Pace tuturor. Înţelepciune ! Să luăm aminte !** Apoi ia cădelniţa şi face c ă d i r e m i c ă, avînd grijă să cădească fără zgomot, cădind la vreme şi pe cititorul Apostolului. După ce termină cădirea, citeşte, în taină, rugăciunea dinainte de Evanghelie (**Străluceşte în inimile noastre...**). Cînd se termină citirea Apostolului, vine între uşile împărăteşti şi binecuvîntează pe cititor, zicînd : **Pace ţie... !** (acesta trebuie să rămînă în mijlocul bisericii, pînă ce primeşte binecuvîntarea de la preot, plecîndu-şi capul). La strană se cîntă rar **Aliluia** şi se pune analogul pentru citirea Evangheliei, în faţa uşilor împărăteşti, pe solee, între două sfeşnice cu lumînări aprinse (sau se pune un sfeşnic în faţa analogului).

După citirea sfintei Evanghelii, la strană se cîntă rar : **Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie !**, iar preotul închide sfînta Evanghelie, o sărută şi întorcînd-o cu faţa spre credincioşi, îi binecuvîntează, făcînd semnul Crucii cu ea, după care se întoarce şi o aşază în partea de răsărit a sfintei mese, cu cotorul spre apus, lăsînd liber antimisul. Închide sfintele uşi şi duminica se citeşte, din Cazanie, explicarea Evangheliei citite. Apoi preotul rosteşte e c t e n i a î n t r e i t ă (**Să zicem toţi, din tot sufletul...**), citind şi rugăciunea c e r e r i i stăruitoare (**Doamne Dumnezeul nostru, primeşte această rugăciune stăruitoare...**) ; cînd e cazul, între penultimul şi ultimul aliniat al ecteniei se intercalează cererile speciale, pentru diferite trebuinţe, aflate mai spre sfîrşitul Liturghierului.

După ecfonisul ecteniei (**Că milostiv şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti...**), dacă se face pomenire pentru cei răposaţi,

preotul adaugă şi ectenia pentru morţi, cu rugăciunea : **Dumnezeul duhurilor şi a tot trupul...** Dacă nu, preotul zice ectenia pentru catehumeni (cei chemaţi) : **Rugaţi-vă, cei chemaţi, Domnului...,** desfăcînd în acelaşi timp şi sfîntul antimis, în aşa fel încît la cererea : **Să-i unească pe dînşii...,** preotul ia buretele care se află învelit în antimis şi strînge cu el miridele (fărîmiturile) care s-ar mai găsi eventual pe sfîntul antimis, dîndu-le spre mijlocul lui ; citeşte şi rugăciunea pentru cei chemaţi, iar cînd zice ecfonisul : **Ca şi aceştia să slăvească împreună cu noi...,** face semnul Crucii cu buretele peste sfîntul antimis, sărută buretele şi îl pune pe marginea dinspre răsărit a sfîntului antimis (peste sfînta Evanghelie).

Preotul se întoarce şi închide dvera, zicînd ectenia următoare : **Cîţi sînteţi chemaţi ieşiţi...** [62] şi citeşte şi rugăciunea întîi pentru credincioşi, cu ecfonisul : **Că Ţie se cuvine toată slava...** Apoi rostesţe fragmentul de ectenie care urmează (**Iară şi iară...**), citind şi rugăciunea a doua pentru credincioşi, pe care o încheie cu ecfonisul : **Ca sub stăpînirea Ta totdeauna fiind păziţi...**

La strane se cîntă acum, foarte rar heruvicul, iar preotul citeşte în taină rugăciunea din timpul cîntării heruvimice (**Nimeni din cei legaţi cu poftele...**), după care zice şi el, încetişor, de trei ori, imnul heruvimic (**Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim...**), închinîndu-se de fiecare dată. Apoi deschide dvera şi uşile împărăteşti, ia cădelniţa, acoperă cinstitele Daruri (dacă nu le-a acoperit pînă acum) şi face cădirea mică, zicînd încetişor Psalmul 50 şi tropare de umilinţă cît îi îngăduie timpul.

Încheind cădirea în sfîntul altar, face două metanii în faţa sfintei mese, zicînd de fiecare dată : **Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul, şi mă miluieşte ;** apoi sărută sfînta masă, sfîntul antimis şi sfînta Cruce, face încă o metanie, se întoarce şi, venind între uşile împărăteşti, se pleacă

62. Dacă se omite ectenia şi rugăciunea pentru catehumeni, cum se obişnuieşte la multe biserici mai ales la oraşe, desfacerea sfîntului antimis are loc în timpul ecteniei întreite, aşa fel ca semnul Crucii cu buretele peste antimisul desfăcut să se facă la ecfonisul : **Că milostiv şi iubitor de oameni...** În acest caz nu se mai zice nici : **Cîţi sînteţi chemaţi, ieşiţi...,** ci îndată după ecfonisul ecteniei întreite se trece la ectenia : **Cîţi sîntem credincioşi...**

spre credincioşi, cerîndu-şi iertare. Urmează v o h o d u l m a r e sau ieşirea cu Cinstitele Daruri, astfel : mergînd la proscomidiar, preotul zice : **Ridicaţi mîinile voastre la cele sfinte şi bine cuvîntaţi pe Domnul,** ia aerul (acoperămîntul cel mare), îl atinge de fumul cădelniţei, îl sărută şi îl pune pe spate ; ia sfîntul disc cu mîna stîngă, ridicîndu-l în dreptul frunţii, şi sfîntul potir cu mîna dreaptă, ţinîndu-l în dreptul pieptului. Cînd se termină cîntarea heruvicului, preotul, precedat de un purtător de lumină, care ţine şi cădelniţa, iese pe uşa dinspre miazănoapte a altarului şi, păşind încet, cu cuviinţă şi evlavie, rostеşte formula pentru pomenirea episcopului locului : **Pe (Înalt) Prea Sfinţitul (Arhi)episcopul (şi Mitropolitul) nostru (N), să-l pomenească Domnul Dumnezeu întru împărăţia Sa** [63]. Ajungînd în mijlocul bisericii preotul rămîne pe loc, cu faţa spre credincioşi şi rostеşte formulele de pomenire, înscrise în Liturghier. La ultima formulă de pomenire (**Şi pe voi, pe toţi, dreptmăritorilor creştini...**) face semnul Crucii cu sfîntul potir spre credincioşi, binecuvîntîndu-i.

În timp ce la strană se cîntă, rar, **Ca pe Împăratul tuturor...,** preotul se întoarce spre stînga şi, trecînd printre sfeşnicele mari, intră în altar prin uşile împărăteşti, zicînd încetişor cele trei tropare de îngropare (**Iosif cel cu bun chip..., În mormînt cu trupul...** şi **Ca un purtător de viaţă...**) ; pune sfintele vase pe sfînta masă (discul în stînga, potirul în dreapta preotului), ridică acoperămintele lor, le sărută şi le pune deoparte pe sfînta masă. Apoi ia aerul de pe spatele său, îl apropie de fumul cădelniţei, îl sărută şi acoperă cu el sfintele vase ; ia cădelniţa şi tămîiază Cinstitele Daruri de trei ori, zicînd încetişor ultimele versete ale Psalmului 50 («Fă bine, Doamne, întru bunăvoirea Ta, Sionului...»). Se întoarce şi închide uşile împărăteşti şi dvera, iar dacă îi mai rămîne timp pînă la terminarea cîntării **Ca pe Împăratul...,** citeşte în taină rugăciunea p u n e r i i - î n a i n t e a Darurilor (**Doamne, Dumnezeule atotţiitorule, Cel ce eşti singur Sfînt...**).

Cînd se termină cîntarea la strană, preotul rostеşte ectenia **Să plinim rugăciunea noastră Domnului...** ; după ecfo-

63. În Arhiepiscopia Bucureştilor : **Pe Prea Fericitul Părintele nostru (N). Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române...**

nisul ecteniei (**Cu îndurările Unuia-Născut Fiului Tău...**), binecuvintează pe credincioşi, zicînd : **Pace tuturor !** (pentru aceasta se deschide dvera, şi apoi se închide la loc). Apoi zice: **Să ne iubim unii pe alţii...** şi în timp ce la strană se cîntă : **Pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh...**, preotul zice încetişor, de trei ori : **Iubi-Te-voi, Doamne, vîrtutea mea...** şi se închină de două ori, sărută sfîntul disc, sfîntul potir şi sfînta masă şi se închină încă o dată.

Apoi deschide dvera, zicînd : **Uşile, uşile...** şi în timp ce unul dintre credincioşi rosteşte Simbolul credinţei, preotul ridică aerul cu amîndouă mîinile şi îl clatină uşor deasupra Cinstitelor Daruri, avînd capul plecat şi zicînd şi el încetişor Simbolul credinţei ; la cuvintele : **Şi a înviat a treia zi...**, încetează de a clătina aerul, îl sărută, îl întocmeşte şi îl pune deoparte, lăsînd astfel descoperite sfîntul disc şi sfîntul potir cu Cinstitele Daruri şi continuînd să zică restul Simbolului credinţei, pînă la sfîrşit.

Apoi preotul zice : **Să stăm bine, să stăm cu frică...**, deschide uşile împărăteşti, ia sfînta Cruce şi venind între sfintele uşi, binecuvîntează pe credincioşi cu sfînta Cruce, zicînd : **Harul Domnului nostru Iisus Hristos...** Apoi îşi înalţă ochii şi mîinile cu sfînta Cruce, zicînd : **Sus să avem inimile !** Se pleacă spre icoana Mîntuitorului şi trecînd sfînta Cruce în mîna stîngă, se închină zicînd : **Să mulţumim Domnului !** Revine la sfînta masă, pune sfînta Cruce acolo şi închide uşile împărăteşti şi dvera ; iar în timp ce la strană se cîntă : **Cu vrednicie şi cu dreptate...**, preotul citeşte în taină, cu toată cucernicia şi fără grabă, rugăciunea S f i n t e i j e r t f e : **Cu vrednicie şi cu dreptate este a cînta Ţie, a Te bine cuvînta...** etc. Cînd rosteşte ecfonisul: **Cîntarea de biruinţă cîntînd, strigînd...**, ridică steluţa de pe sfîntul disc, face semnul Crucii cu ea peste sfîntul disc, o şterge de antimis, o sărută şi o pune deasupra buretelui (peste sfînta Evanghelie) ; apoi citeşte, în continuare, în taină, rugăciunea : **Cu aceste fericite Puteri...**, în timp ce la strană se cîntă : **Sfînt, Sfînt, Sfînt, Domnul Savaot...** La ecfonisul : **Luaţi, mîncaţi...**, preotul arată cu mîna dreaptă către Sfîntul Agneţ de pe sfîntul disc, se închină şi zice : **Amin**, iar la ecfonisul următor (**Beţi dintru acesta toţi...**)

arată cu mîna dreaptă către sfîntul potir și se închină apoi din nou, zicînd : **Amin.**

Cînd rostește ecfonisul : **Ale Tale dintru ale Tale...,** ia sfîntul disc cu mîna dreaptă și sfîntul potir cu mîna stîngă (dreapta fiind deasupra), le ridică puțin, făcînd cu ele semnul Crucii deasupra sfîntului antimis, apoi le reașază la locul lor. Îndată după acest ecfonis, în timp ce la strană se cîntă : **Pe Tine Te lăudăm...,** preotul face trei metanii mari în fața sfintei mese, zicînd de fiecare dată : **Dumnezeule, curățește-mă pe mine, păcătosul, și mă miluiește ;** apoi ridicînd mîinile în sus în semn de invocare, zice încetișor, de trei ori, troparul Ceasului al treilea (**Doamne, Cel ce pe Preasfîntul Tău Duh...**), cu stihurile din Psalmul 50 («Inimă curată zidește întru mine...» și «Nu mă lepăda de la fața Ta...»), închinîndu-se de fiecare dată. Continuă apoi să citească în taină rugăciunea (e p i c l e s a) : **Încă aducem Ție această slujbă cuvîntătoare și fără sînge...** și face s f i n ț i r e a D a r u r i l o r, precum se arată în *Liturghier* (ediția București, 1974, p. 124—125). Apoi cade în genunchi, continuînd să citească rugăciunea de m i j l o c i r e g e n e r a l ă pentru vii și morți (d i p t i c e l e): **Încă aducem Ție această slujbă cuvîntătoare...,** pînă la ecfonisul : **Mai ales pentru preasfînta...** Cînd se termină de cîntat : **Pe Tine Te lăudăm...,** preotul se ridică, deschide dvera, ia cădelnița și tămîiază Sfintele (de 3 ori), zicînd ecfonisul : **Mai ales pentru preasfînta...**

În timp ce la strană se cîntă a x i o n u l, preotul continuă a citi mai întîi (tot în taină) rugăciunile de mijlocire, pînă acolo unde se pomenește episcopul locului (**Întîi pomenește, Doamne...**). Apoi binecuvîntează a n a f u r a, cu formula înscrisă în Liturghier, făcînd semnul Crucii cu mîna dreaptă peste vasul cu anafură, pe care o atinge apoi de sfîntul disc și de sfîntul potir. Merge la proscomidiar, unde citește pomelnicul ctitorilor și pomelnicele eventual sosite după ieșirea cu Cinstitele Daruri, își spală mîinile și revine în fața sfintei mese.

Cînd se încheie cîntarea axionului, preotul glăsuiește ecfonisul pentru p o m e n i r e a i e r a r h u l u i locului : **Întîi pomenește, Doamne, pe (Înalt) Prea Sfințitul (Arhi)episcopul**

(şi Mitropolitul) nostru (N)... şi îndată citeşte, în continuare, ultima parte a rugăciunii de mijlocire, pe care o încheie cu ecfonisul : **Şi ne dă nouă cu o gură şi cu o inimă...**

Apoi se întoarce şi binecuvîntează pe credincioşi cu mîna, zicînd : **Şi să fie milele marelui Dumnezeu...** Închide dvera şi zice ectenia : **Pe toţi sfinţii pomenindu-i...**, citind, totodată, în taină, rugăciunea : **Înaintea Ta punem toată viaţa şi nădejdea noastră...**; apoi rosteşte ecfonisul: **Şi ne învredniceşte pe noi, Stăpîne...**, după care cîntă şi el, împreună cu credincioşii, rugăciunea **Tatăl nostru...**, încheind-o cu ecfonisul : **Că a Ta este împărăţia...**

Apoi se întoarce şi binecuvîntează pe credincioşi, zicînd : **Pace tuturor !** (pentru aceasta se deschide dvera şi apoi se închide imediat la loc) ; revenind în faţa sfintei mese, zice : **Capetele voastre...**, iar la strană se cîntă, cît mai pe larg : **Ţie, Doamne,** pentru ca preotul să aibe timp să citească, în taină rugăciunea plecării capetelor (**Mulţumim Ţie, Împărate nevăzut...**), pe care o încheie cu ecfonisul : **Cu harul şi cu îndurările...**

Citeşte apoi, în taină, rugăciunea dinaintea împărtăşirii (**Ia aminte, Doamne Iisuse Hristoase...**) [64]. Se închină de trei ori în faţa Sfintelor Daruri, zicînd de fiecare dată : **Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul, şi mă miluieşte.** Apoi ia Sfîntul Agneţ cu ambele mîini şi îl înalţă deasupra sfîntului disc, zicînd cu glas înalt : **Să luăm aminte ! Sfintele, sfinţilor !** La strane se cîntă : **Unul Sfînt...**, şi apoi chinonicul, ori se citeşte Cazania, dacă nu s-a citit îndată după Evanghelie (vezi în urmă). În timpul acesta, preotul întoarce Sfîntul Agneţ cu miezul în sus şi îl frînge în cele patru părţi, zicînd : **Se sfărîmă şi se împarte Mielul lui Dumnezeu...** ; ţinînd pe palma stîngă cele patru părţi ale Sfîntului Agneţ, le ia cu dreapta, una cîte una şi le aşază, tot cu miezul în sus, pe sfîntul disc, în chipul Crucii, precum se arată în Liturghier. Apoi îşi şterge palmele cu buretele

64. Atît rugăciunea plecării capetelor cît şi cea dinainte de împărtăşire, fiind în practică greu de citit la locul şi în momentul exact în care sînt înscrise în Liturghier, pot fi citite mai înainte, şi anume în timpul cîntării rugăciunii : **Tatăl nostru...**

peste sfîntul disc, ia părticica **Is** cu mîna dreaptă, face semnul Crucii cu ea peste sfîntul potir și o pune într-însul, zicînd : **Plinirea potirului credinței Sfîntului Duh.** Binecuvîntează apa caldă (c ă l d u r a) și o toarnă în sfîntul potir, zicînd : **Căldura credinței, plină de Duhul Sfînt. Amin** [65].

După aceasta preotul se împărtășește cu părticica **Is** și cu Sfîntul Sînge, precum se arată în Liturghier. Apoi ia buretele cu mîna dreaptă și ținînd cu stînga sfîntul disc plecat deasupra sfîntului potir, toarnă cu buretele cele două părți din Sfîntul Trup (**Ni** și **Ka**) destinate pentru împărtășirea credincioșilor. Dacă nu sînt credincioși de împărtășit, se pot turna acum și miridele ; dacă sînt credincioși mai mulți de împărtășit, acestea se toarnă în sfîntul potir numai după împărtășirea credincioșilor. Cînd toarnă părțile din Sfîntul Trup, zice : **Învierea lui Hristos văzînd...** ; cînd toarnă părticica sfintei Fecioare, zice : **Luminează-te, luminează-te...** ; cînd toarnă părticelele celor nouă cete zice : **O, Paștile cele mari...** ; iar cînd toarnă miridele pentru vii și morți, zice : **Spală, Doamne, păcatele celor ce s-au pomenit aici...**

După aceea, dacă nu sînt credincioși de împărtășit, acoperă sfîntul potir cu acoperămîntul lui, iar dacă sînt credincioși de împărtășit pune în sfîntul potir linguriță, iar pe sfîntul disc pune aerul întocmit, steluța (închisă) și acoperămîntul discului, întocmit ; citește rugăciunea de m u l ț u m i r e : **Mulțumim Ție, Stăpîne, Iubitorule de oameni...** Dacă este cazul, iese acum și rostește p r e d i c a. După aceea, sună clopoțelul și deschide dvera și ușile împărătești, se închină în fața Sfintelor Daruri și ia sfîntul potir cu dreapta, susținîndu-l cu mîna stîngă și venind între ușile împărătești, îl înalță rostind chemarea la împărtășire : **Cu frică de Dumnezeu...** Cîntăreții cîntă : **Bine este cuvîntat Cel ce vine întru numele Domnului...** Dacă sînt credincioși de împărtășit, vin acum și se împărtășesc, după rînduială [66]. Dacă nu sînt, preotul rămîne între sfintele uși și binecuvîntează pe credincioși cu

65. Și aici trebuie să avem grijă, ca și la Proscomidie, să nu turnăm prea multă apă caldă în Sfîntul Sînge din sfîntul potir, ca să nu-l diluăm prea tare.

66. A se vedea mai departe, la «Rînduiala împărtășirii», de la partea a doua : «Slujbele Sfintelor Taine și ale ierurgiilor mai de seamă».

sfîntul potir, zicînd : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** Cîntăreţii (credincioşii) răspund : **Văzut-am lumina cea adevărată...**, iar preotul întorcîndu-se, pune sfîntul potir pe sfînta masă şi îl tămîiază, zicînd încetişor : **Înalţă-Te peste ceruri, Dumnezeule...**

După aceasta, preotul dînd cădelniţa, se închină, ia sfîntul disc cu mîna stîngă şi ţinînd sfîntul potir deasupra lui, cu dreapta, vine între sfintele uşi, zicînd întîi în sine : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** şi apoi cu glas, căutînd spre credincioşi : **Totdeauna, acum şi pururea...** Cîntăreţul : **Amin. Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne...** [67] ; iar preotul merge la proscomidiar, unde aşază sfintele vase (discul în stînga, potirul în dreapta), le tămîiază fără să spună nimic, face trei închinăciuni în faţa lor (la proscomidiar se aprinde acum o lumină, care rămîne aprinsă pînă după potrivirea Sfintelor).

Revenind în faţa sfintei mese, preotul rosteşte ectenia de m u l ţ u m i r e pentru împărtăşire (**Drepţi, primind...**), strîngînd totodată sfîntul Antimis ; cînd rosteşte ecfonisul ecteniei (**Că Tu eşti sfinţirea noastră...**), ia în mîini sfînta Evanghelie, face cruce cu ea peste Sfîntul antimis şi o aşază peste el, la locul ei.

Îşi acoperă capul (dacă poartă culion sau potcap), ia Liturghierul şi, ţinîndu-l cu mîna stîngă la piept, iese prin sfintele uşi, zicînd : **Cu pace să ieşim,** apoi : **Domnului să ne rugăm.** Ajuns în mijlocul bisericii, sub policandru, stă cu faţa spre răsărit şi citeşte rugăciunea a m v o n u l u i (**Cel ce binecuvîntezi pe cei ce Te bine cuvintează, Doamne...**).

Dacă sînt colivi sau prinoase de binecuvîntat, se aduce preotului cădelniţa ; după ecfonisul rugăciunii amvonului, cîntăreţul cîntă troparul şi condacul sfîntului sau al praznicului, în timp ce preotul c ă d e ş t e în jurul mesei cu prinoasele. Apoi zice : **Domnului să ne rugăm !** şi citeşte rugăciunea b i n e c u v î n t ă r i i c o l i v e i sau a prinoaselor res-

67. Se citeşte (sau se cîntă) numai în zilele în care s-au împărtăşit credincioşi.

pective (artosul, brînza şi ouăle la Paşti, strugurii la 6 august ş. a.).

Tot acum se săvîrşeşte, cînd e cazul, panihida mică (parastasul pe scurt), ori doxologia de mulţumire (Polihroniul de la Tedeum).

După aceasta, cîntăreţii cîntă : **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** (de 3 ori), iar preotul, plecîndu-se în dreapta şi în stînga, intră în sfîntul altar, prin uşile împărăteşti şi merge la proscomidiar, unde îşi descoperă capul şi zice în şoaptă rugăciunea potrivirii Sfintelor (**Plinirea Legii şi a proorocilor...**).

Apoi revine în faţa sfintei mese, îşi acoperă capul şi face otpustul (apolisul), precum se arată în Liturghier. Închide uşile împărăteşti şi dvera, iese prin uşa dinspre miazăzi şi venind la iconostas, miruieşte pe credincioşi, cu untdelemnul binecuvîntat din candela de la iconostas, zicînd la fiecare : **Ajutorul meu de la Domnul, Cel ce a făcut cerul şi pămîntul.** Credincioşii trec apoi pe rînd şi iau (primesc) anafură [68]. Apoi preotul intră din nou în altar, pe uşa dinspre miazănoapte, merge la proscomidiar şi descoperindu-şi capul, potriveşte Sfintele (consumă rămăşiţa Sfintelor Daruri din sfîntul potir), cu băgare de seamă şi cu multă evlavie. Rînduieşte sfintele vase şi acoperămintele la locul lor, îşi spală mîinile şi dacă nu mai are altă slujbă de făcut (botez, parastas, cununie etc.) în biserică, dezbracă veşmintele, zicînd rugăciunile prescrise în Liturghier (**Acum liberează...**, troparul şi condacul sfîntului Ioan Gură de Aur, troparul Născătoarei) şi continuînd cu citirea rugăciunilor de mulţumire din «Rînduiala Împărtăşirii».

Se închină apoi în faţa sfintei mese şi iese din biserică, mulţumind lui Dumnezeu, petrecînd cu cuviinţă restul zilei şi ferindu-se de împreunarea cu soţia cel puţin pînă a doua zi, pentru cinstea Sfintelor, cu care s-a împărtăşit.

---

68. Obiceiul «miruitului» nu este răspîndit peste tot. În unele părţi (Ardeal şi Moldova), preoţii nu miruiesc, ci împart ei înşişi anafura, zicînd : **Hrană a dat Domnul celor ce se tem de Dînsul.**

2. Rînduiala Liturghiei săvîrşită de un preot cu diacon

Aceasta este descrisă pe larg în Liturghier ; se va urmări mai ales după ultimele ediţii ale Liturghierului (Bucureşti, 1956, 1967 şi 1974), care dau îndrumările de tipic cele mai bogate şi corecte.

3. Rînduiala Liturghiei săvîrşită de sobor de preoţi, fără diaconi

a) Protia în sobor. — La catedralele chiriarhale, în mînăstiri, la bisericile din oraşe cu mai mulţi slujitori permanenţi, în zilele de sărbători, precum şi în unele ocazii deosebite din viaţa bisericească (ca de exemplu la cursurile de îndrumare a clerului, la sfinţiri de biserici, la hirotonii şi instalări de preoţi ş. a.), Sfînta Liturghie se săvîrşeşte de obicei în sobor, adică de mai mulţi sfinţiţi slujitori în acelaşi timp şi în acelaşi sfînt altar.

Cînd slujeşte arhiereul, cum se întîmplă de obicei la catedralele episcopale, ori la sfinţiri de biserici, el este de drept primul dintre slujitori, adică protosul (proestosul) sau prezidentul soborului de liturghisitori ; el are drept de a dispune atît asupra ordinii preoţilor coliturghisitori cît şi asupra acelor amănunte din rînduiala slujbei, pe care Tipicul sau tradiţia le lasă la voia celui mai mare.

Cînd slujesc numai preoţi (cu sau fără diaconi) pentru stabilirea protiei, adică a preotului care va fi conducătorul soborului şi al ordinii în care se vor aşeza ceilalţi preoţi, se au în vedere trei criterii, şi anume : vechimea în hirotonia de preot, funcţiile administrative şi rangurile (distincţiile) onorifice.

Cînd slujesc laolaltă preoţi cu funcţii administrative diferite [69], preotul în funcţia administrativă cea mai înaltă va fi de drept protosul soborului, pentru că el reprezintă de fapt autoritatea bisericească, în calitate de delegat al episcopului locului. Ceilalţi preoţi se vor aşeza în jurul lui în ordinea descrescîndă a importanţei funcţiilor administrative. Între preoţi fără funcţii administrative se va lua în considerare vechimea în hirotonia de preot (preoţii cei mai vechi în hirotonie vor fi mai apropiaţi de protos) ; iar între preoţi cu vechime egală în hirotonie decid rangurile sau distincţiile onorifice, primite pentru diferite merite în activitatea pastorală.

Ordinea descrescîndă a acestor ranguri este, la clerul de mir, următoarea : iconom stavrofor (rangul cel mai înalt), iconom şi sachelar (rangul cel mai mic).

În clerul monahal se ţine seamă aproape numai de rangurile onorifice : primii în rang sînt arhimandriţii, care în slujbă stau cei mai aproape de arhiereu, apoi vin protosincelii, apoi sincelii şi apoi simplii ieromonahi.

Dacă slujesc în acelaşi sobor clerici monahi şi mireni, întîietatea între slujitori de trepte sau ranguri egale o au clericii monahi : arhimandriţii trec înaintea iconomilor-stavrofori, protosincelii înaintea iconomilor, sincelii înaintea sachelarilor.

Protosul este de fapt conducătorul soborului de slujitori ; de aceea el trebuie să se distingă şi prin calităţile lui de bun slujitor, prin cunoaşterea şi respectarea regulilor de tipic şi prin capacitatea de a conduce şi a dirija pe slujitorii în subordine. Cît priveşte ceilalţi preoţi, ei sînt datori să asculte pe protos şi să păstreze în tot timpul slujirii o atitudine de cît mai mare cuviinţă, ordine, disciplină şi armonie, fiind încontinuu cu ochii la protos, rugîndu-se toţi împreună cu el şi slăvind pe Dumnezeu cu o gură şi cu o inimă, ca un singur om.

b) Numărul preoţilor care slujesc în sobor este de regulă fără soţ : trei, cinci, şapte, nouă ş.a.m.d. Protosul stă de o-

69. În ordine descrescîndă : vicarii nearhierei (patriarhali, mitropolitani şi episcopali), consilierii, inspectorii şi protoiereii.

bicei în fața sfintei mese, iar ceilalți preoți se așază, de-a dreapta și de-a stînga lui, în laturile de miazănoapte și de miazăzi ale sfintei mese, în ordinea descrescîndă a funcțiilor administrative, a vechimii în hirotonie ori a rangurilor onorifice, în așa fel încît preoții din dreapta au în ordine numerele cu soț (2, 4, 6 ș. a. m. d.), iar cei din stînga numerele fără soț (3, 5, 7 ș. a. m. d.). Dacă sînt și diaconi, ei stau în altar în dreapta și în stînga protosului, ceva mai în spatele lui (a se vedea figura nr. 4).

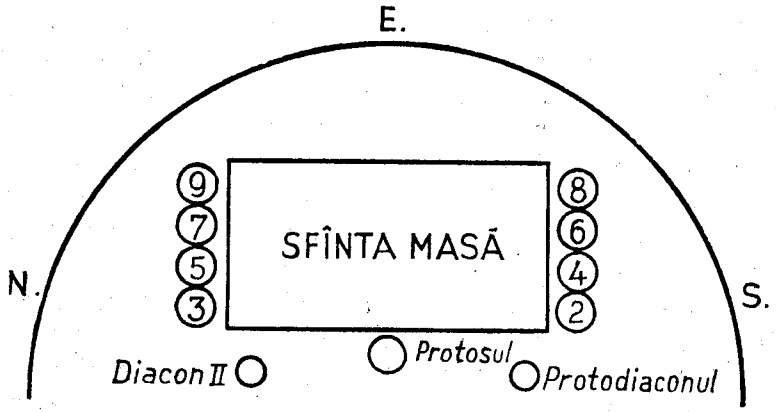

Figura nr. 4

c) Rînduiala slujbei în sobor de preoți, fără diaconi. — Proscomidia o face, pe toată, un singur preot și anume preotul de rînd (la catedrale și la mînăstiri), ori preotul cu rangul ultim din sobor (cel mai nou în hirotonia de preot). Ceilalți preoți se închină la icoane și se îmbracă în sfintele veșminte de regulă la L a u d e l e din timpul Utreniei (la catedrale și mînăstiri), ori pe măsură ce vin la biserică (la slujbele ocazionale).

Înainte de începerea Sfintei Liturghii (de obicei în timp ce se cîntă : **Sfinte Dumnezeule...**, de după d o x o l o g i a de la sfîrșitul Utreniei), preoții, așezați în jurul sfintei mese, se închină astfel : ridicînd toți mîinile în sus, zic în șoaptă : **Împărate ceresc...** și celelalte (între Sfintele Paști și Înălțare : **Hristos a înviat...** (de 3 ori), cu închinăciunile cuvenite, după

care protosul se închină și sărută sfînta masă, sfînta Evanghelie și sfînta Cruce ; apoi ceilalți preoți, doi cîte doi, pînă la cei din urmă, fac același lucru și se pleacă pe rînd protosului, în semn de ascultare și supunere.

Protosul dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei și rostește ectenia mare, cu ecfonisul respectiv. Ecteniile următoare le zic ceilalți preoți, în ordinea în care le vine rîndul, sau cum va rîndui protosul ; la fiecare ecfonis, preotul care îl rostește se pleacă spre protos, în semn de mulțumire. Cît privește rugăciunile în taină, și le citește fiecare pentru sine, în taină, însoțind pe protos, care le citește în șoaptă sau în auzul celorlalți.

La vohodul mic (sau ieșirea cu sfînta Evanghelie) sfînta Evanghelie o poartă protosul, iar ceilalți preoți se închină, doi cîte doi, (numerele 2 cu 3 ș. a. m. d.) în fața sfintei mese și îl urmează în ordinea descrescîndă (de la cei mai mari pînă la cei mai mici) ; în mijlocul bisericii (sub policandru) preoții se așază ca în jurul sfintei mese, avînd în mijloc pe protos (pentru aceasta, cei care trebuie să vină în dreapta protosului trec pe la spatele lui) ; protosul zice rugăciunea intrării, binecuvîntează intrarea, sărută singur sfînta Evanghelie și zice (stînd pe loc) : **Înțelepciune, drepți !** De obicei preoții cîntă ei înșiși **Veniți să ne închinăm...,** iar la cuvintele : **Mîntuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu...,** protosul intră cel dintîi în altar, iar ceilalți se închină, doi cîte doi, și intră și ei după protos, în aceeași ordine ca la ieșire, prin ușile împărătești [70] (vezi figura nr. 5).

Ecfonisul dinainte de **Sfinte Dumnezeule... (Că sfînt ești Dumnezeul nostru...)** îl zice protosul. În timp ce se cîntă pentru ultima oară **Sfinte Dumnezeule...,** soborul trece în latura de răsărit a sfintei mese, unde stă cu fața spre credincioși, așa ca cei din dreapta protosului să vină tot în dreapta lui (înspre latura de miazănoapte), iar cei din stînga să vină tot în stînga (înspre miazăzi) ; în această poziție rămîn preoții în tot timpul citirii Apostolului (vezi figura nr. 6).

70. Vezi *Liturghierul*, ediția București, 1967, p. 117 și 180.

Formulele : **Pace tuturor !**, înainte de Apostol (ca şi din alte momente ale sfintei slujbe) şi formula **Pace ţie...** după citirea Apostolului, le zice protosul ; restul formulelor (**Înţelepciune ! Să luăm aminte !**) se împart între ceilalţi preoţi. Cădirea din timpul citirii Apostolului o face unul dintre preoţi, rînduit de protos.

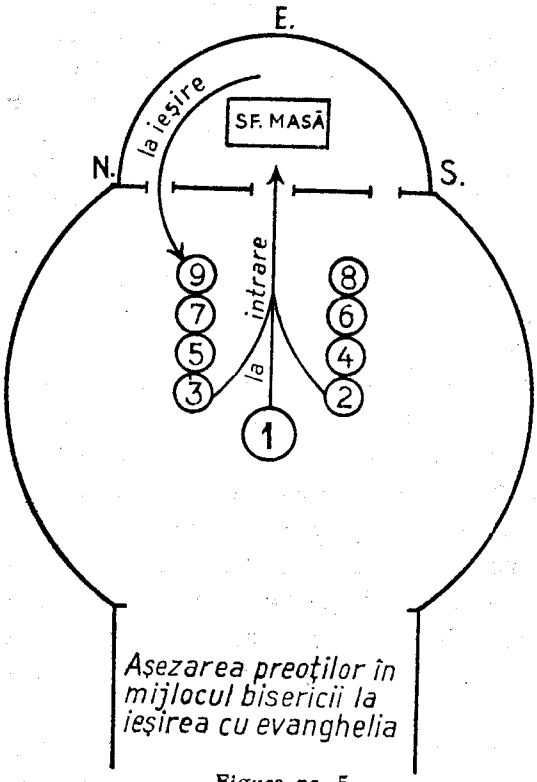

Aşezarea preoţilor în mijlocul bisericii la ieşirea cu evanghelia

Figura nr. 5

Sfînta Evanghelie o citeşte de regulă protosul, încadrat de ceilalţi preoţi, care stau înapoia lui, cu faţa spre credincioşi, fiecare în latura sa (vezi fig. nr. 7).

În timpul ecteniei pentru catehumeni, pe care o poate zice oricare dintre preoţi (cel care vine la rînd), protosul desface sfîntul antimis şi face semnul Crucii cu buretele peste el, îl sărută singur şi îl pune deoparte. Ultima ectenie dinainte de h e r u v i c, cu ecfonisul respectiv (**Ca sub stăpînirea Ta...**), o zice totdeauna protosul şi tot el face c ă d i r e a din timpul heruvicului.

După cădire, preoţii se pregătesc pentru v o h o d u l m a r e (sau ieşirea cu Cinstitele Daruri), închinîndu-se pe rînd în faţa sfintei mese, începînd cu protosul şi continuînd cu ceilalţi, doi cîte doi. Fiecare se închină, sărută cele rînduite, apoi se întoarce şi se pleacă spre credincioşi. Apoi merg la proscomidiar, unde protosul îşi pune pe spate aerul, ia sfîntul disc cu mîna stîngă şi sfîntul potir cu mîna dreaptă şi

iese cel dintîi, pomenind pe episcopul locului (**Pe Prea Sfinţitul episcopul nostru...**), iar ceilalţi preoţi îl urmează în ordinea descrescîndă a rangurilor, purtînd fiecare în mînă sfîn-

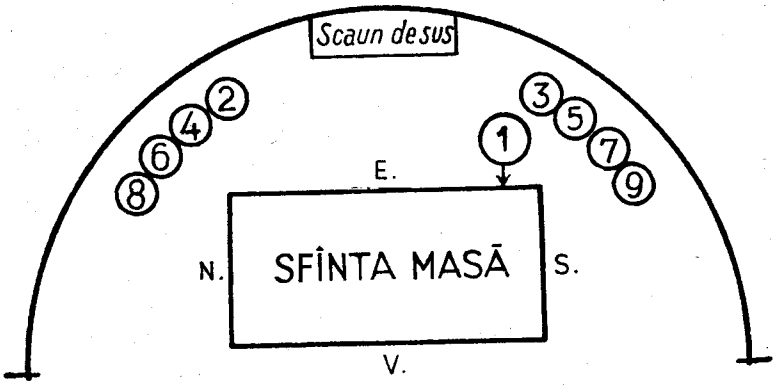

Figura nr. 6

ta Cruce, iar proscomiditorul ţine de regulă copia şi linguriţa, încrucişate. În mijlocul bisericii se aşază toţi cu faţa

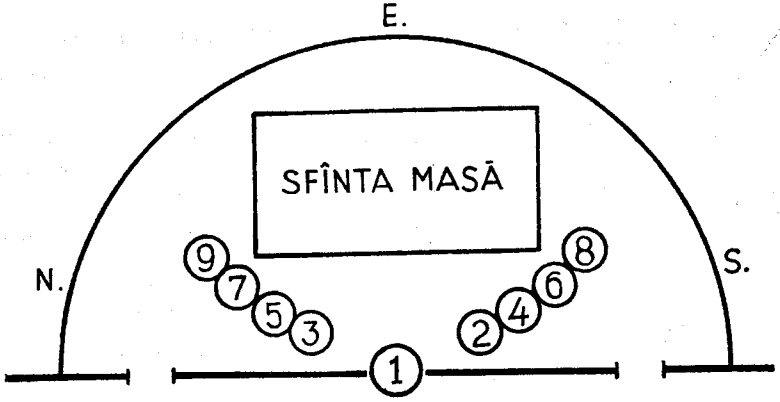

Figura nr. 7

spre credincioşi, aşezîndu-se unul de-a dreapta altuia în linie dreaptă, între cele două strane (vezi figura nr. 8) şi rostesc pe rînd formulele de pomenire prevăzute în Liturghier. Protosul zice totdeauna ultima formulă (**Şi pe voi pe toţi...**), binecuvîntînd pe credincioşi cu sfîntul potir şi întor-

cîndu-se, intră în altar, urmat de ceilalţi, în aceeaşi ordine ca la ieşire [71].

După rostirea formulei: **Să ne iubim unii pe alţii...,** în timp ce la strană se cîntă, rar: **Pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh...,** preoţii îşi dau sărutarea frăţească (a păcii sau a iubirii) ; ei sărută, rînd pe rînd, Cinstitele Daruri acoperite şi sfînta masă, începînd cu protosul (la sărutare preoţii din dreapta vin pe după sfînta masă) şi zicînd : **Iubi-Te-voi, Doamne, vîrtutea mea...** şi apoi îşi sărută unul altuia umerii, zicînd, cel mai mare (cel care stă pe loc) : **Hristos în mijlocul nostru...,** iar celălalt (cel care vine) : **Este şi va fi !** etc. ; pentru sărutarea reciprocă protosul se aşază în dreptul colţului de sud-vest al sfintei mese, iar ceilalţi se aşază de-a dreapta lui, paralel cu latura de miazăzi a sfintei mese. În timpul rostirii simbolului credinţei, toţi preoţii, cu capetele plecate, ţin cu dreapta aerul, clătinîndu-l deasupra Cinstitelor Daruri, pînă la cuvintele : **Şi a înviat a treia zi...,** cînd îl sărută fiecare, iar ultimul îl întocmeşte şi îl pune deoparte.

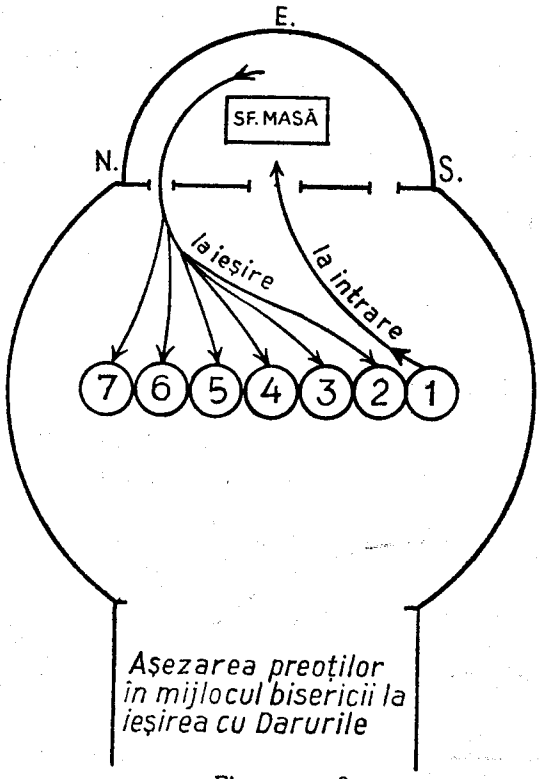

Figura nr. 8

Protosul zice : **Harul Domnului nostru Iisus Hristos...,** binecuvîntînd pe credincioşi cu sfînta Cruce, precum şi for-

71. Vezi *Liturghierul,* ediţia Bucureşti, 1974, p. 114.

mulele următoare (**Sus să avem inimile !** și **Să mulțumim Domnului !**), făcînd aceleași mișcări ca la slujba oficiată de un singur preot (vezi în urmă, p. 86).

Părțile în taină ale rugăciunii Sfintei Jertfe (de la **Cu vrednicie și cu dreptate este...**) le citesc toți preoții în taină, urmărind pe protos, care le zice în șoaptă, în auzul celorlalți. Ecfonisul : **Cîntarea de biruință...** îl zice preotul care vine la rînd, dar protosul este acela care ridică steluța, o atinge de sfîntul disc și o pune deoparte ; protosul rostește ecfonisul cuvintelor Mîntuitorului la Cină (**Luați, mîncați...** și **Beți dintru acesta toți...**), arătînd cu mîna dreaptă spre Cinstitele Daruri ; ecfonisul : **Ale Tale dintru ale Tale...** îl zice preotul proscomiditor, în timp ce protosul înalță sfîntul disc și sfîntul potir.

Sfințirea Darurilor o face protosul singur ; tot el cădește, rostind ecfonisul pentru pomenirea Maicii Domnului (**Mai ales pentru preasfînta...**), binecuvîntează anafura în timpul cîntării axionului și apoi rostește ecfonisul pentru pomenirea ierarhului locului (**Întîi pomenește, Doamne...**), precum și formula de binecuvîntare a credincioșilor : **Și să fie milele marelui Dumnezeu...** (binecuvîntînd cu mîna). Tot protosul zice ecfonisul introductiv la rugăciunea Domnească (**Și ne învrednicește pe noi, Stăpîne...**). Restul formulelor și ecfoniselor se împart între ceilalți preoți.

La vremea cuvenită, protosul înalță Sfîntul Agneț, zicînd : **Să luăm aminte ! Sfintele, sfinților !** și face toate cele rînduite pentru pregătirea Sfintei Împărtășanii (sfărîmarea Sfîntului Agneț, plinirea sfîntului potir, binecuvîntarea și turnarea căldurii) ; apoi taie cu copia partea **Hs** în atîtea părticele cîți slujitori sînt (toți clericii care slujesc în sobor sînt datori să se împărtășească) [72].

La împărtășire, preoții vin pe rînd, prin latura de miazănoapte a sfintei mese (ca la sărutarea păcii, în ordine descrescîndă și își iau părticica din Sfîntul Trup. Pro-

72. Vezi **art. 41, alin. 3, din Regulamentul de procedură al instanțelor de disciplină și judecată...** : «Clericii împreună-liturghisitori, care nu se împărtășesc la Sfînta Liturghie, se pedepsesc cu oprirea de la lucrarea celor sfinte pe timp de 1—3 luni și cu canonisire la mînăstire».

tosul ia cel dintîi şi se dă puţin mai spre dreapta, rămînînd în faţa sfintei mese ; ceilalţi, după ce îşi iau, pe rînd, părticica din Sfîntul Trup, trec prin latura de nord şi de răsărit a sfintei mese (prin faţa celor care nu şi-au luat încă părticica) şi se aşază unul de-a dreapta altuia, în latura de miazăzi a sfintei mese. Ţinînd mîinile pe marginea sfintei mese, după ce zic toţi odată rugăciunile rînduite (**Cred, Doamne, şi mărturisesc...** şi celelalte), se împărtăşesc cu Sfîntul Trup. Apoi

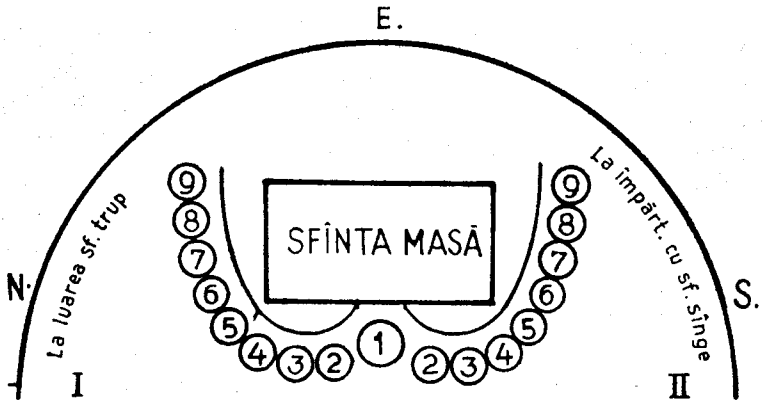

Figura nr. 9

vin pe rînd în ordinea în care sînt aşezaţi, prin latura de miazăzi a sfintei mese şi se împărtăşesc cu Sfîntul Sînge (vezi figura nr. 9). Ultimul dintre preoţi (cel care a proscomidit) toarnă şi miridele de pe disc în sfîntul potir.

La vremea cuvenită protosul ia sfîntul potir şi rosteşte formula : **Cu frică de Dumnezeu...**, împărtăşeşte pe credincioşi (dacă sînt) şi apoi îi binecuvîntează cu sfîntul potir, zicînd : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** Apoi pune sfîntul potir pe sfînta masă, îl cădeşte şi ia Sfintele, arătîndu-le credincioşilor, cu formula : **Totdeauna, acum şi pururea...** şi ducîndu-le la proscomidiar, unde le cădeşte. Tot el întocmeşte sfîntul antimis în timpul ecteniei : **Drepţi, primind...** şi face semnul Crucii cu sfînta Evanghelie peste el, la rostirea ecfonisului respectiv (**Că Tu eşti sfinţirea noastră...**).

Rugăciunea a m v o n u l u i o zice preotul proscomiditor (la slujba pentru hirotonia de preot o zice preotul nou hiro-

tonit), care, după aceea merge la proscomidiar și potrivește Sfintele, iar apolisul îl face protosul.

4. Rînduiala Liturghiei săvîrșită în sobor de preoți cu diaconi

Rolul diaconilor la Liturghia în sobor. — Diaconii în sobor sînt ajutătorii protosului ; de aceea, stau la dispoziția și la îndemîna acestuia, adică de-a dreapta și de-a stînga lui, puțin mai înapoi, executînd în locul protosului și cu binecuvîntarea (delegația) expresă a acestuia, anumite părți sau acte din rînduiala slujbei, care se cuvin de drept protosului. Înainte de îmbrăcarea cu sfintele veșminte, ei cer și primesc binecuvîntare de la protos, iar înainte de începerea Liturghiei se închină, în altar, în urma preoților, și sărută numai sfînta masă. Apoi cer și primesc binecuvîntarea protosului, cu formulele prevăzute în Liturghier și zic, pe rînd, ecteniile, începînd cu protodiaconul (arhidiaconul), care rostește ectenia mare, din mijlocul bisericii și continuînd cu ceilalți, care zic ecteniile mici, de pe solee, în fața ușilor împărătești ; la toate ecteniile, ecfonisele le zic preoții, în ordinea arătată mai înainte. Tot diaconii rostesc formulele mai mărunte din cursul Liturghiei, ca cele dinainte de citirea Apostolului și a Evangheliei (**Înțelepciune !, Să luăm aminte !** ș. a.). Apostolul îl citește unul dintre diaconi, iar altul cădește în acest timp.

La ieșirea cu sfînta Evanghelie, protodiaconul primește de la protos și poartă sfînta Evanghelie, în fruntea soborului, iar preoții ies în naos și intră înapoi în altar în ordine crescîndă (de la cei mai mici spre cei mai mari, ultimul venind protosul) ; în mijlocul bisericii diaconul care poartă sfînta Evanghelie o dă protosului să o sărute, apoi înaintează pe solee, de unde zice **Înțelepciune, drepți !**, înălțînd sfînta Evanghelie, după care merge și o depune pe sfînta masă. Ceilalți diaconi (dacă sînt), merg înaintea purtătorului sfintei Evan-

ghelii, purtînd lumini şi cădelniţe, vin pe solee, unde stau de-a dreapta şi de-a stînga celui ce poartă sfînta Evanghelie, iar după intrarea acestuia în altar, ei rămîn pe solee, cădind pe preoţii care intră succesiv în altar, după care intră şi ei.

Sfînta Evanghelie o citeşte protodiaconul, în mijlocul bisericii sau de la amvon, după ce primeşte binecuvîntarea de la protos, care rămîne pe solee, încadrat de ceilalţi preoţi, precum s-a arătat în urmă (la rînduiala slujbei în sobor de preoţi fără diaconi) ; apoi vine şi aduce sfînta Evanghelie protosului, care binecuvîntează pe credincioşi cu ea şi o pune pe sfînta masă. La heruvic cădeşte protosul, iar diaconii îl însoţesc, mergînd înaintea lui, cu lumînări aprinse în mîini.

La vohodul mare sau ieşirea cu Cinstitele Daruri, protodiaconul poartă în locul protosului, sfîntul disc şi aerul pe umeri, mergînd înaintea protosului şi a celorlalţi preoţi şi rostind prima formulă de pomenire : **Pe voi, pe toţi, drept-măritorilor creştini...** ; după ce ocoleşte prin mijlocul naosului, el intră în sfîntul altar şi aşteaptă acolo cu sfîntul disc în mîini, pînă cînd protosul intră şi el şi îi ia discul pentru a-l pune pe sfînta masă. Ceilalţi diaconi (dacă sînt) merg, ca de obicei, în fruntea soborului, purtînd lumini şi cădelniţe şi aşteaptă pe solee de o parte şi de alta a sfintelor uşi, cădind pe preoţii care intră în altar, după care intră şi ei.

După aceea, diaconul care vine la rînd pentru rostirea ecteniei următoare (**Să plinim rugăciunea noastră, Domnului** !) primeşte binecuvîntare de la protos, cu rînduiala prevăzută în Liturghier. Tot el rosteşte, în mijlocul bisericii, formulele : **Să ne iubim unii pe alţii..., Uşile, uşile...** şi **Să stăm bine, să stăm cu frică...,** după care intră în altar. În timpul sărutării păcii, diaconii îşi sărută fiecare orarul său, din locul unde se află.

În timpul rugăciunii Sfintei Jertfe, diaconii, venind lîngă sfînta masă, apără Sfintele cu ripidele sau cu cîte un acoperămînt ; la ecfonisul : **Cîntarea de biruinţă...,** protodiaconul ridică steluţa de pe sfîntul disc, o sărută şi o pune

deoparte, iar la ecfonisul : **Ale Tale dintru ale Tale...** tot el ridică Sfintele cu ambele mîini, făcînd cruce cu ele, în locul protosului. La sfinţirea Darurilor, diaconii nu zic decît stihurile de la troparul Ceasului al treilea şi formulele de îndemn adresate protosului, prevăzute în Liturghier (**Binecuvintează, părinte, Sfîntul Trup** şi celelalte).

În timpul cîntării axionului, după ce preotul cădeşte în faţa sfintei mese dă cădelniţa diaconului, care continuă cădirea în jurul sfintei mese şi la proscomidiar.

La rugăciunea **Tatăl nostru...**, diaconii, din locul în care se află fiecare, îşi încing orarele cruciş, pregătindu-se pentru împărtăşire.

La împărtăşire, diaconii se aşază în urma ultimului preot şi primesc de la protos părticelele din Sfîntul Trup (de aceea, la slujba în sobor cu diaconi, protosul rămîne să-şi ia părticica sa din Sfîntul Trup în urma celorlalţi preoţi, după ce dă diaconilor părticelele lor) ; tot aşa, pentru împărtăşirea cu Sfîntul Sînge, diaconii vin în urma ultimului preot, oferindu-li-se sfîntul potir fie de către protos, fie de către ultimul preot, după rînduiala prevăzută în Liturghier [73]. Ultimul diacon toarnă miridele de pe sfîntul disc în sfîntul potir, cu formulele indicate în Liturghier.

După împărtăşirea slujitorilor în altar, primul diacon primeşte sfîntul potir de la protos şi rosteşte : **Cu frică de Dumnezeu...** ; tot el duce apoi sfîntul disc la proscomidiar, primindu-l de la protos.

În timpul rugăciunii amvonului, diaconul care a rostit ectenia precedentă (**Drepţi, primind...**) rămîne, cu capul plecat, în faţa icoanei împărăteşti a Mîntuitorului, după care intră în altar (după preotul care a citit rugăciunea amvonului) pe uşa dinspre miazănoapte, mergînd la proscomidiar, unde el urmează să facă potrivirea (consumarea rămăşiţei) Sfintelor, dacă n-a fost rînduit un alt diacon pentru aceasta.

73. Pentru amănunte, vezi această rînduială, corect descrisă, în *Liturghier*, ediţiile Bucureşti, 1950, p. 148—149 ; 1956, p. 164—165 ; 1967, p. 161 şi 1974, p. 134—135.

În tot cursul slujbei, ușile împărătești și dvera (perdeaua) se închid și se deschid numai de către diaconi, la momentele indicate în Liturghier.

III. — Îndrumări privitoare la Liturghia sfîntului Vasile cel Mare

Precum am văzut (în urmă, p. 67), în perioada **Octoihului,** Liturghia sfîntului Vasile cel Mare se săvîrșește numai de trei ori, și anume în Ajunul Nașterii Domnului (24 decembrie), în ziua de 1 ianuarie (pomenirea sfîntului Vasile cel Mare) și Ajunul Bobotezei (5 ianuarie). Rînduiala ei este absolut aceeași ca și cea a Liturghiei sfîntului Ioan Gură de Aur, cu următoarele deosebiri :

a) Unele dintre rugăciunile citite în taină de către preot au texte proprii, deosebite de cele corespunzătoare din Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, și anume : cele două rugăciuni pentru credincioși dinainte de heruvic, rugăciunea punerii-înainte a Darurilor de după vohodul mare, rugăciunea Sfintei Jertfe (anafora) cu toate părțile ei componente (partea introductivă, anamnesa, epiclesa și dipticele sau rugăciunile de mijlocire generală pentru vii și morți) [74], rugăciunea din timpul ecteniei de după axion, rugăciunea de după **Tatăl nostru...,** rugăciunea de mulțumire după împărtășirea clericilor și rugăciunea pentru potrivirea Sfintelor, de la sfîrșitul Liturghiei ;

b) Cele două ecfonise formate din cuvintele Mîntuitorului la Cină (**Luați, mîncați...** și **Beți dintru acesta toți...**) sînt pre-

74. Rugăciunea aceasta este mult mai dezvoltată decît cea din Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur ; de aceea răspunsurile cîntate de credincioși (cîntăreți sau cor) în timpul ei (**Cu vrednice și cu dreptate este ..., Sfînt, Sfînt, Sfînt, Domnul Savaot..., Pe Tine Te lăudăm...** și axionul) trebuie cîntate rar de tot, pentru a permite preotului să citească în întregime părțile corespunzătoare din rugăciune.

cedate de cuvintele introductive : **A dat sfinţilor Săi ucenici şi apostoli, zicînd...,** care se rostesc şi ele cu glas tare ;

c) Are un axion propriu : **De tine se bucură...,** care în Joia cea Mare şi în Sîmbăta cea Mare se înlocuieşte cu irmosul Cîntării a 9-a din canonul zilei (a se vedea mai departe, la perioada **Triodului**).

d) În toate locurile din cursul slujbei unde se pomeneşte autorul Liturghiei, pomenim pe sfîntul Vasile cel Mare (la mirida ultimă dintre cele nouă cete ale sfinţilor, la apolisul de la sfîrşitul Proscomidiei şi la apolisul de la sfîrşitul Liturghiei).

În ziua de 1 ianuarie — ziua pomenirii sfîntului Vasile cel Mare — Liturghia se face după Utrenie (ori după Ceasuri, în mînăstiri) în acelaşi mod ca şi Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, cîntîndu-se la început antifoanele obişnuite ale sărbătorilor sfinţilor şi ale duminicilor, la axion : **De tine se bucură...,** iar la pomenirea episcopului locului în loc de : **Pe toţi şi pe toate,** se cîntă troparul sfîntului Vasile cel Mare (**Pe arătătorul celor cereşti...**), pentru ca preotul să aibă timp să citească în taină rugăciunea care urmează [75].

În Ajunul Naşterii şi în Ajunul Bobotezei, cînd acestea cad în zilele de rînd (de luni pînă vineri inclusiv), acestea fiind zile de ajunare şi deci supuse rînduielilor speciale ale zilelor de post, Liturghia sfîntului Vasile cel Mare, se săvîrşeşte tot dimineaţa, dar unită cu Vecernia praznicului respectiv (Vecernia de a doua zi) şi precedată de Ceasurile împărăteşti şi de Obedniţă (vezi în urmă, la pag. 63—65). Rînduiala Liturghiei sfîntului Vasile cel Mare este atunci următoarea :

După otpustul de la sfîrşitul Obedniţei, uşile împărăteşti şi dvera fiind deschise, preotul, îmbrăcat în toate veşmintele, se închină ca la începutul Liturghiei (vezi în urmă, p. 87—88), şi dă binecuvîntarea ca la începutul Liturghiei (**Binecuvîntată este împărăţia Tatălui...**); cîntăreţul (în mînăstiri, cel mai mare) : **Amin. Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte ; iar după ecfonisul de la **Tatăl nostru..., Veniţi să ne**

75. Menţiune în *Tipicul bisericesc,* Cernica, 1925, p. 104.

închinăm... și citește Psalmul 103, de la începutul Vecerniei («Bine cuvîntează, suflete al meu, pe Domnul...»), în timp ce preotul, după ce închide ușile împărătești, citește, în altar, rugăciunile Vecerniei, apoi începe lucrarea Proscomidiei.

După citirea psalmului preotul rostește, tot din altar, ectenia mare (dacă este diacon, o zice el, din mijlocul bisericii). Nu se citește catismă și deci nu se cîntă : «Fericit bărbatul...», ci îndată după ecfonisul ecteniei mari se cîntă : **Doamne, strigat-am...**, cu stihurile și stihirile arătate în Mineiul pe decembrie (Vecernia zilei de 25) sau în Mineiul pe ianuarie (Vecernia zilei de 6). La **Să se îndrepteze...**, preotul (diaconul, dacă este) face obișnuita c ă d i r e m a r e ; iar la vremea cuvenită deschide ușile împărătești și face v o h o d (ieșire) cu Evanghelia. La strană se citește : **Lumină lină...**, apoi se cîntă p r o c h i m e n u l zilei săptămînale în care ne aflăm (în Octoihul mic sau Catavasier) [76] și se citesc p a r e m i i l e sărbătorii. La Vecernia Ajunului Nașterii Domnului avem 8 paremii, împărțite în trei grupe (3+3+2), între care se cîntă tropare și stihuri ; la Vecernia Ajunului Bobotezei avem 13 paremii, împărțite de asemenea în 3 părți (3+3+7), între care se cîntă tropare speciale ale praznicului, cu stihurile din Minei. Ușile împărătești rămîn deschise.

Îndată după ultima paremie, preotul rostește ectenia mică, cu ecfonisul : **Că sfînt ești Dumnezeul nostru...**, iar cîntăreții răspund **Amin**, și cîntă **Sfinte Dumnezeule...**, urmîndu-se mai departe rînduiala obișnuită a Liturghiei, descrisă mai înainte, cu Apostolul și Evanghelia indicate în Minei și **De tine se bucură...** la axion.

Observație. — 1 : În Ajunul Bobotezei, după Liturghie, în mînăstiri și catedrale se face, în continuare, slujba sfințirii cea mare a apei (la bisericile de enorie, aceasta se face numai în ziua praznicului, iar pentru «botezul» caselor credincioșilor se folosește Aghiasma mare păstrată din anul trecut).

— 2 : După o rînduială asemănătoare se combină Liturghia cu Vecernia și în Joia și Sîmbăta din săptămîna Sfintelor Patimi (pentru amănunte a se veda la zilele respective din perioada **Triodului).**

76. Cînd ajunul cade însă vinerea, se cîntă prochimenul mare al Praznicului : **Cine este Dumnezeu...** (Vezi la locul respectiv din rînduiala slujbei, în Mineiul pe decembrie, ziua 25).

— **3:** În anii în care Ajunul Naşterii şi Ajunul Bobotezei, cad sîmbăta sau duminica, atunci în ziua ajunului se face Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur (fără să se unească cu Vecernia praznicului), iar Liturghia sfîntului Vasile cel Mare se săvîrşeşte în ziua praznicului însuşi, după rînduiala obişnuită, adică îndată după Utrenie (ori după Ceasurile întîi, al treilea şi al şaselea, în mînăstiri), şi fără să se mai unească cu Vecernia zilei următoare.

C. — REGULI SPECIALE PENTRU PERIOADA OCTOIHULUI

1. Pentru cazurile cînd sărbătoarea unui sfînt cu polieleu ori cu priveghere cade duminica

a) În afară de serbare, adică după odovania unui praznic împărătesc sau a unui praznic în cinstea Maicii Domnului

Cînd se întîmplă astfel de cazuri, slujba duminicii (Învierii) se combină cu cea a sfîntului, din Minei, precum urmează :

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. — Începutul obişnuit. După Psalmul 103, ectenia mare. Catisma întîi : «Fericit bărbatul...». Ectenia mică. La **Doamne, strigat-am...** se cîntă zece stihiri : trei ale Învierii şi una a lui Anatolie, din Octoih, şi şase ale sfîntului, din Minei. **Slavă...** a sfîntului, **Şi acum...** dogmatica glasului de rînd. Vohod cu cădelniţa, **Lumină lină...,** prochimenul zilei, paremiile, ectenia întreită. Rugăciunea : **Învredniceşte-ne, Doamne, în seara aceasta...** Ectenia cererilor.

La L i t i e, se cîntă mai întîi stihira hramului şi apoi stihirile sfîntului. **Slavă...,** a sfîntului, **Şi acum...,** a Născătoarei, din Octoih, cea de la glasul stihirii **Slavă...**

La s t i h o a v n ă : stihirile învierii, ale glasului de rînd, **Slavă...,** a sfîntului, **Şi acum...,** a Născătoarei, cea de la glasul

stihirii **Slavă...**, din Octoih. Rugăciunea : **Acum liberează...** și celelalte.

La binecuvîntarea p î i n i l o r, la sărbătorile sfinților cu p o l i e l e u, troparul : **Născătoare de Dumnezeu Fecioară...** (de 3 ori), iar la sărbătorile sfinților cu p r i v e g h e r e, troparul : **Născătoare de Dumnezeu Fecioară...** (de 2 ori) și al sfîntului (o dată) [77]. Apoi : **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** (de 3 ori), **Bogații au sărăcit și au flămînzit** (de 3 ori). Și o t p u s t u l (apolisul).

Duminică dimineața la U t r e n i e. — Începutul obișnuit. După cei șase psalmi, ectenia mare. La **Dumnezeu este Domnul...**, troparul învierii, al glasului de rînd (de 2 ori), **Slavă...** cu troparul sfîntului, **Și acum...** cu al Născătoarei, dintre cele mari ale învierii, cel de la glasul troparului sfîntului. Catisma întîi de rînd. Ectenia mică. S e d e l n e l e învierii. Catisma a doua de rînd. Ectenie mică. Al doilea rînd de sedelne ale învierii. P o l i e l e u l cu mărimurile sfîntului, apoi B i n e c u v î n t ă r i l e învierii, ectenia mică ; ipacoi al glasului de rînd. S e d e l n e l e sfîntului, cele dinainte de polieleu, fără ale Născătoarei ; **Slavă...**, sedealna de după polieleu, **Și acum...**, a Născătoarei, cea de la sedealna de după polieleu, din Minei. A n t i f o a n e l e și p r o c h i m e n u l glasului de rînd. **Toată suflarea să laude pe Domnul...**, Evanghelia de rînd a învierii ; **Învierea lui Hristos văzînd...**, Psalmul 50. **Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor...**, **Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...** ; stihul : **Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...** și îndată stihira învierii : **Înviind Iisus din mormînt...** Rugăciunea : **Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău...** sau numai ecfonisul : **Cu mila și cu îndurările...** C a n o a n e l e : la sfinții cu priveghere : Canonul Învierii cu irmosul «pe patru» și al Născătoarei de Dumnezeu «pe două», din Octoih ; iar din Minei al sfîntului «pe opt» [78]. La sfinții cu polieleu : Canonul Învierii

77. Vezi *Tipicul cel mare*, Iași, 1816, cap. 4 și 6, p. 10 și 12 și «Tipicul prescurtat» de la sfîrșitul *Octoihului Mare*, București, 1859, p. 572, 573.

78. Vezi *Tipicul cel mare*, cap. 4, p. 11 și «Tipicul prescurtat» de la sfîrșitul *Octoihului Mare*, București, 1859, p. 572. De regulă, sărbătorile sfinților cu priveghere, care cad în afara serbării praznicelor, au cîte două canoane, care se pun «pe opt».

cu irmosul «pe patru», al Crucii-Învierii «pe două», al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» și al sfîntului din Minei «pe șase». Dacă sfîntul are două canoane la Minei, se cîntă amîndouă «pe opt», iar al Crucii-Învierii din Octoih se lasă. C a t a v a s i i l e de rînd. După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, condacul, icosul și sedealna sfîntului. După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, condacul și icosul învierii, ale glasului de rînd, și sinaxarul sfîntului. La Cîntarea a 9-a : **Ceea ce ești mai cinstită...** După Cîntarea a 9-a, ectenia mică. **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...** și l u m i n î n d a de rînd a învierii. **Slavă...** luminînda sfîntului, **Și acum...,** a Născătoarei-Învierii. La L a u d e se cîntă opt stihiri : patru ale Învierii, ale glasului de rînd, și patru ale sfîntului, **Slavă...** stihira Evangheliei învierii (V o s c r e a s n a) de rînd, **Și acum... Preabinecuvîntată ești...** D o x o l o g i a mare. T r o p a r u l de rînd al învierii din cele două (**Astăzi mîntuirea a toată lumea...** sau **Înviat-ai din mormînt...**). Ecteniile și otpustul (apolisul).

La L i t u r g h i e. — La Fericiri se cîntă zece stihiri : șase ale învierii glasului de rînd și patru din Canonul sfîntului, de la Cîntarea a 3-a.

După v o h o d se cîntă troparele și condacele precum urmează :

La sfinții cu p r i v e g h e r e :

a) Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea Mîntuitorului, atunci troparul și condacul hramului se lasă (se suprimă), iar troparele și condacele se rînduiesc astfel : troparul învierii, apoi troparul sfîntului zilei. Condacul învierii, **Slavă...,** condacul sfîntului zilei, **Și acum... Ceea ce este ocrotitoare creștinilor...** sau **Apărătoare Doamnă...**

b) Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea Maicii Domnului, troparele și condacele se rînduiesc astfel : troparul învierii, troparul hramului și troparul sfîntului zilei. Apoi condacul învierii, **Slavă...,** condacul sfîntului zilei, **Și acum...,** al hramului (Născătoarei).

c) Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea unui sfînt, atunci troparele și condacele se rînduiesc astfel : troparul învierii și troparul sfîntului zilei. Apoi : condacul învierii,

Slavă..., condacul sfîntului zilei, **Şi acum... Ceea ce eşti ocrotitoare creştinilor...** sau **Apărătoare Doamnă...** (troparul şi condacul hramului nu se cîntă în astfel de cazuri).

La sfinţii cu polieleu, troparele şi condacele se pun după aceeaşi rînduială, doar că se adaugă troparul şi condacul sfîntului, care este hramul bisericii [79]. Apostolul, Evanghelia şi chinonicul, mai întîi ale duminicii şi apoi ale sfîntului.

2. Pentru cazurile cînd sărbătoarea unui sfînt cu polieleu ori cu priveghere cade duminica

b) Înăuntrul serbării, adică în timpul duratei unui praznic împărătesc sau al unui praznic al Maicii Domnului (de la data praznicului pînă la odovania lui).

Atunci se combină cele ale duminicii (învierii) cu ale praznicului şi cu ale sfîntului, precum urmează :

Sîmbătă seara, la Vecernie. — La **Doamne, strigat-am...**, se cîntă zece stihiri: trei ale învierii, trei ale praznicului şi patru ale sfîntului.

— La stihoavnă : stihirile învierii, ale glasului de rînd, **Slavă...**, a sfîntului, **Şi acum...**, a praznicului.

— La binecuvîntarea pîinilor : troparul **Născătoare de Dumnezeu Fecioară...** (de 2 ori) şi al praznicului (o dată).

Duminică dimineaţa, la Utrenie. — După **Dumnezeu este Domnul...**, troparul învierii (de 2 ori), **Slavă...**, troparul sfîntului, **Şi acum...**, al praznicului.

La Sedelne se cîntă întîi cele ale Octoihului (glasul de rînd), apoi Polieleul şi Mărimurile Sfîntului (fără **Mărire..., Şi acum...**) şi îndată Binecuvîntările Învierii («Soborul îngeresc...»), ectenie mică, sedelnele sfîntului din Minei (cele de

79. Vezi tipicurile indicate în nota 78, la aceleaşi pagini.

după Polieleu) şi îndată antifoanele Octoihului, glasul de rînd, cu prochimenul tot de acolo. Evanghelia de rînd a Învierii, **Învierea lui Hristos văzînd...,** psalmul 50. **Slavă... Pentru rugăciunile sfinţilor apostoli...** şi celelalte, ale Duminicii.

— La C a n o a n e : Canonul Învierii cu irmosul «pe patru», al praznicului «pe patru» şi al sfîntului «pe şase». Catavasiile de rînd (ale praznicului). După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, condacul şi icosul praznicului ; apoi condacul, icosul şi sedealna sfîntului. **Slavă... Şi acum...,** sedealna praznicului. După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, condacul şi icosul învierii şi sinaxarul sfîntului. La Cîntarea a 9-a **Măreşte, suflete al meu...,** şi **Ceea ce eşti mai cinstită...** După Cîntarea a 9-a, ectenia mică. Luminînda de rînd a învierii, **Slavă...,** luminînda sfîntului, **Şi acum...,** luminînda praznicului.

La L a u d e punem stihirile pe opt, cîntînd patru din Octoih şi patru ale sfîntului, din Minei (ale praznicului, dacă are, se lasă, căci primează ale sfîntului). Apoi : **Slavă...,** stihira Evangheliei (Voscreasna) cea de rînd a duminicii, **Şi acum..., Preabinecuvîntată eşti...** După doxologie, troparul de rînd al duminicii (unul din cele două, după glasuri).

La L i t u r g h i e. — La Fericiri se cîntă douăsprezece stihiri : patru ale glasului de rînd, patru din Canonul praznicului de la Cîntarea a 3-a şi patru din Canonul sfîntului, de la Cîntarea a 6-a. După vohod, troparele şi condacele se rînduiesc astfel :

— Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea Mîntuitorului, se cîntă troparul învierii, troparul praznicului şi al sfîntului zilei, apoi condacul învierii, **Slavă...,** al sfîntului zilei, **Şi acum...,** al praznicului.

— Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea Maicii Domnului, se cîntă troparul învierii, al praznicului, al hramului şi al sfîntului zilei. Apoi : condacul învierii, al hramului, **Slavă...,** condacul sfîntului zilei, **Şi acum...,** al praznicului.

— Dacă hramul bisericii este o sărbătoare în cinstea unui sfînt, troparele şi condacele se cîntă după rînduiala ară-

tată mai sus (la paragraful : «Dacă hramul este o sărbătoare în cinstea Mîntuitorului»).

Apostolul, Evanghelia şi chinonicul mai întîi ale duminicii şi apoi ale sfîntului.

3. Pentru cazurile cînd sărbătoarea unui sfînt cu stihirile pe şase ori cu doxologie mare cade duminica

Slujba sfîntului (din Minei) se combină cu slujba învierii (din Octoih), precum urmează :

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, la **Doamne, strigat-am...,** se cîntă zece stihiri : şase ale învierii, din Octoih, şi patru ale sfîntului, din Minei, **Slavă...,** a sfîntului, **Şi acum...,** a Născătoarei, glasului de rînd, din Octoih (dogmatica).

La L i t i e, stihira hramului, **Slavă...,** a sfîntului, dacă are, iar dacă nu are, **Slavă... Şi acum...,** a Născătoarei. Dacă sfîntul are doxologie mare, la Litie se cîntă stihirile de la stihoavnă, iar la stihoavnă se pun stihirile învierii din Octoih, apoi **Slavă...,** a sfîntului, **Şi acum...,** a Născătoarei-Învierii, cea de la glasul stihirii **Slavă...,** a sfîntului, şi celelalte ca de obicei.

Duminică dimineaţa, la U t r e n i e, la **Dumnezeu este Domnul...,** troparul Învierii (de două ori), **Slavă...,** al sfîntului, **Şi acum...,** al Născătoarei din ale Învierii, de la glasul troparului sfîntului. Celelalte ale duminicii, după rînduiala obişnuită.

La Canoane : Canonul Învierii, cu irmosul «pe patru», al Crucii-Învierii «pe două» ; al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» şi al sfîntului «pe şase».

Catavasiile de rînd. După Cîntarea a 3-a, condacul, icosul şi sedealna sfîntului (de două ori) şi a Născătoarei de Dumnezeu, din Minei. După Cîntarea a 6-a, condacul şi icosul Învierii şi sinaxarul sfîntului. La Cîntarea a 9-a se cîntă **Măreşte, suflete al meu...** şi **Ceea ce eşti mai cinstită...** La luminîndă se cîntă întîi a Învierii cea de rînd, apoi **Slavă...,** a sfîntului, **Şi acum...,** a Născătoarei-Învierii.

La Laude se cîntă opt stihiri : patru ale Învierii şi patru ale sfîntului (cu cea de la **Slavă...**) ; iar dacă nu are sfîntul stihiri la Laude, se cîntă numai stihirile Învierii, toate din Octoih. Apoi : **Slavă...**, stihira Evangheliei (Voscreasna) de rînd, **Şi acum... Preabinecuvîntată eşti...** Doxologia mare şi troparul Învierii cel de rînd din cele două de la sfîrşitul Utreniei duminicale, ecteniile şi otpustul.

La Ceasul întîi : troparul Învierii, **Slavă...**, al sfîntului, **Şi acum...**, al Născătoarei, din Ceaslov. După **Tatăl nostru...**, condacul Învierii şi celelalte ; iar dacă sfîntul are doxologie mare, după **Tatăl nostru...**, se zice condacul sfîntului.

Iar la celelalte Ceasuri, se zice condacul Învierii şi al sfîntului, schimbîndu-le (la Ceasul al treilea al sfîntului, la Ceasul al şaselea al Învierii, la Ceasul al nouălea al sfîntului).

La Liturghie. — La Fericiri se cîntă zece stihiri : şase ale Învierii, de la glasul de rînd al Octoihului şi patru ale sfîntului, din Cîntarea a 3-a a Canonului său. După vohodul cu Evanghelia, troparul Învierii şi al hramului Născătoarei de Dumnezeu (unde este hramul ei), apoi al hramului sfîntului şi al sfîntului zilei, din Minei (dacă la Minei sînt doi sfinţi şi au amîndoi tropare, se cîntă amîndouă) ; apoi condacul Învierii şi cel al hramului, **Slavă...**, al sfîntului zilei, **Şi acum...**, al hramului Născătoarei (iar dacă nu este hramul Născătoarei, se zice : **Slavă...**, condacul sfîntului zilei, **Şi acum... Ceea ce eşti ocrotitoare creştinilor...** Apostolul, Evanghelia şi Chinonicul, mai întîi ale duminicii, apoi ale sfîntului zilei.

4. Duminicile sfinţilor Părinţi şi ale sfinţilor Strămoşi

În perioada **Octoihului** sînt cinci duminici în care rînduiala slujbei învierii se combină cu cîntări speciale, închinate amintirii unor sfinţi Părinţi ai Bisericii şi a sfinţilor Strămoşi şi Părinţi după trup ai Domnului nostru Iisus Hristos. Acestea sînt următoarele :

1. Duminica sfinţilor Părinţi (ierarhi) de la Sinodul al IV-lea ecumenic (Calcedon, 451), (duminica dintre 13 şi 19

iulie), care se pomenesc la 16 iulie, dacă această zi cade duminica ; dacă 16 iulie va cădea luni, marţi sau miercuri, slujba sfinţilor Părinţi se va face în duminica precedentă ; iar dacă 16 iulie cade joi, vineri sau sîmbătă, slujba lor se va face în duminica următoare.

2. Duminica sfinţilor Părinţi de la Sinodul al VII-lea ecumenic (Niceea, 787), (duminica dintre 11 şi 17 octombrie), care se pomenesc în ziua de 11 octombrie, dacă această dată cade într-o duminică, ori în prima duminică de după această dată (ea coincide totdeauna cu duminica a XXI-a după Rusalii).

3. Duminica sfinţilor Strămoşi (dreptii, patriarhii şi proorocii Legii Vechi), care poate să cadă între 11 şi 17 decembrie (penultima duminică dinainte de Naşterea Domnului).

4. Duminica sfinţilor Părinţi după trup ai Domnului, care poate să cadă între 18 şi 24 decembrie, fiind ultima duminică dinainte de praznicul Naşterii Domnului.

5. Duminica de după Naşterea Domnului, care poate să cadă între 26 şi 30 decembrie ; se pomenesc atunci sfînta Fecioară, Iosif logodnicul, împăratul David şi sfîntul Iacob, fratele Domnului.

În toate aceste duminici rînduiala slujbei duminicale a glasului de rînd din Octoih se combină cu cea a evenimentului special al sărbătorii, după cum arată îndrumările din Mineie, la zilele respective.

6. În Sîmbăta şi Duminica dinainte de Botezul Domnului, ca şi în Sîmbăta şi Duminica de după Botez, trebuie ştiut că pe lîngă Apostolul şi Evanghelia zilei se citesc şi Apostolul şi Evanghelia legate de praznicul Botezului, precum se arată atît în cărţile de slujbă respective (Apostolul şi Evanghelia), cît şi în calendarul de perete din fiecare an.

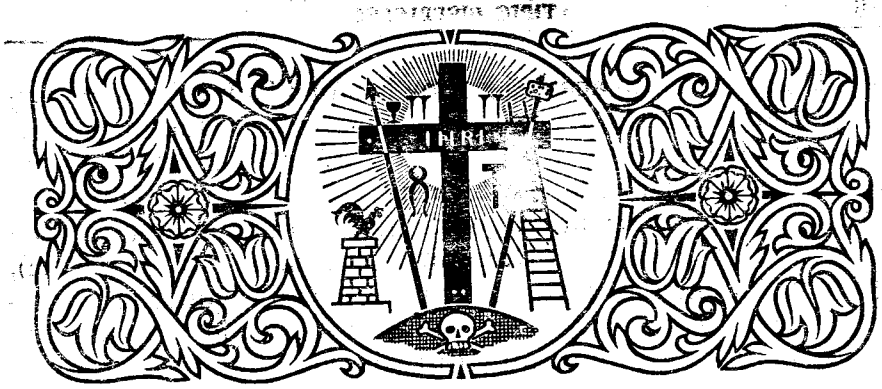

Perioada Triodului adică rînduiala slujbelor la care are precădere Triodul

I. — Îndrumări generale (introductive) despre durata acestei perioade (cărțile folosite în cursul ei, veșmintele preoțești și ale bisericii, generalități despre slujbele din acest timp).

Perioada **Triodului** începe cu Duminica Vameșului și a Fariseului și se termină cu Sîmbăta cea Mare, cuprinzînd în total zece săptămîni, dintre care primele trei sînt pregătitoare pentru Postul Sfintelor Paști (Postul Mare), iar următoarele șapte sînt ale Postului însuși.

În situația calendaristică actuală a Bisericii Ortodoxe Române (calendar îndreptat și cu pascalie după calendarul neîndreptat), Sfintele Paști pot cădea între 4 aprilie și 8 mai (care corespund cu datele de 22 martie și 25 aprilie din calendarul neîndreptat), Duminica Vameșului și a Fariseului, adică începutul Triodului, cade cu zece săptămîni înainte de Paști și poate urca și coborî între 24 ianuarie (cînd Paștile se sărbătoresc la 4 aprilie, care corespunde cu 22 martie calendar neîndreptat, data cea mai timpurie) și 27 februarie (cînd Paștile se prăznuiesc la data cea mai tîrzie, adică la 8 mai și care corespunde datei de 25 aprilie calendar neîndreptat).

Duminicile din această perioadă sînt : Duminica Vameşului şi a Fariseului, Duminica Fiului Risipitor, Duminica lăsatului sec de carne (a Înfricoşătoarei Judecăţi), Duminica lăsatului sec de brînză (a Izgonirii lui Adam din rai), Duminica întîi a Postului Mare (a Ortodoxiei), Duminica a doua (a sfîntului Grigore Palama), Duminica a treia (a sfintei Cruci), Duminica a patra (a sfîntului Ioan Scărarul), Duminica a cincea (a cuvioasei Maria Egipteanca) şi Duminica a şasea din post (Duminica Floriilor sau a Intrării Domnului în Ierusalim).

În această perioadă unele sărbători ale sfinţilor şi unele praznice împărăteşti cu date neschimbătoare, a căror slujbă se află în Minei, pot coincide cu sărbători sau zile liturgice cu date variabile, a căror slujbă o găsim în Triod. Aceste sărbători sînt următoarele : sfinţii Trei ierarhi : Vasile cel Mare, Grigore Teologul şi Ioan Gură de Aur (30 ianuarie), Întîmpinarea Domnului (2 februarie), sfîntul sfinţitul mucenic Haralambie (10 februarie), întîia şi a doua aflare a cinstitului cap al sfîntului Ioan Botezătorul (24 februarie), sfinţii 40 de mucenici (9 martie), Bunavestire (25 martie), sfîntul ierarh Calinic de la Cernica (11 aprilie) şi sfîntul marele mucenic Gheorghe (23 aprilie).

La toate aceste sărbători, slujba lor din Minei se combină cu cea a zilei din Triod, cu care coincid, precum arată, la fiecare, îndrumările speciale din «Învăţătura de tipic a lui Marcu», tipărită la sfîrşitul *Triodului* (ediţia Bucureşti, 1970, p. 747 şi urm.).

În duminicile din perioada **Triodului,** se cîntă slujba din Octoih cu a Triodului, iar slujba sfinţilor din Minei care cad în duminici se cîntă numai în cazul că sfîntul respectiv este şi hramul bisericii, sau cînd este sfînt cu polieleu. Slujbele celorlalţi sfinţi care cad duminica se împreună cu slujba sfîntului de a doua zi, sau se cîntă vineri seara la Pavecerniţă, ori cînd va vrea cel mai mare.

De vor cădea în zilele de peste săptămînă (afară de sîmbătă şi duminică) la Minei doi sfinţi, avînd fiecare stihiri la **Doamne, strigat-am...,** atunci se cîntă stihirile sfîntului dintîi seara la Vecernie, la **Doamne, strigat-am...,** iar stihirile sfîntului al doilea se cîntă a doua zi, la Utrenie, la Laude «pe

patru» (în mod obişnuit, la Utreniile de peste săptămînă în perioada **Triodului** nu sînt stihiri la Laude).

În zilele de rînd din Postul Mare, spre deosebire de cele din perioada **Octoihului,** la Utrenie, după Psalmul 50, se citeşte rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...**

Dacă fiecare sfînt are canon la Utrenie, amîndouă canoanele se citesc «pe şase». Unde Triodul are la Utrenie tricîntare (canon alcătuit numai din trei cîntări), se zice o singură dată irmosul Canonului sfîntului dintîi din Minei, apoi unim următoarele două tropare, făcînd astfel din două tropare un singur tropar şi se mai zice troparul care este înaintea troparului Născătoarei, iar troparul Născătoarei se lasă, adică se pun trei tropare de la Canonul sfîntului dintîi. Iar de la Canonul sfîntului al doilea se zic două tropare unite într-un singur tropar, apoi troparul care este înaintea troparului Născătoarei, precum şi troparul Născătoarei, adică de la Canonul sfîntului al doilea se pun tot trei tropare ; deci în total şase tropare de la fiecare cîntare a Mineiului, iar de la Triod amîndouă canoanele «pe opt».

La c a n o a n e se citesc şi Cîntările lui Moise, din Psaltire, împreună cu troparele canoanelor din Minei şi din Triod, acestea avînd formă de tricîntare (în zilele de luni, marţi, miercuri, joi şi vineri), sau de patrucîntare, adică de Canon cu patru cîntări, (în sîmbetele săptămînilor a doua, a treia, şi a patra). În sîmbăta întîi (a sfîntului Teodor), a cincea (a Acatistului), a şasea (a lui Lazăr) şi în Sîmbăta Paştilor nu există în Triod patrucîntare, ci canoane întregi, şi de aceea nu se citesc în aceste sîmbete Cîntările lui Moise.

Tricîntările şi patrucîntările sînt rînduite pe zile astfel : luni : Cîntarea 1, a 8-a şi a 9-a ; marţi : Cîntarea a 2-a, a 8-a şi a 9-a ; miercuri : Cîntarea a 3-a, a 8-a şi a 9-a ; joi : Cîntarea a 4-a, a 8-a şi a 9-a ; vineri : Cîntarea a 5-a, a 8-a şi a 9-a ; sîmbătă : Cîntarea a 6-a, a 7-a, a 8-a şi a 9-a (în sîmbetele din săptămînile a doua, a treia şi a patra din Postul Mare).

După cum se vede, Cîntările a 8-a şi a 9-a sînt rînduite în toate zilele, iar celelalte cîntări sînt rînduite pe zile.

Cînd la Triod există tricîntare sau patrucîntare, atunci se combină stihurile din Cîntările lui Moise cu troparele din canonul Mineiului și ale Triodului (tricîntări sau patrucîntări). În acest caz se citesc mai întîi stihurile din Cîntarea lui Moise și troparele din Minei (alternativ), iar de unde este scris «pe opt» se citesc în continuare stihurile din Cîntarea lui Moise și troparele de la tricîntarea sau patrucîntarea Triodului, făcîndu-se astfel troparele Mineiului cu ale Triodului «pe paisprezece». Iar unde nu este tricîntare sau patrucîntare, se pune numai canonul din Minei, citindu-se întîi irmosul cîntării de la Minei, apoi cîte un stih din Cîntarea lui Moise, de la «pe patru» sau de la «pe șase» — după cum este în Minei un singur canon sau două canoane la aceeași cîntare — și cîte un tropar din cîntarea respectivă a canonului din Minei.

La Cîntarea a 3-a, irmosul nu se cîntă la începutul cîntării, ci se lasă și se cîntă la sfîrșitul ei, în loc de c a t a v a s i e, după care preotul zice ectenia mică. Urmează s e d e a l n a sfîntului, o dată ; **Slavă... Și acum...,** a Născătoarei.

De asemenea, și la Cîntarea a 6-a irmosul se cîntă la sfîrșitul ei, după care urmează ectenia mică, martirica zilei (stihira mucenicilor) de la glasul de rînd — dacă sfîntul nu are condac — iar dacă sfîntul are condac, atunci se pune condacul după Cîntarea a 6-a, iar stihira mucenicilor se zice după Catisma întîi, urmată de primul rînd de sedelne din Octoih, care se găsesc și la sfîrșitul Triodului, așezate pe glasuri și pe zile. Se citește apoi sinaxarul zilei, din Minei.

Tot așa, la Cîntările a 8-a și a 9-a, irmoasele se cîntă la urmă. După Cîntarea a 8-a preotul zice : **Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii...,** și c ă d e ș t e ca de obicei. După Cîntarea a 9-a urmează ectenia mică.

În Duminica Vameșului și a Fariseului, precum și în Duminicile a doua, a patra și a cincea din Post, se cîntă c a t a v a s i i l e Bunăvestirii : **Deschide-voi gura mea...,** iar în celelalte duminici se cîntă catavasiile din Triod.

În Duminicile întîi, a doua, a treia, a patra și a cincea din Postul Mare, precum și Joi și Sîmbătă din săptămîna Sfintelor Patimi se săvîrșește L i t u r g h i a sfîntului Vasile cel

Mare, iar în sîmbetele din Postul Mare (afară de Sîmbăta Patimilor) şi în Duminica Floriilor se săvîrşeşte Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur.

În sîmbăta dinaintea Duminicii lăsatului sec de carne (Sîmbăta morţilor) şi în sîmbetele din săptămînile a doua, a treia şi a patra din Post se fac slujbe pentru morţi.

În zilele de miercuri şi vineri din tot timpul Postului Mare — afară de Vinerea Sfintelor Patimi — se săvîrşeşte Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, care se poate săvîrşi şi în zilele de luni, marţi şi joi în care ar cădea sărbători bisericeşti, precum şi joi în săptămîna a cincea şi luni, marţi şi miercuri din săptămîna Sfintelor Patimi.

În zilele în care Vecernia se săvîrşeşte unită cu Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, la **Doamne, strigat-am...** se pun stihirile «pe zece», iar în zilele fără Liturghie, stihirile la Vecernie se pun «pe şase».

În Postul Mare, dator este preotul ca, atunci cînd urmează a săvîrşi Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, să scoată la Proscomidia din duminica precedentă, pe lîngă Sfîntul Agneţ pentru acea duminică, încă atîtea Sfinte Agneţe cîte Liturghii ale Darurilor mai înainte sfinţite are a săvîrşi în cursul săptămînii următoare, adică pentru miercuri şi vineri, precum şi pentru vreauna dintre sărbătorile care ar cădea luni, marţi sau joi, sau pentru zilele de luni, marţi şi miercuri din săptămîna Sfintelor Patimi.

În zilele de miercuri şi vineri din săptămîna brînzei, luni şi marţi din prima săptămînă a Postului Mare, precum şi în Vinerea Sfintelor Patimi nu se săvîrşeşte nici o liturghie (zile neliturgice).

În săptămîna a cincea din Postul Mare, Utreniile de joi şi sîmbătă se săvîrşesc miercuri seara şi vineri seara, sub forma şi denumirea de denii, avînd rînduieli deosebite faţă de Utreniile obişnuite. Cea de miercuri seara are în locul canoanelor obişnuite canonul cel mare (de pocăinţă) al sfîntului Andrei Criteanul, iar cea de vineri seara cuprinde Acatistul Bunăvestirii Maicii Domnului (rînduiala dezvoltată a

acestor denii să se vadă mai departe, la slujbele din săptămîna a cincea din Postul Mare).

De asemenea, în toate zilele Săptămînii Patimilor, U t r e n i i l e se săvîrşesc în seara precedentă sub formă de d e n i i, dintre care, mai ales cele din Joia şi Vinerea Patimilor au rînduieli speciale, care vor fi arătate pe larg la slujbele din săptămîna respectivă.

Vecernia din Vinerea Patimilor (Vecernia Sîmbetei Mari) are de asemenea o rînduială deosebită, în cadrul căreia se face scoaterea sfîntului epitaf în mijlocul bisericii.

La Liturghia sfîntului Vasile cel Mare din Joia Patimilor, preotul scoate Sfîntul A g n e ţ, din care pregăteşte Sfînta Împărtăşanie pentru împărtăşirea bolnavilor în tot cursul anului, după rînduiala care se va arăta la Joia respectivă.

În săptămîna întîi a Postului Mare se cîntă la Pavecerniţa mare C a n o n u l sfîntului Andrei Criteanul, care este împărţit în patru părţi, citindu-se cîte o parte în fiecare seară, începînd de luni pînă joi inclusiv.

În vinerile Postului Mare, la Vecernie şi Pavecerniţă nu se fac metanii, fiindcă aceste slujbe fac parte din serviciul divin al sîmbetelor ; se fac m e t a n i i numai acolo unde sînt indicate, la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, adică : după **Să se îndrepteze rugăciunea mea...** (3 metanii), după vohodul cu Sfintele Daruri (3 metanii) şi la **Fie numele Domnului...** (3 metanii).

Pentru săvîrşirea Laudelor zilnice în timpul Patruzecimii, preotul şi cîntăreţii vor folosi î n d r u m ă r i l e de t i p i c din Ceaslov, Triod şi Tipic, la locurile cuvenite, unde se spune : «Iar de va fi post». Îndrumări de tipic se află şi în Mineiele pe ianuarie, februarie, martie, aprilie, la sărbătorile care cad în perioada **Triodului.**

În Ceaslov se află îndrumări la Miezonoptica de toate zilele, la Ceasuri, la Obedniţă, la Pavecerniţă. Dacă se cunoaşte bine rînduiala serviciilor din perioada **Octoihului,** se pot înţelege uşor abaterile atît ale rînduielilor din zilele de rînd, cît şi ale sărbătorilor din perioada **Triodului.**

Cărțile de slujbă întrebuințate la săvîrșirea slujbelor dumnezeiești din această perioadă sînt : Triodul, Octoihul, Mineiele, Ceaslovul, Liturghierul, Psaltirea, Apostolul și Evanghelia.

Veșmintele întrebuințate în timpul Postului Mare trebuie să fie potrivite, în ceea ce privește culoarea, cu momentele pe care le prăznuim. Se folosesc în zilele de rînd veșminte de culoare mohorîtă, neagră sau culoarea cea de purpură. Sîmbăta, începînd de la Vecernia de vineri seara, și duminica se întrebuințează veșminte de culoare luminoasă, precum și la sărbătoarea Bunăvestirii, în orice zi ar cădea. De asemenea, în seara Duminicii lăsatului sec de brînză se schimbă și dvera, acoperămintele sfintei mese, ale proscomidiarului, ale tetrapodului și analogului, înlocuindu-se cu altele, de culoare închisă.

II. — Rînduiala slujbelor din timpul de pregătire a Postului Mare

1. Duminica Vameșului și a Fariseului

Sîmbătă seara, la Vecernie, pînă la stihirile de la **Doamne, strigat-am...,** rînduiala Vecerniei urmează ca și în duminicile din perioada **Octoihului.** La **Doamne, strigat-am...,** se pun stihirile pe 10 : 7 stihiri ale Învierii, din Octoih, și 3 din Triod (repetînd pe prima dintre cele două de acolo). **Slavă...,** din Triod ; **Și acum...,** dogmatica glasului de rînd din Octoih. Vohod cu cădelnița, **Lumină lină...,** prochimenul zilei, ectenia întreită : **Să zicem toți..., Învrednicește-ne, Doamne...,** ectenia cererilor.

La bisericile de enorie urmează stihoavna, cu stihirile învierii din Octoih, ale glasului de rînd ; **Slavă...** stihira din Triod : **Îngreuiați fiind ochii mei... ; Și acum... Biserică și ușă ești...,** apoi : **Acum liberează..., Sfinte Dumnezeule...,** și

celelalte. După **Tatăl nostru...**, troparul Învierii glasului de rînd, din Octoih, și **Slavă... Și acum...**, al Născătoarei de la troparele învierii, pe glasul troparului sfîntului.

La mînăstiri, după ectenia cererilor urmează L i t i a, care la bisericile de mir nu se face decît dacă a doua zi este sfînt cu priveghere. În acest caz, după prochimen se citesc paremiile din Minei, iar după ectenia cererilor se cîntă stihirile Litiei din Minei și se încheie cu **Slavă... Și acum...**, de la stihirile Triodului. Urmează cealaltă rînduială a Litiei.

La b i n e c u v î n t a r e a pîinilor se cîntă troparul sfîntului (de 2 ori) și : **Născătoare de Dumnezeu, Fecioară...** (o dată), apoi cealaltă rînduială a Litiei, precum s-a arătat la perioada **Octoihului.**

Duminică dimineața, la U t r e n i e, aceeași rînduială ca și în duminicile din perioada **Octoihului,** cu următoarele deosebiri : după Psalmul 50 se cîntă, pe glasul al 8-lea : **Slavă..., Ușile pocăinței deschide-mi mie... ; Și acum..., În cărările mîntuirii îndreptează-mă... ;** apoi stihul : **Miluiește-mă, Dumnezeule...** și stihira, pe glasul al 6-lea : **La mulțimea faptelor mele...** Urmează rugăciunea : **Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău..., Doamne miluiește** (de 12 ori) și ecfonisul : **Cu mila și cu îndurările...**

Apoi, c a n o a n e l e : Canonul învierii din Octoih, «pe patru» ; al Crucii și Învierii «pe două» ; al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» și al Triodului «pe șase». Iar de se va întîmpla pomenirea vreunui sfînt mare, se pune: Canonul Învierii cu irmosul «pe patru», al sfîntului «pe patru» și al Triodului «pe șase» și se lasă al Crucii și Învierii și al Născătoarei de Dumnezeu. C a t a v a s i i l e : **Deschide-voi gura mea...** După Cîntarea a 3-a, s e d e a l n a din Triod, iar după Cîntarea a 6-a, condacul, icosul și sinaxarul tot din Triod. L u m i n î n d a Învierii din Octoih, **Slavă...**, a Triodului : **Să fugim de grăirea cea trufașă... Și acum...**, a Născătoarei, tot din Triod : **Făcătorul zidirii...** La L a u d e, patru stihiri din Octoih și patru din Triod ; **Slavă...**, din Triod : **Pe fariseul care**

se îndreptățea pe sine... ; Și acum... Preabinecuvîntată ești ; d o x o l o g i a mare, ecteniile și apolisul.

La L i t u r g h i e, Fericirile din Octoih «pe șase» și din Triod, Cîntarea a 6-a «pe patru». După v o h o d u l cu Evanghelia, t r o p a r e l e : troparul Învierii de la glasul de rînd și al hramului — dacă hramul este sărbătoare în cinstea Născătoarei de Dumnezeu sau al unui sfînt ; dacă hramul este un praznic în cinstea Mîntuitorului, nu se cîntă troparul hramului, ci numai cel al învierii glasului de rînd. Apoi **Slavă...,** c o n d a c u l Triodului, **Și acum...,** condacul : **Apărătoare Doamnă...,** sau **Ceea ce ești folositoare...** (În cazul că hramul este o sărbătoare în cinstea Născătoarei, condacul : **Apărătoare Doamnă...** și **Ceea ce ești folositoare...** nu se cîntă, ci se înlocuiesc cu condacul hramului). C h i n o n i c u l : **Lăudați pe Domnul din ceruri...**

2. Duminica Fiului Risipitor

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, la **Doamne, strigat-am...** se cîntă zece stihiri : șase ale învierii și patru ale Triodului. **Slavă...,** a Triodului : **O, de cîte bunuri m-am lipsit... ; Și acum...,** dogmatica glasului de rînd. La s t i h o a v n ă, stihirile Învierii, ale glasului de rînd, din Octoih ; **Slavă..., Risipind bogăția... ; Și acum..., Făcătorul și Răscumpărătorul meu, preacurată...,** amîndouă din Triod.

La bisericile de enorie, unde nu se face L i t i e, după **Acum liberează..., Sfinte Dumnezeule...** și celelalte, se cîntă, după **Tatăl nostru...,** t r o p a r u l Învierii, **Slavă... Și acum...,** al Născătoarei-Învierii, cel de la glasul de rînd.

La mînăstiri și catedrale, unde se face Litie, după ecfonisul : **Fie stăpînirea împărăției Tale...** se cîntă stihira hramului din Minei ; **Slavă...,** stihira Litiei din Triod ; **Și acum...,** a Născătoarei : **Caută spre rugăciunea robilor tăi...** (vezi la

Octoih, stihira de la stihoavna Vecerniei, glasul al 4-lea). La stihoavnă, stihirile învierii din Octoih, cu **Slavă... Şi acum...**, din Triod. La binecuvîntarea pîinilor, troparul : **Născătoare de Dumnezeu...** (de 3 ori) şi celelalte ale Litiei.

Duminică dimineaţa, la Utrenie, la **Dumnezeu este Domnul...**, troparul învierii (de 2 ori), **Slavă... Şi acum...**, al Născătoarei-Învierii. Catismele de rînd şi sedelnele din Octoih. Urmează polieleul : **Robii Domnului...** la care se adaugă şi : **La rîul Babilonului...** ; apoi Binecuvîntările învierii, ectenia mică, ipacoi, antifoanele şi prochimenul glasului, Evanghelia de rînd a Învierii ; **Învierea lui Hristos văzînd...**, Psalmul 50, **Slavă...**, glasul al 8-lea : **Uşile pocăinţei..., Şi acum... În cărările mîntuirii...** Apoi stihul : **Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...**, cu stihira, glasul al 6-lea : **La mulţimea faptelor mele...** ; rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** şi ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...**

Canoanele se pun astfel : Canonul învierii «pe patru», al Crucii şi Învierii «pe două» şi al Triodului «pe şase». Catavasiile din Triod : **Cîntarea lui Moise luînd, suflete...** După Cîntarea a 3-a, sedealna din Triod, iar după Cîntarea a 6-a, condacul şi icosul din Triod şi sinaxarul : întîi cel din Minei, apoi cel din Triod. Luminînda învierii, din Octoih, apoi cea din Triod ; **Slavă... Şi acum...**, din Triod.

La Laude se cîntă cinci stihiri ale învierii, din Octoih şi trei din Triod ; **Slavă... Bunule Părinte...**, din Triod ; **Şi acum... Preabinecuvîntată eşti...** Doxologia mare şi cealaltă rînduială a Utreniei duminicilor, ca şi în perioada **Octoihului.**

La Liturghie, la Fericiri se pun stihirile Învierii «pe şase» şi ale Triodului, din Cîntarea a 6-a a Canonului, «pe patru». După vohodul cu Evanghelia, troparele şi condacele se cîntă întocmai ca în Duminica Vameşului şi a Fariseului. Chinonicul : **Lăudaţi pe Domnul din ceruri...**

3. Sîmbăta lăsatului sec de carne, (a morților sau „moșii de iarnă")

În această sîmbătă se face de către Biserică pomenirea de obște a tuturor morților.

Vineri seara, la V e c e r n i e, după catisma de rînd, la **Doamne, strigat-am...,** se cîntă șase stihiri : trei stihiri ale mucenicilor ale glasului de rînd, din Octoih, și trei stihiri podobnice, din Triod ; **Slavă... Plîng și mă tînguiesc...,** din Triod; **Și acum...** dogmatica glasului de rînd. În locul p r o c h i m e n u l u i se cîntă : **Aliluia,** pe glasul al 8-lea, cu stihurile : **Fericiți sînt cei pe care i-ai ales...** și : **Sufletele lor întru bunătăți...,** cîntînd după fiecare stih **Aliluia** (de 3 ori).

La s t i h o a v n ă se cîntă două stihiri ale mucenicilor și una a morților din Octoih, ale glasului de rînd, cu stihurile de mai sus : **Fericiți sînt...** și **Sufletele lor... Slavă... Începătură și stat mi-a fost mie...; Și acum... Cu rugăciunile...,** amîndouă din Triod. După **Tatăl nostru...,** troparul morților : **Cel ce prin adîncul înțelepciunii..., Slavă... Și acum... Pe tine zid și liman te avem...,** amîndouă din Triod. Apoi ectenia și apolisul.

După apolisul Vecerniei se săvîrșește P a n i h i d a pentru cei morți, la care se cîntă Canonul morților de la glasul de rînd din Octoih. La sfîrșit, preotul face pomenirea morților, cu **Veșnica pomenire** (de 3 ori) și otpustul (apolisul).

Sîmbătă dimineața, la U t r e n i e, după cei șase psalmi, ectenia mare, **Aliluia** pe glasul al 8-lea și t r o p a r e l e ca și vineri seara : **Cel ce prin adîncul înțelepciunii...** (de 2 ori), **Slavă... Și acum...,** al Născătoarei : **Pe tine zid și liman te avem...** și îndată se citește Catisma a XVII-a (Psalmul 118) : «Fericiți cei fără prihană în cale...», împărțită în două stări, fără ectenie între ele, cu stihul : «Bine ești cuvîntat, Doamne...». Îndată după catismă, B i n e c u v î n t ă r i l e morților : **Bine ești cuvîntat, Doamne..., Ceata sfinților** și celelalte. Apoi

ectenia mică pentru m o r ţ i : **Iară şi iară...** [80], cu rugăciunea : **Dumnezeul duhurilor...** şi ecfonisul : **Că Tu eşti învierea şi viaţa...** Urmează s e d e a l n a : **Odihneşte, Mîntuitorul nostru, cu dreptii...**, **Slavă... Şi acum... Cel ce din Fecioară ai răsărit...**, ambele din Triod şi Psalmul 50.

C a n o a n e l e se cîntă astfel : canonul hramului cu irmosul «pe şase» şi cel din Triod «pe opt», cu stihurile respective. Se cîntă şi Cîntarea a 2-a din Canonul Triodului, dar fără stihuri. C a t a v a s i i l e Triodului. După Cîntarea a 3-a, ectenia pentru cei morţi şi s e d e a l n a Triodului, cu **Slavă... Şi acum... Acoperămîntul tău cel grabnic...** După Cîntarea a 6-a, ectenia mică pentru morţi, c o n d a c u l : **Cu sfinţii odihneşte...**, i c o s u l : **Tu singur eşti fără de moarte...**, şi s i n a x a r u l, toate din Triod. La Cîntarea a 9-a : **Măreşte, suflete al meu...**, cu **Ceea ce eşti mai cinstită...** După Cîntarea a 9-a, ectenia mică şi l u m i n î n d a morţilor : **Cel ce stăpîneşti peste cei morţi...**, **Slavă... Odihneşte pe robii Tăi...**, **Şi acum... Marie, mireasă dumnezeiască...**, toate din Triod.

La L a u d e se cîntă stihirile «pe patru», glasul al 8-lea, din Triod ; **Slavă... Ca o floare se veştejeşte...**, **Şi acum... Bucură-te, Marie, Născătoare de Dumnezeu...**, amîndouă din Triod. Se continuă cu d o x o l o g i a mică, după care urmează ectenia : **Să plinim rugăciunea noastră...**, şi s t i h o a v n a glasului de rînd, din Octoih, cu **Slavă... Durere s-a făcut lui Adam...**, **Şi acum... Tu eşti Dumnezeul nostru...**, amîndouă din Triod. După stihoavnă urmează : **Bine este a ne mărturisi... Sfinte Dumnezeule...**, şi celelalte. După **Tatăl nostru...**, t r o p a r u l : **Cel ce cu adîncul înţelepciunii...**, **Slavă... Şi acum...**, al Născătoarei : **Pe tine zid şi liman te avem...**, ectenia î n t r e i t ă şi apolisul. (La mînăstiri, Ceasul întîi, cu apolisul mic).

La L i t u r g h i e, stihirile de la Fericiri se iau din canonul Triodului, Cîntarea a 3-a «pe patru» şi Cîntarea a 6-a tot «pe patru». După v o h o d u l cu Evanghelia, se cîntă t r o p a r u l morţilor : **Cel ce cu adîncul înţelepciunii... Sla-**

80. La ectenia mică pentru morţi se răspunde, ca şi la ectenia mare pentru morţi, cîntîndu-se **Doamne miluieşte** o singură dată după fiecare aliniat, iar nu de trei ori ca la ectenia întreită.

vă..., c o n d a c u l morților : **Cu sfinții odihnește..., Și acum... Pe tine zid și liman...** Apostolul și Evanghelia morților. C h i n o n i c u l morților : **Fericiți cei pe care i-ai ales...** După otpustul (apolisul) Liturghiei se săvîrșește slujba P a r a s t a s u l u i.

4. Duminica Lăsatului sec de carne (a Înfricoșătoarei Judecăți)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, la **Doamne, strigat-am...,** se cîntă zece stihiri : șase ale Învierii de la glasul de rînd, din Octoih, și patru din Triod, glasul al 6-lea. **Slavă... Cînd se vor așeza scaunele... Și acum...,** dogmatica glasului de rînd. P r o c h i m e n u l zilei și celelalte.

La bisericile de enorie urmează s t i h o a v n a cu stihirile Octoihului ; **Slavă... Vai mie, înnegritule suflet... Și acum... Fecioară, care nu știi de mire...** Apoi, **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte. După **Tatăl nostru...,** troparul Învierii, al glasului de rînd, **Slavă... Și acum...,** al Născătoarei-Învierii glasului de rînd.

La mînăstiri și catedrale, unde se face L i t i e, îndată după ecfonisul : **Fie stăpînirea Împărăției Tale...,** urmează rînduiala Litiei cu binecuvîntarea pîinilor, precum se arată în Triod.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, începutul obișnuit. La **Dumnezeu este Domnul...,** troparul Învierii glasului de rînd (de două ori) ; **Slavă... Și acum...,** al Născătoarei-Învierii, cel de la glasul troparului Învierii. Apoi catismele rînduite și s e d e l n e l e din Octoih.

După Catisma a doua se cîntă p o l i e l e u l : **Robii Domnului...,** la care se adaugă : **La rîul Babilonului...,** după care, îndată, B i n e c u v î n t ă r i l e Învierii ; apoi ectenia mică, ipacoi al glasului de rînd, a n t i f o a n e l e, p r o c h i m e n u l glasului de rînd, din Octoih. Evanghelia de rînd a Învierii, **Învierea lui Hristos văzînd...,** Psalmul 50, **Slavă... Ușile pocăinței... Și acum... În cărările mîntuirii...,** stihul : **Miluiește-mă,**

Dumnezeule..., cu stihira : **La mulţimea faptelor mele...,** ca şi în Duminica Vameşului şi a Fariseului.

La canoane se pun : Canonul învierii cu irmosul «pe patru» din Octoih ; Canonul Născătoarei «pe două» şi Canonul din Triod «pe opt». Catavasiile din Triod : **Ajutor şi acoperitor...** După Cîntarea a 3-a, sedealna din Triod : **Gîndesc la ziua cea înfricoşătoare...,** cu **Slavă... Şi acum...,** tot din Triod. După Cîntarea a 6-a, condacul şi icosul din Triod, iar sinaxarul : întîi cel din Minei şi apoi cel din Triod. Luminînda învierii, din Octoih, apoi din Triod : **La ziua cea înfricoşătoare a judecăţii...,** cu **Slavă... Şi acum...,** tot din Triod.

La Laude se cîntă nouă stihiri : cinci ale Învierii, din Octoih şi patru din Triod ; **Slavă... Să ne curăţim mai înainte pe noi, fraţilor...,** din Triod. **Şi acum..., Preabinecuvîntată eşti...** Doxologia mare şi celelalte ale Utreniei de duminică.

La Liturghie, Fericirile învierii, ale glasului de rînd, din Octoih «pe şase», şi din canonul Triodului, Cîntarea a 6-a «pe patru». După vohod, troparele precum s-a arătat la Duminica Vameşului şi a Fariseului. Chinonicul : **Lăudaţi pe Domnul din ceruri...** şi : **Bucuraţi-vă, dreptilor, întru Domnul...**

5. Miercurea şi Vinerea din săptămîna lăsatului sec de brînză

În slujbele din miercurea şi vinerea din săptămîna brînzei se anticipează unele cîntări şi rugăciuni din rînduiala specifică a slujbelor Postului Mare, pentru pregătirea sufletească a slujitorilor şi credincioşilor în vederea începerii Postului Mare care se apropie.

Marţi seara, la Vecernie, începutul obişnuit, cu metanii şi catisma de rînd. La **Doamne, strigat-am...,** se cîntă trei stihiri din Octoih, ale Crucii, şi trei din Minei, ale sfîntului. **Slavă...,** a sfîntului, iar dacă nu are, **Slavă... Şi acum...,**

a Crucii şi a Născătoarei. Prochimenul zilei, **Învredniceşte-ne, Doamne...** (cu 3 metanii) şi ectenia : **Să plinim rugăciunile noastre cele de seară...** La stihoavnă, samoglasnica Triodului, glasul 1 : **Cu bucurie să primim...** şi celelalte, cu stihurile obişnuite. **Slavă...,** a sfîntului, din Minei, iar dacă nu are, **Slavă... Şi acum...,** a Născătoarei, din Triod : **Curată Fecioară...** După : **Tatăl nostru...,** troparele Postului Mare din Ceaslov, la rînduiala Vecerniei : **Născătoare de Dumnezeu...** (o metanie mare) ; **Slavă... Botezătorul lui Hristos...** (iarăşi o metanie) ; **Şi acum... Rugaţi-vă pentru noi...** (încă o metanie). Apoi : **Sub milostivirea ta scăpăm...** (fără metanie). **Doamne miluieşte** (de 40 de ori), **Slavă... Şi acum... Ceea ce eşti mai cinstită..., Întru numele Domnului...** şi celelalte. Apoi se zice rugăciunea : **Împărate ceresc, pe credinciosul nostru popor...** Rugăciunea sfîntului Efrem Sirul : **Doamne şi Stăpînul vieţii mele...,** cu trei metanii mari şi 12 închinăciuni, cu stihurile rînduite ; apoi iarăşi rugăciunea întreagă şi o metanie. Urmează : **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte ; iar după : **Că a Ta este împărăţia..., Doamne miluieşte** (de 12 ori), **Slavă... Şi acum..., Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Binecuvintează !** şi otpustul.

După Vecernie se face slujba Pavecerniţei mari, după rînduiala din Ceaslov.

Miezonoptica se citeşte (în mînăstiri şi catedrale) cu metaniile ei, tot din Ceaslov.

Miercuri dimineaţa, la Utrenie, se face începutul obişnuit. După ectenia mare urmează : **Aliluia** (de 3 ori) cu cele patru stihuri, pe glasul de rînd al Octoihului şi troparele treimice, din Ceaslov. Apoi catismele de rînd ; după întîia Catismă se cîntă sedelnele glasului de rînd din Octoih (ale Crucii), care se găsesc şi la sfîrşitul Triodului ; după a doua Catismă, sedealna Triodului : **Binevoieşte, Hristoase Dumnezeule..., Slavă...** tot aceasta ; **Şi acum...,** a Crucii-Născătoarei : **Stînd înaintea Crucii Tale...** După sedelne, îndată Psalmul 50 şi canoanele : Canonul Crucii cu irmosul «pe şase» din Octoih, al sfîntului din Minei «pe patru» şi canonul din Triod «pe patru».

La Cîntarea a 3-a, a 8-a și a 9-a, fiindcă în Triod se află două Tricîntări, se pune din Triod canonul cu irmosul «pe șase» și cele două Tricîntări «pe opt».

După Cîntarea a 3-a, sedealna sfîntului din Minei, **Slavă... Și acum...**, a Crucii și a Născătoarei. După Cîntarea a 6-a, condacul sfîntului din Minei, iar dacă sfîntul nu are condac, se zice stihira mucenicilor glasului de rînd (se află la sedelnele Octoihului de la sfîrșitul Triodului). Luminînd a glasului de rînd din cele ale Postului Mare (de 3 ori). (Vezi în Ceaslov, la locul respectiv din rînduiala Utreniei, ori în Triod, între Cîntările treimice de la sfîrșitul cărții). Psalmii de laudă : 148, 149 și 150 și doxologia mică, citite din Ceaslov. La stihoavnă, stihira samoglasnică a zilei, din Triod : **De bucate postind, suflete al meu...** și celelalte, cu stihurile obișnuite. **Slavă...**, a sfîntului din Minei, dacă are, iar dacă nu, **Slavă... Și acum...**, a Crucii și a Născătoarei : **Fecioara cea fără prihană...** Apoi : **Bine este a ne mărturisi... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte. După **Tatăl nostru...**, troparul : **În biserica slavei Tale stînd..., Doamne miluiește** (de 40 de ori), **Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului...** și celelalte. După ecfonis, rugăciunea : **Împărate ceresc, pe binecredinciosul popor...** și rugăciunea sfîntului Efrem Sirul (**Doamne și Stăpînul vieții mele...**), după rînduiala arătată la Vecernie.

Ceasul întîi, cu troparul : **Dimineața auzi glasul meu...**, cu stihurile arătate în Ceaslov. Apoi : **Cum te vom numi...** și celelalte. După **Tatăl nostru...**, condacul : **Degrab ne întîmpină pe noi..., Doamne miluiește** (de 40 de ori), **Cel ce în toată vremea... Doamne miluiește** (de 3 ori), **Slavă... Și acum... Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului, binecuvintează, părinte.** Preotul : **Dumnezeule, milostivește-Te spre noi...** și rugăciunea sfîntului Efrem Sirul, cu metaniile obișnuite. **Sfinte Dumnezeule...**, iar după **Tatăl nostru..., Doamne miluiește** (de 12 ori) și rugăciunea : **Hristoase, Lumina cea adevărată..., Apărătoare Doamnă...** și otpustul (cel mic).

Apoi Ceasurile al treilea și al șaselea, după rînduiala din Ceaslov, cu metanii și cu troparele Postului Mare.

La Ceasul al şaselea, după troparul : **Că nu avem îndrăzneală pentru multe păcatele noastre...** şi înainte de troparul : **Degrab să ne întîmpine pe noi îndurările Tale, Doamne...** (din Ceaslov) se citeşte troparul proorociei şi Paremia cu prochimenele din Triod.

Apoi Ceasul al nouălea şi îndată Obedniţa, începînd cu Fericirile. După Obedniţă, Vecernia obişnuită a zilelor de rînd, cu deosebirea că, după prochimenul zilei : **Dumnezeule, întru numele Tău mîntuieşte-mă...,** se adaugă paremia din Triod, urmată de prochimenul ei din Triod. La stihoavnă, înainte de stihirile mucenicilor, se pune stihira samoglasnică din Triod : **Răsărit-a primăvara postului...** După ectenia întreită, sfîrşitul obişnuit.

În aceeaşi zi, seara, în locul Vecerniei, care s-a săvîrşit dimineaţa, se citeşte Pavecerniţa mică, punîndu-se din Minei Canonul sfîntului care va cădea în sîmbăta următoare.

Joi dimineaţa, la Utrenie, slujba se săvîrşeşte după rînduiala Utreniei din zilele de rînd, cu deosebirea că după Catisma a doua se pun sedelnele din Triod. De asemenea, la canoane se adaugă Tricîntarea lui Iosif, din Triod, care se combină cu canoanele din Octoih şi din Minei, după regula arătată pentru ziua de miercuri. La stihoavnă se pune, înainte de stihirile mucenicilor, stihira samoglasnică din Triod. Urmează : **Bine este a ne mărturisi Domnului...** şi celelalte ale Utreniei zilelor de rînd.

Joi seara, la Vecernie, la **Doamne, strigat-am...,** se cîntă cele trei stihiri din Octoih (ale Crucii) şi trei din Minei, ale sfîntului ; **Slavă...,** a sfîntului, dacă are, iar dacă nu are, **Slavă... Şi acum...,** a Crucii şi a Născătoarei, din Octoih. La stihoavnă, samoglasnica zilei : **Crucea Domnului este înfrînarea... ; Slavă...,** a sfîntului dacă are ; **Şi acum... Pe Strugurele cel preacopt...**

După : **Tatăl nostru...,** troparele Postului Mare, cele din Ceaslov : **Născătoare de Dumnezeu...** şi celelalte, cu metaniile mari, rînduite, întocmai cum sînt arătate la Vecernia de marţi seara din săptămîna lăsatului sec de brînză.

În continuare, Pavecerniţa mare, cu metanii, după rînduiala din Ceaslov.

Vineri dimineaţa, la Utrenie se face începutul obişnuit. După cei şase psalmi se cîntă **Aliluia** pe glasul de rînd al Octoihului, cu stihurile cuvenite, din Ceaslov ; apoi troparele treimice, ale glasului de rînd, tot din Ceaslov, sau din Triod. După Catisma întîi, sedelnele Crucii din Octoih, de la glasul de rînd (care se găsesc şi la sfîrşitul Triodului). După Catisma a doua, sedelnele Triodului : **Înalţă fruntea Bisericilor... Slavă...,** tot aceasta ; **Şi acum...,** a Crucii şi a Născătoarei : **Ca ceea ce ai îndurare spre smerenia noastră...** După Psalmul 50, canoanele : din Octoih, din Minei şi din Triod, după rînduiala arătată la ziua de miercuri dimineaţa. După Cîntarea a 3-a, sedealna din Minei, **Slavă... Şi acum...,** a Crucii şi a Născătoarei. După Cîntarea a 6-a, condacul sfîntului, dacă are, iar dacă nu are, stihira mucenicilor glasului de rînd. Luminînda glasului de rînd, din cele ale Postului Mare (de 3 ori) din Ceaslov ori din Triod. Psalmii de laudă : 148, 149 şi 150. Doxologia mică. La stihoavnă se cîntă samoglasnica zilei : **Mai înainte de Crucea cea mîntuitoare...** şi celelalte, cu stihurile obişnuite. **Slavă...,** a sfîntului, dacă are, iar dacă nu, **Slavă... Şi acum...,** a Crucii şi a Născătoarei, din Triod : **Preacurata, dacă Te-a văzut...** Apoi : **Bine este a ne mărturisi...** şi celelalte. Troparul : **În biserica slavei Tale stînd...** şi celelalte, cu rugăciunea sfîntului Efrem Sirul : **Doamne şi Stăpînul vieţii mele...,** cu metaniile şi închinăciunile cuvenite.

În continuare, Ceasul întîi, cu metanii. La fel şi celelalte Ceasuri, cu metanii, precum este arătat la ziua de miercuri.

6. Sîmbăta lăsatului sec de brînză

Vecernia de vineri seara se face mai devreme, după rînduiala obişnuită. La **Doamne, strigat-am...** şi la stihoavnă se pun stihirile din Triod (după rînduiala arătată acolo).

După prochimenul zilei se adaugă paremia din Triod, urmată de prochimenul ei din Triod. Sfîrşitul, ca la Vecernia de miercuri seara.

Apoi se citeşte Pavecerniţa mică, cu canonul morţilor, de la glasul de rînd, din Octoih, care în mînăstiri se citeşte la cimitir sau la biserica-bolniţă.

Sîmbătă dimineaţa, la Utrenie, după fiecare din cele două catisme de rînd se pun sedelnele sfinţilor sihaştri, din Triod. Apoi, Psalmul 50 şi canoanele: Canonul hramului, cu irmosul «pe şase» şi al sfinţilor sihaştri, din Triod, «pe opt». Catavasiile din Triod şi sinaxarul zilei tot din Triod. Luminînda şi Laudele cu cele patru stihiri speciale ale părinţilor sihaştri, din Triod. Doxologia mare şi troparul cu ecteniile şi Ceasul întîi. Apoi apolisul (otpustul).

La Liturghie, la Fericiri, stihirile de la Cîntarea a 3-a şi a 6-a din Canonul părinţilor, din Triod «pe opt»; iar după Apostolul şi Evanghelia zilei se adaugă şi Apostolul şi Evanghelia părinţilor. Chinonicul: **Bucuraţi-vă, dreptilor...**

7. Duminica lăsatului sec de brînză (a izgonirii lui Adam din rai)

Sîmbătă seara, la Vecernie, începutul se face după rînduiala obişnuită a Vecerniei duminicilor. La **Doamne, strigat-am...** se cîntă zece stihiri: şase ale glasului de rînd, din Octoih, şi patru din Triod. **Slavă...,** din Triod: **Şezut-a Adam în preajma raiului... Şi acum...,** dogmatica glasului de rînd.

Stihoavna Octoihului, **Slavă... Scosu-s-a Adam din rai... Şi acum...,** a Născătoarei: **Făcătorul şi Mîntuitorul meu...** (amîndouă din Triod), **Acum liberează...** şi celelalte ale Vecerniei duminicilor.

Unde se face Litie, îndată după ecfonisul: **Fie stăpînirea împărăţiei Tale...,** se cîntă stihirile Litiei din Triod, după care urmează rînduiala obişnuită a Litiei.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, după începutul obișnuit al Utreniei duminicilor, după catisme se cîntă p o l i e l e u l : **Robii Domnului...** urmat de **La rîul Babilonului...**, apoi : B i n e c u v î n t ă r i l e învierii, ectenia mică, i p a c o i, a n t i f o a n e l e, p r o c h i m e n u l și celelalte ; Evanghelia de rînd a învierii, **Învierea lui Hristos văzînd...**, Psalmul 50, **Slavă... Ușile pocăinței...** și celelalte, ca în duminica precedentă.

La mînăstiri se citesc c a n o a n e l e, astfel : Canonul învierii din Octoih, cu irmosul «pe patru», Canonul Crucii-Învierii și al Născătoarei de Dumnezeu tot din Octoih, «pe două» ; apoi Canonul Triodului «pe șase». C a t a v a s i i l e din Triod. După Cîntarea a 3-a, s e d e l n e l e din Triod. După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u l și i c o s u l din Triod, s i n a x a r u l din Minei și apoi cel din Triod. L u m i n î n d a și L a u d e l e din Triod.

Din această duminică și pînă la 21 septembrie nu se cîntă polieleu în duminici, decît numai dacă în duminici cade vreun praznic împărătesc sau sărbătoarea vreunui sfînt cu polieleu.

III. — P o s t u l M a r e

1. Săptămîna întîi din Postul Mare

a) Duminica lăsatului sec de brînză

Seara, la V e c e r n i e, la **Doamne, strigat-am...**, se cîntă zece stihiri : patru stihiri ale pocăinței, din Octoih, ale glasului de rînd (se găsesc și la sfîrșitul Triodului), trei stihiri din Triod și trei stihiri ale sfîntului, din Minei. **Slavă...**, a sfîntului, dacă are, iar dacă nu are, **Slavă... Și acum...**, a Născătoarei, același glas, din Minei. V o h o d cu cădelnița, iar după : **Lumină lină...**, p r o c h i m e n u l cel mare, glasul al 8-lea : **Să nu întorci fața Ta...**, cu stihurile cuvenite, din Triod. La **Învrednicește-ne, Doamne...**, trei metanii mari.

La stihoavnă, stihira : **Strălucit-a harul Tău, Doamne...,** cu stihurile, şi stihira mucenicilor : **Cel ce eşti preaslăvit...,** din Triod. **Slavă...,** a sfîntului, din Minei, dacă are. **Şi acum...,** a Născătoarei, după glasul de la Minei ; iar dacă nu are : **Slavă... Şi acum...,** a Născătoarei : **Cetele îngerilor te măresc...,** din Triod. **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** cu trei metanii, şi celelalte. După **Tatăl nostru...,** tropare-le: **Născătoare de Dumnezeu, Fecioară...** (o metanie); **Slavă..., Botezătorul lui Hristos...** (o metanie) ; **Şi acum..., Rugaţi-vă pentru noi...** (o metanie). Apoi cel mai mare zice, cu glas lin, fără metanie, rugăciunea : **Sub milostivirea Ta scăpăm...** (toate din Ceaslov). Urmează **Doamne miluieşte** (de 40 de ori), **Slavă... Şi acum... Ceea ce eşti mai cinstită..., Întru numele Domnului, binecuvintează, părinte !** Preotul : **Cel ce este bine cuvîntat...** Urmează rugăciunea : **Împărate ceresc...,** după care, preotul zice rugăciunea sfîntului Efrem Sirul : **Doamne şi Stăpînul vieţii mele...** (cu trei metanii) şi fără stihuri. Îndată preotul zice : **Slavă Ţie, Hristoase...** şi se face otpustul (apolisul).

Apoi se citeşte Pavecerniţa mică, cu Canonul Născătoarei de Dumnezeu din Octoih, al glasului de rînd, şi obişnuitele tropare, după rînduiala din Ceaslov, după care : **Doamne miluieşte...** (de 40 de ori), **Cel ce în toată vremea şi în tot ceasul... Doamne miluieşte** (de 3 ori) **Slavă... Şi acum... Ceea ce eşti mai cinstită..., Întru numele Domnului binecuvintează, părinte !** Preotul : **Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi...** şi îndată rugăciunea sfîntului Efrem Sirul : **Doamne şi Stăpînul vieţii mele...** (cu trei metanii mari), cu stihurile şi cele 12 închinăciuni mici. Apoi : **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte. După **Tatăl nostru..., Doamne miluieşte** (de 12 ori) şi cele două rugăciuni : **Nepătată, neîntinată...,** (citită în faţa icoanei Maicii Domnului), şi : **Şi ne dă nouă, Stăpîne...** (la icoana Mîntuitorului). Preotul : **Slavă Ţie, Hristoase, Dumnezeule...** şi otpustul mic.

Observaţie : Toate Vecerniile şi Pavecerniţele din duminicile următoare, pînă la Duminica a cincea din Postul Mare, se vor săvîrşi întocmai ca în această duminică, neschimbînd nimic, afară de locurile unde se arată ce trebuie schimbat.

b) Luni, marţi şi joi din săptămîna întîi a Postului Mare

Dimineaţa, M i e z o n o p t i c a se face după rînduiala din Ceaslov, ca şi în perioada **Octoihului,** cu deosebirea că la fiecare : **Sfinte Dumnezeule...** şi după : **Aliluia** de la starea întîi şi a doua a Catismei a XVII-a se fac cîte trei metanii. După : **Ceea ce eşti mai cinstită...** şi după ecfonisul preotului se zice r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul. Luni ea se zice cu trei metanii, iar în celelalte zile se zice cu stihuri şi 16 metanii, după rînduiala din Ceaslov.

U t r e n i a. — Se face începutul obişnuit, cu **Aliluia** întreit, cîntat de patru ori cu stihurile respective, din Ceaslov, după care urmează t r o p a r e l e treimice ale glasului de rînd. După fiecare stare a catismelor se zice **Aliluia** (de 3 ori) şi se fac cîte trei metanii. După Catisma întîi, s e d e l n e l e de umilinţă din Octoih (care se află şi la sfîrşitul Triodului). După Catisma a doua, sedealna Triodului ; **Slavă...,** tot aceasta ; **Şi acum...,** a Născătoarei, tot din Triod. După Catisma a treia, a doua sedealnă din Triod, a lui Teodor ; **Slavă...,** tot aceasta ; **Şi acum...,** a Născătoarei, tot din Triod. Apoi Psalmul 50 şi r u g ă c i u n e a : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** cu ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...,** după care îndată începe a se cînta, din Psaltire, C î n t a r e a întîi a lui Moise : «Să cîntăm Domnului...» şi celelalte stihuri pînă la stihul 7 inclusiv : «Trimis-ai mînia Ta şi i-ai mistuit...», adică pînă unde este scris «pe paisprezece». Se citeşte stihul 8 : «De suflarea Duhului Tău...» şi se citeşte irmosul Cîntării 1 a C a n o n u l u i sfîntului, din Minei, de la ziua respectivă. În continuare se citeşte cîte un stih din Cîntarea întîi a lui Moise şi cîte un tropar din Canonul din Minei, ca să se facă de toate şase stihuri din Cîntarea lui Moise şi şase tropare din Cîntarea 1 a Canonului din Minei. Se citeşte apoi stihul 14 : «Atunci s-au grăbit voievozii Edomului...» şi se citeşte primul tropar din Tricîntarea lui Iosif, din Triod şi în continuare cîte un stih din Cîntarea lui Moise şi cîte un tropar din Tricîntarea lui Iosif ; iar de unde este scris «pe patru» se citeşte stihul 18 al Cîntării întîi a lui Moise : «Împărăţit-a Domnul în veac...»,

se citeşte primul tropar din a doua Tricîntare din Triod, a lui Teodor Studitul. Şi citim, în continuare, cîte un stih din Cîntarea lui Moise cu cîte un tropar din Tricîntarea lui Teodor. Apoi **Slavă...**, cu troparul Treimii ; **Şi acum...**, troparul Născătoarei, din Triod. Apoi, **Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie !** şi se citesc celelalte două tropare, după care se încheie cu irmosul Tricîntării lui Teodor.

Tot aşa se citesc şi Cîntările a 8-a şi a 9-a din această zi, precum şi cîntările din celelalte zile ale Postului Mare, unde se pune Cîntarea lui Moise şi este Tricîntare.

Apoi se citeşte din Cîntarea a treia a lui Moise, de unde este scris «pe patru», adică stihul 15 : «Domnul din înălţimea cerului va tuna...» şi îndată troparul Cîntării a 3-a din Canonul sfîntului de la Minei. Apoi stihul 16 : «El va da tărie cuvioşilor Lui...» şi se citeşte al doilea tropar din Canonul Mineiului, iar cu **Slavă...** se citeşte al treilea tropar, iar la **Şi acum...** se citeşte troparul al patrulea, adică al Născătoarei. Şi îndată se cîntă irmosul Cîntării a 3-a a Canonului (din Minei) [81]. Urmează sedealna de după Cîntarea a 3-a din Minei, cu **Slavă... Şi acum...**, apoi irmosul Cîntării a 4-a din Minei, fără stih ; apoi se citesc ultimele două stihuri, de unde este scris «pe patru», din Cîntarea a patra a lui Moise, cu două tropare din Cîntarea a 4-a a Canonului din Minei, cu **Slavă...**, al treilea tropar, iar cu **Şi acum...**, al Născătoarei, din Cîntarea a 3-a a Canonului din Minei ; şi astfel se fac troparele «pe patru», afară de irmos, care se citeşte fără stih.

Cîntarea a 5-a a Canonului din ziua de luni se citeşte la fel cum s-a făcut la Cîntarea a 4-a.

La Cîntarea a 6-a se va proceda ca şi la Cîntarea a 3-a, adică nu se va cînta irmonul la începutul cîntării, ci la sfîrşitul ei, pentru a se face încheierea înainte de ectenia mică.

81. Irmoasele de la Cîntările a 3-a, a 6-a, a 8-a şi a 9-a nu se citesc la începutul cîntărilor respective, ci se cîntă la sfîrşitul lor, deoarece după aceste irmoase, preotul zice ectenia mică (după Cîntarea a 3-a, a 6-a şi a 9-a) sau stihul : **Pe Născătoarea de Dumnezeu şi Maica Luminii...** (după Cîntarea a 8-a). La celelalte cîntări, irmosul se citeşte de la Minei înainte de a se începe citirea stihurilor din Cîntarea lui Moise. Cîntările care nu sînt în Tricîntările de la Triod se citesc numai din Minei, «pe patru» ; iar irmosul nu se numără. La Cîntările unde este Tricîntare se numără şi irmosul cu troparele pe şase din Minei, care împreună cu 8 din Triod fac 14 în total.

După irmos urmează ectenia mică, c o n d a c u l, icosul și sinaxarul sfîntului, din Minei ; dacă sfîntul n-are condac, se citește stihira mucenicilor de la sedelnele Octoihului, așezate la sfîrșitul Triodului.

Cîntarea a 7-a a Canonului se citește la fel cu Cîntarea a 4-a și a 5-a (din ziua de luni).

Cîntarea a 8-a se citește la fel cu Cîntarea 1 (din ziua de luni), cu deosebirea că irmosul celui de al doilea canon (Tricîntare) din Triod nu se citește înaintea acestuia, ci la sfîrșitul cîntării, după care urmează : **Pe Născătoarea de Dumnezeu și Maica Luminii...**

La strană urmează Cîntarea a 9-a a Canonului, la care se citesc primele cinci stihuri din Cîntarea a noua a lui Moise (**Mărește, suflete al meu, pe Domnul...** și celelalte) ; apoi, stihul 6 : **Luat-a pe Israel, sluga Sa...** și se citește irmosul Cîntării a 9-a din Canonul de la Minei, apoi cinci stihuri ale Cîntării sfîntului Zaharia, cuprinse în Cîntarea a noua a lui Moise, cu celelalte cinci tropare ale Canonului din Minei, iar începînd de unde este scris «pe opt», se citește stihul 6 : «De jurămîntul cu care S-a jurat lui Avraam...» și îndată troparul întîi al Cîntării a 9-a din Triod și în continuare cîte un stih din Cîntarea lui Moise și un tropar din Cîntarea a 9-a a Triodului. Urmează stihul : **Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție !** și troparul : **O zi se zice că este toată viața pămîntenilor...** după care se cîntă irmosul Tricîntării a doua din Triod (**Pe ceea ce mai presus de fire...**).

Apoi se cîntă : **Cuvine-se cu adevărat...** și se face o metanie. Ectenia mică, l u m i n î n d a glasului de rînd a Postului Mare (de 3 ori). Apoi, **Toată suflarea...** (psalmii de laudă : 148, 149 și 150), care se încheie cu : **Ție slavă se cuvine, Doamne...** Se citește d o x o l o g i a mică și se fac trei metanii. Urmează ectenia : **Să plinim rugăciunile noastre...** și apoi s t i h o a v n a cu stihirile din Triod. Apoi **Bine este a ne mărturisi... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte ; iar după **Tatăl nostru...**, t r o p a r u l : **În biserica slavei Tale stînd... Doamne miluiește** (de 40 de ori), **Ceea ce ești mai cinstită..., Întru numele Domnului...** Preotul zice : **Cel ce este bine cuvîntat...** Urmează r u g ă c i u n e a : **Împărate ceresc, pe bine-**

credinciosul nostru popor... Apoi rugăciunea sfîntului Efrem Sirul, cu 16 metanii.

Îndată : **Veniţi să ne închinăm...** şi se citeşte Ceasul întîi.

Observaţie : În toate zilele de luni ale Postului Mare, la Ceasul întîi nu se citeşte catismă, iar la celelalte se citeşte. De asemenea, vineri, la Ceasul întîi şi la Ceasul al nouălea nu se citeşte catismă. La : **Veniţi să ne închinăm...,** se fac metanii.

Ceasurile întîi, al treilea, al şaselea şi al nouălea se citesc după rînduiala din Ceaslov pentru zilele Postului Mare, cu deosebirea că la Ceasul al şaselea, după troparul : **Că nu avem îndrăzneală pentru multe păcatele noastre...** şi înainte de troparul : **Degrab să ne întîmpine pe noi...,** se intercalează troparul proorociei, prochimenul şi paremia, toate din Triod, aşa cum s-a arătat la rînduiala de miercuri din săptămîna brînzei.

Obedniţa se începe cu Fericirile : **Întru împărăţia Ta...** şi celelalte. După ecfonisul preotului : **Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi...,** se rosteşte rugăciunea sfîntului Efrem Sirul, cu cele 16 metanii.

În continuare, Vecernia, care se începe fără binecuvîntarea preotului, direct cu : **Veniţi să ne închinăm...** şi Psalmul 103, la sfîrşitul căruia se fac trei închinăciuni. Apoi ectenia mare şi se citeşte Catisma a XVIII-a, făcîndu-se trei metanii la : **Aliluia.**

La **Doamne, strigat-am...** se pun stihirile «pe şase» şi se cîntă trei ale Triodului şi trei ale Mineiului. Apoi, paremiile din Triod cu prochimenele lor. Urmează rugăciunea : **Învredniceşte-ne, Doamne...** cu trei metanii. Stihoavna din Triod, şi celelalte, aşa cum s-a arătat miercuri, în săptămîna brînzei, cu rugăciunea sfîntului Efrem Sirul (**Doamne şi Stăpînul vieţii mele...**), cu metaniile şi închinăciunile rînduite. Apoi **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte, iar după **Tatăl nostru...,** **Doamne miluieşte** (de 12 ori) şi rugăciunea : **Preasfîntă Treime...** Apoi : **Fie numele Domnului...** şi celelalte cu metanii, **Slavă... Şi acum... Bine voi cuvînta pe Domnul...** (Ps. 33) şi : **Înălţa-Te-voi, Dumnezeul meu...** (Ps. 144), (caută la

sfîrşitul Obedniţei şi la începutul rînduielii mesei). Apoi : **Cu-vine-se cu adevărat..., Slavă... Şi acum..., Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Binecuvintează** şi otpustul.

c) Luni, marţi, joi, în săptămîna întîi din Postul Mare

Seara la Pavecerniţa mare, se procedează după rînduiala din Ceaslov, cu deosebirea că se adaugă partea din Canonul sfîntului Andrei Criteanul rînduită pentru ziua respectivă, după cum arată Triodul, citirea făcîndu-se, de obicei, de pe analogul aşezat în mijlocul bisericii.

d) Miercuri şi vineri în săptămîna întîi din Postul Mare

Dimineaţa, la Utrenie se procedează întocmai ca luni, cu deosebirea că Tricîntarea are miercuri Cîntările a 3-a, a 8-a şi a 9-a, iar vineri Cîntările a 5-a, a 8-a şi a 9-a.

Ceasurile şi Obedniţa se citesc în aceste zile după rînduiala din Ceaslov, cu îndătinatele metanii.

În aceste două zile, după Obedniţă se săvîrşeşte Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, unită cu Vecernia. Deşi ea este împreunată cu Vecernia zilei următoare, totuşi se săvîrşeşte în cursul dimineţii, atît miercurea şi vinerea, cît şi în alte zile de rînd de peste săptămînă, în care s-ar oficia, cînd cade o sărbătoare bisericească.

Urmînd a se săvîrşi dumnezeiasca Liturghie a Darurilor mai înainte sfinţite, la sfîrşitul Ceasului al nouălea, preotul, după ce rosteşte ecfonisul : **Dumnezeule, milostiveşte-Te spre noi...**, lasă epitrahilul pe sfînta masă, iese pe uşa dinspre miazănoapte a altarului şi venind între sfeşnicele împărăteşti zice rugăciunea sfîntului Efrem Sirul (numai o dată), fără cele 12 închinăciuni. După aceea, în timp ce la strană se citeşte rugăciunea de la sfîrşitul Ceasului al nouălea (**Stăpîne, Doamne Iisuse Hristoase...**), preotul vine în mijlocul bisericii, se închină de trei ori spre răsărit, depune metanie la tronul arhieresc (ia binecuvîntare de la cel mai mare), se închină după rînduială la sfintele icoane şi la iconostas, dar fără a zice rugăciunile şi troparele obişnuite. Se întoarce între sfeşnicele împărăteşti, face trei metanii spre răsărit, se pleacă

spre credincioşi şi apoi intră în altar pe uşa dinspre miazăzi ; se închină de trei ori în faţa sfintei mese, sărutînd, ca de obicei, sfînta masă, sfînta Evanghelie şi sfînta Cruce.

Apoi îmbracă veşmintele (de culoare neagră sau mohorîtă) numai binecuvîntîndu-le şi sărutîndu-le, zicînd la fiecare veşmînt : **Domnului să ne rugăm.**

În timpul acesta, la strană se cîntă O b e d n i ţ a. La timpul cuvenit, preotul zice r u g ă c i u n e a sfîntului Efrem Sirul, din altar, în faţa sfintei mese (fiind deja îmbrăcat pentru Liturghie). După **Cuvine-se cu adevărat...** de la sfîrşitul Obedniţei, preotul deschide dvera şi uşile împărăteşti şi face otpustul mic. Apoi vine în faţa sfîntei mese şi făcînd metaniile cuvenite, sărută sfînta Evanghelie, sfînta masă, sfînta Cruce şi, de vrea, şi chipul sfîntului Grigore Dialogul, din Liturghier.

După ce a terminat astfel ritualul pregătitor, preotul începe Sfînta L i t u r g h i e, dînd binecuvîntarea : **Binecuvîntată este împărăţia Tatălui...,** făcînd, ca de obicei, semnul Crucii cu Evanghelia peste sfîntul antimis. Închide uşile împărăteşti, iar la strană (în mînăstiri, cel mai mare) se începe, ca la Vecernie : **Veniţi să ne închinăm...** şi se citeşte Psalmul 103. În timpul acesta, preotul citeşte în taină, în sfîntul altar, ultimele patru rugăciuni ale luminilor de la Vecernie.

După sfîrşitul psalmului, preotul zice din altar ectenia m a r e. Apoi se închide dvera, iar citeţul începe citirea Catismei a XVIII-a în trei stări, în mijlocul bisericii.

În timp ce se citeşte prima stare a catismei, preotul citeşte în taină rugăciunea a n t i f o n u l u i întîi, apoi pregăteşte sfintele vase, ducînd de la proscomidiar la sfînta masă discul cu acoperămîntul lui şi steluţa.

La sfîrşitul stării întîi a Catismei, se deschide dvera şi preotul (din altar) rosteşte prima ectenie mică. Apoi se închide dvera din nou, iar citeţul citeşte starea a doua a catismei. În timpul acesta, preotul ridică sfînta Evanghelie de pe antimis şi o pune în partea de răsărit cu cotorul spre el, desface sfîntul a n t i m i s şi apoi pune pe el sfîntul disc, steluţa şi acoperămîntul, precum şi cutia cu Sfîntul Agneţ şi slujindu-se de burete, ia cu grijă şi evlavie Sfîntul Agneţ din cutie şi îl pune pe sfîntul disc. Apoi atinge, pe rînd, steluţa şi acoperă-

mîntul de fumul tămîiei din cădelniţă, le sărută şi acoperă cu ele discul, zicînd : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...** Ia din nou cădelniţa, c ă d e ş t e de trei ori Sfintele Daruri acoperite, face două metanii mari, sărută discul acoperit şi face încă o metanie. După aceea citeşte în taină rugăciunea a n t i f o n u l u i al doilea (**Doamne, nu cu mînia Ta să mă mustri...**).

La sfîrşitul stării a doua a Catismei, se deschide din nou dvera şi preotul zice a doua ectenie mică, după care se închide iarăşi dvera, iar citeţul citeşte starea a treia a Catismei. Cînd ajunge la cuvintele : «Închina-ne-vom la locul unde au stat picioarele Lui...», pe care citeţul le citeşte mai rar şi cu glas mai puternic, se opreşte, iar în altar se sună clopoţelul o dată, vestind credincioşilor r i d i c a r e a Sfîntului Agneţ ; credincioşii îngenunchează, se face linişte adîncă, iar preotul se închină de trei ori în faţa sfintei mese, ridică sfîntul disc cu ambele mîini, la frunte, ocoleşte după sfînta masă şi păşeşte încet spre proscomidiar, înaintea lui mergînd diaconul, dacă este (sau cîntăreţul, ori paracliserul), cu lumînarea aprinsă şi cu cădelniţa, cădind. După ce aşază sfîntul disc la proscomidiar, se sună din nou clopoţelul de două ori şi atunci credincioşii se ridică în picioare, iar citeţul continuă citirea catismei, de unde a rămas. În acest timp, la proscomidiar, preotul toarnă vin şi apă în sfîntul potir, făcînd semnul binecuvîntării, fără a zice ceva ; ia acoperămîntul potirului (de culoare neagră, dacă are), îl atinge de fumul tămîiei, îl sărută şi a c o p e r ă Sfintele Daruri ; apoi ia aerul, de aceeaşi culoare, dacă este, şi face la fel, acoperind cu el sfîntul disc şi sfîntul potir, pe care le cădeşte, iar după ce dă cădelniţa se închină de trei ori către Sfintele Daruri. La toate acestea nu zice formulele obişnuite, ci numai : **Pentru rugăciunile...** După ce termină toate acestea, revine în faţa sfintei mese şi strînge sfîntul antimis, pune deasupra sfînta Evanghelie la locul ei şi citeşte în taină rugăciunea a n t i f o n u l u i al treilea (**Doamne, Dumnezeul nostru...**).

După sfîrşitul catismei se deschide din nou dvera şi preotul zice a treia ectenie mică, după care la strană începe să se cînte : **Doamne, strigat-am...,** cu stihirile pe zece : din Triod

şase şi din Minei patru. La **Să se îndrepteze rugăciunea mea...** preotul face c ă d i r e a mare, ca de obicei la Vecernie. La **Slavă...** se deschid uşile împărăteşti, iar la : **Şi acum...** se face v o h o d u l cu cădelniţa, în zilele de rînd, sau cu Evanghelia în zilele cînd se citeşte Evanghelia.

După intrarea preotului în altar, se pune în faţa sfintelor uşi un sfeşnic cu lumînare aprinsă, la care preotul agaţă cădelniţa aprinsă. După **Lumină lină...,** preotul rosteşte formulele obişnuite pentru introducerea prochimenului, iar la strană se cîntă p r o c h i m e n u l din Triod, după care se citeşte prima p a r e m i e. Apoi îndată se cîntă al doilea prochimen, după care diaconul (sau în lipsa lui, cîntăreţul) zice cu glas tare şi rar : **Porunciţi !**

Preotul ia atunci sfeşnicul cu lumînarea şi cu cădelniţa, cu amîndouă mîinile (sau cu mîna stîngă lumînarea şi cu cea dreaptă cădelniţa) şi stînd cu faţa spre răsărit, înaintea sfintei mese, face semnul sfintei Cruci cu ele, rostind : **Înţelepciune, drepţi !** Apoi se întoarce spre stînga, spre credincioşi, şi făcînd la fel, zice, dintre uşile împărăteşti : **Lumina lui Hristos luminează tuturor !** Lasă sfeşnicul pe solee, în faţa sfintelor uşi (credincioşii vin acum şi aprind lumini), iar cădelniţa o ia cu sine în altar. Îndată după aceasta se citeşte a doua paremie din Triod, iar dacă este hram sau sfînt cu Polieleu, se adaugă şi paremiile zilei respective din Minei.

La sfîrşitul p a r e m i i l o r, preotul începe să cînte, pe glasul 1 : **Să se îndrepteze rugăciunea mea...** iar la cuvintele : **...ca tămîia înaintea Ta...,** c ă d e ş t e de trei ori în faţa sfintei mese. La strana dreaptă se cîntă o dată : **Să se îndrepteze...** Apoi preotul trece în latura de miazăzi a sfintei mese, zicînd stihul întîi : **Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă ; ia aminte spre glasul rugăciunii mele...** şi cădind. La strana stîngă, se cîntă : **Să se îndrepteze...** Preotul trece apoi în latura de răsărit a sfintei mese, zicînd stihul al doilea : **Pune, Doamne, pază gurii mele şi uşă de îngrădire împrejurul buzelor mele** şi cădeşte ; iar la strana dreaptă se cîntă din nou : **Să se îndrepteze...** Preotul trece apoi în latura de miazănoapte a sfintei mese şi zice stihul al treilea : **Să nu abaţi inima mea...** şi cădeşte, iar la strana stîngă se cîntă din nou :

Să se îndrepteze... Preotul zice apoi : **Slavă...** şi cădeşte proscomidiarul şi scaunul cel de sus, iar la strana dreaptă se cîntă iarăşi : **Să se îndrepteze...** Preotul revine în faţa sfintei mese şi zice : **Şi acum...**, cădind iarăşi în faţa sfintei mese şi cîntă el însuşi, pentru ultima dată : **Să se îndrepteze...**, pînă la cuvintele : **...Ridicarea mîinilor mele...**, de unde se continuă la strane, în timp ce preotul cădeşte dintre uşile împărăteşti, de trei ori, spre credincioşi (întîi spre mijloc, apoi spre strane). La sfîrşitul cîntării, atît preotul cît şi credincioşii îşi pleacă genunchii şi se roagă, făcînd trei metanii.

Dacă este zi de sărbătoare, cu Apostol şi Evanghelie, se citeşte acum Apostolul şi Evanghelia zilei, după regula ştiută. Dacă nu, se închid uşile împărăteşti şi preotul zice ectenia î n t r e i t ă de la Liturghie : **Să zicem toţi...** De aici înainte urmează, după Liturghier, rînduiala ca la Liturghia obişnuită, pînă la h e r u v i c, cu unele deosebiri : textul rugăciunilor în taină este altul decît cel de la celelalte două Liturghii. Începînd din miercurea săptămînii a patra (înjumătăţirea Postului Mare), după ecfonisul ecteniei pentru c a t e h u m e n i se adaugă ectenia şi rugăciunea pentru cei spre luminare (candidaţii la botez de odinioară), după care se închide dvera. Ecfonisul dinaintea heruvicului, în loc de : **Ca sub stăpînirea Ta...**, este : **După darul Hristosului Tău...** După ecfonisul acesta, la strană se cîntă heruvicul : **Acum puterile cereşti...**, pînă la cuvintele : **...se înconjoară...** (inclusiv).

În acest timp preotul, stînd în faţa sfintei mese, zice şi el (de trei ori) în taină heruvicul **Acum puterile cereşti...**, închinîndu-se de fiecare dată ; apoi deschide dvera şi sfintele uşi, ia cădelniţa şi c ă d e ş t e altarul şi naosul, ca de obicei (cădire mică), zicînd încet Psalmul 50. După aceea se închină de două ori în faţa sfintei mese, sărută sfîntul antimis, sfînta masă, sfînta Cruce, se închină încă o dată, apoi se întoarce spre stînga şi se pleacă spre credincioşi, dintre uşile împărăteşti, cerîndu-şi iertare. Merge la proscomidiar, cădeşte Sfintele Daruri (de 3 ori), îşi p u n e p e s p a t e a e r u l, ia sfîntul disc cu dreapta, ţinîndu-l la frunte, iar sfîntul potir cu stînga, ţinîndu-l în dreptul pieptului ; înaintea preotului merge paracliserul cu lumînarea şi cădelniţa.

Cînd la strană s-a terminat de cîntat cuvintele : **...săvîrşită se înconjoară...,** se sună clopoţelul, credincioşii îngenunchează, iar preotul şi cel ce merge înaintea lui, în cea mai profundă tăcere, ies pe uşa dinspre miazănoapte şi păşesc încet, fără să zică nimic, ocolind astfel prin mijlocul naosului. Ajuns în mijlocul naosului, preotul se opreşte puţin, face semnul crucii cu sfîntul disc spre credincioşi, fără să zică ceva, se întoarce (spre stînga) şi merge în tăcere, intrînd în sfîntul altar prin uşile împărăteşti. Se sună din nou clopoţelul, credincioşii se ridică în picioare, iar la strana (stîngă) se începe a se cînta partea a doua a heruvicului : **...cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi...**

În acest timp, preotul pune Sfintele Daruri, ca de obicei, pe sfîntul antimis (potirul în dreapta, discul în stînga), ridică acoperămîntul sfîntului disc şi al sfîntului potir şi le pune deoparte, apoi ia sfîntul aer, îl tămîiază, îl sărută şi acoperă cu el sfîntul disc şi sfîntul potir, fără să zică ceva. Apoi face două metanii, sărută Sfintele Daruri acoperite, sfîntul antimis şi sfînta masă şi face încă o metanie, după care închide uşile împărăteşti şi lasă dvera.

Cînd la strană s-a terminat cîntarea părţii din urmă a heruvicului, preotul rosteşte e c t e n i a : **Să plinim rugăciunea noastră cea de seară, Domnului...,** citind totodată, în taină, r u g ă c i u n e a prevăzută în Liturghier : **Dumnezeul tainelor celor negrăite...,** cu ecfonisul : **Şi ne învredniceşte pe noi, Stăpîne...** Credincioşii cîntă : **Tatăl nostru...,** iar preotul citeşte în taină două rugăciuni, care urmează, cu ecfonisele respective, după cum scrie în Liturghier. Apoi se închină în faţa Sfintelor Daruri (de 3 ori), zicînd de fiecare dată : **Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul, şi mă miluieşte.** După aceea, Sfintele Daruri fiind acoperite cu aerul (aşa cum au rămas ele de la depunerea lor pe sfînta masă), preotul întinde mîna dreaptă pe sub sfîntul aer şi cu toată frica şi cucernicia, a t i n g e Sfîntul Agneţ (fără să-l ridice), zicînd cu glas mare : **Să luăm aminte ! Cele mai înainte sfinţite, Sfintele, sfinţilor !** La strană se răspunde, ca de obicei : **Unul Sfînt...** şi apoi se cîntă rar, c h i n o n i c u l : **Gustaţi şi vedeţi...** Preotul ridică aerul şi steluţa de pe sfîntul disc, le pune deo-

parte şi apoi sfărîmă Sfîntul Trup, zicînd formula obişnuită : **Se sfărîmă şi se împarte Mielul lui Dumnezeu...** şi aşază părţile cruciş, pe sfîntul disc, ca de obicei ; pune părticica **IS** în sfîntul potir, nimic zicînd ; binecuvîntează căldura fără să zică ceva, apoi o toarnă în sfîntul potir, de asemenea nimic spunînd. Apoi se închină, ia cu mîna stîngă partea **HS** şi o pune în mîna dreaptă, zicînd : **Cinstitul şi Sfîntul Trup şi Sînge al Domnului...** Apoi spune rugăciunile pentru î m p ă r t ă ş i r e : **Cred, Doamne şi mărturisesc...** şi celelalte, după care se împărtăşeşte. După aceasta ia buretele şi îşi şterge palmele, zicînd : **Slavă Ţie, Dumnezeule...** (de 3 ori).

Dacă preotul slujeşte singur, el nu gustă acum din sfîntul potir, ci rămîne să facă aceasta numai cînd potriveşte Sfintele, la sfîrşitul Liturghiei. Deci, îndată după ce s-a împărtăşit cu Sfîntul Trup (în care a fost îmbibat şi Sfîntul Sînge), ia discul cu mîna stîngă şi buretele cu cea dreaptă şi lasă să cadă în sfîntul potir părticelele **NI** şi **KA** din Sfîntul Trup rămase pe sfîntul disc, fără să zică ceva. Apoi, după ce aşază acoperămintele pe sfîntul disc, ca la Liturghia obişnuită, citeşte rugăciunea de m u l ţ u m i r e din Liturghier.

De acum încolo, rînduiala Liturghiei urmează neschimbată, ca de obicei, cu deosebirea că, la chemarea preotului : **Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă...** la strană se răspunde : **Bine voi cuvînta pe Domnul...,** iar la : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** se răspunde cu : **Pîinea cea cerească şi paharul...** La ectenia : **Drepţi, primind...** nu se zice : **Ziua toată...,** ci : **Seara toată...** Textul rugăciunii a m v o n u l u i, ca şi cel al rugăciunii pentru p o t r i v i r e a Sfintelor, este altul decît la Liturghia obişnuită ; iar la otpust, preotul pomeneşte, ca autor (tradiţional) al Liturghiei Darurilor mai înainte sfinţite, pe sfîntul Grigore Dialogul, episcopul Romei, pe sfîntul zilei din Minei în care sîntem şi pe sfîntul zilei următoare, a cărei Vecernie am combinat-o cu Liturghia.

Seara se săvîrşeşte P a v e c e r n i ţ a mare, aşa cum s-a arătat.

e) Sîmbăta sfîntului Teodor

Vecernia de vineri seara se face vineri dimineața, unită cu Liturghia Darurilor mai înainte sfințite. La **Doamne, strigat-am...,** se cîntă zece stihiri : stihira zilei (de 2 ori), apoi patru stihiri ale mucenicilor ale glasului de rînd (din Octoih sau de la sfîrșitul Triodului) și patru stihiri idiomele ale sfîntului Teodor, din Triod. **Slavă...,** a sfîntului Teodor : **Lucrînd vrăjmașul cu tiranul..., Și acum...** dogmatica glasului de rînd (adică cea din seara sîmbetei trecute). Vohod, **Lumină lină...** și paremiile cu prochimenele lor, după care se continuă rînduiala obișnuită a Liturghiei Darurilor mai înainte sfințite, precum s-a arătat miercuri dimineața. După rugăciunea amvonului se cîntă Canonul sfîntului Teodor și se binecuvîntează coliva (după rînduiala din Triod). Urmează : **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** și apolisul (otpustul).

În cazul că nu se săvîrșește Liturghia Darurilor mai înainte sfințite, atunci la **Doamne, strigat-am...** se cîntă numai șase stihiri : trei stihiri ale mucenicilor, din Octoih, ale glasului de rînd, și trei stihiri ale sfîntului Teodor. **Slavă...,** a sfîntului Teodor : **Lucrînd vrăjmașul cu tiranul... Și acum...** dogmatica glasului de rînd. Vohod nu se face. **Lumină lină...,** paremiile și celelalte ale Vecerniei zilelor de rînd.

La stihoavnă, stihira idiomelă a zilei : **Veniți, credincioșilor, să lucrăm la lumină...** (de 2 ori), cu stihurile obișnuite; stihira mucenicilor: **Bine cuvîntată este oastea Împăratului ceresc...** (vezi la sedelnele Octoihului, la glasul al 5-lea, la sfîrșitul Triodului, Utrenia de sîmbătă, prima stihiră de la Laude). **Slavă...,** a sfîntului Teodor : **Dar al lui Dumnezeu te-ai arătat, mucenice Teodor...** (vezi stihirile Vecerniei din Triod), **Și acum...,** a Născătoarei : **Toată nădejdea mea spre tine o pun, Maica lui Dumnezeu...** (vezi Octoihul mare, la glasul al 2-lea, Vecernia de luni seara, ultima stihiră a stihoavnei). Apoi ectenia : **Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule...** și trei metanii fără rugăciunea sfîntului Efrem Sirul.

La bisericile unde se obişnuieşte să se facă binecuvîntarea colivei la sfîrşitul Liturghiei, se citeşte Canonul sfîntului Teodor, după rînduiala din Triod.

Unde s-a făcut Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, seara se face Pavecerniţa mare, cu Canonul morţilor, al glasului de rînd, din Octoih.

Sîmbătă dimineaţa, la Utrenie, începutul obişnuit. **La Dumnezeu este Domnul...** se cîntă troparul sfîntului Teodor : **Mari sînt isprăvile credinţei...** (de 2 ori), **Slavă... Şi acum...,** al Născătoarei : **Toate tainele tale...** După Catisma întîi, ectenia mică şi se cîntă sedelnele mucenicilor din Octoih, ale glasului de rînd (care se găsesc şi la sfîrşitul Triodului). După Catisma a doua, ectenia mică şi sedelnele sfîntului Teodor, glasul al 3-lea : **Înfierbîntat fiind de adevărul credinţei...** După Psalmul 50, Canoanele : Canonul hramului, cu irmosul «pe şase» şi al sfîntului Teodor «pe opt», din Triod, cu catavasiile Bunăvestirii : **Deschide-voi gura mea...** După Cîntarea a 3-a, sedelnele din Triod. După Cîntarea a 6-a, condacul şi icosul din Triod, apoi sinaxarul din Minei şi cel din Triod. La Cîntare a 9-a nu se cîntă : **Măreşte, suflete al meu...** şi : **Ceea ce eşti mai cinstită...,** ci troparele Cîntării a 9-a, din Triod. Luminînda sfîntului din Triod (de 2 ori), **Slavă... Şi acum...,** tot din Triod : **În pîntecele tău...** Laudele, cu stihirile «pe patru», din Triod. **Slavă... Şi acum...,** tot din Triod. Doxologia mică, ectenia cererilor : **Să plinim rugăciunile noastre...** Stihoavna, cu stihirile sfîntului Teodor : **Dănţuiesc adunările mucenicilor..., Slavă... Cu bărbăţie mucenicească..., Şi acum... Stăpînă, primeşte...,** apoi cealaltă slujbă a Utreniei, după rînduială, Ceasul întîi şi otpustul.

La Liturghie : Fericirile din Canonul sfîntului Teodor, Cîntarea a 3-a şi a 6-a, «pe opt». Apostolul şi Evanghelia indicate în Triod. Chinonicul : **Întru pomenire veşnică va fi dreptul...**

f) Duminica întîi din Postul Mare (a Ortodoxiei)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, începutul obişnuit al Vecerniei de sîmbătă seara. La **Doamne, strigat-am...** se cîntă zece stihiri : şase ale învierii de la glasul de rînd din Octoih şi patru din Triod. **Slavă...** stihira din Triod : **Strălucit-a harul adevărului... Şi acum...** dogmatica glasului de rînd.

Unde se face L i t i e, stihira hramului, **Slavă... Bucuraţi-vă, cinstiţi prooroci... Şi acum... Toată nădejdea mea...** La s t i h o a v n ă, stihirile glasului de rînd, din Octoih, **Slavă...**, stihira din Triod ; **Şi acum...**, a Născătoarei, tot din Triod. T r o p a r u l învierii, al glasului de rînd, **Slavă...**, al Triodului : **Preacuratului Tău chip..., Şi acum...**, al Născătoarei : **Toate tainele tale...** Urmează cealaltă rînduială şi otpustul (apolisul).

Duminică dimineaţa, la U t r e n i e, începutul obişnuit al Utreniei duminicilor. La **Dumnezeu este Domnul...**, t r o p a r u l învierii (de 2 ori), **Slavă... Preacuratului Tău chip..., Şi acum... Toate tainele tale...**, şi celelalte ale Utreniei duminicilor. După Psalmul 50, **Slavă... Uşile pocăinţei..., Şi acum... În cărările mîntuirii...** şi celelalte; C a n o a n e l e ca în duminicile precedente : din Octoih, al Învierii, cu irmosul «pe patru», al Crucii-Învierii «pe două» şi al Născătoarei de Dumnezeu tot «pe două» ; iar din Triod «pe şase». C a t a v a s i i l e Triodului. După Cîntarea a 3-a, s e d e l n e l e Triodului. După cîntarea a 6-a, c o n d a c u l şi icosul Triodului, sinaxarul din Minei, apoi cel din Triod. La Cîntarea a 9-a : **Măreşte, suflete al meu...** şi **Ceea ce eşti mai cinstită...** L u m i n î n d a de rînd (din cele 11 ale învierii), **Slavă...**, a Triodului ; **Şi acum...**, a Născătoarei, tot din Triod. La L a u d e se cîntă opt stihiri : cinci ale învierii şi trei ale Triodului. **Slavă...**, stihira Triodului, pe glasul al 6-lea, **Şi acum... Preabinecuvîntată eşti...**, d o x o l o g i a mare, t r o p a r u l de rînd al învierii (**Astăzi mîntuirea a toată lumea...**, sau : **Înviat-ai din mormînt...**), ecteniile şi otpustul.

La C e a s u l întîi, troparul învierii ca la Vecernia de sîmbătă seara, condacul Triodului şi otpustul.

La Liturghie, se săvîrşeşte Liturghia sfîntului Vasile cel Mare. Fericirile învierii, ale glasului de rînd, «pe şase» şi ale Triodului, din Canonul zilei (Cîntarea a 6-a) «pe patru». După vohod, troparul învierii şi cel al praznicului (**Preacuratului Tău chip...**), **Slavă... Şi acum...**, condacul: **Cuvîntul Tatălui...** (din Canonul Triodului). Axionul: **De tine se bucură...** Chinonicul: **Lăudaţi pe Domnul...**

2. Săptămîna a doua din Postul Mare

Duminică seara, la Vecernie, rînduiala este precum s-a arătat duminica trecută.

Rînduiala slujbelor din această săptămînă este identică cu cea din săptămînile precedente.

Sîmbăta săptămînii a doua din Postul Mare. Vecernia se săvîrşeşte vineri dimineaţa împreună cu Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, după rînduiala din Triod.

La Utrenie se face pomenirea morţilor. După cei şase psalmi se cîntă **Aliluia** cu stihurile respective (din Ceaslov) şi troparele din Triod. Catisma a XVI-a (începe direct). Sedelnele mucenicilor, ale glasului de rînd, din Octoih (care se află şi la sfîrşitul Triodului), apoi Catisma a XVII-a (în două stări), ectenie mică pentru morţi ; a doua stare a catismei şi Binecuvîntările morţilor : **Ceata sfinţilor...**, ectenie mică pentru morţi, sedelnele : **Odihneşte...** (ale morţilor), din Triod. Psalmul 50, apoi rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** Canoanele : Canonul Mineiului cu irmosul «pe şase» şi al hramului bisericii (dacă hramul este în cinstea unui sfînt), cu irmosul «pe patru». Dacă hramul este în cinstea Mîntuitorului sau al Născătoarei, se citeşte întîi Canonul hramului «pe şase», şi apoi al sfîntului «pe patru». Şi se citeşte din Minei irmosul şi un tropar fără stih, apoi se începe citirea stihurilor din Cîntarea întîi a lui

Moise, de la «pe opt», cu cîte un tropar din canon, pînă se termină Cîntarea [82].

După Cîntarea a 3-a, ectenia mică (nu cea pentru morți), c o n d a c u l, icosul și sedealna sfîntului, cu **Slavă... Și acum...**

La Cîntarea a 6-a intervine patrucîntarea din Triod și nu se mai cîntă Canonul hramului, ci rămîne numai Canonul sfîntului «pe șase» și al Triodului «pe opt», combinate cu stihurile din Cîntările lui Moise. Se mai adaugă stihira mucenicilor și cea a morților cu stihurile lor din Triod, încheindu-se cîntarea cu irmosul din Triod. Urmează ectenia mică pentru morți, apoi c o n d a c u l și icosul din Triod și sinaxarul din Minei.

Cîntările a 7-a, a 8-a și a 9-a se citesc la fel cu Cîntarea a 6-a, cu deosebirea că al doilea irmos al patrucîntării de la Cîntarea a 7-a nu se cîntă la sfîrșitul cîntării, ci la începutul ei. Canonul se încheie cu : **Cuvine-se cu adevărat...** Urmează ectenia mică (nu cea pentru morți), l u m i n î n d a din Triod, **Slavă...**, a morților, **Și acum...**, a Născătoarei. L a u d e l e, cu stihirile «pe patru» (stihirile mucenicilor de la glasul de rînd, cele de la sfîrșitul Triodului). D o x o l o g i a mică, s t i h o a v n a cu stihirile morților, ale glasului de rînd (la sfîrșitul Triodului), apoi : **Bine este a ne mărturisi Domnului...** și celelalte. T r o p a r u l : **Apostolilor, mucenicilor..., Slavă... Pomenește, Doamne... Și acum... Maică sfîntă a luminii...** (vezi la începutul Utreniei). Ectenia î n t r e i t ă, Ceasul întîi și otpustul.

La L i t u r g h i e (a sfîntului Ioan Gură de Aur) : Fericirile glasului de rînd «pe șase». După vohod, troparele cu **Slavă...**, condacul : **Cu sfinții odihnește..., Și acum... Pe tine zid și liman...** Apostolul și Evanghelia zilei, apoi ale morților. C h i n o n i c u l : **Bucurați-vă, drepților, întru Domnul...**

După rînduiala din această sîmbătă se săvîrșește și Utrenia celor două sîmbete următoare din Postul Mare ; adică a treia și a patra.

82. În Postul Mare, cînd se pun Cîntările lui Moise, stihurile canoanelor se înlocuiesc cu stihurile din Cîntările lui Moise.

3. Săptămînile a doua, a treia, a patra şi a cincea din Postul Mare

a) Duminica a doua din Postul Mare (a sfîntului Grigore Palama)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, la **Doamne, strigat-am...,** stihirile «pe zece» : şase ale învierii, din Octoih, şi patru ale sfîntului Grigore Palama, din Triod, repetîndu-se prima stihiră. **Slavă...,** a sfîntului (din Triod) ; **Şi acum...** dogmatica glasului de rînd. La s t i h o a v n ă, stihirile învierii, **Slavă...,** a sfîntului din Triod ; **Şi acum...,** a Născătoarei : **Fecioară, care nu ştii de mire...** (caută la Duminica lăsatului sec de carne). T r o p a r u l învierii, **Slavă...,** al sfîntului : **Luminătorule al dreptei credinţe...** (din Triod, vezi începutul Utreniei) ; **Şi acum...,** al Născătoarei-Învierii, glasul al 8-lea : **Cel ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară...,** şi otpustul.

L i t i a, după rînduiala cunoscută.

Duminică dimineaţa, la U t r e n i e, **la Dumnezeu este Domnul...,** t r o p a r u l învierii (de 2 ori), **Slavă...,** troparul sfîntului : **Luminătorule al dreptei credinţe...,** glasul al 8-lea ; **Şi acum...,** al Născătoarei-Învierii, glasul al 8-lea : **Cel ce pentru noi Te-ai născut din Fecioară...** Catismele şi celelalte, după rînduiala arătată la Utrenia din Duminica întîi, a Postului Mare. C a n o a n e l e : Canonul Învierii cu irmosul «pe patru», din Octoih, al Triodului «pe patru» şi al sfîntului din Minei «pe şase». C a t a v a s i i l e Bunăvestirii : **Deschide-voi gura mea...** După Cîntarea a 3-a, condacul, glasul al 4-lea, sedealna, glasul al 4-lea (de 2 ori) **Slavă... Şi acum...,** a Născătoarei (toate din Triod). După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u l şi icosul din Triod, sinaxarul din Minei şi apoi cel din Triod. L u m i n î n d a învierii, **Slavă...,** a sfîntului : **Bucură-te, lauda părinţilor..., Şi acum...,** a Născătoarei : **Doamnă, a tuturor Stăpînă...** (amîndouă din Triod). La L a u d e se cîntă opt stihiri : cinci ale învierii, din Octoih, şi trei ale sfîntului, din Triod : **Fericită viaţă ai petrecut...** şi celelalte. Apoi stihul :

Scoală-Te, Doamne, Dumnezeul meu... și îndată stihira Triodului : **Cel ce umblă întru întunericul păcatelor..., Slavă...,** tot aceasta, **Și acum... Preabinecuvîntată ești, Născătoare de Dumnezeu, Fecioară...,** doxologia mare, troparul de rînd al Învierii (**Astăzi mîntuirea...,** sau : **Înviat-ai din mormînt...**), ecteniile, otpustul și Ceasul întîi.

La Liturghie (a sfîntului Vasile cel Mare) : Fericirile învierii, ale glasului de rînd din Octoih «pe șase» și ale sfîntului, Cîntarea a 3-a, «pe patru». După vohod, troparul învierii, al sfîntului care este hram al bisericii și al sfîntului Grigore Palama ; apoi, condacul Triodului : **Acum s-a arătat vremea...** (din Canon, după Cîntarea a 3-a), al sfîntului hramului, **Slavă...,** al sfîntului Grigore, **Și acum...,** al hramului Născătoarei. (Iar unde nu este hramul Născătoarei, se cîntă la **Și acum...** condacul Triodului). Chinonicul : **Lăudați pe Domnul din ceruri...** sau : **Întru pomenire veșnică va fi dreptul...**

b) Duminica a treia din Postul Mare. (Închinarea cinstitei și de viață făcătoarei Cruci)

Sîmbătă seara, la Vecernie, la **Doamne, strigat-am...** se cîntă zece stihiri: șase din Octoih și patru ale cinstitei Cruci, din Triod. **Slavă... Hristoase, Dumnezeul nostru... Și acum...,** dogmatica glasului de rînd. La stihoavnă, stihirile învierii, ale glasului de rînd, din Octoih. **Slavă... Și acum... Doamne, Cel ce ai ajutat în război...** (din Triod). Troparul învierii, al glasului de rînd. **Slavă...,** al Crucii : **Mîntuiește, Doamne, poporul Tău...** (vezi la sfîrșitul Vecerniei mici) ; **Și acum...,** al Născătoarei-Învierii, cel de la glasul troparului Crucii (glasul 1) : **Gavriil zicînd ție, Fecioară...**

Dacă este Litie, troparul : **Născătoare de Dumnezeu...** (de 2 ori), și al Crucii : **Mîntuiește, Doamne, poporul Tău...** Binecuvîntarea pîinilor și cuvenitul sfîrșit (dacă nu se face priveghere).

Rînduiala pregătirii sfintei Cruci pentru scoaterea de a doua zi este următoarea : după **Acum liberează...,** preotul împodobește Crucea cu busuioc și o așază pe un disc sau pe

o tăviță cu procovăț, iar după otpustul Vecerniei mici, fiind preotul și diaconul îmbrăcați, se cădește cinstita Cruce, zicînd diaconul : **Binecuvintează, părinte !** Preotul zice : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** Urmează rugăciunile începătoare, iar după : **Tatăl nostru...**, troparul Crucii : **Mîntuiește, Doamne, poporul Tău..., Slavă... Și acum...**, condacul. Apoi preotul ridică cinstita Cruce cu sfîntul disc pe cap și o duce și o așază pe sfîntul antimis, nedesfăcut, în locul Evangheliei, pe care o pune mai sus. Cădește și zice : **Pentru rugăciunile...** Înaintea cinstitei Cruci arde lumînarea sau o candelă toată noaptea.

Duminică dimineața, la U t r e n i e, la **Dumnezeu este Domnul...**, t r o p a r e l e de la sfîrșitul Vecerniei. Catismele de rînd, cu s e d e l n e l e cuvenite. După Catisma a XVII-a, B i n e c u v î n t ă r i l e învierii și celelalte. (Dacă biserica are hram cinstita Cruce, în locul Catismei a XVII-a se cîntă p o l i e l e u l cu m ă r i m u r i l e Crucii, apoi B i n e c u v î n t ă r i l e învierii). După Psalmul 50, **Slavă... Ușile pocăinței...** și celelalte.

C a n o a n e l e : din Octoih al învierii cu irmosul «pe patru» și al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» ; iar din Triod «pe opt». C a t a v a s i i l e : **Dumnezeiescul Moise a însemnat mai înainte...** (din Triod). După Cîntarea a 3-a, s e d e a l n a Crucii : **Crucea Ta, Doamne, s-a sfințit..., Slavă... Numai cît s-a înfipt lemnul Crucii Tale... Și acum... Născătoare de Dumnezeu Fecioară...** După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u l și icosul din Triod ; sinaxarul, întîi al Mineiului și apoi al Triodului. L u m i n î n d a învierii, **Slavă...**, a Crucii : **Văzînd astăzi pusă înainte cinstită Crucea lui Hristos..., Și acum...**, a Născătoarei : **Lemnului pe care Și-a întins preacuratele palme...**

La L a u d e se cîntă opt stihiri : patru ale învierii, din Octoih, și patru din Triod (repetînd pe cea dintîi, din cele trei, care sînt acolo) și se încheie cu stihira samoglasnică a zilei : **Domnul tuturor ne-a învățat cu pildă..., Slavă...**, tot aceasta, **Și acum..., Preabinecuvîntată ești...**, d o x o l o g i a mare.

Urmează rînduiala scoaterii și închinării sfintei Cruci, care se face în felul următor : preotul, îmbrăcat cu toate veșmintele, ia cădelnița, c ă d e ș t e sfînta masă și cinstita Cruce, apoi luînd-o, așezată pe disc și acoperită cu procovățul, o ridică la frunte și iese prin ușa dinspre miazănoapte, paracliserul mergînd înaintea lui cu două sfeșnice și cu cădelnița ; vine înaintea ușilor împărătești și sfîrșindu-se d o x o l o g i a și **Sfinte Dumnezeule...**, preotul zice : **Înțelepciune, drepți !** și se cîntă t r o p a r u l : **Mîntuiește, Doamne, poporul Tău...** (de 3 ori). Și vine preotul purtînd cinstita Cruce și o așază pe analog, cădind-o în chipul Crucii și înconjurînd analogul. Apoi preotul cîntă : **Crucii Tale ne închinăm...** (de 3 ori). Credincioșii cîntă aceeași (tot de 3 ori). Preotul închinîndu-se, face două metanii mari înaintea sfintei Cruci de pe analog, sărută sfînta Cruce, apoi face iarăși o metanie mare. Asemenea fac și ceilalți slujitori și credincioși și în timpul acesta se cîntă la strană stihirile glasul al 2-lea : **Veniți, credincioșilor, să ne închinăm...**, și celelalte. **Slavă...**, glasul al 8-lea : **Astăzi Cel neapropiat după ființă...**, **Și acum...**, glasul al 6-lea : **Astăzi s-a împlinit cuvîntul proorocesc...**

După sărutare, preotul vine înaintea analogului, cădește Crucea (de 3 ori), face trei închinăciuni (nu metanii), o ridică la frunte și o duce pe iconostas (tetrapod), unde o așază în dreapta, lîngă icoană, pe procovățul desfăcut ; ia discul, o cădește (de 3 ori), face trei închinăciuni și se duce în altar.

Urmează ecteniile, otpustul și (în mînăstiri) Ceasul întîi.

Sfînta Cruce stă pe iconostas pînă vineri, cînd, înaintea Vecerniei, preotul vine, o cădește (de 3 ori), face trei închinăciuni, o ridică pe cap și o duce în altar, pe sfînta masă.

La L i t u r g h i e (a sfîntului Vasile cel Mare) : Fericirile învierii, ale glasului de rînd «pe șase», și din Canonul Crucii, Cîntarea a 6-a «pe patru». După v o h o d : troparul învierii, apoi al Crucii. **Slavă... Și acum...**, condacul Crucii. În loc de : **Sfinte Dumnezeule...**, se cîntă : **Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne...** C h i n o n i c u l : **Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne...**

c) Miercuri în săptămîna a patra a Postului Mare (Înjumătățirea Postului Mare)

Marți seara, la V e c e r n i e, la **Doamne, strigat-am...**, stihirile «pe șase», toate din Triod [83]. **Slavă... Și acum... Astăzi Stăpînul făpturii și Domnul slavei, pe Cruce... Lumină lină...**, p a r e m i i l e din Triod, cu prochimenele lor ; **Învredniceș-te-ne, Doamne...**, ectenia : **Să plinim rugăciunea noastră cea de seară...** La s t i h o a v n ă, samoglasnica zilei din Triod : **Întrecînd pe vameș cu greșelile...** (de 2 ori) și stihira mucenicilor : **Proorocii și apostolii lui Hristos și mucenicii..., Slavă... Și acum... Văzîndu-Te toată făptura răstignit pe Cruce...**, T r o p a r e l e : **Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te...** și celelalte ale Postului Mare (din Ceaslov), cu metaniile lor. Otpustul.

Miercuri dimineața, la U t r e n i e, începutul obișnuit. Ectenia mare. **Aliluia,** cu stihurile cuvenite (din Ceaslov) și Cîntările treimice, ale glasului de rînd. După Catisma întîi, s e d e a l n a Crucii (vezi la sedelnele Octoihului de la sfîrșitul Triodului). După Catisma a doua, sedelnele Triodului : **Vremea postului sfințind-o...** (de 2 ori), **Slavă... Și acum...**, a Crucii și a Născătoarei : **Maica cea care nu știe de nuntă...** După Catisma a treia, sedealna a doua a Triodului : **Luminîndu-ne cu virtuțile, cîștigînd curația...** (de 2 ori), **Slavă... Și acum...**, a Crucii și a Născătoarei : **Văzîndu-Te pe Tine, Hristoase, Maica Ta...** Apoi, Psalmul 50 și rugăciunea : **Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău...**

C a n o a n e l e : Canonul Crucii, din Triod, cu irmosul «pe șase» și Tricîntarea după obicei (la Cîntările a 3-a, a 8-a, și a 9-a). După Cîntarea a 3-a a canonului, s e d e a l n a Crucii : **Astăzi s-a împlinit... Slavă... Și acum...**, a Născătoarei : **Numai cît s-a înfipt lemnul Crucii Tale, Hristoase...** După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u l și i c o s u l din Triod și sinaxarul din Minei. La Cîntarea a 9-a să se urmeze rînduiala arătată pentru citirea canoanelor la ziua de luni în săptămîna întîi din Postul Mare. L u m i n î n d a din Triod : **Lemnul cel preacinstit, întru înjumătățirea Postului..., Slavă... Și acum...,**

83. Slujba sfîntului din Minei se lasă și se cîntă la Pavecerniță.

a Crucii şi a Născătoarei : **Maica, cea care nu ştie de mire...** Psalmii de laudă 148, 149, 150. D o x o l o g i a mică şi ectenia : **Să plinim rugăciunile noastre cele de dimineaţă...** La s t i h o a v n ă, stihira samoglasnică din Triod : **Înjumătăţind calea postului care duce la cinstită Crucea Ta...** (de 2 ori) şi martirica : **Mucenicii lui Hristos cei nebiruiţi..., Slavă...,** stihira : **Înjumătăţind noianul postului..., Şi acum...** tot aceasta. **Bine este a ne mărturisi Domnului...** (de 2 ori) cu metanii, apoi rugăciunile începătoare. După **Tatăl nostru...** t r o p a r u l : **În Biserica slavei Tale stînd..., Doamne miluieşte** (de 40 de ori) ; **Slavă... Şi acum... Ceea ce eşti mai cinstită..., Întru numele Domnului binecuvintează, părinte.** Preotul : **Cel ce este bine cuvîntat...** Citeţul : **Împărate ceresc, pe credinciosul nostru popor...,** Preotul rosteşte r u g ă c i u n e a Sfîntului Efrem Sirul : **Doamne şi Stăpînul vieţii mele...,** cu metaniile şi închinăciunile cuvenite.

În mînăstiri urmează Ceasul întîi, după rînduiala din Postul Mare, la care se face închinarea şi sărutarea sfintei Cruci, ca şi duminică, după cum s-a arătat mai înainte. În loc de : **Paşii mei îndreptează-i...,** se cîntă : **Crucii Tale ne închinăm, Stăpîne...** După **Tatăl nostru...,** condacul Crucii : **Nu mai păzeşte încă sabia cea de văpaie...** şi în timp ce se face închinarea la sfînta Cruce, se cîntă stihirile : **Veniţi, credincioşilor, să ne închinăm lemnului...** şi celelalte, şi otpustul.

Începînd cu această zi (miercurea înjumătăţirii), la Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, se adaugă, după ectenia pentru cei chemaţi, ectenia specială pentru cei către luminare.

d) Duminica a patra din Postul Mare (a sfîntului Ioan Scărarul)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, la **Doamne, strigat-am...** se cîntă şapte stihiri din Octoih şi trei ale sfîntului Ioan Scărarul, din Triod. **Slavă...,** a sfîntului Ioan Scărarul, din Triod : **Cuvioase părinte, ascultînd glasul Evangheliei..., Şi acum...** dogmatica glasului de rînd.

La s t i h o a v n ă, stihirile Octoihului. **Slavă...,** a cuviosului, din Triod : **Pe cel pe pămînt înger şi în ceruri om..., Şi**

acum..., a Născătoarei : **O, minune, mai nouă decît toate minunile...** T r o p a r e l e : troparul învierii, **Slavă...**, al cuviosului : **Locuitor pustiului... Şi acum... Gavriil zicînd ţie, Fecioară...**, şi otpustul.

Duminică dimineaţa, la U t r e n i e, la **Dumnezeu este Domnul...**, t r o p a r e l e care s-au cîntat la Vecernie, şi apoi celelalte ale Utreniei duminicilor. După Psalmul 50, **Slavă... Uşile pocăinţei...** şi celelalte.

C a n o a n e l e : din Octoih, al Învierii «pe patru» şi al Născătoarei de Dumnezeu «pe două» ; al Triodului «pe patru» şi al sfîntului Ioan Scărarul (tot din Triod) «pe patru». C a t a v a s i i l e Bunăvestirii. După Cîntarea a 3-a, s e d e a l n a : **Ţinînd ca o armă..., Slavă...**, a cuviosului : **Întărind ca nişte trepte..., Şi acum...**, a Născătoarei : **Cel ce şade pe scaun de heruvimi...** După Cîntarea a 6-a, c o n d a c u l şi icosul din Triod, sinaxarul din Minei şi apoi al sfîntului Ioan Scărarul, din Triod. Luminînda învierii, **Slavă...**, a cuviosului : **Depărtatu-te-ai de desfătarea..., Şi acum...**, a Născătoarei : **Cu adevărat te mărturisim...**

La L a u d e se cîntă opt stihiri : 7 ale Învierii din Octoih şi idiomela din Triod : **Veniţi să lucrăm în via cea de taină..., Slavă...** tot aceasta ; **Şi acum... Preabinecuvîntată eşti...**, d o x o l o g i a mare şi celelalte ale Utreniei duminicilor.

În mînăstiri, se citeşte Ceasul întîi.

La L i t u r g h i e (L i t u r g h i a sfîntului Vasile cel Mare), la Fericiri, stihirile învierii ale glasului de rînd, «pe opt». C h i n o n i c u l : **Întru pomenire veşnică va fi dreptul...**

e) Miercuri în săptămîna a cincea din Postul Mare (denia Canonului cel Mare)

U t r e n i a de joi din această săptămînă se săvîrşeşte, după datină, miercuri seara, punîndu-se Canonul cel Mare, sau de pocăinţă, al sfîntului Andrei Criteanul [84].

84. De se va întîmpla Bunavestire în această zi, adică în joia Canonului cel Mare, atunci Canonul se mută la Utrenia de marţi, iar joi se face slujba sărbătorii (a se vedea îndrumările din «Învăţătura de tipic a lui Marcu» (VI, 2, lit. n.) în *Triod*, ed. 1970, p. 783, col. 1).

În mînăstiri, în această miercuri seara, se citeşte mai întîi Pavecerniţa mică, apoi se săvîrşeşte Denia. Începutul, după rînduiala Utreniei din zilele de rînd în Postul Mare. După cei şase psalmi se cîntă **Aliluia,** cu cîntările treimice. După Catisma a VIII-a, sedelnele de pocăinţă ale glasului de rînd, de la sfîrşitul Triodului. După Psalmul 50, rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** şi îndată se începe citirea Canonului cel Mare. Potrivit rînduielilor intrate în datină, troparele acestui canon le citeşte preotul în mijlocul bisericii, pe un analog cu acoperămînt negru, iar credincioşii (cîntăreţii) cîntă stihurile dinaintea troparelor.

După Cîntarea a 3-a, irmosul : **Întăreşte, Doamne, pe piatra...** şi sedealna din Triod, cu **Slavă... Şi acum...,** tot din Triod. După Cîntarea a 6-a, condacul şi icosul din Triod, sinaxarul din Minei şi apoi cel din Triod, după care se cîntă Fericirile cu stihirile din Triod şi cu închinăciuni. Luminînda glasului de rînd (de 3 ori), din Ceaslov. Psalmii de laudă şi doxologia mică, din Ceaslov. Stihoavna din Triod, cu **Slavă... Şi acum...,** a Născătoarei : **Primeşte graiurile robilor tăi...** şi celelalte, aşa cum s-a făcut luni la sfîrşitul Utreniei din săptămîna întîi a Postului Mare, cu rugăciunea sfîntului Efrem Sirul.

În mînăstiri se citeşte Ceasul întîi, fără catismă. După **Tatăl nostru...,** se cîntă condacul : **Suflete al meu, suflete al meu...**

Joi dimineaţa, în mînăstiri se citeşte Ceasul al treilea, Ceasul al şaselea şi Ceasul al nouălea, după rînduiala ceasurilor din Postul Mare, cîntîndu-se la toate Ceasurile condacul : **Suflete al meu, suflete al meu...** Apoi, Obedniţa şi Vecernia unită cu Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite.

După masă, Pavecerniţa mare, după rînduiala din Ceaslov.

f) Vineri în săptămîna a cincea din Postul Mare

Denia Acatistului Bunăvestirii. — În această vineri, dimineaţa, se săvîrşesc slujbele serviciului divin zilnic (Miezo-

noptica, Utrenia, Ceasurile, Obedniţa şi Vecernia unită cu Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite), iar seara se citeşte mai întîi Pavecerniţa mică şi apoi se săvîrşeşte Utrenia sîmbetei, sub formă de denie, la care se cîntă Acatistul Bunăvestirii.

Denia aceasta se săvîrşeşte în felul următor : după obişnuitul început, la **Dumnezeu este Domnul...**, se cîntă troparul Acatistului : **Porunca cea cu taină...** (de 3 ori)[85]. Apoi, ectenia mică, după care, preotul, îmbrăcat în epitrahil şi felon, deschide uşile împărăteşti (care vor rămîne deschise tot timpul Acatistului) şi în timp ce la strană se cîntă condacul : **Apărătoare Doamnă...**, preotul face cădire mare. După cădire vine la analogul aşezat în faţa icoanei împărăteşti a Născătoarei de Dumnezeu şi citeşte condacele şi icoasele Acatistului, împărţit în patru stări, după cum arată rînduiala din Triod. Catavasiile Bunăvestirii, luminînda şi Laudele din Triod, doxologia mare, ecteniile şi apolisul.

La mînăstiri, Ceasul întîi şi apoi apolisul.

Sîmbătă dimineaţa se citesc Ceasurile al treilea şi al şaselea, în care timp preotul face Proscomidia, apoi se săvîrşeşte Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, la care se cîntă, la Fericiri, stihirile din Canonul Acatistului, Cîntarea a 3-a şi a 6-a. Apostolul şi Evanghelia zilei şi a Născătoarei, indicate în Triod. Chinonicul : **Paharul mîntuirii voi lua şi numele Domnului voi chema.**

g) Duminica a cincea din Postul Mare (în care se face pomenirea cuvioasei Maria Egipteanca)

Sîmbătă seara, la Vecernie, slujba după rînduiala arătată la Duminica a patra din Postul Mare.

Asemenea şi Duminică dimineaţa, la Utrenie şi la Liturghia sfîntului Vasile cel Mare.

85. În mînăstiri se citesc şi catismele, la locul şi după rînduiala cuvenită.

4. Sîmbăta lui Lazăr (a Floriilor)

Vecernia de vineri seara se săvîrşeşte dimineaţa, unită cu Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, după rînduiala obişnuită.

Vineri după amiază, Pavecerniţa mare, după rînduiala obişnuită, cu canonul din Triod.

Sîmbătă dimineaţa, Miezonoptica sîmbetei, după rînduiala obişnuită şi apoi Utrenia, după rînduiala din Triod. După Catisma a XVI-a, sedelnele din Triod ; iar după Catisma a XVII-a, îndată Binecuvîntările învierii : **Soborul îngeresc...,** apoi ectenia mică şi sedealna din Triod, după care se cîntă : **Învierea lui Hristos văzînd...** Urmează Psalmul 50 şi rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** Apoi Canoanele din Triod, iar de la Cîntarea a 6-a urmează Patrucîntarea după rînduiala cuvenită. Catavasiile zilei şi doxologia mare.

La bisericile unde Sîmbăta lui Lazăr este hram, Utrenia urmează rînduiala sfinţilor cu Polieleu, după cum se arată în *Triod,* (Ediţia 1970, p. 521), în însemnarea de la sfîrşitul Liturghiei.

Apoi se săvîrşeşte Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur. La Fericiri se cîntă stihirile «pe opt», din Cîntările a 3-a şi a 6-a a Canonului din Triod. Troparul praznicului (Floriilor). **Slavă... Şi acum...,** condacul. În loc de **Sfinte Dumnezeule...,** se cîntă : **Cîţi în Hristos v-aţi botezat...** Chinonicul : **Din gura pruncilor şi a celor ce sug...**

După otpustul Liturghiei, la bisericile de enorie se săvîrşeşte slujba pentru pomenirea morţilor[86].

86. Cu sîmbăta lui Lazăr încetează parastasele, pentru că în săptămîna Sfintelor Patimi primează doliul pentru patimile şi moartea Domnului nostru Iisus Hristos.

5. Duminica a şasea din Postul Mare (a Floriilor)

Slujba se săvîrşeşte neschimbat, aşa cum se arată în Triod, atît la Vecernia de sîmbătă seara, cît şi la Utrenia de a doua zi, care urmează rînduiala praznicelor împărăteşti, cu observarea că, după Evanghelia Utreniei, nu se zice **Învierea lui Hristos...** şi nu se scoate sfînta Evanghelie în mijlocul bisericii, ci îndată se citeşte Psalmul 50, după care preotul ia cădelniţa, iese din altar şi tămîiază în chipul Crucii stîlpările (sălciile) aşezate pe o masă în mijlocul bisericii. Se citeşte rugăciunea de binecuvîntare din Triod (Liturghier, Molitfelnic), apoi se împart sălcii credincioşilor [87].

Urmează rînduiala arătată în Triod. După Cîntarea a 9-a a canonului se cîntă : **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...** (de 3 ori), în locul luminîndei. Laudele din Triod, doxologia mare, troparul praznicului : **Învierea cea de obşte...**, ecteniile obişnuite şi otpustul special al praznicului (vezi în Liturghier, la Otpusturile praznicelor).

Apoi Liturghia sfîntului Ioan Gură de Aur, la care preotul va avea grijă ca la Proscomidie să scoată cele trei Sfinte agneţe în plus, pentru Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, care se va săvîrşi luni, marţi şi miercuri din Săptămîna Patimilor.

După ectenia mare, antifoanele praznicului, din Triod, iar după vohodul cu sfînta Evanghelie, în loc de **Veniţi să ne închinăm...** se cîntă stihul special din Triod : **Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului...** După : **Sfinte Dumnezeule...**, Apostolul şi Evanghelia praznicului. În loc de : **Cuvine-se cu adevărat...** se cîntă axionul special al praznicului. Chinonicul : **Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului...**

La masă, dezlegare la peşte, untdelemn şi vin.

---

87. Aceasta este rînduiala din mînăstiri, prescrisă în Tipicul din Triod. Dar în bisericile de enorie, tămîierea, binecuvîntarea şi împărţirea sălciilor se face, de obicei, după doxologia mare, cînd se află mai mulţi credincioşi în biserică.

IV. — Săptămîna Sfintelor Patimi

a) În Duminica Floriilor, seara, la Vecernie, la **Doamne, strigat-am...,** se cîntă şase stihiri din Triod (adică cele trei idiomele, repetate). **Slavă... Bucură-te şi te veseleşte..., Şi acum... Cel ce Te porţi pe heruvimi...,** amîndouă din Triod. V o h o d cu cădelniţa, apoi : **Lumină lină...** şi prochimenul zilei săptămînale : **Iată acum bine cuvîntaţi pe Domnul...,** apoi rugăciunea **Învredniceşte-ne, Doamne...,** cu trei metanii, ectenia cererilor şi celelalte. La s t i h o a v n ă se cîntă stihirile din Triod, apoi : **Acum liberează...,** iar după **Tatăl nostru...,** t r o p a r u l : **Născătoare de Dumnezeu...** şi celelalte (din Ceaslov), cu metaniile cuvenite, cum s-a arătat la duminicile anterioare.

După aceea, în mînăstiri se săvîrşeşte P a v e c e r n i ţ a m i c ă, după rînduiala din Triod.

b) Denia din Duminica Floriilor. Seara, în toate bisericile se săvîrşeşte U t r e n i a de luni dimineaţa, sub formă de d e n i e.

Începutul obişnuit al Utreniei de toate zilele, iar după cei şase psalmi se cîntă **Aliluia** pe glasul al 8-lea şi troparul : **Iată Mirele vine în miezul nopţii...** (de 3 ori). Apoi catismele rînduite şi s e d e l n e l e din Triod. În timpul acesta preotul îmbracă felonul şi după sfîrşitul sedelnelor de la Catisma a treia deschide uşile împărăteşti şi citeşte, dintre uşile împărăteşti, E v a n g h e l i a rînduită. După citire se închid uşile, se citeşte Psalmul 50, iar preotul rosteşte, din altar, rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...,** cu ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...** Apoi, C a n o n u l Tricîntare, continuîndu-se slujba după rînduiala din Triod, cu apolisul special.

c) Luni, marţi şi miercuri dimineaţa, Ceasurile după rînduiala din Postul Mare, Obedniţa şi Vecernia unită cu Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite.

În această săptămînă, nu se citesc catisme la Ceasul întîi şi la Ceasul al nouălea, iar la Ceasurile al treilea şi al şaselea se citesc catisme.

În această zi, luni dimineaţa, se începe, la mînăstiri, citirea stîlpilor Evangheliilor, care continuă şi în zilele de marţi şi miercuri.

d) Rînduiala citirii stîlpilor Evangheliilor

Stîlpii Evangheliilor se citesc în această săptămînă în zilele de luni, marţi şi miercuri, la Ceasurile al treilea, al şaselea şi al nouălea, împărţindu-se cele patru Evanghelii în nouă părţi, precum urmează :

Evanghelia după Matei se împarte în doi «stîlpi», asemenea şi Evanghelia după Marcu, tot în doi «stîlpi». Evanghelia după Luca se împarte în trei «stîlpi». Aceste trei Evanghelii se citesc în întregime. Evanghelia după Ioan se împarte tot în doi «stîlpi», însă nu se citeşte în întregime, ci numai pînă la : «Acum S-a preaslăvit Fiul Omului...» (Ioan XIII, 31). În felul acesta se fac nouă «stîlpi ai Evangheliilor», care se citesc astfel : luni, la Ceasul al treilea se citeşte primul stîlp din Evanghelia după Matei (cap. I—XIV) ; la Ceasul al şaselea, al doilea stîlp tot din Evanghelia după Matei (cap. XV—XXVIII) ; la Ceasul al nouălea, primul stîlp din Evanghelia după Marcu (cap. I—VIII). Marţi, la Ceasul al treilea, al doilea stîlp din Evanghelia după Marcu (cap. IX—XVI); la Ceasul al şaselea, primul stîlp din Evanghelia după Luca (cap. I—VIII) ; la Ceasul al nouălea, al doilea stîlp din Evanghelia după Luca (cap. IX—XVI). Miercuri, la Ceasul al treilea, cel de al treilea stîlp de la Luca (cap. XVII—XXIV) ; la Ceasul al şaselea, primul stîlp din Evanghelia după Ioan (cap. I—VI) ; la Ceasul al nouălea, al doilea stîlp din Evanghelia după Ioan (cap. VII—XIII, 31).

Sfînta Evanghelie se citeşte de către preot, înveşmîntat în epitrahil şi felon, în mijlocul bisericii, de pe analog, înfrumuseţat cu flori şi încadrat de două sfeşnice cu lumînări, la

Ceasurile al treilea şi al nouălea, după troparele Ceasurilor respective, iar la Ceasul al şaselea, după Paremie.

Înainte de citirea stîlpilor de la Ceasurile al treilea şi al nouălea, preotul face cădirea mare ; iar la Ceasul al şaselea, preotul cădeşte numai sfînta Evanghelie [88]. Cădeşte sfînta Evanghelie şi după sfîrşitul citirii.

e) Luni dimineaţa se citesc Ceasurile al treilea, al şaselea şi al nouălea, după rînduiala arătată, cu stîlpii Evangheliilor, aşa cum s-a arătat ; apoi imediat Obedniţa de la Fericiri, cu condacele respective. Apoi, Vecernia cu Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, după rînduiala din Triod.

f) Luni seara, la vremea Vecerniei se citeşte în mînăstiri Pavecerniţa mare, după rînduiala obişnuită în Postul Mare, cu Canonul Tricîntare din Triod, apoi se săvîrşeşte Denia (Utrenia zilei de marţi), după rînduiala din Triod.

g) Marţi dimineaţa, se citesc Ceasurile al treilea, al şaselea şi al nouălea, cu stîlpii Evangheliilor indicaţi mai înainte, apoi Obedniţa începînd de la Fericiri şi Vecernia cu Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, după rînduiala din Triod.

După masă, în mînăstiri, Pavecerniţa mare, cu Tricîntarea din Triod.

Seara se face Denia (Utrenia de miercuri dimineaţa), după rînduiala din Triod.

h) Miercuri dimineaţa, Ceasurile al treilea, al şaselea şi al nouălea, cu stîlpii Evangheliilor indicaţi mai înainte, apoi Obedniţa şi Vecernia cu Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, după rînduiala din Triod [89].

---

88. Citirea «stîlpilor Evangheliilor» se face după textul din Noul Testament sau din Biblie, pentru ca să se citească, în continuare, nu întrerupt în pericope, cum este în cartea de slujbă, sfînta Evanghelie.

89. După Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, în această zi, la multe biserici, după o tradiţie veche, se săvîrşeşte Sfîntul Maslu de obşte, în amintirea ungerii Mîntuitorului de către femeia cea păcătoasă, despre care aminteşte Evanghelia şi cîntările slujbei din această zi. Tot aşa se face în unele părţi joi, după Liturghia sfîntului Vasile cel Mare şi vineri, după slujba Ceasurilor împărăteşti.

După masă, la mînăstiri, P a v e c e r n i ţ a m i c ă, la care se citeşte Tricîntarea din Triod. Seara, în toate bisericile se face D e n i e (Utrenia din Sfînta şi Marea Joi, după rînduiala din Triod, cîntîndu-se **Aliluia** şi troparul : **Cînd măriţii ucenicii...**

i) În Sfînta şi Marea Joi dimineaţa, se citesc C e a s u r i l e al treilea, al şaselea şi al nouălea (fără stîlpi şi fără catisme), apoi O b e d n i ţ a şi V e c e r n i a unită cu L i t u r g h i a sfîntului Vasile cel Mare, precum se arată mai departe.

După ce s-a terminat citirea Obedniţei cu otpustul (fiind deschise uşile împărăteşti), preotul, îmbrăcat în toate veşmintele de culoare închisă, închinîndu-se, dă binecuvîntarea pentru începutul L i t u r g h i e i : **Binecuvîntată este împărăţia...,** se închid uşile împărăteşti şi la strană se citeşte Psalmul 103 (al Vecerniei), în care timp preotul citeşte rugăciunile Vecerniei în altar şi apoi face P r o s c o m i d i a (sau continuă, dacă a început-o mai înainte). La momentul rînduit din lucrarea Proscomidiei, preotul scoate cel de al d o i l e a S f î n t A g n e ţ, pentru împărtăşirea bolnavilor şi al pruncilor din tot cursul anului şi îl aşază pe sfîntul disc, în partea de sus a discului. Preotul să fie atent ca prescurea din care se scoate Sfîntul Agneţ pentru bolnavi să fie mai mare, după cît va fi nevoie. Agneţul acesta se va tăia, se va junghia şi se va împunge, zicîndu-se aceleaşi formule ca şi cel din ziua respectivă. Cînd a sosit timpul sfinţirii Agneţelor la Liturghie, avînd a sfinţi amîndouă Agneţele, preotul să zică : **Fă pîinea aceasta...,** iar nu pîinile acestea. La î n ă l ţ a r e a Agneţelor să le înalţe pe amîndouă, zicînd : **Sfintele, sfinţilor.**

La vremea împărtăşirii, preotul frînge primul Agneţ, împărţindu-l după rînduiala ştiută şi zicînd : **Se sfărîmă şi se împarte...,** apoi pune părticica **IS** în sfîntul potir şi binecuvîntează căldura, pe care o toarnă în sfîntul potir ; apoi ia Agneţul pentru împărtăşirea bolnavilor şi punîndu-l pe burete cu miezul în sus, îl ridică pe palma stîngă deasupra sfîntului potir şi luînd cu linguriţa cîte puţin din Sfîntul Sînge, toarnă cu mare grijă şi atenţie pe cele două tăieturi, pînă ce Sfîntul Agneţ se îmbibă complet cu Sfîntul Sînge, după care îl pune cu miezul în sus în sfîntul chivot, în aşa fel ca Sfîn-

tul Agneţ să se poată zvînta în contact cu aerul pentru a se păstra pînă marţi, în Săptămîna Luminată, cînd se face sfărîmarea şi uscarea, după rînduiala care este indicată la locul respectiv.

În continuarea V e c e r n i e i, după Psalmul 103, preotul zice, din altar, ectenia mare. Nu se citeşte catismă. La **Doamne, strigat-am...,** se cîntă zece stihiri, aşa cum se arată la Triod. Se face V o h o d cu sfînta Evanghelie şi se cîntă prochimenul din Triod : **Scoate-mă, Doamne, de la omul viclean...,** după care urmează p a r e m i i l e, ectenia mică, cu ecfonisul : **Că sfînt eşti, Dumnezeul nostru...** şi : **Sfinte Dumnezeule...,** Apostolul, Evanghelia şi se continuă L i t u r g h i a sfîntului Vasile cel Mare. În loc de heruvic se cîntă : **Cinei Tale celei de Taină...,** pînă la cuvintele : **...nici sărutare Îţi voi da ca Iuda...** Aici se face v o h o d u l cu Cinstitele Daruri, după care se continuă cîntarea, de la cuvintele : **...ci ca tîlharul mă mărturisesc...,** axionul : **Din ospăţul Stăpînului...** (irmosul Cîntării a 9-a de la canonul Utreniei de miercuri seara). La c h i n o n i c : **Cinei Tale celei de Taină...** Tot aceasta se cîntă şi în loc de : **Să se umple gurile noastre...**

După rugăciunea a m v o n u l u i, în unele mînăstiri şi catedrale se obişnuieşte să se facă Slujba s p ă l ă r i i p i c i o a r e l o r, după rînduiala din Triod.

La masă se face dezlegare la untdelemn şi vin.

În aceeaşi Sfîntă şi Mare joi după masă, la mînăstiri se face P a v e c e r n i ţ a m i c ă.

j) În Sfînta şi Marea Joi seara se săvîrşeşte în toate bisericile D e n i a celor 12 Evanghelii (U t r e n i a Vinerii celei Mari)

După începutul obişnuit, cu binecuvîntarea preotului, care este îmbrăcat în epitrahil, se citesc cei şase psalmi. Urmează ectenia mare, după care se cîntă **Aliluia** şi apoi t r o p a r u l : **Cînd măriţii ucenici...** (de 3 ori). În timpul cîntării troparului, preotul îmbracă şi felonul.

Terminîndu-se de cîntat troparul, urmează ectenia mică, după care se deschid uşile împărăteşti, se pune analogul pe

solee, în fața ușilor împărătești și se citește prima Evanghelie, de la Ioan. Sfîrșindu-se de citit Evanghelia, se cîntă : **Slavă îndelung-răbdării Tale, Doamne...** Îndată după citirea Evangheliei se începe cîntarea antifoanelor (întîi, al doilea și al treilea) din Triod. Urmează sedealna din Triod : **Ospătînd la cină...** Se citește apoi Evanghelia a doua, de la Ioan. Urmează antifoanele (al patrulea, al cincelea și al șaselea) și sedealna : **Ce pricină te-a făcut Iuda... ;** apoi Evanghelia a treia, de la Matei. Urmează antifoanele (al șaptelea, al optulea și al nouălea), cu sedealna : **O, cum Iuda, cel ce era oarecînd ucenic...** Apoi Evanghelia a patra, de la Ioan.

După seria a patra de antifoane (al zecelea, al unsprezecelea și al doisprezecelea), sedealna : **Cînd ai stat înaintea lui Caiafa...** după care urmează Evanghelia a cincea, de la Matei.

Urmează seria a cincea de antifoane (al treisprezecelea, al paisprezecelea și al cincisprezecelea), cu sedealna : **Răscumpăratu-ne-ai pe noi...**

În acest timp se scoate postamentul Crucii din sfîntul altar și se așază în mijlocul bisericii.

La primul tropar de la antifonul al cincisprezecelea : **Astăzi a fost spînzurat pe lemn...,** încep să se tragă clopotele bisericii, iar preotul, luînd pe umeri sfînta Cruce din altar, o scoate pe ușa dinspre miazănoapte, mergînd înaintea lui diaconul (dacă este) sau paracliserul cu făclie aprinsă și cu cădelnița și cîntînd preotul : **Astăzi a fost spînzurat pe lemn...,** rar și cu glas înalt. Merge spre mijlocul bisericii și așază sfînta Cruce pe postamentul ei, în momentul cînd cîntă cuvintele : **...Cu sulița a fost împuns Fiul Fecioarei...,** după care se cîntă în continuare : **...Închinămu-ne patimilor Tale, Hristoase...** (de 3 ori), făcînd în același timp trei metanii, încheind cîntarea cu cuvintele : **...Arată-ne nouă și sfîntă Învierea Ta.** Sărută sfînta Cruce și intră în altar pe ușa dinspre miazăzi. Toți credincioșii merg și sărută sfînta Cruce, făcînd metanii. Cîntăreții continuă antifonul al cincisprezecelea : **Astăzi a fost**

spînzurat pe lemn... şi s e d e a l n a : **Răscumpăratu-ne-ai pe noi...**

După Evanghelia a şasea se cîntă la strană F e r i c i r i - l e, cu stihirile din Triod, cu **Slavă... Pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfîntul Duh..., Şi acum... Pe Maica Ta, Hristoase...,** apoi p r o c h i m e n u l : **Împărţit-au hainele Mele loruşi...,** cu stihul lui şi se citeşte Evanghelia a şaptea. Urmează Psalmul 50, apoi Evanghelia a opta, de la Luca.

Urmează C a n o n u l Tricîntare (Cîntările a 5-a, a 8-a şi a 9-a), care se cîntă astfel : irmosul fiecărei cîntări se cîntă de două ori la început, apoi troparele «pe 12» şi se repetă irmosul, fiind cîntat de amîndouă stranele împreună. După Cîntarea a 5-a se zice ectenia mică şi se citeşte c o n d a c u l, icosul şi sinaxarul din Triod. La Cîntarea a 9-a nu se cîntă : **Ceea ce eşti mai cinstită...,** ci troparele Cîntării a 9-a, după regula arătată mai sus.

Apoi, ectenia mică, l u m i n î n d a : **Într-o zi ai învrednicit, Doamne...** (de 3 ori) şi apoi Evanghelia a noua, de la Ioan. Urmează L a u d e l e din Triod, cu stihirile «pe patru» ; **Slavă... Şi acum...,** tot din Triod şi îndată Evanghelia a zecea. Apoi, d o x o l o g i a mică, ectenia : **Să plinim rugăciunile noastre cele de dimineaţă Domnului...** şi Evanghelia a unsprezecea, de la Ioan. Se cîntă s t i h o a v n a din Triod, cu **Slavă... Doamne, suindu-Te pe Cruce..., Şi acum... Acum se întinge condeiul...,** ambele din Triod, după care se citeşte Evanghelia a douăsprezecea, de la Matei.

Urmează : **Bine este a ne mărturisi Domnului..., Sfinte Dumnezeule...,** şi celelalte ; iar după **Tatăl nostru...,** t r o p a r u l : **Răscumpăratu-ne-ai pe noi din blestemul Legii...,** după care preotul rosteşte ectenia : **Miluieşte-ne pe noi...** şi face otpustul (apolisul) special, al Patimilor.

Ceasul întîi nu se citeşte acum, ci vineri dimineaţa, la Ceasurile împărăteşti.

k) Vineri dimineaţa se citesc C e a s u r i l e împărăteşti, după rînduiala lor din Triod, preotul fiind îmbrăcat în toate veşmintele.

După Ceasul al nouălea, O b e d n i ţ a, începînd de la Fericiri şi cu otpust la sfîrşit.

Apoi se săvîrşeşte în continuare V e c e r n i a **Sîmbetei** celei Mari la care se face s c o a t e r e a sfîntului epitaf, astfel :

Începutul obişnuit al Vecerniei sărbătorilor, fără catismă. La **Doamne, strigat-am...,** se cîntă şase stihiri din Triod. **Slavă... O, cum adunarea cea fără de lege..., Şi acum... Înfricoşătoare şi preaslăvită...** V o h o d cu Sfînta Evanghelie, **Lumină lină...** şi se citesc cele trei p a r e m i i din Triod, cu p r o c h i m e n e l e lor, după care se citeşte Apostolul şi Evanghelia. Urmează ectenia : **Să zicem toţi din tot sufletul...** După **Învredniceşte-ne, Doamne...,** ectenia : **Să plinim rugăciunile noastre cele de seară...,** s t i h o a v n a din Triod, cu **Slavă... Şi acum... Pe Tine, Cel ce Te îmbraci cu lumina...,** din Triod.

Înainte de a se începe cîntarea stihirilor s t i h o a v n e i se aşază în mijlocul bisericii o masă cu sfeşnice. În altar, preotul pregăteşte sfîntul epitaf pe sfînta masă. Cînd începe cîntarea stihirii : **Cînd Te-a pogorît de pe lemn...,** s e s c o a t e sfîntul epitaf pe uşa dinspre miazănoapte, în sunetul tuturor clopotelor, după rînduiala din Liturghier.

După : **Acum liberează...** şi celelalte, în timp ce preotul c ă d e ş t e sfîntul epitaf, la strană se cîntă t r o p a r e l e : **Iosif cel cu bun chip...** şi : **Mironosiţelor femei...,** amîndouă din Triod ; după care, intrînd în altar, preotul face otpustul special, prevăzut în Liturghier.

După masă, în mînăstiri, se citeşte P a v e c e r n i ţ a m i c ă, la care se cîntă Canonul pentru răstignirea Domnului şi plîngerea preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, după rînduiala din Triod, cu irmosul de cîte două ori şi troparele «pe patru», apoi irmosul în amîndouă stranele împreună.

l) În Sfînta şi Marea V i n e r i s e a r a, în toate bisericile, se face U t r e n i a Sîmbetei celei Mari, sub formă de D e n i e, la care se cîntă slujba P r o h o d u l u i sau înmormîntării Domnului

Preotul îmbracă toate veşmintele de culoare îndoliată şi face începutul obişnuit, cu c ă d i r e a mare. La **Dumnezeu este Domnul...** se cîntă t r o p a r e l e : **Iosif cel cu bun chip..., Slavă... Cînd Te-ai pogorît la moarte..., Şi acum... Mironosi-**

ţelor femei... În timpul cîntării troparelor, preotul deschide uşile împărăteşti şi c ă d e ş t e toată biserica, cădind la vreme şi sfîntul epitaf. Terminînd cădirea, preotul rămîne cu faţa spre răsărit, în faţa sfîntului epitaf şi începe starea întîi a P r o h o d u l u i, cîntînd : **În mormînt viaţă...,** după care cîntăreţii şi credincioşii, împărţiţi în grupe, continuă să cînte, alternativ, celelalte tropare pînă la sfîrşitul stării ; în acest timp preotul rămîne în faţa sfîntului epitaf.

După starea întîi, preotul zice ectenia mică, cu ecfonisul : **Că s-a bine cuvîntat numele Tău...** şi cădeşte spre sfîntul epitaf, începînd cîntarea s t ă r i i a d o u a a Prohodului : **Cu-vine-se, dar...** La fel face şi după starea a doua a Prohodului, zicînd ectenia mică, cu ecfonisul : **Că sfînt eşti Dumnezeul nostru...,** apoi iarăşi cădeşte sfîntul epitaf, începînd cîntarea s t ă r i i a t r e i a a Prohodului : **Neamurile toate, laudă-n-gropării...**

După starea a treia urmează îndată B i n e c u v î n t ă r i l e învierii. În acest timp, preotul c ă d e ş t e sfîntul epitaf şi întreaga biserică, apoi intră în altar. Urmează ectenia mică şi s e d e l n e l e Triodului : **Cu giulgiu curat..., Slavă... Şi acum... Spăimîntatu-s-au cetele...** Apoi Psalmul 50, după care se cîntă C a n o n u l din Triod, după rînduiala din Triod [90]. Apoi se cîntă, în loc de l u m i n î n d ă : **Sfînt este Domnul, Dumnezeul nostru...** (de 3 ori) şi L a u d e l e, cu stihirile din Triod, **Slavă... Ziua de azi... Şi acum... Preabinecuvîntată eşti...** după care urmează d o x o l o g i a mare ; iar în timpul acesta, preotul iese din altar şi merge în faţa mesei pe care este aşezat sfîntul epitaf, aşteptînd sfîrşitul doxologiei. Cînd se cîntă : **Sfinte Dumnezeule...,** preotul c ă d e ş t e sfîntul epitaf (de 3 ori), în chipul Crucii ; iar cînd se cîntă ultimul **Sfinte Dumnezeule...,** preotul r i d i c ă s f î n t u l e p i t a f, ajutat de credincioşi, şi pornesc spre uşa bisericii, precedaţi de cîntăreţi şi de purtătorii de sfeşnice şi de prapori (steaguri), în sunetul clopotelor, pentru o c o l i r e a b i s e r i c i i, mergînd în frunte cel ce poartă Crucea Răstignirii.

90. În unele biserici de enorie, Canonul nu se cîntă acum, deoarece va fi cîntat sîmbătă noaptea, înainte de slujba Învierii.

Ocolirea bisericii se face mergînd prin latura dinspre miazăzi spre răsărit şi miazănoapte, după rînduiala din Liturghier (la capitolul «Învăţătură pentru scoaterea sfîntului aer»), rostind ecteniile prevăzute în filadele (broşurile) cu Prohodul, sau în Liturghier. În timpul cînd se rostesc ecteniile încetează tragerea clopotelor.

După ocolirea bisericii, preotul intră în biserică şi merge cu sfîntul epitaf spre altar. În faţa uşilor împărăteşti, preotul ridică sfîntul epitaf şi zice : **Înţelepciune, drepţi !**, apoi intră în altar prin uşile împărăteşti şi aşază sfîntul epitaf pe sfînta masă în aşa fel încît partea cu capul Mîntuitorului să fie în latura dinspre miazănoapte a sfintei mese. În acest timp se cîntă troparul : **Iosif cel cu bun chip...** şi troparul proorociei : **Cel ce ţii marginile lumii...** (din Triod).

Sfîntul epitaf rămîne pe sfînta masă pînă în miercurea din ajunul Înălţării Domnului, cînd se ridică, după rînduiala care se va arăta la slujba acestei zile (vezi la capitolul respectiv din perioada **Penticostarului**).

În continuare se citeşte paremia, Apostolul şi Evanghelia indicate în Triod. După Evanghelie, preotul rosteşte ecteniile respective şi face otpustul special, arătat în Liturghier : **Cel ce pentru noi oamenii şi pentru a noastră mîntuire...**

În mînăstiri se citeşte şi Ceasul întîi.

m) În Sfînta şi Marea zi Sîmbătă, dimineaţa

În Sfînta şi Marea zi Sîmbătă dimineaţa se citesc Ceasurile al treilea, al şaselea şi al nouălea, cu Obedniţa începînd de la Fericiri. După otpustul Obedniţei se săvîrşeşte Vecernia duminicii următoare, unită cu Liturghia sfîntului Vasile cel Mare. Slujba se începe ca şi în Sfînta şi Marea Joi. Înainte de otpustul Obedniţei, preotul deschide uşile împărăteşti şi după obişnuitele închinăciuni, luînd sfînta Evanghelie, dă binecuvîntarea pentru Liturghie: **Binecuvîntată este împărăţia...** Se închid sfintele uşi, iar la strană se începe : **Veniţi să ne închinăm...**, şi Psalmul 103 de la Vecernie. Urmează ectenia mare şi îndată : **Doamne, strigat-am...**, cu stihirile din Triod. Vohod (ieşire) cu Evan-

ghelia, **Lumină lină...** şi îndată, fără prochimen, se citesc paremiile, cu rînduiala din Triod. După paremii şi după Cîntarea celor trei tineri urmează ectenia mică, cu ecfonisul : **Că sfînt eşti, Dumnezeul nostru...** şi se cîntă : **Cîţi în Hristos v-aţi botezat...** (în amintirea botezului catehumenilor, care se făcea odinioară la această Liturghie). Urmează citirea Apostolului, după care nu se cîntă **Aliluia,** ci stihurile din Triod, cîntîndu-se, după fiecare, refrenul : **Scoală-Te, Dumnezeule, judecă pămîntul...** Urmează citirea Evangheliei şi în continuare Liturghia sfîntului Vasile cel Mare.

În loc de heruvic se cîntă : **Să tacă tot trupul omenesc...** În loc de axion se cîntă : **Nu te tîngui pentru mine, Maică...** Chinonicul : **Sculatu-s-a ca din somn Domnul...** În loc de : **Văzut-am lumina cea adevărată...,** se cîntă : **Pomeneşte-ne pe noi, Milostive, precum ai pomenit pe tîlharul, întru împărăţia cerurilor...**

În unele biserici, după rugăciunea amvonului se face binecuvîntarea vinului şi a pîinii, pentru «Paştile mic» (anafura care se va da în ziua de Paşti), după rînduiala care se va arăta la Liturghia Sfintelor Paşti (vezi mai departe).

Perioada Penticostarului, adică rînduiala slujbelor la care are precădere Penticostarul

Îndrumări generale

Perioada **Penticostarului** sau a Cincizecimii începe cu slujba Învierii Domnului (Utrenia) din noaptea Sfintelor Paşti şi se termină la Duminica Tuturor Sfinţilor (întîia după Rusalii), adică durează în total opt săptămîni.

În ceea ce priveşte rînduiala slujbelor bisericeşti, perioada **Penticostarului** se deosebeşte de cea a **Octoihului** şi a **Triodului** prin următoarele :

1. În săptămîna întîi a **Penticostarului,** numită «Săptămîna Luminată», atît la slujbele de seară, cît şi la cele de dimineaţă, preotul se îmbracă în toate veşmintele (odăjdiile) încă de la începutul slujbei.

2. În toată Săptămîna Luminată binecuvîntarea de început a slujbei Vecerniei, precum şi a Utreniei, se dă cu : **Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă...,** după care se cîntă troparul Paştilor : **Hristos a înviat din morţi...** (de 3 ori), apoi se zic stihurile Paştilor : **Învia**ză **Dumnezeu, risipindu-se vrăjmaşii Lui...** şi celelalte. În timpul rostirii stihurilor, preotul face cădire în sfîntul altar în cele patru laturi ale sfintei Mese.

De la Duminica Tomii pînă la Înălţarea Domnului, binecuvîntarea de început la Vecernie este, ca şi în restul anului : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...,** iar Utrenia continuă a avea binecuvîntarea ca şi în Săptămîna Luminată : **Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă...,** suprimîndu-se astfel, partea introductivă a Utreniei.

De la Înălţarea Domnului înainte, începutul Utreniei se face ca şi în perioada **Octoihului,** cu partea introductivă, avînd binecuvîntarea de început : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...**

3. În Săptămîna Luminată, în fiecare seară la Vecernie se cîntă prochimen special, fiecare zi din această săptămînă avînd prochimenul său, indicat în rînduiala slujbei, din Penticostar.

4. În Săptămîna Luminată, în fiecare zi se schimbă glasul de rînd, cîntîndu-se stihirile învierii ale glasului respectiv, după cum urmează : duminică glasul 1, luni glasul al 2-lea, marţi glasul al 3-lea, miercuri al 4-lea, joi al 5-lea, vineri al 6-lea şi sîmbătă al 8-lea.

5. La Vecernia din Duminica Sfintelor Paşti (A doua Înviere) se face vohod cu sfînta Evanghelie şi aceasta, deoarece la această Vecernie se citeşte Sfînta Evanghelie. În celelalte zile, vohodul se face cu cădelniţa, nemaicitindu-se Evanghelie la Vecernie.

6. În Săptămîna Luminată nu se citesc catisme, nici la Vecernie, nici la Utrenie. Citirea Psaltirii reîncepe sîmbătă seara, la Vecernia Duminicii Tomii.

De asemenea, la Utrenie nu sînd sedelne, nu se citeşte Sfînta Evanghelie şi nu este doxologie.

7. În Săptămîna Luminată, în locul Ceasurilor (întîi, al treilea, al şaselea şi al nouălea), în locul Pavecerniţei şi al Miezonopticii se săvîrşeşte o slujbă unică, intitulată : «Rînduiala Ceasurilor Sfintelor Paşti», care se găseşte în Penticostar, după rînduiala Utreniei din noaptea Învierii.

Începînd de la Duminica Tomii se citesc iarăşi Ceasurile obişnuite, Pavecerniţa şi Miezonoptica, după rînduiala din Ceaslov.

8. Cînd sfinţiţii slujitori se pregătesc pentru începutul dumnezeieştii Liturghii, de la Duminica Învierii şi pînă la Înălţare rostesc următoarele rugăciuni : **Hristos a înviat...** (de 3 ori), **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** (de 2 ori) şi : **Doamne, buzele mele vei deschide...** (o dată).

De la Înălţare şi pînă la Duminica Pogorîrii Sfîntului Duh se zice numai : **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** (de 2 ori) şi : **Doamne, buzele mele vei deschide...** (o dată) ; iar de la Duminica Pogorîrii Sfîntului Duh înainte se zice, ca în tot restul anului, **Împărate ceresc...** (de 3 ori), **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** (de 2 ori) şi : **Doamne, buzele mele vei deschide...** (o dată).

9. Pentru însemnătatea praznicului Învierii Domnului, în Săptămîna Luminată şi în toate Duminicile Cincizecimii, **Învierea lui Hristos văzînd...** se zice (se cîntă) de 3 ori, iar în celelalte zile o singură dată.

10. Marţi, a treia zi de Paşti, în timpul Utreniei, se face uscarea Sfîntului Agneţ, care a fost scos la Proscomidia din Sfînta şi Marea Joi, în Săptămîna Patimilor, şi care se va folosi pentru împărtăşirea bolnavilor şi a copiilor în tot timpul anului.

Vineri în Săptămîna Luminată (Izvorul Tămăduirii), după Sfînta Liturghie se săvîrşeşte slujba sfinţirii celei mici a apei.

11. În toate zilele Săptămînii Luminate, la sfintele slujbe se face otpustul special al Paştilor, întocmai ca la slujba Învierii.

12. În Săptămîna Luminată, la Liturghie, în loc de răspunsurile : **Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului..., Am văzut lumina cea adevărată...** şi : **Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne...** se cîntă : **Hristos a înviat...** (cîte o dată), iar în loc de : **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** se cîntă : **Hristos a înviat...** (de 3 ori).

Se precizează că : **Am văzut lumina cea adevărată...** nu se cîntă pînă la Rusalii. În locul său, pînă la Înălţare se cîntă : **Hristos a înviat...** (o dată), iar de la Înălţare pînă la Rusalii, troparul Înălţării : **Înălţatu-Te-ai întru slavă...**

13. Slujba sfinţilor de rînd, care vor cădea în zilele din Săptămîna Luminată şi în Duminicile Cincizecimii nu se cîntă, ci se mută în altă zi, de obicei la Pavecerniţa de vineri seara, vinerea anterioară, sau cînd va voi cel mai mare.

Numai slujbele sfinţilor mari (sau sfinţi cu Priveghere) se săvîrşesc la timpul lor, ori în ce zi ar cădea.

14. În Duminicile din perioada **Penticostarului** nu se cîntă la Cîntarea a 9-a a Canonului de la Utrenie : **Măreşte, suflete al meu...** şi : **Ceea ce eşti mai cinstită...,** ci stihurile şi stihirile de la Cîntarea a 9-a a Canonului praznicului din Penticostar.

15. Începînd din Duminica Tomii şi pînă la Înălţarea Domnului, fiecare Duminică este socotită praznic, avînd însemnătatea ei deosebită.

16. Începînd din Duminica Sfintelor Paşti şi pînă la odovania praznicului Învierii Domnului, la Sfînta Liturghie se cîntă a x i o n u l Paştilor : **Îngerul a strigat...**

17. Începînd din Duminica Tomii pînă la odovania Rusaliilor, la Sfînta Liturghie, după ectenia mare, se cîntă antifoanele duminicale, adică : **Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul...** şi celelalte, cu excepţia praznicului Înălţării şi al Cincizecimii, cînd se cîntă antifoanele praznicelor respective.

18. La toate slujbele bisericeşti care se săvîrşesc de la Paşti pînă la Înălţarea Domnului, după binecuvîntarea de început pe care o dă preotul, se cîntă troparul : **Hristos a înviat...** (de 3 ori).

I. — Rînduiala slujbelor din Săptămîna Luminată

1. Rînduiala slujbelor din Duminica Sfintelor Paşti

a) Utrenia (slujba Învierii)

În după amiaza Sîmbetei celei Mari se împodobeşte biserica, înlocuindu-se perdelele şi acoperămintele negre din biserică cu altele luminate. Către orele 11 noaptea paracliserul (cîntăreţul) bate toaca şi trage clopotele îndelung. Preotul

vine în biserică, se închină, zice rugăciunile începătoare şi troparele obişnuite, apoi merge la icoana Mîntuitorului şi zice troparul : **Preacuratului Tău chip ne închinăm, Bunule...,** după aceea la icoana Maicii Domnului, zicînd : **Ceea ce eşti izvorul milei...** (vezi în Liturghier : «Rînduiala pregătirii sfinţiţilor slujitori înainte de lucrarea Proscomidiei») şi celelalte, după care intră în sfîntul altar. Punîndu-şi epitrahilul, preotul iese prin uşa dinspre miazănoapte, vine înaintea uşilor împărăteşti şi dă binecuvîntarea : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** Cîntăreţul : **Amin. Slavă Ţie, Dumnezeul nostru... Împărate ceresc... Sfinte Dumnezeule...** (de 3 ori), **Slavă... Şi acum... Preasfîntă Treime... Doamne miluieşte** (de 3 ori) ; **Slavă... Şi acum... Tatăl nostru...** ; preotul : **Că a Ta este împărăţia...** şi intră prin uşa dinspre miazăzi în sfîntul altar. Cîntăreţul : **Amin. Doamne miluieşte** (de 12 ori), **Slavă... Şi acum... Veniţi să ne închinăm...** (de 3 ori) şi Psalmul 50, după care se citeşte : Canonul Utreniei Sîmbetei celei Mari, din Triod. Cîntarea 1 : **Pe Cel ce a acoperit cu valul mării oarecînd...,** cu troparele «pe şase» [91]. Apoi celelalte, după rînduială. După Cîntarea a 9-a urmează : **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte, iar după **Tatăl nostru...,** cîntăreţul cîntă, rar, troparul : **Cînd Te-ai pogorît la moarte...** Preotul rosteşte, din altar, ectenia : **Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule...,** apoi deschizînd uşile împărăteşti (care de acum rămîn deschise pînă la Duminica Tomii) zice otpustul mic. Apoi se sting toate luminile din biserică, afară de candela de deasupra sfintei mese, în altar.

Cu puţin timp înainte de miezul nopţii (aproape de orele 12), preotul (la catedrale arhiereul, în mînăstiri stareţul, iar la bisericile de enorie cu mai mulţi slujitori, protosul) aprinde de la candela de deasupra sfintei mese o făclie mare şi frumos împodobită, iese cu ea prin uşile împărăteşti şi stînd pe solee sau între sfeşnicele împărăteşti, înalţă făclia cu ambele mîini şi rosteşte cu glas mare chemarea : **Veniţi de primiţi lumină !**

Preotul rosteşte această chemare de trei ori la rînd, îndreptîndu-se prima dată către credincioşii din faţă, a doua

91. Sedelnele nu se zic.

oară către cei din dreapta şi a treia oară către cei din stînga. Credincioşii din faţă se apropie, îşi aprind lumînările de la făclia preotului şi apoi unii de la alţii (iar dacă sînt mai mulţi slujitori îşi aprind ei cei dintîi făcliile de la cel mai mare).

La bisericile de enorie, la care slujeşte un singur preot, el ia sfînta Evanghelie şi sfînta Cruce şi iese prin sfintele uşi, mergînd înaintea lui paracliserul şi cîntăreţii cu icoana Învierii, cădelniţa şi sfeşnice cu lumînări aprinse, cîntînd cu toţii stihira întîi de la stihoavna Vecerniei glasului al 6-lea : **Învierea Ta, Hristoase Mîntuitorule, îngerii o laudă în ceruri...** [92].

La catedrale, la mînăstiri şi la bisericile de enorie cu mai mulţi slujitori, cel mai mare dintre preoţi ia sfînta Evanghelie, alt preot ia icoana Învierii, altul sfînta Cruce, diaconii avînd cădelniţe în mîna dreaptă (cădind în timp ce merg spre locul unde se va oficia slujba Învierii) şi făclii aprinse în mîna stîngă, iar slujitorii mai mici (ipodiaconii, dacă sînt), două sfeşnice cu lumînări aprinse, se îndreaptă spre ieşirea din biserică, în sunetul clopotelor, cîntînd cu toţii : **Învierea Ta, Hristoase Mîntuitorule...**, mergînd înainte paracliserii (ipodiaconii ori credincioşii dinainte rînduiţi) cu sfeşnicele, după ei cîntăreţii cu făclii aprinse în mîini, după aceştia diaconii, apoi preoţii cu sfînta Cruce şi icoana Învierii, iar la urmă protosul cu sfînta Evanghelie (la catedrale, arhiereul cu sfînta Cruce). Toţi credincioşii ies afară, iar în biserică rămîne numai cel însărcinat să aprindă candelele şi sfeşnicele. Se închid uşile bisericii.

Ieşind din biserică, slujitorii merg pe rînd la locul pregătit, înaintea bisericii, unde a fost aşezată din vreme o mase pregătită şi împodobită după rînduială, şi venind cu toţii în ordinea în care au ieşit din biserică, preoţii se aşază în latura de apus a mesei, cu faţa spre răsărit, stînd cel mai mare (arhiereul) în mijloc, iar ceilalţi preoţi în dreapta şi în stînga sa, în ordinea rangurilor. Se aşază pe masă sfînta Evanghelie, sfînta Cruce, icoana Învierii şi sfeşnice mici, cu lumini aprin-

92. Această stihiră se cîntă de mai multe ori, pînă se ajunge la locul rînduit.

se (unul sau mai multe). Preotul (protosul) primind cădelniţa şi ţinînd în mîna stîngă făclia aprinsă, c ă d e ş t e sfînta Evanghelie, mergînd pe rînd la cele patru laturi ale mesei şi apoi cădeşte pe credincioşi, mergînd înainte diaconii cu făclii aprinse. Terminîndu-se cădirea, încetează sunetul clopotelor şi al toacei, iar diaconul (în lipsa lui preotul, stînd în latura de apus a mesei, cu faţa spre răsărit) glăsuieşte : **Şi pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfînta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeul nostru să-L rugăm !** Cîntăreţii (corul) cîntă : **Doamne miluieşte** (de 3 ori). Diaconul (preotul) : **Înţelepciune, drepţi, să ascultăm sfînta Evanghelie !** Preotul (arhiereul), binecuvîntînd pe credincioşi : **Pace tuturor !** Cîntăreţii (corul) : **Şi duhului tău.** Preotul (protosul) : **Din Sfînta Evanghelie de la Matei, citire.** Cîntăreţii (corul) : **Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie !** Diaconul (preotul) : **Să luăm aminte !** Şi stînd cu faţa spre credincioşi, preotul (protosul) citeşte sfînta Evanghelie de la Matei (XXVIII, 1—15), adică Evanghelia de la Liturghia Sîmbetei celei Mari, pînă la cuvintele : «Şi s-a răspîndit cuvîntul acesta între iudei pînă în ziua de astăzi».

După citirea Sfintei Evanghelii, preotul (protosul) binecuvîntează pe credincioşi cu sfînta Evanghelie, apoi se întoarce şi o aşază pe masă, iar cîntăreţii (corul) cîntă : **Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie!** Preotul (protosul), primind cădelniţa în mîna dreaptă, iar în cea stîngă avînd sfînta cruce şi o făclie aprinsă, stînd cu faţa spre răsărit şi c ă d i n d în chipul Crucii, dă binecuvîntarea pentru începutul Utreniei : **Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă şi de viaţă făcătoarei Treimi...** Cîntăreţii (corul) : **Amin.** Şi îndată slujitorii şi credincioşii cîntă : **Hristos a înviat din morţi...** (de 3 ori). În timpul acesta încep să sune din nou clopotele şi să se bată toaca. Cîntăreţii (corul) cîntă : **Hristos a înviat din morţi...** (tot de 3 ori, la rînd). Apoi diaconul (dacă este) trece cu făclia aprinsă în latura dinspre răsărit, cu faţa spre preot, iar preotul (protosul), din locul unde a stat pînă acum, din faţa mesei, căutînd spre răsărit, rosteşte cu glas mare şi răspicat stihul întîi : **Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmaşii Lui... ;** cîntăreţii (corul) cîntă : **Hristos a înviat...** (o dată). Apoi preotul (protosul) trece în latura de miazăzi a mesei (diaconul în latura de miazănoapte,

cu fața spre protos), cădește iarăși de trei ori și rostește stihul al doilea : **Precum se stinge fumul și nu mai este...,** cîntăreții (corul) : **Hristos a înviat...** (o dată). Trecînd în latura de răsărit a mesei (diaconul în partea de apus), preotul (protosul) cădește din nou și rostește stihul al treilea : **Așa pier păcătoșii de la fața lui Dumnezeu...,** cîntăreții (corul) : **Hristos a înviat...** (o dată). Trecînd apoi în latura de miazănoapte a mesei (diaconul în cea de miazăzi), preotul (protosul) cădește iarăși și rostește stihul al patrulea : **Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul...** ; cîntăreții (corul) : **Hristos a înviat...** (o dată). Revenind la locul cel dintîi, în fața mesei, adică în latura dinspre apus (diaconul fiind în cea dinspre răsărit), preotul cădește din nou și rostește : **Slavă Tatălui și Fiului și Sfîntului Duh...** ; cîntăreții (corul) : **Hristos a înviat...** (o dată). Preotul (protosul), din același loc, din fața mesei, cădește iarăși și rostește : **Și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin** ; cîntăreții (corul) : **Hristos a înviat...** (o dată). Apoi preotul, împreună cu ceilalți slujitori, dacă sînt mai mulți, cîntă din nou, cu glas înalt : **Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcînd...** ; iar cîntăreții (corul) cîntă sfîrșitul : **...și celor din morminte viață dăruindu-le.**

Diaconul (preotul) rostește, rar și limpede, e c t e n i a m a r e : **Cu pace Domnului să ne rugăm...** și celelalte. După ecfonisul ecteniei, preotul (protosul), avînd sfînta Cruce în mîna dreaptă, fie din locul în care a stat pînă acum, fie de pe treptele bisericii, se întoarce spre credincioși și binecuvîntîndu-i zice de trei ori : **Hristos a înviat !**, iar credincioșii răspund de fiecare dată : **Adevărat a înviat !**, după care se cîntă din nou, de către toți : **Hristos a înviat din morți...** Încep din nou să sune clopotele și să bată toaca. Preotul (protosul) ia sfînta Evanghelie, altul din preoți ia sfînta Cruce, altul icoana Învierii, apoi cădelnițele și sfeșnicele și mergînd în aceeași ordine ca la ieșire, intră în biserică, începînd cîntăreții să cînte C a n o n u l î n v i e r i i : **Ziua învierii, popoare, să ne luminăm....**

Observații: — 1. La unele biserici de enorie, mai ales la orașe, preotul citește acum și «Pastorala chiriarhală» de Sfintele Paști, deoarece unii credincioși pleacă acasă.

— 2. Acolo unde este cu putinţă şi vremea îngăduie, slujba Utreniei poate fi continuată afară, cîntîndu-se acolo cel puţin Canonul Învierii, spre a fi ascultat de toţi credincioşii prezenţi, care, de obicei, fiind în număr mare, nu încap cu toţii în biserică.

— 3. Există obiceiul, în unele părţi, ca după slujba Învierii, de afară, la înapoierea în biserică, să se înconjoare biserica şi, după înconjurare, la intrarea în biserică, să se lovească în uşa bisericii cu sfînta Cruce, rostindu-se cuvintele : «Ridicaţi, căpetenii, porţile voastre...» (Psalmul XXIII, 7). Această practică este proprie slujbei de sfinţire a bisericii şi ea nu este pomenită nici în rînduiala slujbei din Penticostar şi nici în Tipicul cel mare.

Preotul (clerul) intră în altar şi aşază pe sfînta masă sfînta Evanghelie şi sfînta Cruce ; cel care poartă icoana Învierii o aşază pe tetrapod, iar cîntăreţii, rămînînd la locurile lor în strane, continuă cîntarea Canonului învierii. La începutul fiecărei cîntări a canonului se face c ă d i r e m a r e. Cădind în naos, spre credincioşii din strana dreaptă a bisericii, preotul (protosul) li se adresează cu urarea **Hristos a înviat !**, iar credincioşii răspund : **Adevărat a înviat !** La fel procedează preotul cînd cădeşte spre credincioşii din strana stîngă şi pe cei din naos.

Irmosul fiecărei cîntări a Canonului învierii se cîntă de două ori, prima dată de preoţi în altar, iar a doua oară de cîntăreţi la strană. Înaintea fiecărei stihiri se cîntă stihul : **Hristos a înviat din morţi !** La sfîrşitul fiecărei cîntări a Canonului se repetă irmosul, drept catavasie, după care se cîntă întreg troparul : **Hristos a înviat din morţi...** Apoi diaconul intonează e c t e n i a m i c ă, iar preotul, vosglasul special, din Liturghier. Aşa se procedează la toate cîntările Canonului Învierii [93].

După Cîntarea a 3-a se citeşte i p a c o i : **Venind mai înainte de zori...** După Cîntarea a 6-a se cîntă c o n d a c u l : **Deşi Te-ai pogorît în mormînt...** şi îndată i c o s u l : **Pe Soarele cel mai înainte de soare...** În mînăstiri se citeşte acum şi s i n a x a r u l zilei (din Minei). Îndată preoţii cîntă în altar : **Învierea lui Hristos văzînd...** Aceeaşi cîntare se cîntă încă de

93. În timpul cădirii atît preoţii cît şi diaconii ies şi intră în altar prin uşile împărăteşti, care, împreună cu uşile laterale ale altarului, rămîn deschise toată Săptămîna Luminată ; clericii poartă în mîna stîngă sfînta Cruce şi făclie aprinsă.

două ori de către cîntăreţi. Apoi cîntă preoţii în altar: **Înviind Iisus din mormînt...** şi cîntăreţii repetă aceeaşi cîntare de două ori. După Cîntarea a 9-a, ectenia mică şi îndată l u m i n î n d a : **Cu trupul adormind...** [94], care se cîntă o dată în altar şi de două ori la strane. Apoi : **Toată suflarea să laude pe Domnul...** şi se cîntă stihirile L a u d e l o r : patru stihiri ale învierii şi patru stihiri ale Paştilor (toate se află în Penticostar). **Slavă... Şi acum... Ziua învierii, şi să ne luminăm cu prăznuirea...**

În timp ce se cîntă : **Hristos a înviat...** de mai multe ori, se face s ă r u t a r e a frăţească (a păcii), precum urmează :

Cel mai mare dintre slujitori ia sfînta Evanghelie, preoţii şi diaconii iau cîte o cruce şi ieşind prin uşile împărăteşti vin la tetrapod. Sfinţiţii slujitori vin pe rînd, de la cel mai mare pînă la cel mai mic, sărută mai întîi icoana învierii de pe tetrapod, apoi sfînta Evanghelie de la protos, care se află lîngă iconostas (tetrapod), în partea dinspre miazănoapte, cu faţa spre credincioşi, şi sărutînd Crucea din dreapta preotului următor, cu care se îmbrăţişează, protosul spune : **Hristos a înviat !**, iar fiecare răspunde : **Adevărat a înviat !**, după care se aşază de-a dreapta protosului. Aşa fac toţi preoţii şi diaconii, pe rînd, sărutîndu-se unul cu altul, începînd de la protos şi aşezîndu-se fiecare de-a dreapta celuilalt, pînă la ultimul. După aceasta încep să vină pentru sărutare ceilalţi fraţi (în mînăstiri) sau credincioşii (în catedrale şi în bisericile de enorie), sărutînd şi ei, pe rînd, icoana învierii de pe tetrapod, apoi sfînta Evanghelie de la protos şi sfintele Cruci din mîinile preoţilor şi diaconilor, care spun la fiecare : **Hristos a înviat !**, iar ei răspund : **Adevărat a înviat !** În timp ce se face sărutarea, la strană se cîntă încontinuu : **Hristos a înviat din morţi...**

După ce s-a făcut sărutarea, preotul paroh (în mînăstiri şi catedrale, protosul) citeşte cu glas mare şi rar, C u v î n t u l de î n v ă ţ ă t u r ă al sfîntului Ioan Gură de Aur, din Penticostar sau din Molitfelnic, după care cîntăreţii cîntă troparul

94. Nu se cîntă : **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...**

sfîntului Ioan Gură de Aur : **Din gura ta ca o lumină de foc...** [95].

Slujba continuă cu ectenia întreită şi ectenia cererilor. După ecfonisul : **Că al Tău este a ne milui şi a ne mîntui...,** cîntăreţul : **Amin.** Diaconul (preotul) : **Înţelepciune !** ; cîntăreţul : **Binecuvintează.** Preotul, venind între sfintele uşi, cu faţa către credincioşi : **Cel ce este bine cuvîntat, Hristos...** ; cîntăreţul : **Amin. Întăreşte, Dumnezeule, sfînta şi dreapta credinţă...** Cel mai mare, ţinînd în mîini sfînta Cruce şi lumînarea aprinsă, în loc de : **Slavă Ţie, Hristoase, Dumnezeul nostru...,** cîntă : **Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moarte călcînd...** Cîntăreţii continuă : **...şi celor din mormînte viaţă dăruindu-le.** Şi îndată cel mai mare zice otpustul : **Hristos a înviat din morţi...** (otpust special, arătat în Liturghier şi în Slujba Învierii). Apoi înalţă sfînta Cruce şi lumînarea, rostind către credincioşi cu glas mare : **Hristos a înviat !** (de 3 ori, la rînd), credincioşii răspunzînd de fiecare dată : **Adevărat a înviat !** Cel mai mare adaugă, închinîndu-se spre răsărit : **Şi ne-a dăruit nouă viaţă veşnică. Închinămu-ne Învierii Lui celei de a treia zi.** Şi se încheie cîntînd cu toţii, cler, cîntăreţi şi credincioşi, de trei ori : **Hristos a înviat din morţi...**

Observaţie : În mînăstiri se citeşte Rînduiala Ceasurilor Sfintelor Paşti, aşa cum prevede Penticostarul. Această rînduială se citeşte începînd din Duminica Sfintelor Paşti pînă în sîmbăta următoare, în loc de Ceasul întîi, al treilea şi al şaselea, înaintea Sfintei Liturghii, precum şi în locul Ceasului al nouălea, înaintea Vecerniei. Aceeaşi rînduială se citeşte şi în locul Pavecerniţei şi al Miezonopticii.

b) Sfînta Liturghie din Duminica Paştilor

Preotul împreună cu diaconul se închină înaintea sfintei mese, zicînd în taină : **Hristos a înviat din morţi...** (de 3 ori), **Slavă întru cei de sus...** (de 2 ori) şi : **Doamne, buzele mele vei deschide...** (o dată) [96]. Apoi iese diaconul în mijlocul bisericii şi zice : **Binecuvintează, părinte !** Preotul, făcînd cru-

95. La bisericile de enorie, acest cuvînt se citeşte, de obicei, la Liturghie, înainte de împărtăşirea credincioşilor.

96. Împărate ceresc... nu se zice pînă la Pogorîrea Duhului Sfînt.

ce cu sfînta Evanghelie peste sfîntul antimis, glăsuiește : **Binecuvîntată este împărăția Tatălui și a Fiului...**, cîntăreții (corul) : **Amin.** Diaconul intră în altar și cîntă împreună cu preotul : **Hristos a înviat din morți...** (o dată), iar cîntăreții (corul) repetă aceeași cîntare de două ori. Apoi preotul avînd în mîna dreaptă cădelnița, iar în cea stîngă sfînta Cruce și făclia aprinsă, rostește stihurile : **Învia**ză **Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui...** și celelalte, cădind în cele patru laturi ale sfintei mese ; iar diaconul stă cu lumînarea aprinsă înaintea preotului, după aceeași rînduială ca la începutul Utreniei.

Isprăvindu-se de rostit stihurile, iese diaconul în mijlocul bisericii și intonează e c t e n i a m a r e. Urmează a n t i f o a n e l e Paștilor, cu stihurile lor, după rînduiala din Penticostar. La v o h o d, în loc de : **Veniți să ne închinăm...**, se cîntă stihul: **În biserici bine cuvîntați pe Dumnezeu, pe Domnul din izvoarele lui Israel ; mîntuiește-ne pe noi, Fiul lui Dumnezeu...** și îndată t r o p a r u l : **Hristos a înviat din morți...** ; apoi se citește i p a c o i : **Venit-au mai înainte de dimineață...** Preotul (soborul de slujitori) cîntă, în sfîntul altar, c o n d a c u l : **Deși Te-ai pogorît în mormînt...** În loc de **Sfinte Dumnezeule...** se cîntă : **Cîți în Hristos v-ați botezat...** [97]. Urmează citirea Apostolului și a Evangheliei și cealaltă rînduială a dumnezeieștii Liturghii a sfîntului Ioan Gură de Aur. A x i o n : **Îngerul a strigat...**

Observație: În timpul cîntării axionului se aduce înaintea sfintelor uși, pe solee, coșul cu prescuri tăiate ca pentru anafură și peste care s-a turnat vin curat și îndată ce se termină de cîntat axionul, preotul vine și citește rugăciunea la binecuvîntarea, în Sfînta Duminică a Paștilor, a pîinii care se numește în popor «Paști» (vezi *Molitfelnic,* București, 1965, p. 513, precum și *Slujba Învierii,* București, 1971, p. 46) și stropește apoi pîinea cu apă sfințită zicînd : **Se binecuvîntează și se sfințește pîinea aceasta, prin stropirea cu această apă sfințită, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Amin** (de 3 ori). Apoi se ia coșul și se păstrează la locul cuvenit, pînă la împărțirea «Paștilor», la sfîrșitul slujbei [98].

97. Acest început de Liturghie, antifoanele Paștilor și : **Cîți în Hristos v-ați botezat...** se cîntă în toată Săptămîna Luminată.

98. Această rînduială se face în unele biserici în Sîmbăta cea Mare, după Sfînta Liturghie.

Cînd zice diaconul : **Cu frică de Dumnezeu...**, cîntăreţii (corul), în loc de : **Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului...**, cîntă : **Hristos a înviat din morţi...**

În timpul acesta vine preotul între uşile împărăteşti şi zicînd : **Domnului să ne rugăm !**, citeşte, din Molitfelnic : «Rugăciunea în luminata zi a Învierii lui Hristos, la împărtăşirea credincioşilor» şi «Cuvîntul de învăţătură al sfîntului Ioan Gură de Aur». Apoi unul dintre credincioşii care se vor împărtăşi citeşte rugăciunile : **Cred, Doamne, şi mărturisesc...** şi : **Cinei Tale celei de taină...** (din Ceaslov sau din Liturghier), după care preotul împărtăşeşte pe credincioşii care vin să se împărtăşească şi cărora li se dă şi «Paştile mic» sau anafura.

Observaţie : Se recomandă preoţilor să nu amîne, pentru diferite motive, împărtăşirea credincioşilor la sfîrşitul slujbei, cum se obişnuieşte pe alocuri.

În timp ce se împărtăşesc credincioşii, la strană se cîntă chinonicul : **Trupul lui Hristos primiţi...** şi : **Cinei Tale celei de Taină...**

După împărtăşirea credincioşilor, preotul (protosul) zice: **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** Cîntăreţii (corul) în loc de : **Am văzut lumina cea adevărată...** cîntă : **Hristos a înviat din morţi...** La fel şi după : **Totdeauna, acum şi pururea...** Urmează ectenia : **Drepţi, primind dumnezeieştile, sfintele...** şi rugăciunea amvonului, după care preotul merge la masa ofrandelor şi citeşte din Liturghier : «Rugăciunea la binecuvîntarea cărnurilor, în sfînta şi luminata Duminică a Paştilor», precum şi «Rugăciunea la binecuvîntarea brînzei şi ouălor». În loc de : **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** şi în loc de Psalmul 33 («Bine voi cuvînta pe Domnul...»), cîntăreţii (corul) cîntă din nou : **Hristos a înviat din morţi...** (de 3 ori). Apoi preotul (cel mai mare) zice : **Binecuvîntarea Domnului peste voi...** ; cîntăreţii : **Amin.** Apoi preotul (cel mai mare), în loc de : **Slavă Ţie, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră...**, cîntă : **Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moarte călcînd...** ; iar cîntăreţii (corul) continuă : **...şi celor din morminte viaţă dăruindu-le.** Şi preotul

(cel mai mare) zice o t p u s t u l (apolisul) s p e c i a l, așa cum s-a arătat mai înainte la Utrenie.

După otpust preotul citește P a s t o r a l a c h i r i a r h a l ă de Sfintele Paști, dacă nu s-a citit mai înainte, la sfîrșitul slujbei de afară. Tot acum se face miruirea credincioșilor care nu s-au împărtășit, dîndu-li-se «P a ș t i l e m i c» (anafura).

2. În Sfînta și marea Luni din Săptămîna Luminată

a) Rînduiala V e c e r n i e i (a doua Înviere). — În Sfînta și marea Duminică a Paștilor, după amiază, în mînăstiri, la vremea rînduită, se săvîrșește «Rînduiala C e a s u r i l o r Sfintelor Paști», în loc de Ceasul al nouălea ; apoi se săvîrșește V e c e r n i a zilei de luni, slujbă cunoscută și sub denumirea de A d o u a Î n v i e r e, care se face la toate bisericile, dar la ore diferite, după cum este obiceiul sau tradiția locului [99].

Preotul, îmbrăcat în toate veșmintele luminate și stînd în fața sfintei mese, cu cădelnița în mîna dreaptă și cu sfînta Cruce și făclie în mîna stîngă, deschide dvera și dă binecuvîntarea : **Slavă Sfintei și Celei de o ființă...,** cîntăreții : **Amin.** Preotul cîntă o dată, în altar, **Hristos a înviat...,** iar cîntăreții cîntă de două ori aceeași cîntare. Apoi preotul intonează stihurile Paștilor : **Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmașii Lui...** și cealaltă rînduială, precum s-a arătat mai înainte, la începutul Utreniei și al Liturghiei. După ecfonisul ecteniei mari se cîntă îndată : **Doamne, strigat-am...** cu stihurile și stihirile din Penticostar, glasul al 2-lea. În acest timp preotul face c ă d i r e a mare, adresîndu-se credincioșilor, în naos, cu salutarea : **Hristos a înviat !,** cum s-a arătat la Utrenie. Se face v o h o d cu sfînta Evanghelie și după: **Lumină lină...** se cîntă p r o c h i m e n u l cel mare, glasul al 7-lea : **Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru...,** cu stihurile sale.

99. În mînăstiri și la bisericile de enorie de la țară se face în general, la ora obișnuită a Vecerniei (3—4 p.m), dar la bisericile din orașe se face de obicei în jurul prînzului (orele 11 sau 12).

Apoi preotul citeşte, dintre uşile împărăteşti, Sfînta Evanghelie de la Ioan (XX, 19—25).

Observaţie : La catedrale, la mînăstiri şi la bisericile de enorie cu mai mulţi slujitori, Sfînta Evanghelie se citeşte de către toţi slujitorii, în mai multe limbi. Pentru aceasta cel mai mare rămîne în sfîntul altar, între uşile împărăteşti, cu faţa spre credincioşi, iar ceilalţi preoţi se aşază în naos, fie din distanţă în distanţă, stînd, ca şi cel mai mare, cu faţa spre credincioşi, fie în cele două laturi ale naosului. Sfînta Evanghelie se citeşte verset cu verset, începînd cel mai mare în româneşte, iar ceilalţi preoţi repetînd acelaşi verset în limbile respective (greceşte, latineşte, evreieşte, slavoneşte, siriacă, armeană etc.). La sfîrşitul fiecărui verset se bate cîte o dată în toacă şi în clopot, iar la sfîrşitul întregii sfintei Evanghelii se bate îndelung în toacă şi în clopot, în trei stări. Şi isprăvind de citit, sfinţiţii slujitori intră unul cîte unul în sfîntul altar, iar cîntăreţii (corul) cîntă : **Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie !**

Urmează ectenia î n t r e i t ă şi celelalte ale Vecerniei, iar la s t i h o a v n ă se cîntă stihirile din Penticostar, cu stihurile lor ; **Slavă... Şi acum... Ziua Învierii ! Şi să ne luminăm...,** care se termină cu : **Hristos a înviat din morţi...** (de 3 ori). Şi se face sărutarea icoanei Învierii, a sfintei Evanghelii şi a sfintei Cruci, precum s-a arătat la sfîrşitul Utreniei. Urmează : **Înţelepciune !** şi celelalte, cu otpustul special, întocmai ca la sfîrşitul Utreniei şi al Liturghiei.

b) Luni dimineaţa, la U t r e n i e. — Preotul îmbrăcat în toate veşmintele luminate, avînd în mîna dreaptă cădelniţa, iar în cea stîngă sfînta Cruce şi făclia, cădeşte în faţa sfintei mese, dînd binecuvîntarea : **Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă...** ; cîntăreţii : **Amin.** Şi îndată preotul începe a cînta troparul : **Hristos a înviat din morţi...** (o dată), iar cîntăreţii (corul) repetă acelaşi tropar de două ori. Apoi preotul zice stihurile Paştilor : **Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmaşii Lui...** şi celelalte, întocmai ca la începutul Sfintei Liturghii din Duminica Sfintelor Paşti. Urmează ectenia mare şi cealaltă rînduială a Utreniei, întocmai ca la Utrenia din noaptea Sfintelor Paşti.

Observaţii : — 1. În mînăstiri şi catedrale se cîntă apoi C e a s u r i l e Sfintelor Paşti, aşa cum se arată în Penticostar, la Duminica Sfintelor Paşti.

— **2.** Aşa se face slujba Utreniei în toată Săptămîna Luminată.

c) La Liturghie. — Începutul, antifoanele şi toată cealaltă rînduială a slujbei, întocmai ca în Sfînta şi Marea Duminică a Paştilor.

3. În Sfînta şi Marea Marţi din Săptămîna Luminată

a) Luni seara, la Vecernie. — În mînăstiri se citeşte mai întîi Ceasul întîi după rînduiala Ceasurilor Sfintelor Paşti, apoi, în toate bisericile se săvîrşeşte Vecernia întocmai ca în prima zi de Paşti (A doua Înviere), cu deosebirea că vohodul se face cu cădelniţa şi nu se mai citeşte Sfînta Evanghelie, iar prochimenul este cel al zilei, din Penticostar.

Observaţie: După această rînduială se săvîrşeşte Vecernia şi în celelalte zile ale Săptămînii Luminate, pînă vineri inclusiv.

b) Marţi dimineaţa, la Utrenie. — Slujba se face toată neschimbată, întocmai ca luni dimineaţa. În această zi se face uscarea Sfîntului Agneţ, sfinţit la Liturghia din Sfînta şi Marea Joi, din care se face Sfînta Împărtăşanie de peste tot anul, pentru bolnavi şi copii, după cum se arată în Penticostar.

4. Vineri dimineaţa (Izvorul Tămăduirii)

În această zi se obişnuieşte ca, după otpustul Sfintei Liturghii, să se săvîrşească slujba Sfinţirii celei mici a apei din Săptămîna Luminată, după rînduiala care se arată în partea a doua : «Rînduiala săvîrşirii sfintelor Taine şi a ierurgiilor mai de seamă».

5. Duminica Tomii

În această duminică, numită și Antipasha, nu se cîntă nimic din Octoih, ci toate ale praznicului, din Penticostar.

a) Sîmbătă seara, la Vecernie. — Preotul dă binecuvîntarea : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** și se cîntă, după rînduială: **Hristos a înviat din morți...** (de 3 ori). Urmează Psalmul 103, ectenia mare, catisma de rînd («Fericit bărbatul...»), ectenia mică. La : **Doamne, strigat-am...**, se cîntă zece stihiri din Penticostar. Vohod cu cădelniţa, **Lumină lină...**, prochimenul zilei, ectenia întreită și celelalte ale Vecerniei. La stihoavnă se cîntă stihirile idiomele, glasul al 4-lea : **O, uimitoare minune...** și celelalte. După : **Acum liberează...**, rugăciunile începătoare și : **Că a Ta este împărăţia...** se cîntă troparul praznicului, glasul al 7-lea : **Pecetluit fiind mormîntul...** (de 3 ori) și se zice apoi otpustul (apolisul) special al praznicului : **Cel ce prin ușile încuiate...**

În mînăstiri, unde se face Litie, după ecfonisul : **Fie stăpînirea împărăţiei Tale...**, se cîntă stihirile Litiei, glasul al 4-lea : **Venit-ai, Doamne, cu strălucirea cea neacoperită...** și celelalte. Se citesc rugăciunile Litiei : **Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău...** și celelalte, după rînduiala cuvenită, după care urmează stihoavna cu stihirile idiomele, glasul al 4-lea : **O, uimitoare minune...** și celelalte. După : **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte, troparul praznicului, glasul al 7-lea : **Pecetluit fiind mormîntul...** (de 3 ori) ; (vezi la Vecernia mică) ; se face binecuvîntarea pîinilor. Apoi : **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** (de 3 ori), **Bogaţii au sărăcit...** (de 3 ori) și preotul zice, de pe solee : **Binecuvîntarea Domnului peste voi cu al Său har...** și se face otpustul, dacă nu se face Priveghere [100].

100. Iar dacă este priveghere, după : **Binecuvîntarea Domnului peste voi...**, îndată se începe Utrenia cu : **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** (de 3 ori)

Observaţie : După această rînduială se săvîrşesc Litiile în toată perioada **Penticostarului,** schimbîndu-se numai stihirile şi troparele, după cum se arată în Penticostar.

b) Duminică dimineaţa, la U t r e n i e. — Preotul dă binecuvîntarea : **Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă... ;** la strană se cîntă : **Hristos a înviat...** (de 3 ori, rar şi cu glas lin). În timpul acesta preotul cădeşte sfînta masă în cele patru laturi ale sale, sfintele icoane, stranele şi toată biserica. Aşa se face pînă la odovania Sfintelor Paşti. Cîntăreţul continuă cu : **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** (de 3 ori) şi : **Doamne, buzele mele vei deschide...** (de 2 ori), şi citeşte cei şase psalmi, după care preotul rosteşte e c t e n i a m a r e. La : **Dumnezeu este Domnul...** se cîntă t r o p a r u l praznicului : **Pecetluit fiind mormîntul...** (de 3 ori). După Catisma întîi de rînd se zice e c t e n i a m i c ă şi se cîntă s e d e a l n a, glasul 1 : **De frica iudeilor fiind ascunşi ucenicii...; Slavă... Şi acum...,** tot aceasta. După Catisma a doua, ectenia mică şi a doua sedealnă : **Uşile fiind încuiate... ; Slavă... Şi acum...,** tot aceasta. Urmează Polieleul cu Mărimurile praznicului [101], după care se zice ectenia mică, sedealna, glasul 1 : **Văzînd coasta Mea şi rănile cuielor... ; Slavă..., Şi acum...,** tot aceasta ; apoi antifonul întîi al glasului al 4-lea : **Din tinereţile mele multe patimi se luptă cu mine...,** p r o c h i m e n u l : **Laudă, Ierusalime, pe Domnul..., Toată suflarea...,** Evanghelia întîi a Învierii (de la Matei). Urmează : **Învierea lui Hristos...** (de 3 ori) şi scoaterea sfintei Evanghelii spre sărutare [102], Psalmul 50, **Slavă... Pentru rugăciunile sfinţilor apostoli..., Şi acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...,** stihul : **Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...** şi îndată stihira : **Înviind Iisus din mormînt...** Apoi rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** şi ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...** (Dacă seara s-a făcut Litie, se poate rosti numai ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...**).

şi : **Doamne, buzele mele vei deschide...** (de 2 ori), apoi cei şase psalmi şi cealaltă rînduială a Utreniei.

101. Nu se cîntă Binecuvîntările învierii.

102. Vezi *Tipicul cel mare,* Iaşi, 1816, p. 587.

Urmează C a n o n u l praznicului zilei (adică al Duminicii Tomii [103]), cu Catavasiile Paştilor : **Ziua Învierii...** După Cîntarea a 3-a, ectenia mică şi i p a c o i, glasul al 6-lea : **Precum în mijlocul ucenicilor Tăi...** După Cîntarea a 6-a, ectenie mică şi c o n d a c u l, glasul al 8-lea : **Toma, cu dreapta lui cea iubitoare de încredinţare...** ; apoi i c o s u l şi s i n a x a r u l din Penticostar. La Cîntarea a 9-a nu se cîntă : **Ceea ce eşti mai cinstită...,** ci irmosul şi troparele Cîntării a 9-a a Canonului.

După canon, ectenia mică şi : **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...** (de 3 ori). Apoi l u m i n î n d a : **Cel ce cu mîna ta ai cercat rănile mădularelor Mele...** (de 2 ori), **Slavă... Şi acum... Astăzi primăvara mirezmează...** (o dată).

La Laude se cîntă stihirile din Penticostar : **Precum nu ai stricat peceţile mormîntului...** şi celelalte, după care urmează : d o x o l o g i a mare, troparul praznicului : **Pecetluit fiind mormîntul...** (o dată), ecteniile şi otpustul special : **Cel ce prin uşile încuiate a intrat...** (din Liturghier).

c) La L i t u r g h i e . — După binecuvîntare, preotul cîntă : **Hristos a înviat...** (o dată) şi cîntăreţii (credincioşii), de două ori [104]. Urmează antifoanele duminicale, ca şi în perioada **Octoihului.** La Fericiri se cîntă opt stihiri din Cîntările a 3-a şi a 6-a din Canonul praznicului (al Duminicii Tomii).

După vohod se cîntă : **Veniţi să ne închinăm...,** cu : **Cel ce ai înviat din morţi...,** apoi t r o p a r u l praznicului, glasul al 7-lea : **Pecetluit fiind mormîntul..., Slavă... Şi acum...,** condacul praznicului, glasul al 8-lea : **Toma, cu dreapta lui cea iubitoare de încredinţare...** La a x i o n se cîntă : **Îngerul a strigat...** ; c h i n o n i c u l : **Laudă, Ierusalime, pe Domnul...**

Cînd preotul zice : **Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi !,** cîntăreţii (corul) răspund : **Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului...** După: **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** se cîntă, în loc de :

---

103. Toate duminicile dintre Paşti şi Înălţare fiind considerate praznice, fiecare are canon propriu, care se combină cu Canonul Paştilor, cu excepţia Duminicii Tomii, cînd se cîntă numai Canonul acesta.

104. Din această duminică înainte nu se mai rostesc stihurile Paştilor : **«Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmaşii Lui...»** şi celelalte.

Am văzut lumina cea adevărată..., troparul : **Hristos a înviat din morți...**

Urmează apoi toate celelalte ale Liturghiei obișnuite, iar cînd preotul zice : **Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule, nădejdea noastră...** nu se cîntă : **Slavă Tatălui și Fiului...**, ci se cîntă : **Hristos a înviat din morți... Doamne miluiește** (de 3 ori) și : **Binecuvintează !** Preotul zice otpustul special al praznicului : **Cel ce prin ușile încuiate a intrat...** (vezi în Liturghier, la «Apolisele praznicelor împărătești»).

Observație : Așa se săvîrșește Sfînta Liturghie începînd din duminica aceasta pînă la odovania praznicului Sfintelor Paști, adică pînă la Înălțarea Domnului.

II. — Rînduiala slujbelor din Săptămîna a doua după Paști

a) În Duminica Tomii, seara la Vecernie. — Preotul dă binecuvîntarea : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** și îndată cîntă el însuși : **Hristos a înviat...** (o dată), iar cîntăreții repetă aceeași cîntare de două ori. Urmează Psalmul 103, ectenia mare și : **Doamne, strigat-am...** [105], glasul 1, la care se cîntă șase stihiri : trei ale praznicului, din Penticostar, și trei ale sfîntului, din Minei : **Slavă...**, a sfîntului, dacă are ; **Și acum...**, a praznicului (din Penticostar) ; iar dacă sfîntul nu are stihiră la **Slavă...**, atunci : **Slavă... Și acum...**, a praznicului : **Ușile fiind încuiate și ucenicii adunați...** Vohod cu cădelnița. **Lumină lină...**, prochimenul cel mare, glasul al 7-lea : **Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru...**, cu stihurile din Penticostar. Ectenia întreită. Rugăciunea : **Învredniceşte-ne, Doamne, în seara aceasta...** Ectenia cererilor. Îndată stihoavna, la care se cîntă stihirile Învierii, din Penticostar. **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte. După : **Că a Ta este împărăția...**, troparul sfîntului din Minei, dacă sfîntul are tropar, **Sla-**

105. Nu se citește catismă, fiind duminică seara. În celelalte zile ale săptămînii însă se citește catisma de rînd, după care se rostește ectenia mică.

vă... Şi acum..., troparul praznicului : **Pecetluit fiind mormîntul...** Iar dacă sfîntul nu are tropar, atunci se cîntă numai troparul praznicului. Otpustul obişnuit.

Observaţii : — 1. Dacă în Minei, la **Doamne, strigat-am...,** sînt şase stihiri, se cîntă toate şase, iar stihirile praznicului, care se găsesc în Penticostar se cîntă la stihoavna Vecerniei, cu stihurile indicate în Penticostar. **Slavă...,** a sfîntului, dacă are ; **Şi acum...,** a praznicului. Iar dacă sfîntul nu are stihiră la **Slavă...,** atunci : **Slavă... Şi acum...,** a praznicului. Stihirile stihoavnei din Penticostar se lasă, fiind înlocuite cu cele de la : **Doamne, strigat-am...**

— 2. De se va prăznui sfînt cu Polieleu, slujba sfîntului din Minei se cîntă împreună cu cea a zilei, din Penticostar, precum urmează: după ectenia mare se cîntă: **Fericit bărbatul...** La **Doamne, strigat-am...,** se cîntă opt stihiri : trei ale zilei, din Penticostar, şi cinci ale sfîntului, din Minei ; **Slavă...,** a sfîntului din Minei ; **Şi acum...,** a praznicului, din Penticostar. Vohod cu cădelniţa. După : **Lumină lină...,** se cîntă prochimenul zilei din săptămînă [106]. Paremiile sfîntului, ectenia întreită şi celelalte. Litia cu stihirile din Minei. La stihoavnă, stihirile zilei din Penticostar ; **Slavă...,** a sfîntului din Minei ; **Şi acum...,** a praznicului, din Penticostar. Urmează : **Acum liberează...** şi celelalte, iar după : **Că a Ta este împărăţia...** se cîntă : troparul praznicului, **Slavă...,** troparul sfîntului ; **Şi acum... Născătoare de Dumnezeu Fecioară, bucură-te...**

Iar dacă nu se face Litie : troparul sfîntului; **Slavă... Şi acum...,** al praznicului (al duminicii din săptămîna respectivă). Otpust.

— 3. În perioada **Penticostarului,** în zilele de peste săptămînă, la Vecernie, troparele se rînduiesc astfel :

a) În săptămîna a doua după Paşti, a Tomii : troparul sfîntului, dacă sfîntul are tropar ; **Slavă... Şi acum...,** al praznicului, adică cel al duminicii : **Pecetluit fiind mormîntul...**

b) În săptămîna a treia după Paşti : troparul praznicului (al duminicii a treia) : **Iosif cel cu bun chip... ; Slavă...,** troparul sfîntului, dacă are ; **Şi acum...,** al praznicului : **Mironosiţelor femei...**

— 4. Cînd sfîntul are tropar, se cîntă ori troparul praznicului : **Iosif cel cu bun chip...,** ori troparul Învierii : **Cînd Te-ai pogorît la moarte...**

c) În săptămînile : a patra, a cincea şi a şasea după Paşti : troparul Învierii, cel al glasului de rînd ; **Slavă...,** troparul sfîntului; **Şi acum...,** al Născătoarei de Dumnezeu, dintre cele mari ale Învierii, cel de la glasul troparului sfîntului.

---

106. Numai la Vecernia din Duminica Tomii, seara, spre luni, se cîntă prochimenul cel mare : **Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru...**

d) În săptămînile a şaptea şi a opta după Paşti : troparul sfîntului, dacă are ; **Slavă... Şi acum...,** al praznicului [107].

b) Luni dimineaţa, în săptămîna a doua după Paşti, la U t r e n i e. — Preotul dă binecuvîntarea : **Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă... ;** îndată cîntăreţul cîntă : **Hristos a înviat din morţi...** (de 3 ori, rar şi cu glas lin). În timpul acesta preotul face cădirea mare, precum s-a arătat mai înainte, la Duminica Tomii. După înapoierea preotului în altar, cîntăreţul continuă : **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** (de 3 ori) şi : **Doamne, buzele mele vei deschide...** (de 2 ori) şi citeşte cei şase psalmi. Urmează e c t e n i a m a r e. La : **Dumnezeu este Domnul...** se cîntă t r o p a r u l praznicului : **Pecetluit fiind mormîntul...** (de 2 ori) ; **Slavă...,** troparul sfîntului din Minei, dacă are ; **Şi acum...,** iarăşi al praznicului. Iar dacă sfîntul nu are tropar, atunci se cîntă troparul praznicului de trei ori. Urmează catismele de rînd. După Catisma întîi, ectenia mică şi s e d e a l n a Învierii, glasul 1 : **Mormîntul Tău, Mîntuitorule...,** apoi cea de umilinţă : **Întru fărădelegi fiind zămislit...** şi a mucenicilor : **Întru Tine, Doamne, s-au îmbrăcat măriţii... ; Slavă... Şi acum... Minunea minunilor văzînd întru tine...** (toate sedelnele se află în Penticostar). Iar ca stihuri se zic cele obişnuite : 1. **Doamne, nu cu mînia Ta să mă mustri pe mine, nici cu iuţimea Ta să mă cerţi** ; 2. **Minunat este Dumnezeu întru sfinţii Săi, Dumnezeul lui Israel.**

După Catisma a doua, ectenia mică şi s e d e a l n a praznicului : **Toma geamănul, cel ce s-a atins... ; Slavă... Şi acum...** tot aceasta.

Apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...** (o dată), Psalmul 50, şi după : **Cu mila şi cu îndurările...** se cîntă C a n o n u l praznicului (cel din Duminica Tomii), cu irmosul «pe opt» şi al sfîntului «pe patru», adică facem începutul cu irmoasele pe care le repetăm, iar troparele le cîntăm pe cele din Canonul praznicului «pe şase» şi cele din Canonul Mineiului «pe patru».

107. În săptămîna a şaptea se cîntă troparul Înălţării, iar în a opta, al Cincizecimii.

După Cîntarea a 3-a, ectenie mică, c o n d a c u l sfîntului, s e d e a l n a sfîntului, **Slavă... Şi acum...,** a praznicului : **Precum în mijlocul ucenicilor Tăi ai venit...** (În loc de sedealnă se cîntă acest ipacoi, care se găseşte după Cîntarea a 3-a a Canonului din Duminica Tomii, întrucît nu există sedealnă. Este singura duminică, cea a Tomii, care după Cîntarea a 3-a a Canonului nu are sedealnă. În toate celelalte duminici ale Penticostarului există sedelne după Cîntarea a 3-a a Canonului şi pentru aceasta în zilele din cursul fiecărei săptămîni se cîntă sedealna din duminica respectivă).

După Cîntarea a 6-a, ectenia mică ; apoi c o n d a c u l şi i c o s u l praznicului (caută după Cîntarea a 6-a a Canonului din Duminica Tomii), s i n a x a r u l sfîntului, din Minei. După Cîntarea a 8-a se cîntă : **Ceea ce eşti mai cinstită...** După Cîntarea a 9-a, ectenie mică, l u m i n î n d a praznicului : **Cel ce cu mîna ta ai cercat rănile...** (caută la Duminica Tomii) ; **Slavă...,** a sfîntului, dacă are ; **Şi acum...,** cealaltă luminîndă a praznicului : **Astăzi primăvara miresmează...**

La L a u d e se cîntă stihirile «pe patru» : a Învierii : **Lăudăm, Hristoase, patima Ta...** (de 2 ori), de umilinţă : **Altă lume te aşteaptă, suflete...** şi a mucenicilor : **Pe purtătorii de chinuri... ; Slavă... Şi acum...,** a praznicului : **Toma, ce se numea Geamăn...** Apoi : **Ţie slavă se cuvine, Doamne, Dumnezeul nostru, şi Ţie slavă înălţăm : Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.**

Urmează d o x o l o g i a mică, ectenia c e r e r i l o r şi s t i h o a v n a, cu stihirile praznicului : **Cu buze curate lăudaţi...** şi celelalte, cu stihurile din Penticostar ; **Slavă...,** a sfîntului, dacă are, iar dacă nu : **Slavă... Şi acum...,** a praznicului : **Ucenicii îndoindu-se, a opta zi a venit...** Apoi : **Bine este a ne mărturisi Domnului... Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte, iar după : **Că a Ta este împărăţia...** se cîntă : troparul sfîntului din Minei, dacă are; **Slavă... Şi acum...,** t r o p a r u l praznicului : **Pecetluit fiind mormîntul...** Iar dacă sfîntul nu are tropar, atunci se cîntă numai troparul praznicului [108]. Ectenia î n t r e i t ă şi cuvenitul otpust.

108. La sfîrşitul Utreniei troparele se rînduiesc întocmai ca seara la Vecernie.

c) La Liturghie. — Antifoanele obișnuite : **Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul...** și celelalte. La Fericiri se cîntă șase stihiri din Penticostar, din Cîntarea 1 a Canonului praznicului.

După vohod : troparul praznicului : **Pecetluit fiind mormîntul...** apoi al hramului și al sfîntului din Minei, dacă are ; condacul hramului (dacă hramul este un sfînt), **Slavă...**, condacul sfîntului din Minei, **Și acum...**, condacul praznicului: **Toma, cu dreapta lui cea iubitoare de încredințare...** (caută la Duminica Tomii).

Axion : **Îngerul a strigat...** Chinonic : **Laudă, Ierusalime, pe Domnul...** [109]. Și cealaltă slujbă a Sfintei Liturghii, cu otpustul obișnuit.

Observații : — 1. Dacă la Minei este sfînt cu stihirile «pe șase», se cîntă canoanele astfel : Canonul praznicului cu irmosul «pe șase» (irmosul de două ori și troparele «pe patru»), din Penticostar, și Canonul sfîntului «pe opt», din Minei. După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, condacul și icosul praznicului, apoi sedealna sfîntului de două ori ; **Slavă... Și acum...**, a praznicului, din Penticostar. După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, condacul, icosul și sinaxarul sfîntului, din Minei. Cealaltă rînduială a slujbei este ca și cea arătată mai înainte.

— 2. Dacă este sfînt cu polieleu, începutul Utreniei se face precum s-a arătat la Duminica Tomii. După : **Dumnezeu este Domnul...** se cîntă troparul praznicului (cel al duminicii trecute), de două ori ; **Slavă...**, al sfîntului ; **Și acum...**, iar al praznicului.

După Catisma întîi : ectenia mică și sedelnele Învierii, cele ale zilei din Penticostar. După Catisma a doua : ectenia mică și sedelnele sfîntului, din Minei. Apoi, polieleul («Robii Domnului...») cu Mărimurile sfîntului, ectenia mică, sedelnele sfîntului cele de după Polieleu ; antifonul întîi al glasului al 4-lea, prochimenul și Evanghelia sfîntului. Apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...**, Psalmul 50, **Slavă... Pentru rugăciunile sfîntului... ; Și acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...**, stihul : **Miluiește-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...** și stihira sfîntului.

La canoane : Canonul praznicului cu irmosul «pe șase» și al sfîntului, cu irmosul «pe opt». Catavasiile Paștilor. După Cîntarea a 3-a : ectenia mică, condacul și icosul sfîntului, apoi sedealna sfîntului și a praznicului. După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, condacul și icosul praznicului și sinaxarul sfîntului. După Cîntarea a 8-a se cîntă : **Ceea ce ești mai cinstită...** După Cîntarea a 9-a,

109. Acest chinonic se cîntă în toate zilele acestei săptămîni.

ectenia mică, l u m i n î n d a praznicului; **Slavă...,** a sfîntului; **Şi acum...,** iar a praznicului.

La L a u d e se cîntă şase stihiri: trei ale zilei, din Penticostar, şi trei ale sfîntului, din Minei; **Slavă...,** a sfîntului; **Şi acum...,** a praznicului. D o x o l o g i a mare. Troparul sfîntului, **Slavă... Şi acum...** al praznicului. Ecteniile şi otpustul.

La L i t u r g h i e. — Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri din Canonul praznicului (Canonul duminicii din săptămîna respectivă), adică patru stihiri din Cîntarea de rînd [110] şi patru stihiri din Cîntarea a 3-a din Canonul sfîntului.

După: **Veniţi să ne închinăm...** şi: **Cel ce ai înviat din morţi...,** se cîntă t r o p a r u l praznicului (cel al duminicii trecute), al sfîntului care este hram al bisericii şi al sfîntului care se prăznuieşte; condacul hramului (dacă este în cinstea unui sfînt) **Slavă...,** c o n d a c u l sfîntului ce se prăznuieşte; **Şi acum...,** condacul praznicului. Apostolul şi Evanghelia, mai întîi cele ale zilei de rînd şi apoi cele ale sfîntului. Axionul Paştilor. Chinonicul din Penticostar şi apoi cel din Minei.

— 3: În perioada **Penticostarului,** începînd de luni după Duminica Tomii şi pînă la odovania Penticostarului, în zilele de peste săptămînă, la U t r e n i e, după **Dumnezeu este Domnul...,** t r o p a r e l e se rînduiesc astfel:

a) În săptămîna a doua după Paşti, a Tomii: troparul praznicului: **Pecetluit fiind mormîntul...** (de 2 ori), **Slavă...,** troparul sfîntului dacă are; **Şi acum...,** iarăşi al praznicului.

De ţinut în seamă, că: Prin «troparul praznicului» se înţelege troparul duminicii din săptămîna respectivă, întrucît în perioada **Penticostarului** fiecare duminică este socotită praznic.

b) În săptămîna a treia după Paşti: troparul praznicului: **Iosif cel cu bun chip...** (o dată); troparul Învierii: **Cînd Te-ai pogorît la moarte...** (o dată); **Slavă...,** troparul sfîntului, dacă are; **Şi acum...,** al praznicului: **Mironosiţelor femei...**

c) În săptămînile: a patra, a cincea şi a şasea după Paşti: troparul Învierii (de 2 ori); **Slavă...,** troparul sfîntului; **Şi acum...,** al Născătoarei, din cele mari ale Învierii, cel de la glasul troparului sfîntului.

d) În săptămînile: a şaptea şi a opta după Paşti: troparul praznicului (de 2 ori); **Slavă...,** troparul sfîntului, dacă are; **Şi acum...,** iarăşi al praznicului.

De ţinut în seamă că: În săptămîna a şaptea se cîntă troparul praznicului Înălţării Domnului, iar în săptămîna a opta, troparul praznicului Cincizecimii.

---

110. Cîntările din Canonul praznicului sînt rînduite pe zile: luni, Cîntarea 1; marţi, Cîntarea a 4-a; miercuri, Cîntarea a 5-a; joi, Cîntarea a 7-a; vineri, Cîntarea a 8-a; sîmbătă, Cîntarea a 9-a.

De se va prăznui sfînt cu polieleu în duminicile din perioada Penticostarului

Sîmbătă seara, la Vecernie. — Începutul obișnuit. **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru..., Hristos a înviat din morți...** (de 3 ori), Psalmul 103 (fără : **Veniți să ne închinăm...,** așa făcîndu-se pînă la odovania praznicului Sfintelor Paști). Ectenia mare, Catisma întîi («Fericit bărbatul...»), ectenia mică și : **Doamne, strigat-am...,** la care se cîntă zece stihiri : șase din Penticostar și patru ale sfîntului, din Minei. **Slavă...,** a sfîntului, din Minei ; **Și acum...,** a praznicului (a duminicii), din Penticostar. Vohod cu cădelnița. **Lumină lină...,** prochimenul zilei, paremiile sfîntului, ectenia întreită, rugăciunea : **Învredniceşte-ne, Doamne, în seara aceasta...** și ectenia cererilor.

La Litie se cîntă stihirile Litiei din Minei. La stihoavnă, stihirile duminicii, din Penticostar, **Slavă...,** a sfîntului, din Minei ; **Și acum...,** a duminicii, din Penticostar. **Acum liberează..., Sfinte Dumnezeule...** și celelalte, iar după : **Că a Ta este împărăția...,** troparul : **Născătoare de Dumnezeu, Fecioară...** (de 2 ori), și al sfîntului (o dată) [111]. Rugăciunea binecuvîntării pîinilor, apoi : **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** (de 3 ori). **Bogații au sărăcit și au flămînzit...** (de 3 ori) și cuvenitul sfîrșit, cu otpustul respectiv.

Observație : Iar de nu se face Litie, după : **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...,** și celelalte, se cîntă troparul duminicii, **Slavă...,** al sfîntului, **Și acum...,** iarăși al duminicii. Otpustul.

Duminică dimineața, la Utrenie. — Începutul obișnuit : **Slavă Sfintei și Celei de o ființă... Hristos a înviat...** (de 3 ori) și cădire în toată biserica : Apoi : **Slavă întru cei de sus...** (de 3 ori), **Doamne, buzele mele vei deschide...** (de 2 ori) și cei șase psalmi.

La : **Dumnezeu este Domnul...** se cîntă troparul duminicii de două ori, **Slavă...,** al sfîntului, **Și acum...,** iarăși al duminicii. Catisma de rînd. Ectenia mică. Sedelnele duminicii, din Penticostar. Catisma a doua de rînd. Ectenia mică. Al doilea rînd de sedelne ale duminicii, din Penticostar.

111. Vezi *Tipicul cel mare,* la sărbătoarea sfîntului Gheorghe, p. 351.

Polieleul («Robii Domnului...») cu stihirile mărimuri ale sfîntului. Binecuvîntările Învierii [112]. Ectenia mică. Ipacoi, al glasului de rînd. Sedelnele sfîntului, din Minei, amîndouă rîndurile de sedelne fără întrerupere, **Slavă...**, sedealna de după polieleu, **Şi acum...**, a Născătoarei de Dumnezeu, cea de la sedealnă. Antifonul întîi al glasului al 4-lea (**Din tinereţile mele...**). Prochimenul din Penticostar, Evanghelia de rînd a Învierii. Apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...** (de 3 ori), Psalmul 50, **Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor Tăi..., Şi acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...** Stihul : **Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...** şi îndată stihira duminicii : **Înviind Iisus din mormînt...** Preotul : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...**, cu ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...**

Canonul duminicii, din Penticostar «pe opt» şi al sfîntului, din Minei «pe şase». Catavasiile Paştilor. După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, apoi condacul, icosul şi sedealna sfîntului. După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, apoi condacul şi icosul praznicului (al duminicii), sinaxarul sfîntului din Minei şi apoi cel din Penticostar.

La **Pe Născătoarea de Dumnezeu şi Maica Luminii...**, nu se cîntă : **Ceea ce eşti mai cinstită...**, ci Mărimurile praznicului de la Cîntarea a 9-a a canonului. Ectenia mică, **Sfînt este Domnul...**, luminînda cea dintîi, a duminicii ; **Slavă...**, a sfîntului, **Şi acum...**, a doua, a duminicii.

La Laude se cîntă şase stihiri : trei din Penticostar şi trei din Minei. **Slavă...**, a sfîntului, **Şi acum...**, a duminicii, din Penticostar. Doxologia mare. Troparul duminicii şi al sfîntului. Ecteniile şi otpustul.

La Liturghie. — Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă patru stihiri din Cîntarea a 3-a a Canonului duminicii şi patru din Cîntarea a 6-a a Canonului sfîntului. După vohod : **Veniţi să ne închinăm... Cel ce ai înviat din morţi...** Apoi : troparul duminicii şi al sfîntului ; **Slavă...**, condacul sfîntului ; **Şi acum...**, al praznicului. Apostolul şi Evan-

112. Numai în Duminica Tomii nu se cîntă Binecuvîntările Învierii, iar în celelalte duminici se cîntă.

ghelia duminicii și ale sfîntului. Axionul Paștilor. Chinonicul duminicii și al sfîntului.

III. — Slujbele din celelalte duminici și praznice din perioada Penticostarului

1. Duminica a treia după Paști, (a sfintelor Mironosițe și a dreptului Iosif)

a) Sîmbătă seara, la Vecernie. — Începutul se face întocmai ca la Vecernia din sîmbăta trecută (ajunul Duminicii Tomii). Ectenia mare. Catisma întîi («Fericit bărbatul...»). Ectenia mică.

La : **Doamne, strigat-am...,** se cîntă zece stihiri, din Penticostar : trei ale Învierii, patru ale lui Anatolie, cele ale glasului al 2-lea și trei stihiri idiomele ale Mironosițelor. **Slavă... Mironosițele femei ajungînd la mormîntul Tău... ; Și acum...,** dogmatica glasului de rînd, cea a glasului al 2-lea : **Trecut-a umbra Legii, cînd darul a venit...** Vohod. **Lumină lină...** Prochimenul zilei : **Domnul a împărățit...** Ectenia întreită. Rugăciunea : **Învrednicește-ne, Doamne, în seara aceasta...** Ectenia cererilor.

La stihoavnă se cîntă stihira Învierii : **Învierea Ta, Hristoase Mîntuitorule...,** apoi stihirile Paștilor cu stihurile lor, sau în locul stihirilor Paștilor se pot cînta stihirile după Alfavita, glasul al 2-lea : **Prin Cruce ai nimicit blestemul pomului...** și celelalte, cu stihurile lor din Penticostar. **Slavă... Pe Tine, Cel ce Te îmbraci cu lumina... ; Și acum... Ziua Învierii...** Rugăciunile : **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte. Troparul duminicii, glasul al 2-lea : **Cînd Te-ai pogorît la moarte... Slavă... Iosif cel cu bun chip..., Și acum... Stînd lîngă mormînt...** Otpustul.

b) Duminică dimineața, la Utrenie. — Începutul se face întocmai ca la Utrenia din Duminica Tomii. După cei șase psalmi, ectenia mare. La **Dumnezeu este Domnul...,** troparele cele de la sfîrșitul Vecerniei : **Cînd Te-ai pogorît la**

moarte... (de 2 ori), **Slavă... Iosif cel cu bun chip..., Şi acum... Stînd lîngă mormînt...** După Catisma întîi de rînd, ectenia mică şi sedealna : **Piatra mormîntului neoprind..., Slavă... Sînul cel preacurat..., Şi acum...,** a Născătoarei de Dumnezeu : **Toate tainele tale sînt mai presus de cuget...** După Catisma a doua, ectenia mică şi sedealna : **Mironosiţele, de dimineaţă venind... Slavă... Miresmele îngropării Tale aducînd..., Şi acum...,** a Născătoarei : **Preamărită eşti, Născătoare de Dumnezeu...** Urmează Binecuvîntările Învierii : **Soborul îngeresc...** şi celelalte ; ectenia mică, ipacoi, antifoanele şi prochimenul glasului de rînd. **Toată suflarea...** Evanghelia de rînd a Învierii. Apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...** (de 3 ori), Psalmul 50, **Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor Tăi..., Şi acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...,** stihul : **Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...** şi stihira : **Înviind Iisus din mormînt...** Preotul citeşte rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...,** cu ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...**

Canoanele, după rînduiala din Penticostar. Catavasiile Paştilor : **Ziua Învierii...** Şi cealaltă rînduială a Penticostarului. La Cîntarea a 9-a nu se cîntă : **Ceea ce eşti mai cinstită...,** ci troparele Cîntării a 9-a a Canonului. După Cîntarea a 9-a : **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...** şi luminînda Paştilor : **Cu trupul adormind..., Slavă...,** a Mironosiţelor : **Femeilor, ascultaţi glas de bucurie..., Şi acum...,** tot aceasta.

La Laude se cîntă stihirile din Penticostar. Apoi, doxologia mare, troparul Învierii : **Astăzi mîntuire a toată lumea s-a făcut...** Ecteniile şi otpustul.

c) La Liturghie. — Antifoanele obişnuite, ca la Duminica Tomii. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru ale Învierii, ale glasului al 2-lea : **Pomeneşte-ne şi pe noi, Îndurate...** şi celelalte (din Penticostar) şi patru din Canonul zilei, Cîntarea a 6-a.

După vohod, troparele glasul al 2-lea : **Cînd Te-ai pogorît la moarte...** şi **Iosif cel cu bun chip..., Slavă...,** condacul zilei, glasul al 2-lea : **Zicînd purtătoarelor de miruri... Şi acum...,** condacul Paştilor, glasul al 8-lea : **Deşi Te-ai po-**

gorît în mormînt... A x i o n : **Îngerul a strigat...** C h i n o n i c : **Trupul lui Hristos primiți...** sau : **Lăudați pe Domnul din ceruri...**

2. Duminica a patra după Paști (a Slăbănogului)

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. — Începutul obișnuit, precum s-a arătat mai înainte. La **Doamne, strigat-am...,** se cîntă zece stihiri : trei ale Învierii, patru ale lui Anatolie și două idiomele ale Slăbănogului, repetînd pe cea dintîi (toate se află în Penticostar).

La s t i h o a v n ă, stihira Învierii, glasul al 3-lea : **Hristoase, Cel ce cu patima Ta...,** apoi stihirile Paștilor. **Slavă... La pridvorul lui Solomon..., Și acum... Ziua Învierii, și să ne luminăm cu prăznuirea...**

După **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte, t r o p a r u l Învierii, al glasului al 3-lea: **Să se veselească cele cerești..., Slavă... Și acum...,** al Născătoarei : **Pe tine, ceea ce ai mijlocit mîntuirea...** Și otpustul (apolisul).

b) Duminică dimineața, la U t r e n i e. — Începutul obișnuit, precum s-a arătat la Duminica Tomii. La **Dumnezeu este Domnul...,** t r o p a r u l Învierii, glasul al 3-lea : **Să se veselească cele cerești...** (de 2 ori), **Slavă... Și acum...,** al Născătoarei : **Pe tine, ceea ce ai mijlocit mîntuirea neamului nostru...**

După Catisma întîi, e c t e n i a mică și sedealna Învierii: **Hristos din morți S-a sculat...** și celelalte. După Catisma a doua, ectenia mică și sedelnele : **Toate cele omenești primind...** și celelalte. Binecuvîntările Învierii : **Soborul îngeresc...** și celelalte. Ectenia mică, ipacoi, antifoanele și prochimenul glasului de rînd. Evanghelia Învierii, a cincea (de la Luca). Apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...** (de 3 ori), Psalmul 50, **Slavă..., Pentru rugăciunile apostolilor Tăi...** și celelalte.

C a n o a n e l e, după indicațiile Penticostarului. C a t a v a s i i l e Paștilor. După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, apoi c o n d a c u l și icosul Paștilor (caută-le la Utrenia din Du-

minica Sfintelor Paşti, după Cîntarea a 6-a), s e d e a l n a zilei : **Numai un cuvînt a întărit pe slăbănog..., Slavă... Şi acum...,** a Născătoarei : **De frumuseţea fecioriei tale...** După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, apoi condacul, icosul şi sinaxarul din Penticostar. După Cîntarea a 8-a nu se cîntă : **Ceea ce eşti mai cinstită...** ci M ă r i m u r i l e Paştilor, adică Mărimurile de la Cîntarea a 9-a a Canonului Învierii (**Măreşte, sufletul meu, pe Cel ce a înviat...** şi troparele Cîntării a 9-a). După Cîntarea a 9-a, ectenia mică şi : **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...** (de 3 ori) şi l u m i n î n d a Paştilor : **Cu trupul adormind..., Slavă...,** a slăbănogului : **Venit-a Domnul, Cel iubitor de oameni..., Şi acum...,** tot aceasta.

La L a u d e se cîntă stihirile din Penticostar. Apoi d o x o l o g i a mare şi troparul Învierii : **Astăzi mîntuirea a toată lumea...** Ecteniile şi otpustul.

c) La L i t u r g h i e. — Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru ale Învierii, de la glasul de rînd, şi patru din Canonul Slăbănogului, Cîntarea a 6-a.

După v o h o d : t r o p a r u l Învierii : **Să se veselească cele cereşti..., Slavă...,** c o n d a c u l din canonul zilei: **Ridică, Doamne, cu dumnezeiescul Tău ajutor..., Şi acum...,** condacul Paştilor : **Deşi Te-ai pogorît în mormînt...** [113].

A x i o n : **Îngerul a strigat...** C h i n o n i c : **Trupul lui Hristos...,** sau : **Lăudaţi pe Domnul din ceruri...**

Observaţie : Slujba Slăbănogului se cîntă numai în trei zile : duminică, luni şi marţi ; iar miercuri în săptămîna a patra se sărbătoreşte înjumătăţirea Cincizecimii.

3. Miercuri, în săptămîna a patra după Paşti: Înjumătăţirea praznicului Cincizecimii

a) Marţi seara, la V e c e r n i e. — Începutul obişnuit. La **Doamne, strigat-am...,** se pun stihirile pe şase şi se cîntă cele trei ale Înjumătăţirii praznicului, din Penticostar, repe-

113. Troparele şi condacele hramurilor în cinstea lui Hristos, a Născătoarei de Dumnezeu şi a sfinţilor, nu se zic.

tîndu-le : **Sosit-a înjumătățirea zilelor...** și celelalte ; **Slavă... Și acum..., La înjumătățirea zilelor dintre praznicul Învierii...** Vohod. **Lumină lină...** Prochimenul zilei. Paremiile. Ectenia întreită. Rugăciunea : **Învredniceşte-ne, Doamne, în seara aceasta...** Ectenia cererilor.

La stihoavnă : stihirile idiomele ale praznicului : **Sosit-a înjumătățirea zilelor Cincizecimii...** și celelalte. **Slavă..., Și acum... Înjumătățindu-se praznicul, învățînd Tu...** Apoi : **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte. Troparul praznicului : **Înjumătățindu-se praznicul, adapă sufletul meu...** Otpustul.

b) Miercuri dimineața, la Utrenie. — Începutul obișnuit. La **Dumnezeu este Domnul...,** troparul Înjumătățirii (de 3 ori). După Catisma întîi, ectenia mică și sedealna : **Cel ce știe gîndurile inimilor tuturor..., Slavă... Și acum...,** tot aceasta. După Catisma a doua : ectenia mică și sedealna : **Stăpînul tuturor, stînd în templu..., Slavă... Și acum...,** tot aceasta. Apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...** (o dată), Psalmul 50, rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...** cu ecfonisul : **Cu mila și cu îndurările...**

Canoanele amîndouă, rostind înaintea fiecărui tropar pripeala (stihul) : **Slavă Ție, Dumnezeul nostru, slavă Ție.** Catavasiile : se cîntă irmoasele Canonului al doilea: **Marea ai închegat, înecînd pe trufașul Faraon...** După Cîntarea a 3-a, ectenia mică și sedealna praznicului : **Stînd în mijlocul templului... Slavă... Și acum... Cel ce izvorăști lumii apa înțelepciunii...** După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, apoi condacul praznicului Înjumătățirii : **Înjumătățindu-se praznicul Legii...,** icosul : **Sufletul meu cel înțelenit...** și sinaxarul din Penticostar. După Cîntarea a 8-a nu se cîntă : **Ceea ce ești mai cinstită...,** ci irmoasele și troparele Cîntării a 9-a, iar la urmă, irmosul Canonului al doilea al Cîntării a 9-a : **Străin lucru este maicilor fecioria...** După Cîntarea a 9-a, ectenia mică și luminînda Înjumătățirii (de 3 ori).

La Laude, stihirile din Penticostar. Doxologia mare. Troparul praznicului Înjumătățirii : **Înjumătățindu-se praznicul, adapă sufletul meu...** Ecteniile și otpustul.

c) La L i t u r g h i e. — Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru din Canonul întîi al praznicului, Cîntarea a 3-a, şi patru din Canonul al doilea, Cîntarea a 6-a. După v o h o d, t r o p a r u l praznicului Înjumătăţirii : **Înjumătăţindu-se praznicul, adapă sufletul meu cel însetat..., Slavă... Şi acum...,** c o n d a c u l praznicului : **Înjumătăţindu-se praznicul Legii, Făcătorule a toate...** La a x i o n se cîntă irmosul : **Străin lucru este maicilor fecioria...** (vezi irmosul Canonului al doilea de la Cîntarea a 9-a). Acest axion se cîntă şi la odovania Înjumătăţirii praznicului Cincizecimii. C h i n o n i c : **Cel ce mănîncă trupul Meu...**

Praznicul acesta se prăznuieşte opt zile.

Observaţie : Slujba sfîntului de la Minei se cîntă la Pavecerniţă.

4. Duminica a cincea după Paşti (a Samarinencii)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, rînduiala slujbei este întocmai ca aceea a sîmbetei anterioare.

Duminică dimineaţa, la U t r e n i e, rînduiala slujbei este asemenea celei a duminicii anterioare, schimbîndu-se numai t r o p a r e l e, sedelnele, stihirile şi c a n o a n e l e, după îndrumările Penticostarului.

La L i t u r g h i e. — Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă douăsprezece stihiri, dintre care patru ale glasului de rînd, patru din Canonul Samarinencii, Cîntarea a 3-a, şi patru din Canonul Înjumătăţirii, Cîntarea a 6-a. După vohod, troparul Învierii, glasul al 4-lea : **Propovăduirea Învierii cea luminată...** şi al Înjumătăţirii, glasul al 8-lea : **Înjumătăţindu-se praznicul, adapă sufletul meu..., Slavă...,** c o n d a c u l Samarinencii, glasul al 8-lea : **Cu credinţă venind la fîntînă Samarineanca..., Şi acum...,** al Înjumătăţirii, glasul al 4-lea : **Înjumătăţindu-se praznicul Legii, Făcătorule a toate...** A x i o n : **Îngerul a strigat...** C h i n o n i c : **Trupul lui Hristos primiţi...** sau : **Lăudaţi pe Domnul din ceruri...**

Observaţie : Slujba sfîntului de la Minei se cîntă la Pavecerniţă.

5. Miercuri în săptămîna a cincea după Paşti (Odovania Înjumătăţirii praznicului)

Marţi seara, la V e c e r n i e. — Începutul obişnuit. După ectenia mare, catisma de rînd. La **Doamne, strigat-am...** se cîntă şase stihiri ale praznicului Înjumătăţirii, **Slavă... Şi acum...,** a praznicului. (Adică toate stihirile care s-au cîntat la însuşi praznicul). La stihoavnă, stihirile şi **Slavă... Şi acum...,** ale praznicului. Întreaga slujbă ca la însuşi praznicul, afară de v o h o d şi de p a r e m i i.

Miercuri dimineaţa, la U t r e n i e, slujba neschimbată, ca la însuşi praznicul.

La L i t u r g h i e. —Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri din Cîntarea a 9-a din amîndouă canoanele praznicului. După vohod, troparul praznicului Înjumătăţirii, **Slavă... Şi acum...,** c o n d a c u l praznicului Înjumătăţirii. Apostolul şi Evanghelia zilei. A x i o n : **Străin lucru este maicilor fecioria...** C h i n o n i c : cel al praznicului.

Observaţie : Slujba sfîntului de la Minei se cîntă la Pavecerniţă.

6. Duminica a şasea după Paşti (a Orbului)

Sîmbătă seara, la V e c e r n i e, slujba se face după aceeaşi rînduială cum s-a arătat mai înainte, la Duminica Mironosiţelor.

Duminică dimineaţa, la U t r e n i e. — Începutul obişnuit. La **Dumnezeu este Domnul...,** t r o p a r u l Învierii, glasul al 5-lea : **Pe Cuvîntul cel împreună fără de început...** (de 2 ori), **Slavă... Şi acum...,** al Născătoarei de Dumnezeu : **Bucură-te, uşa Domnului cea neumblată...** şi în continuare slujba obişnuită, precum este arătat în Penticostar.

La L i t u r g h i e. — Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru ale glasului de rînd, din

Penticostar, şi patru din Canonul Orbului, Cîntarea a 6-a. După vohod, troparul Învierii, glasul al 5-lea : **Pe Cuvîntul cel împreună..., Slavă...,** condacul Orbului, glasul al 4-lea : **Orbit fiind cu ochii sufletului..., Şi acum...,** condacul Paştilor, glasul al 8-lea : **Deşi Te-ai pogorît în mormînt...** Axion : **Îngerul a strigat...** Chinonic : **Trupul lui Hristos primiţi...,** sau : **Lăudaţi pe Domnul din ceruri...**

7. Miercuri în săptămîna a şasea după Paşti (Odovania praznicului Sfintelor Paşti)

a) Marţi seara, la Vecernie. — Preotul, stînd în faţa sfintei mese, cu cădelniţa în mîna dreaptă şi cu făclia în mîna stîngă, uşile împărăteşti fiind deschise, dă binecuvîntarea : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru... ;** Cîntăreţul : **Amin.** Preotul cîntă în sfîntul altar : **Hristos a înviat din morţi...** (o dată). La strană se cîntă aceeaşi cîntare de două ori. Apoi preotul zice stihurile Paştilor : **Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmaşii Lui...** şi celelalte, precum s-a arătat la Utrenia din noaptea Sfintelor Paşti. După aceea cîntăreţul citeşte Psalmul de seară, 103. Urmează ectenia mare, catisma de rînd, ectenia mică.

La **Doamne, strigat-am...** se cîntă şase stihiri idiomele ale Orbului : **Cel ce s-a născut orb zicea...** şi celelalte. Urmează : **Lumină lină...,** prochimenul zilei, rugăciunea : **Învredniceşte-ne, Doamne, în seara aceasta...** şi ectenia cererilor.

La stihoavnă se cîntă stihira Învierii: **Pe Tine, Mîntuitorule, Hristoase...** şi stihirile Paştilor cu stihurile lor : **Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmaşii Lui... Paştile cele sfinţite astăzi nouă s-a arătat...** şi celelalte. **Slavă... Şi acum... Ziua Învierii şi să ne luminăm cu prăznuirea...** După : **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte, troparul Învierii : **Pe Cuvîntul cel împreună fără de început..., Slavă... Şi acum...,** al Născătoarei : **Bucură-te, uşa Domnului cea neumblată...** Ectenia întreită şi otpustul (fără cruce) : **Cel ce a înviat din morţi...,** pomenindu-se şi sfîntul zilei.

b) Miercuri dimineața, la U t r e n i e. — Preotul, deschizînd ușile împărătești și dînd binecuvîntarea : **Slavă Sfintei și Celei de o ființă și de viață făcătoarei...**, se cîntă **Hristos a înviat...**, cu stihurile Paștilor, așa cum s-a arătat la Vecernie. Apoi cîntărețul zice : **Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu...** (de 3 ori) și : **Doamne, buzele mele vei deschide...** (de 2 ori) și citește cei șase psalmi.

La **Dumnezeu este Domnul...** se cîntă : troparul Învierii : **Pe Cuvîntul cel împreună fără de început...** (de 2 ori), **Slavă... Și acum...**, al Născătoarei : **Bucură-te, ușa Domnului cea neumblată...** După Catisma întîi, ectenia mică și s e d e a l n a Învierii : **Crucea Domnului să o lăudăm..., Slavă... Doamne, mort ai fost socotit... Și acum... Bucură-te, munte sfînt...** După Catisma a doua, ectenia mică și sedealna Orbului : **Cel ce este împreună fără de început..., Slavă... Și acum...**, tot aceasta. Urmează : **Învierea lui Hristos văzînd...** (de 3 ori), Psalmul 50, rugăciunea : **Mîntuiește, Dumnezeule, poporul Tău...**, cu ecfonisul : **Cu mila și cu îndurările...**

C a n o a n e l e, după cum indică Penticostarul. Catavasie : **Mîntuitorului Dumnezeu...** (C a t a v a s i i l e Duminicii a șasea după Paști, a Orbului). După Cîntarea a 3-a, ectenia mică, c o n d a c u l și icosul Orbului (caută-le la Duminica Orbului), apoi sedealna zilei : **Deschis-ai ochii celui orb din naștere..., Slavă... Și acum..., Născutu-Te-ai, Mîntuitorule, precum Însuți ai voit...** După Cîntarea a 6-a, ectenia mică, apoi condacul și icosul Paștilor și sinaxarul zilei (din Minei). După Cîntarea a 8-a nu se cîntă : **Ceea ce ești mai cinstită...**, ci M ă r i m u r i l e Paștilor și troparele Cîntării a 9-a din Canonul Înaintepăznuirii Înălțării (cel al zilei de miercuri). Catavasie : **Pe tine, Maica lui Dumnezeu, care mai presus de cuget...** [114] (Catavasia Cîntării a 9-a a Canonului din Duminica a șasea după Paști, a Orbului). După Cîntarea a 9-a, ectenia mică, l u m i n î n d a P a ș t i l o r : **Cu trupul adormind...** (de 2 ori), **Slavă... Și acum...**, a Orbului : **Luminează, Doamne, ochii mei cei înțelegători...**

114. *Tipicul cel mare*, Iași, 1816, p. 613—614.

La L a u d e se cîntă stihirile idiomele din Penticostar (ale zilei de miercuri), apoi stihirile Paştilor cu stihurile lor, **Slavă... Şi acum... Ziua Învierii...** şi **Hristos a înviat din morţi...** (o dată). D o x o l o g i a mare, troparul Învierii, glasul al 5-lea : **Pe Cuvîntul cel împreună fără de început..., Slavă... Şi acum...,** al Născătoarei : **Bucură-te, uşa Domnului cea neumblată...** Apoi ecteniile şi otpustul (fără cruce) : **Cel ce a înviat din morţi...** şi se pomeneşte şi sfîntul zilei.

c) La L i t u r g h i e. — Începutul se face întocmai ca în Duminica Sfintelor Paşti. A n t i f o a n e l e obişnuite. La Fericiri cîntăm opt stihiri din Canonul Paştilor, Cîntarea a 3-a şi a 6-a. După v o h o d: t r o p a r u l Învierii, glasul al 5-lea: **Pe Cuvîntul cel împreună fără de început..., Slavă...,** c o n d a c u l Orbului, glasul al 4-lea : **Fiind lipsit de vederea sufletului... Şi acum...,** condacul Paştilor, glasul al 8-lea: **Deşi Te-ai pogorît în mormînt...** P r o c h i m e n u l Paştilor : **Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul...** Apostolul şi Evanghelia zilei. A x i o n : **Îngerul a strigat...** C h i n o n i c : **Trupul lui Hristos primiţi...** Otpustul se face cu sfînta cruce, întocmai ca în ziua de Paşti.

8. Joi, în săptămîna a şasea după Paşti (Înălţarea Domnului)

a) Miercuri seara, la V e c e r n i e. —Începutul obişnuit, ca în perioada **Octoihului.** După Psalmul 103, ectenia mare şi îndată : **Doamne, strigat-am...** cu stihirile pe zece, repetînd cele cinci stihiri idiomele din Penticostar. Urmează cealaltă rînduială obişnuită a Vecerniei.

Observaţie : În seara aceasta se ridică de pe sfînta masă, din altar, **sfîntul epitaf.**

În bisericile mînăstireşti, sfîntul epitaf se ridică în timpul citirii Ceasului al nouălea, cînd se cîntă c o n d a c u l.

În bisericile de enorie se ridică la Vecernie, în timpul cînd se cîntă t r o p a r u l praznicului, preotul c ă d i n d cu evlavie sfîntul epitaf în cele patru laturi, ocolind sfînta masă, după care **ridică cu**

toată pietatea obiectele sfinţite, apoi sfîntul epitaf şi îl aşază la locul destinat, unde are să se păstreze în tot cursul anului.

b) Joi dimineaţa, la U t r e n i e. — Începutul obişnuit, ca în perioada **Octoihului.** La **Dumnezeu este Domnul...,** t r o p a r u l praznicului : **Înălţatu-Te-ai întru slavă, Hristoase, Dumnezeul nostru...** (de 3 ori). După Catisma întîi, ectenia mică şi s e d e a l n a praznicului : **Îngerii mirîndu-se de suirea cea minunată..., Slavă... Şi acum...** tot aceasta. După Catisma a doua, ectenia mică şi sedealna a doua a praznicului : **Dumnezeu cel mai înainte de veci..., Slavă... Şi acum...,** tot aceasta. Polieleul : **Robii Domnului...,** cu Mărimurile praznicului Înălţării. Apoi, ectenia mică şi sedealna de după polieleu : **Pogorîndu-Te din cer la cele de pe pămînt..., Slavă... Şi acum...,** tot aceasta. A n t i f o n u l întîi al glasului al 4-lea. P r o c h i m e n u l : **Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare...** Evanghelia a treia a Învierii (de la Marcu). Apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...** (o dată), Psalmul 50 (nu se scoate Evanghelia în mijlocul bisericii), **Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor Tăi..., Şi acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...,** stihul : **Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...** şi se cîntă stihira idiomelă : **Astăzi, puterile cele de sus...** Rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...,** cu ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...**

C a n o a n e l e praznicului amîndouă. C a t a v a s i e : **Cu dumnezeiescul nor fiind acoperit gîngavul...** Şi cealaltă rînduială a slujbei, după Penticostar. După Cîntarea a 8-a nu se cîntă : **Ceea ce eşti mai cinstită...,** ci stihul pripeală al praznicului : **Măreşte, sufletul meu, pe Hristos, Dătătorul de viaţă, Cel ce S-a înălţat de pe pămînt la cer,** şi îndată se cîntă irmosul Canonului întîi al Cîntării a 9-a : **Pe tine, Maica lui Dumnezeu, care mai presus de cuget...,** apoi se zice din nou stihul praznicului şi troparul : **Pe Tine, Izbăvitorul lumii...** şi celelalte tropare ale Canonului întîi, punînd înaintea fiecărui tropar stihul praznicului **Măreşte...** arătat mai sus. Apoi stihul pripeală al doilea : **Îngerii văzînd suirea Stăpînului s-au mirat, cum S-a ridicat cu slavă de pe pămînt la cele de sus,** şi îndată irmosul Canonului al doilea al Cîntării a 9-a : **Tot neamul pămîntesc să sălteze cu duhul, fiind lumi-**

nat..., apoi se zice din nou stihul pripeală şi îndată troparul : **O, darurile cele mai presus de pricepere...,** şi celelalte tropare ale Canonului al doilea, punînd înaintea fiecărui tropar al doilea stih-pripeală.

După Cîntarea a 9-a urmează ectenia mică şi luminînda praznicului : **Privind ucenicii la Tine...** (de 3 ori).

La L a u d e se cîntă stihirile praznicului, din Penticostar. Apoi d o x o l o g i a mare, troparul praznicului (o dată), ecteniile şi otpustul (apolisul) special.

c) La L i t u r g h i e. — A n t i f o a n e l e praznicului, cu stihurile lor. La antifonul al treilea se cîntă t r o p a r u l praznicului : **Înălţatu-Te-ai întru slavă...,** cu stihurile respective, din Penticostar. În loc de : **Veniţi să ne închinăm...** se zice stihul : **Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trîmbiţă...,** şi se cîntă : **Mîntuieşte-ne pe noi Fiul lui Dumnezeu, Cel ce Te-ai înălţat întru slavă...** Apoi, troparul praznicului, glasul al 4-lea : **Înălţatu-Te-ai întru slavă, Hristoase Dumnezeul nostru..., Slavă... Şi acum...,** c o n d a c u l praznicului, glasul al 5-lea : **Plinind rînduiala cea pentru noi...** La a x i o n se cîntă irmosul : **Pe tine, Maica lui Dumnezeu, cea mai presus de minte şi de cuvînt...** (Aşa se cîntă pînă la odovania praznicului). C h i n o n i c : **Suitu-S-a Dumnezeu întru strigare, Domnul în glas de trîmbiţă.**

9. Duminica a şaptea după Paşti, a celor 318 Părinţi de la Niceea (Sinodul I Ecumenic)

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. — După binecuvîntarea preotului, cîntăreţul zice : **Amin. Veniţi să ne închinăm...** (de 3 ori), Psalmul 103, după care urmează ectenia mare, «Fericit bărbatul...» şi ectenia mică.

La : **Doamne, strigat-am...** se cîntă zece stihiri, dintre care trei ale Învierii, trei ale Înălţării şi patru ale sfinţilor Părinţi. **Slavă... Să lăudăm astăzi pe trîmbiţele cele tainice..., Şi acum...,** dogmatica glasului de rînd : **Cine nu te va ferici pe tine...**

Apoi, vohod, **Lumină lină...**, prochimenul zilei, paremiile, ectenia întreită, rugăciunea : **Învredniceşte-ne, Doamne, în seara aceasta...**, ectenia cererilor.

La stihoavnă se cîntă stihirile Învierii : **Învierea Ta, Hristoase, Mîntuitorule...**, şi celelalte. Rugăciunea : **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...**, şi celelalte. După **Că a Ta este împărăţia...**, troparul Învierii, glasul al 6-lea: **Puterile îngereşti la mormîntul Tău..., Slavă...**, al sfinţilor Părinţi : **Prea proslăvit eşti, Hristoase, Dumnezeul nostru..., Şi acum...**, al praznicului Înălţării : **Înălţatu-Te-ai întru slavă...** Otpustul.

b) Duminică dimineaţa, la Utrenie. — Începutul se face precum s-a arătat joi în săptămîna a şasea după Paşti, la Înălţarea Domnului.

La **Dumnezeu este Domnul...** se cîntă troparul Învierii (de 2 ori), **Slavă...**, al sfinţilor Părinţi, **Şi acum...**, al praznicului Înălţării (vezi la sfîrşitul Vecerniei).

După Catisma întîi, sedealna Învierii : **Mormîntul fiind deschis şi iadul tînguindu-se...** şi celelalte. După Catisma a doua, ectenia mică şi sedealna a doua a Învierii : **Viaţa în mormînt zăcea...** şi celelalte. Şi îndată Binecuvîntările Învierii : **Soborul îngeresc...** Apoi ectenia mică, ipacoi, antifoanele şi prochimenul glasului de rînd. După Evanghelia a zecea a Învierii (de la Ioan) : **Învierea lui Hristos văzînd...** (o dată) [115], Psalmul 50, **Slavă... Pentru rugăciunile apostolilor Tăi..., Şi acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...** stihul : **Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...** şi îndată stihira Învierii : **Înviind Iisus din mormînt...** Rugăciunea : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...**, cu ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...**

Canoanele, după îndrumările Penticostarului. Catavasiile : **Cu dumnezeiescul nor acoperit fiind gîngavul...** (ale Rusaliilor). După Cîntarea a 3-a, ectenie mică, apoi condacul şi icosul praznicului Înălţării, sedealna sfinţilor Părinţi: **Luminători preastrăluciţi ai adevărului..., Slavă... Astăzi strălucita cetate a Niceii..., Şi acum...**, a Înălţării : **Cel ce Te-ai**

115. Numai de la Paşti pînă la Înălţare se zice în duminici de trei ori, iar peste săptămînă, o dată.

suit la ceruri cu slavă... După Cîntarea a 6-a, ectenia mică și condacul sfinților Părinți, icosul și sinaxarul, din Penticostar. După Cîntarea a 8-a se cîntă : **Ceea ce ești mai cinstită...,** cu stihurile cuvenite. După Cîntarea a 9-a, ectenia mică, apoi : **Sfînt este Domnul Dumnezeul nostru...** Luminînda Învierii, **Slavă...,** a sfinților Părinți, **Și acum...,** a Înălțării.

La Laude se cîntă stihirile din Penticostar. Apoi doxologia mare, troparul Învierii : **Înviat-ai din mormînt și legăturile iadului le-ai rupt...,** ecteniile și otpustul.

c) La Liturghie. — Antifoanele obișnuite (**Bine cuvintează, suflete al meu, pe Domnul...** și : **Unule-Născut...**). La Fericiri se cîntă douăsprezece stihiri, dintre care patru ale glasului de rînd, patru din Canonul praznicului, Cîntarea a 4-a, și patru din Canonul sfinților părinți, Cîntarea a 6-a.

După vohod, troparul Învierii, glasul al 6-lea : **Puterile îngerești la mormîntul Tău...,** apoi al Înălțării, glasul al 4-lea : **Înălțatu-Te-ai întru slavă...** și al sfinților Părinți, glasul al 8-lea : **Prea proslăvit ești, Hristoase Dumnezeul nostru..., Slavă...** condacul sfinților Părinți, glasul al 8-lea : **Propovăduirea apostolilor și dogmele părinților..., Și acum...,** condacul Înălțării, glasul al 6-lea : **Plinind rînduiala cea pentru noi...**

Prochimen : **Bine ești cuvîntat, Doamne, Dumnezeul Părinților noștri...** Axion : **Pe tine, Maica lui Dumnezeu, care mai presus de cuget și de cuvînt...** Chinonic : **Lăudați pe Domnul din ceruri...** sau: **Bucurați-vă, drepților, întru Domnul...**

10. Vineri, în săptămîna a șaptea după Paști (Odovania praznicului Înălțării Domnului)

a) Joi seara, la Vecernie. — După Psalmul 103, ectenia mare, apoi catisma de rînd și ectenia mică.

La : **Doamne, strigat-am...** se cîntă șase stihiri : cele cîntate la însuși praznicul Înălțării.

V o h o d cu cădelniţa şi toată slujba prazncului neschimbată, întocmai ca în ziua prazncului Înălţării, afară de p a r e m i i la Vecernie şi de Polieleu la Utrenie.

b) La L i t u r g h i e. — Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri din Canonul Înălţării, Cîntarea a 9-a a ambelor Canoane.

După v o h o d, t r o p a r u l prazncului : **Înălţatu-Te-ai întru slavă... Slavă... Şi acum...,** c o n d a c u l prazncului : **Plinind rînduiala cea pentru noi...** A x i o n u l prazncului Înălţării. C h i n o n i c u l prazncului.

Observaţie : Slujba sfîntului zilei de la Minei se cîntă la Pavecerniţă.

11. Sîmbătă, în săptămîna a şaptea după Paşti (Sîmbăta morţilor)

Se face pomenirea tuturor celor din veac adormiţi creştini ortodocşi, părinţi şi fraţi ai noştri.

Se cîntă toată slujba pentru cei răposaţi atît vineri seara la Vecernie, cît şi sîmbătă dimineaţa la Utrenie şi la Liturghie, după rînduiala din Penticostar.

12. Duminica Pogorîrii Sfîntului Duh (a Cincizecimii sau a Rusaliilor)

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. — Începutul obişnuit. După Psalmul 103 şi ectenia mare, «Fericit bărbatul...» şi ectenia mică. La **Doamne, strigat-am...,** se cîntă zece stihiri idiomele ale prazncului Cincizecimii, din Penticostar. **Slavă... Şi acum... Veniţi, popoarelor, să ne închinăm Dumnezeirii...**

V o h o d, **Lumină lină...,** p r o c h i m e n u l zilei, paremiile, ectenia întreită, rugăciunea : **Învredniceşte-ne, Doamne în seara aceasta...** şi ectenia cererilor.

La s t i h o a v n ă se cîntă stihirile din Penticostar. După rugăciunile : **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** şi cele-

lalte, se cîntă troparul praznicului : **Bine eşti cuvîntat, Hristoase, Dumnezeul nostru...** (o dată). Apoi, otpustul (apolisul) special, din Liturghier.

Observaţie : La Vecernia de sîmbătă seara se obişnuieşte a se împodobi biserica cu ramuri de nuc, de tei sau de trandafir.

b) Duminică dimineaţa, la U t r e n i e. —Începutul obişnuit. La **Dumnezeu este Domnul...**, t r o p a r u l praznicului Cincizecimii (de 3 ori).

După Catisma întîi, ectenia mică şi s e d e a l n a : **Praznicul cel după praznice şi cel mai... Slavă... Şi acum...**, tot aceasta. După Catisma a doua, ectenia mică şi sedealna : **Izvorul Duhului venind la cei de pe pămînt..., Slavă... Şi a-acum...**, tot aceasta. Urmează p o l i e l e u l: **Robii Domnului...** cu stihurile mărimuri ale praznicului, ectenia mică şi sedealna : **După scularea Ta cea din mormînt..., Slavă... Şi acum...**, tot aceasta. A n t i f o n u l întîi al glasului al 4-lea : **Din tinereţile mele...** şi cealaltă obişnuită rînduială, din Penticostar.

c) La L i t u r g h i e. —A n t i f o a n e l e praznicului, din Penticostar. La v o h o d, în loc de : **Veniţi să ne închinăm...**, se cîntă **Înalţă-Te, Doamne, întru puterea Ta...** şi iarăşi troparul praznicului **Bine eşti cuvîntat Hristoase, Dumnezeul nostru..., Slavă... Şi acum...**, c o n d a c u l : **Cînd Cel preaînalt coborîndu-Se...** În loc de : **Sfinte Dumnezeule...** se cîntă : **Cîţi în Hristos v-aţi botezat...** La a x i o n se cîntă, pînă la odovania praznicului, irmosul Canonului al doilea al Cîntării a 9-a : **Bucură-te, împărăteasă, Maică Fecioară...** C h i n o n i c : **Duhul Tău cel bun mă va povăţui...** Otpustul (apolisul) special al praznicului, din Liturghier.

13. Luni, a doua zi după Rusalii: (Sfînta Treime)

a) Duminică la V e c e r n i e : slujba plecării genunchilor. — În însăşi Duminica Rusaliilor, îndată după Sfînta Liturghie, se începe slujba Vecerniei zilei următoare, sau : S l u j b a p l e c ă r i i g e n u n c h i l o r, precum urmează :

Preotul, îmbrăcat în toate veşmintele, dă binecuvîntarea : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...**, cîntăreţul : **Amin.** Şi cîntă îndată : **Împărate ceresc...**, apoi rosteşte **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte. După **Veniţi să ne închinăm...** (de 3 ori), urmează Psalmul 103 [116], ectenia mare şi îndată : **Doamne, strigat-am...**, cu stihirile «pe şase», stihiri idiomele, repetîndu-se cele trei stihiri din Penticostar. V o h o d cu cădelniţa, apoi : **Lumină lină...**, p r o c h i m e n u l cel mare : **Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru...**, după care preotul intonează : **Iară şi iară plecînd genunchii noştri, Domnului să ne rugăm !**, cîntăreţul : **Doamne miluieşte !** (de 3 ori). Preotul, îngenunchind cu faţa către credincioşi, citeşte dintre sfintele uşi, cu glas înalt, cele ş a p t e r u g ă c i u n i din Penticostar sau din Molitfelnic, împărţite în trei grupe, care se intercalează între rugăciunile şi cîntările Vecerniei, după rînduiala arătată în Penticostar şi în Molitfelnic. După s t i h o a v n ă, **Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...**, şi celelalte, t r o p a r u l praznicului : **Bine eşti cuvîntat, Hristoase, Dumnezeul nostru...** şi otpustul special, din Liturghier, Penticostar sau Molitfelnic.

b) Luni dimineaţa, la U t r e n i e. — Începutul obişnuit şi toată rînduiala slujbei după îndrumările din Penticostar. Otpustul praznicului : **Cel ce în chip de limbi de foc...**

c) La L i t u r g h i e. — A n t i f o a n e l e obişnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri din Cîntările a 3-a şi a 6-a, din amîndouă Canoanele praznicului Cincizecimii. După v o h o d nu se cîntă : **Veniţi să ne închinăm...**, ci stihul vohodului : **Înalţă-Te, Doamne, întru puterea Ta...**, apoi t r o p a r u l : **Bine eşti cuvîntat, Hristoase, Dumnezeul nostru..., Slavă... Şi acum...**, c o n d a c u l : **Cînd Cel Preaînalt coborîndu-Se a tulburat limbile...** Apoi **Sfinte Dumnezeule...** şi cealaltă rînduială după obicei. A x i o n u l praznicului : **Bucură-te, împărăteasă Maică, lauda fecioarelor...** C h i n o n i c : **Duhul Tău cel bun mă va povăţui la pămîntul dreptăţii.**

Observaţie : În săptămîna aceasta, miercuri şi vineri, harţi.

116. În timpul citirii Psalmului 103, preotul, îmbrăcat fiind în toate veşmintele, citeşte în altar rugăciunile Vecerniei.

14. Sîmbătă după Cincizecime (Odovania Praznicului Pogorîrii Sfîntului Duh)

a) Vineri seara, la V e c e r n i e. — Începutul obişnuit. După Psalmul 103 urmează ectenia mare, catisma de rînd şi ectenia mică.

La **Doamne, strigat-am...** se cîntă stihirile praznicului, cele cîntate la însuşi praznicul. Şi cealaltă slujbă a praznicului Cincizecimii, afară de v o h o d şi de p a r e m i i.

b) Sîmbătă dimineaţa, la U t r e n i e, se cîntă de asemenea toată slujba praznicului, afară de p o l i e l e u, de a n t i f o a n e şi de Evanghelie. Canoanele, ca la însuşi praznicul. C a t a v a s i i l e Rusaliilor : **Cu dumnezeiescul nor acoperit fiind gîngavul...** Doxologia mare şi t r o p a r u l praznicului : **Bine eşti cuvîntat, Hristoase, Dumnezeul nostru...** (o dată). Ecteniile şi otpustul praznicului, pomenindu-se şi sfîntul zilei.

c) La L i t u r g h i e. — Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, din Cîntarea a 9-a, de la amîndouă Canoanele praznicului. După vohod, troparul praznicului : **Bine eşti cuvîntat, Hristoase, Dumnezeul nostru..., Slavă... Şi acum...,** c o n d a c u l praznicului : **Cînd Cel Preaînalt coborîndu-Se a tulburat limbile... Sfinte Dumnezeule...,** Apostolul şi Evanghelia zilei. A x i o n u l praznicului : **Bucură-te, împărătească Maică...** C h i n o n i c u l praznicului : **Duhul Tău cel bun mă va povăţui...** Otpustul praznicului.

15. Duminica Tuturor Sfinţilor

a) Sîmbătă seara, la V e c e r n i e. — Începutul obişnuit. După Psalmul 103, ectenia mare, «Fericit bărbatul...» şi ectenia mică.

La : **Doamne, strigat-am...** se cîntă zece stihiri, dintre care : trei ale Învierii, trei ale lui Anatolie şi patru ale sfinţilor

(toate se află în Penticostar) **Slavă... Dumnezeiască ceată a mucenicilor..., Şi acum...,** dogmatica glasului de rînd : **Împăratul cerurilor...** Vohod. **Lumină lină...** Prochimenul zilei : **Domnul a împărăţit...** Paremiile şi cealaltă rînduială.

La stihoavnă se cîntă stihirile Învierii : **Suitu-Te-ai pe Cruce, Iisuse...** şi celelalte. După : **Că a Ta este împărăţia...,** troparul Învierii, glasul al 8-lea : **Dintru înălţime Te-ai pogorît, Milostive..., Slavă...,** al sfinţilor : **Cu sîngiurile mucenicilor Tăi..., Şi acum...,** al Născătoarei de Dumnezeu, dintre cele mari ale Învierii : **Taina cea din veac ascunsă...** Otpustul (apolisul).

d) Duminică dimineaţa, la Utrenie. — Începutul obişnuit. După cei şase psalmi, ectenia mare. La **Dumnezeu este Domnul...,** troparul Învierii, glasul al 8-lea : **Dintru înălţime Te-ai pogorît, Milostive...** (de 2 ori), **Slavă...,** al sfinţilor, glasul al 4-lea : **Cu sîngiurile mucenicilor Tăi..., Şi acum...,** al Născătoarei de Dumnezeu : **Taina cea din veac ascunsă...** Urmează Catismele de rînd şi cealaltă rînduială a slujbei după îndrumările Penticostarului, întocmai ca în perioada Octoihului.

c) La Liturghie. — Antifoanele obişnuite. La Fericiri se cîntă opt stihiri, dintre care patru ale Învierii de la glasul de rînd şi patru din Cîntarea a 6-a a Canonului Tuturor Sfinţilor. După vohod, troparul Învierii, glasul al 8-lea : **Dintru înălţime Te-ai pogorît, Milostive...,** al Tuturor Sfinţilor, glasul al 4-lea : **Cu sîngiurile mucenicilor Tăi...** şi al hramului ; condacul hramului, **Slavă...,** condacul din Canonul zilei, glasul al 8-lea : **Ca nişte pîrgă a firii..., Şi acum... Ceea ce eşti folositoare creştinilor...** (caută-l la condacele Obedniţei), sau : **Apărătoare Doamnă, pentru biruinţă mulţumiri...** (vezi condacul întîi al Acatistului Bunăvestirii) ; iar dacă hramul este în cinstea Maicii Domnului, atunci condacul hramului se cîntă la urmă, în loc de : **Ceea ce eşti folositoare creştinilor...**

Axion : **Cuvine-se cu adevărat...** Chinonic : **Lăudaţi pe Domnul din ceruri...** sau : **Bucuraţi-vă, dreptilor, întru Domnul...**

Observaţie : Dacă biserica are hramul în cinstea Tuturor Sfinţilor, atunci la Vecernie, la Utrenie şi la Liturghie se cîntă slujba după regula care se aplică atunci cînd se întîmplă duminica pomenirea vreunui sfînt mare, căruia i se face Priveghere.

La Utrenie se cîntă polieleul cu stihurile mărimuri ale sărbătorii (caută în Catavasier, la Duminica Tuturor Sfinţilor). Apoi sedealna sfinţilor, care este scrisă în Canonul Tuturor Sfinţilor, după Cîntarea a 3-a : **Săvîrşind sfînta pomenire a strămoşilor, părinţi, patriarhi...** (de 2 ori), **Slavă... Şi acum... Pe ceea ce este poartă cerească şi chivot...** Antifoanele şi prochimenul glasului de rînd, Evanghelia sfinţilor. Apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...,** după care urmează Psalmul 50 şi **Slavă... Pentru rugăciunile Tuturor Sfinţilor, Milostive..., Şi acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...** În locul stihirei Învierii se cîntă stihira Tuturor Sfinţilor, una dintre stihirile de la Litie, pe care o voim. Canonul Învierii cu irmosul «pe patru», al Născătoarei şi al sfinţilor «pe opt». Şi cealaltă rînduială, precum s-a arătat mai înainte.

Cu aceasta se încheie perioada **Penticostarului** şi începe iarăşi **Octoihul.**

PARTEA A DOUA

RÎNDUIALA SFINTELOR TAINE ŞI A IERURGIILOR BISERICEŞTI MAI IMPORTANTE

Rînduiala Sfintelor Taine şi a ierurgiilor bisericeşti mai importante

A. — SLUJBELE SFINTELOR TAINE ŞI ALE IERURGIILOR LEGATE DE ELE

1. Săvîrşirea Sfintelor Taine a Botezului şi a Ungerii cu Sfîntul Mir

a) Rînduieli premergătoare Botezului

Rînduiala în ziua întîi la femeia lăuză. — După ce femeia naşte pruncul, se aduce într-un vas apă curată pentru sfinţire şi preotul, înveşmîntat în epitrahil, o sfinţeşte cu următoarea rînduială :

După ce dă binecuvîntarea : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...,** zice rugăciunile începătoare : **Slavă Ţie, Dumnezeul nostru..., Împărate ceresc..., Sfinte Dumnezeule...** (de 3 ori), **Slavă... Şi acum... Preasfîntă Treime... Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Slavă... Şi acum... Tatăl nostru..., Că a Ta este împărăţia...** Apoi, t r o p a r e l e de umilinţă : **Miluieşte-ne pe noi Doamne..., Slavă... Doamne, miluieşte-ne pe noi..., Şi acum... Uşa milostivirii...** După tropare zice : **Domnului să ne rugăm !** şi citeşte r u g ă c i u n e a : **Dumnezeule, Cel cu nume mare...** Cînd zice cuvintele : **...şi sfinţeşte apa aceasta...,** preotul face asupra ei s e m n u l s f i n t e i C r u c i cu mîna dreaptă, în formă de binecuvîntare.

Cu această apă sfinţită se s t r o p e ş t e lăuza, pruncul născut, casa în care s-a născut pruncul şi persoanele ce sînt

de față. Tot din această apă, lăuza poate bea pe nemîncate și poate fi turnată în scăldătoarea pruncului.

Rînduiala în a opta zi după naștere. — În a opta zi, la casa unde s-a născut pruncul, preotul, aprinzînd lumină și c ă d i n d în toată casa, săvîrșește următoarea rînduială :

Binecuvîntarea obișnuită, rugăciunile începătoare, t r o p a r u l zilei sau al sfîntului de rînd, ori troparul : **Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeul nostru... Slavă... Și acum...,** c o n d a c u l : **Fecioara astăzi...** Apoi citește cele t r e i r u g ă c i u n i pentru femeia lăuză și pentru prunc, rugăciunea pentru moașa care ridică pruncul și rugăciunea pentru femeile care stau în ajutor, făcînd obișnuitul sfîrșit : **Slavă Ție, Hristoase Dumnezeule..., Slavă... Și acum... Doamne miluiește** (de 3 ori) și otpustul : **Cel ce în peșteră S-a născut...** (otpustul de la Nașterea Domnului).

După aceasta, preotul s t r o p e ș t e casa în chipul Crucii și î n s e m n e a z ă pruncul, binecuvîntîndu-l : la frunte pentru minte, la gură pentru cuvînt și suflare, iar la inimă, în care avem noi viețuirea, pentru putere, zicînd : **Mîinile Domnului te-au făcut și te-au zidit.** Aceasta se face ca să fie păzit pruncul pînă va primi Sfîntul Botez.

În practică, această rînduială se unește cu cea din prima zi.

Rînduiala la însemnarea pruncului, cînd se pune numele. — A opta zi după naștere, înainte de botezul pruncului, preotul săvîrșește rînduiala punerii numelui, precum urmează : obișnuita binecuvîntare, rugăciunile începătoare, t r o p a r u l zilei sau al sfîntului care este hramul bisericii. Apoi, î n s e m n î n d pe prunc la frunte, la gură și la piept, binecuvîntîndu-l, zice rugăciunea pentru p u n e r e a n u m e l u i, în timpul căreia, atunci cînd rostește cuvintele : **...să se însemneze lumina feței Tale peste robul Tău acesta...,** pune numele pe care îl va purta viitorul creștin toată viața sa [117].

117. Preoții să aibă grijă și să îndemne pe părinți și pe nașii pruncilor să le pună nume de botez din cele ale sfinților din calendarul bisericesc, obișnuite la poporul nostru, iar nu din cele importate de la popoare străine și neobișnuite în popor.

Sfîrşind de citit rugăciunea de punere a numelui, preotul ia pruncul în braţe, cu capul pe mîna dreaptă, şi stînd înaintea icoanei Maicii Domnului, face chipul Crucii, zicînd troparul : **Bucură-te, cea plină de dar...** şi condacul : **Cel ce ai sfinţit pîntecele Fecioarei...** Apoi face obişnuitul sfîrşit, dînd pruncul persoanei de la care l-a primit.

Observaţie : Ştiut să fie că, dacă pruncul născut este slab şi în primejdie de moarte, nu trebuie să se aştepte pînă la a şasea sau a opta zi, spre a-i face rînduielile de mai sus şi a-l boteza, ci în ceasul în care s-a născut, spălîndu-l, îndată să-l boteze, spre a nu muri nebotezat.

b) Rînduiala Sfîntului Botez şi a Ungerii cu Sfîntul Mir

Botezul săvîrşit în condiţii normale. — Pentru săvîrşirea acestor două Sfinte Taine vor fi aranjate în pronaos următoarele : cristelniţa cu apă curată, în cantitate potrivită, cădelniţa cu tămîie şi o masă pe care vor fi aşezate : sfînta Evanghelie, sfînta Cruce, un vas cu untdelemn (sticluţă sau pahar), vasul cu Sfîntul Mir, miruitorul, o foarfecă, sfeşnice cu lumînări şi un prosop.

Pruncul care urmează să fie botezat este adus la biserică de către naşi, care trebuie să fie creştini ortodocşi în vîrstă şi cunoscători ai dreptei credinţe. Naşul sau naşa care ţine pruncul în braţe, cu capul pe mîna dreaptă, stă cu dînsul înaintea uşilor bisericii, cu faţa spre răsărit. Preotul, înveşmîntat în epitrahil, sau, dacă este după Sfînta Liturghie, în toate veşmintele, stînd în uşa bisericii, îl desface de faşă, suflă de trei ori, în chipul Crucii, pe faţa lui, însemnîndu-l de trei ori la frunte, la gură şi la piept şi zicînd la fiecare închinare : **Mîinile Tale m-au făcut şi m-au zidit.**

Apoi punînd mîna dreaptă pe capul pruncului zice rugăciunea : **În numele Tău, Doamne, Dumnezeul adevărului...** şi cele patru rugăciuni de exorcizare care urmează. La cea de a patra : **Stăpîne, Doamne, Cel ce eşti...,** în timp ce zice cuvintele : **...ca să-l izbăvească pe el de toată bîntuiala protivnicului, de întîmpinarea celui viclean, de demonul cel de amiază şi de nălucirile rele...,** suflă asupra prun-

cului de trei ori, în chipul Crucii, şi-l î n s e m n e a z ă, binecuvîntîndu-l iarăşi de trei ori : la frunte, la gură şi la piept, zicînd, de trei ori : **...Depărtează de la dînsul pe tot vicleanul şi necuratul duh...** şi continuă apoi să zică rugăciunea pînă la capăt.

După aceasta, întorcînd pe naş (naşă) cu pruncul cu faţa spre apus, săvîrşeşte rînduiala l e p ă d ă r i l o r, arătată în Molitfelnic.

După lepădări, naşul cu pruncul este întors cu faţa spre răsărit şi se săvîrşeşte rînduiala u n i r i i cu Hristos şi m ă r t u r i s i r e a credinţei, precum se arată în Molitfelnic, după care, preotul zice: **Bine cuvîntat este Dumnezeu, Care voieşte ca toţi oamenii să se mîntuiască...** şi intrînd în pronaos, unde sînt rînduite cele necesare pentru botez, citeşte r u g ă c i u n e a : **Stăpîne Doamne, Dumnezeul nostru, cheamă pe robul Tău (N) către luminarea cea sfîntă...**

Aprinzîndu-se toate lumînările în sfeşnice, preotul, înveşmîntat în epitrahil, felon şi mînecuţe, iar dacă este după Sfînta Liturghie, în toate veşmintele, ia cădelniţa, t ă m î i a z ă împrejurul cristelniţei, se închină de trei ori şi făcînd semnul Sfintei Cruci cu sfînta Evanghelie deasupra cristelniţei, dă binecuvîntarea pentru Sfintele Taine : **Binecuvîntată este împărăţia Tatălui...**, după care rosteşte e c t e n i a m a r e şi apoi citeşte r u g ă c i u n e a de sfinţire a apei. În timpul rugăciunii, cînd rosteşte cuvintele : **...Tu însuţi dar, Iubitorule de oameni Împărate, vino şi acum cu pogorîrea Sfîntului Tău Duh şi sfinţeşte apa aceasta...**, preotul a f u n d ă mîna dreaptă în apă, făcînd semnul sfintei Cruci cu mîna în formă de binecuvîntare, repetînd aceste cuvinte şi acest semn de trei ori. Continuă apoi să citească rugăciunea pînă ajunge la cuvintele : **Să se zdrobească sub semnul Crucii Tale toate puterile cele protivnice...**, pe care, rostindu-le de trei ori, s u f l ă de fiecare dată deasupra apei în chipul Crucii. Citeşte apoi partea u l t i m ă a rugăciunii, după care zice : **Pace tuturor !** Cîntăreţul : **Şi duhului tău !** Preotul : **Capetele voastre Domnului să le plecaţi !** Şi în timp ce cîntăreţii cîntă : **Ţie, Doamne !**, preotul, ţinînd vasul cu untdelemn, s u f l ă peste untdelemn în chipul Crucii, binecuvîntîndu-l de trei ori. Apoi

zice : **Domnului să ne rugăm.** Cîntărețul : **Doamne miluiește.** Preotul citește r u g ă c i u n e a de sfințirea untdelemnului : **Stăpîne Doamne, Dumnezeul părinților noștri...** După terminarea rugăciunii, preotul zice : **Să luăm aminte.** Și cîntă, împreună cu credincioșii : **Aliluia,** t u r n î n d în apă din untdelemnul sfințit, în forma Crucii. Se repetă aceasta de trei ori, după care preotul rostește : **Bine cuvîntat este Dumnezeu, Cel ce luminează și sfințește pe tot omul ce vine în lume...** Apoi ia din untdelemnul sfințit, cu două degete sau cu miruitorul, și u n g e pe prunc în chipul Crucii la frunte, la piept, pe spate, la urechi, la mîini și la picioare, spunînd la fiecare ungere cuvintele arătate în Molitfelnic.

După ungerea cu untdelemnul sfințit, preotul ia pruncul în mîini și ținîndu-l drept, căutînd spre răsărit, îl b o t e a z ă, afundîndu-l de trei ori în apă, precum urmează : afundîndu-l prima dată, zice cuvintele : **Se botează robul (roaba) lui Dumnezeu (N) în numele Tatălui, amin ;** afundîndu-l a doua oară, zice : **și al Fiului, amin ;** afundîndu-l a treia oară, zice : **și al Sfîntului Duh, amin ;** și adaugă : **acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.**

Preotul va avea grijă să-l ia pe prunc în așa fel, încît să-i astupe bine urechile, nasul și gura, pentru a nu-i intra apă.

După scoaterea din apa botezului, preotul dă pe prunc nașului, care-l primește pe pînza albă (crîjma), zicînd preotul : **Se îmbracă robul (roaba) lui Dumnezeu...** După aceasta, preotul a p r i n d e lumînarea botezului, o binecuvîntează și o dă în mîna dreaptă a nașului, cîntînd troparul : **Dă-mi mie haină luminoasă, Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină...** Apoi preotul își spală mîinile, în timp ce cîntărețul sau unul din credincioși citește Psalmul 31 : «Fericiți cei cărora s-au iertat fărădelegile...».

Rînduiala Ungerii cu Sfîntul Mir, care urmează, se face astfel : Preotul citește rugăciunea: **Bine cuvîntat ești, Doamne Dumnezeule...,** după care u n g e, cu miruitorul, cu luare aminte, pe cel botezat, cu Sfîntul Mir, făcînd chipul Crucii la frunte, la ochi, la nări, la gură, la urechi, la piept, pe spa-

te, la mîini și la picioare, zicînd, la fiecare ungere : **Pecetea darului Sfîntului Duh. Amin.**

După acestea, preotul, împreună cu cel botezat, care este ținut în brațe de naș (nașă), în conjoară cristelnița și masa, cădind și cîntînd de trei ori : **Cîți în Hristos v-ați botezat...** Cîntarea se face de preot împreună cu cîntăreții și credincioșii prezenți.

Urmează prochimenul, Apostolul și Evanghelia, în timpul căreia nu se îngenunchează, fiind slujbă de bucurie duhovnicească. Apoi preotul citește rugăciunile de spălare a Sfîntului Mir, după care, luînd fașa pruncului, udă amîndouă capetele și-i stropește fața, zicînd : **Îndreptatute-ai...** Și luînd un burete nou, udat în apă, șterge pe cel botezat pe toate părțile pe unde l-a miruit, zicînd : **Botezatute-ai...** Urmează rugăciunile la tunderea părului, după care preotul tunde pe cel botezat în chipul Crucii, zicînd : **Se tunde robul (roaba) lui Dumnezeu...,** și aruncă părul în cristelniță.

După ectenia întreită : **Miluiește-ne pe noi, Dumnezeule...,** se face otpustul : **Cel ce în Iordan...** și preotul rostește un scurt cuvînt de învățătură.

Apoi împărtășește cu Sfintele Taine, înaintea ușilor împărătești, pe pruncul botezat, pentru a nu se întîmpla ca acesta să moară neîmpărtășit.

Observații: — 1. De la Paști și pînă la Înălțare, după binecuvîntarea dată pentru Sfîntul Botez, înainte de a se zice ectenia mare, se cîntă de trei ori troparul : **Hristos a înviat...**

— 2. De se va întîmpla să fie cerut Sfîntul Botez pentru cineva despre care nu se știe dacă a fost botezat (cazul de prunci părăsiți etc.), preotul va săvîrși neapărat Botezul, după rînduiala mai sus arătată.

Rînduiala Sfîntului Botez pe scurt, în condiții excepționale. — De se va întîmpla ca pruncul să fie atît de slab încît să fie teamă că nu va trăi pînă ce se va împlini întreaga rînduială a Sfîntului Botez, atunci se săvîrșește această Sfîntă Taină mai pe scurt, după următoarea rînduială :

Preotul, dînd binecuvîntarea pentru Sfînta Taină (**Binecuvîntată este împărăția Tatălui...**), zice rugăciunile începă-

toare şi rugăciunea pentru sfinţirea apei : **Doamne, Dumnezeule, Atotţiitorule...** Toarnă îndată untdelemn mai înainte sfinţit în apă şi botează pruncul, rostind cuvintele de botezare : **Se botează robul (roaba) lui Dumnezeu...** Apoi îl unge cu Sfîntul Mir, zicînd cuvintele Ungerii : **Pecetea darului Sfîntului Duh. Amin.** După aceasta, îmbrăcîndu-l, înconjoară cu dînsul, după rînduială, cristelniţa, cîntînd : **Cîţi în Hristos v-aţi botezat...** şi face cuvenitul sfîrşit, după care îl împărtăşeşte.

Observaţie : Întîmplîndu-se ca pruncul să trăiască, dator este preotul să-i citească toată slujba Botezului, afară de afundare şi Ungerea cu Sfîntul Mir.

De va fi pruncul în primejdie de moarte şi nu s-ar întîmpla preot, atunci, ca să nu moară pruncul nebotezat, orice creştin ortodox (sau chiar creştină), chiar şi părinţii, luînd apă, să-l boteze zicînd : **Se botează robul lui Dumnezeu...**

Dacă nu este apă suficientă pentru afundare, botezul se poate săvîrşi şi prin stropire sau prin turnare.

De va trăi pruncul după acest botez, trebuie să fie adus la preot ca să-i plinească, după cuviinţă, toată slujba Botezului, Ungerea cu Sfîntul Mir şi să-l împărtăşească.

Botezul adulţilor. — Adultul care doreşte să fie botezat trebuie să cunoască dreapta credinţă. Dacă preotul constată că acesta nu cunoaşte îndeajuns sau chiar deloc dreapta credinţă, îi va face cuvenita catehizare.

Rînduiala ce se săvîrşeşte la facerea catehumenului, a Botezului şi a Ungerii cu Sfîntul Mir este aceeaşi ca şi cea de la botezul pruncilor, cu mici deosebiri, arătate în Molitfelnic.

Pentru săvîrşirea botezului unui adult, preotul va avea grijă să se pregătească dinainte un vas mare. Dacă botezul este cerut de o adultă, de trebuinţă este să se pregătească şi un mic paravan. La dezbrăcarea pentru botez se va avea în vedere ca adulţii să rămînă în costume de baie corespunzătoare. La botezul unei adulte, vasul cu apă va fi aşezat după un paravan, unde, înainte de afundare, adulta va fi dezbrăcată de naşă, care o va şi introduce în apă, iar preotul o va boteza afundîndu-i capul în apă cu mîna dreaptă, pe deasupra paravanului, din afară. După botez, tot naşa o îmbracă pe

adultă în cămașă albă. Lumînarea botezului, aprinsă, o primește și o ține în mînă adultul (adulta) botezat.

În lipsa unui vas corespunzător, botezul adultului (adultei) se poate săvîrși prin afundarea numai a capului în apa din cristelniță, sau prin turnare, sau prin stropire.

Adultului (adultei) care mai înainte a fost de credință iudaică sau eretic cu botez nevalabil, i se vor face lepădările de vechea credință după o rînduială deosebită, arătată în *Evhologiul bogat* (București, 1920, p. 497—519), și în *Rînduiala primirii la Ortodoxie a celor de alte credințe* (București, 1966); iar botezul, după rînduiala arătată mai sus.

Rînduiala Ungerii cu Sfîntul Mir pentru cei ce vin la dreapta credință din confesiuni creștine în care au primit botez valabil.

După ce a fost săvîrșită rînduiala lepădării de vechea credință și de primire în credința ortodoxă [118], preotul pune pe masa dinainte pregătită vasul cu Sfîntul Mir, buretele, sfînta Evanghelie și sfînta Cruce, și înveșmîntat în epitrahil și felon, stînd cu fața la răsărit, zice : **Binecuvîntată este împărăția Tatălui...** și îndată se cîntă, pe glasul al 6-lea, stihira : **Împărate ceresc...,** după care se zice ectenia mare, cu c e r e r i s p e c i a l e și cu ecfonisul : **Că Ție se cuvine toată slava...** Apoi preotul zice : **Domnului să ne rugăm.** Credincioșii răspund : **Doamne miluiește.** Preotul citește r u g ă c i u n e a dinaintea Ungerii : **Bine ești cuvîntat, Doamne Dumnezeule atotțiitorule...** [119], și apoi face cuvenita u n g e r e, spunînd cuvintele : **Pecetea darului Sfîntului Duh. Amin.** Sfîrșind ungerea, citește cele două r u g ă c i u n i deosebite (s p e c i a l e) : **Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce ai învrednicit a arăta desăvîrșit pe robul Tău acesta...,** și : **Cel ce izbăvești de greșeli prin pocăință...** [120]. Apoi, luînd buretele și muindu-l în apă caldă, șterge locurile unse cu Mir, zicînd : **Îndreptatu-**

118. Această rînduială se află în *Evhologiul bogat*, București, 1920, p. 507—512 și ed. București, 1937, precum și în *Rînduiala primirii la Ortodoxie a celor de alte credințe*, București, 1966.

119. Rugăciunea aceasta este și la rînduiala Botezului pruncilor.

120. Aceste rugăciuni se află în edițiile amintite ale *Molitfelnicului* (București, 1920, p. 507—512 ; București, 1937, p. 568—572), precum și în *Rînduiala primirii la Ortodoxie a celor de alte credințe*, (București, 1966, p. 32—33).

te-ai, luminatu-te-ai... Sfîrşind aceasta, preotul citeşte în taină rugăciunea : **Cel ce s-a îmbrăcat întru Tine, Hristoase, Dumnezeul nostru...** şi apoi face cuvenitul otpust ; iar la vremea Liturghiei împărtăşeşte pe cel uns cu Sfîntul Mir, căci Ungerea se săvîrşeşte mai înainte de Liturghie.

Se cuvine a şti că în acest fel se primesc în Biserica Ortodoxă numai cei care sînt botezaţi în numele Sfintei Treimi şi prin trei afundări în apă, iar cei care nu au, după ritualul lor, botez valabil, vor fi botezaţi din nou după rînduiala cuvenită.

c) Alte ierurgii legate de săvîrşirea Sfintelor Taine a Botezului şi a Ungerii cu Sfîntul Mir

Rînduiala ce se săvîrşeşte după 40 de zile femeii care a născut şi pruncului născut. — Plinindu-se 40 de zile după naştere, potrivit tradiţiei vechi păstrate în Molitfelnic, lăuza vine la biserică pentru curăţirea ei, aducînd, în unele părţi, şi pe prunc, care, de cele mai multe ori, este botezat, pentru a fi îmbisericit.

Preotul, stînd în pronaos, cu epitrahilul, dă binecuvîntarea, şi zice rugăciunile începătoare şi troparul zilei, la care poate adăuga, dacă voieşte, şi troparul şi condacul ce se zic la însemnarea pruncului : **Bucură-te, cea plină de dar, Născătoare de Dumnezeu...** şi : **Cel ce ai sfinţit pîntecele Fecioarei...** Apoi, **Slavă... Şi acum...** şi : **Doamne, cu rugăciunile tuturor sfinţilor...**

Plecîndu-şi mama capul împreună cu pruncul, face preotul semnul sfintei Cruci peste ei şi, punînd epitrahilul pe capul ei, zice două rugăciuni pentru curăţirea lăuzei, apoi, punînd mîna pe capul pruncului, citeşte cele trei rugăciuni pentru prunc. În cazul că pruncul este botezat, i se face îmbisericirea după rînduiala din Molitfelnic, iar dacă nu este botezat i se vor citi numai rugăciunile şi se va face otpustul, fără să i se facă îmbisericirea, care i se va face îndată după botez.

Rînduiala pentru femeia care a născut pruncul mort. — Venind femeia, care a avut o asemenea naştere, la biserică,

şi stînd în pronaos, preotul, înveşmîntat în epitrahil, săvîrşeşte următoarea rînduială :

Punînd epitrahilul pe capul lăuzei, care stă în genunchi, cu faţa spre sfîntul altar, preotul dă binecuvîntarea, zice rugăciunile începătoare, troparul zilei, rugăciunea : **Stăpîne Doamne, Dumnezeul nostru...** şi cuvenitul otpust, după care lăuza merge de se închină şi sărută sfintele icoane.

2. Rînduiala Sfintei Taine a Mărturisirii (Spovedaniei)

Săvîrşitorul Sfintei Taine a Mărturisirii este preotul duhovnic. Locul mărturisirii este în biserică, în faţa icoanei Mîntuitorului, pentru cei sănătoşi; iar pentru cazuri de boală poate fi şi locuinţa particulară.

Rînduiala săvîrşirii Sfintei Taine a Mărturisirii este următoarea : îmbrăcat în epitrahil şi felon, duhovnicul dă binecuvîntarea, după care urmează rugăciunile începătoare, Psalmul 50, troparele de umilinţă : **Miluieşte-ne pe noi, Doamne...** şi celelalte, precum şi cele două rugăciuni pentru iertare.

Aşezîndu-se duhovnicul în scaun, înaintea icoanei Mîntuitorului zice către penitent: **Iată, fiule, Hristos stă nevăzut...**

După ce penitentul, în genunchi, îşi mărturiseşte păcatele, plecîndu-şi capul, duhovnicul îi citeşte rugăciunea : **Doamne Dumnezeule, Cel ce eşti mîntuirea...**, apoi ectenia şi apolisul.

După aceasta, duhovnicul, punînd mîna pe capul celui ce s-a mărturisit, citeşte cuvintele de dezlegare : **Domnul şi Dumnezeul nostru Iisus Hristos, cu darul şi cu îndurările iubirii Sale de oameni...** făcînd, la pronunţarea ultimelor cuvinte, semnul binecuvîntării pe capul penitentului.

Urmează : **Cuvine-se cu adevărat...**, după care duhovnicul îi dă penitentului epitimia corespunzătoare (canonul), avînd în vedere că, la păcatele mari, dezlegarea nu se dă imediat, ci numai după împlinirea canonului sau epitimiei. În aceste cazuri, formula de dezlegare (iertare) este înlocuită cu

alta, care se găsește tot în Molitfelnic : **Fiule, atîția ani poruncesc dumnezeieștii Părinți să nu te împărtășești cu Sfintele Taine...,** și așa mai departe.

Observație : Preotul să aibă grijă să-l ajute pe penitent să nu facă o spovedanie de mîntuială, ci să facă o mărturisire completă, sinceră și care să ducă la îndreptarea lui morală, ajutîndu-l cu întrebări și dîndu-i canon potrivit cu greutatea păcatului și cu posibilitățile materiale și spirituale ale penitentului.

3. Rînduiala Împărtășirii

a) Rînduiala Împărtășirii în condiții normale (în cadrul Sfintei Liturghii)

Împărtășirea credincioșilor care iau parte la Sfînta Liturghie și sînt pregătiți pentru împărtășire, trebuie făcută în momentul prescris de tipic, adică atunci cînd preotul sau diaconul rostește chemarea : **Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați** [121].

Împărtășirea credincioșilor se face din cele două sfinte părți : **NI** și **KA** ale Sfîntului Trup, după următoarea rînduială : dacă sînt de împărtășit numai cîțiva credincioși, preotul introduce în sfîntul potir toate cele ce se află pe sfîntul disc, îl acoperă cu sfîntul acoperămînt, deschide sfintele uși, ia de pe sfînta masă sfîntul potir în care a pus mai dinainte linguriță și întorcîndu-se cu fața spre credincioși, vine înaintea sfintelor uși, înalță sfîntul potir și întonează : **Cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați !** Apropiindu-se credincioșii care vor să se împărtășească, preotul, stînd cu fața spre dînșii și ținînd în mîini sfîntul potir, citește în auzul lor, cu multă evlavie, rar și deslușit, r u g ă c i u n i l e : **Cred, Doamne, și mărturisesc... ; Cinei Tale celei de taină... ; Nu spre judecată...,** îndemnînd pe credincioși să zică,

121. Se cuvine ca înainte de aceasta, și anume în timpul împărtășirii preotului, cîntărețul sau unul dintre credincioșii care se vor împărtăși să citească, în auzul tuturor, măcar parte din rugăciunile pregătitoare din Rînduiala Împărtășirii, din Ceaslov, ori din Liturghier.

fiecare, aceleaşi, întru sine, după dînsul. Dacă cineva dintre credincioşi ştie să citească bine, i se dă Liturghierul şi citeşte aceste rugăciuni. Venind apoi unul după altul, cu lumînări aprinse în mîini şi închinîndu-se cu toată umilinţa şi frica, preotul sfărîmă şi ia cu linguriţa fărîmituri din părţile **NI** şi **KA** şi împreună cu Sfîntul Sînge împărtăşeşte pe fiecare pe rînd, zicînd : **Se împărtăşeşte robul (roaba) lui Dumnezeu...** În acest timp se cîntă : **Trupul lui Hristos primiţi...**, sau : **Cinei Tale celei de taină...** Cel împărtăşit îşi va şterge buzele cu sfîntul acoperămînt. Sfîrşindu-se împărtăşirea, preotul citeşte r u g ă c i u n e a de mulţumire pentru împărtăşire, din Liturghier : **Mulţumim, Ţie, Doamne, Dumnezeul nostru, că şi în ziua de acum ne-ai învrednicit a ne împărtăşi...**

După otpustul Sfintei Liturghii se citesc la strană, din Ceaslov, de către cîntăreţ sau de către unul din cei ce s-au împărtăşit, rugăciunile de mulţumire după Sfînta Împărtăşire, pe care toţi cei ce s-au împărtăşit le ascultă cu luare aminte.

Dacă sînt de împărtăşit mai mulţi credincioşi (ca de exemplu, la Sfintele Paşti), se pun în sfîntul potir numai părţile **NI** şi **KA** din Sfîntul Trup, împărtăşind pe credincioşi după rînduiala cuvenită, iar miridele rămase pe sfîntul disc le introduce preotul în sfîntul potir după ce a împărtăşit pe toţi credincioşii, înainte de a binecuvînta şi a spune : **Mîntuieşte, Dumnezeule, poporul Tău...**

b) Împărtăşirea grabnică a celor bolnavi

Se face acasă la cel bolnav, după următoarea rînduială :

Preotul ia cu sine epitrahilul, felonul şi trusa formată din o cutiuţă de metal inoxidabil (de se poate chiar aurită sau argintată înăuntru), în care se poartă miride din Sfînta Împărtăşanie pentru tot anul, o linguriţă, două pocroveţe şi eventual un potir mic, precum şi o Cruce şi o sticluţă cu vin sau aghiasmă.

Ajungînd la casa bolnavului şi îmbrăcînd epitrahilul şi felonul, preotul aşterne pe o masă curată unul din acoperăminte, pe care aşază cutiuţa cu Sfintele, linguriţa şi celălalt acoperămînt, precum şi un pahar cu vin, aghiasmă sau apă

(dacă nu este vin sau aghiasmă). Stînd cu fața la icoană (la răsărit), face începutul obișnuit și citește rugăciunile arătate în Molitfelnic la «Rînduiala ce se face cînd grabnic se dă Împărtășania celui bolnav». Și de va fi fost mărturisit bolnavul mai înainte de aceasta, îndată îl și împărtășește cu Sfintele Taine ; iar de nu, și poate să se mărturisească, poruncește preotul celor de față să se depărteze cîtva timp, apoi îl spovedește și după mărturisire citește r u g ă c i u n e a : **Doamne, Dumnezeul nostru...** Îngăduind celor ce se îndepărtaseră de bolnav în timpul mărturisirii să se apropie, preotul îl împărtășește după rînduială. Zice apoi : **Slavă Ție, Dumnezeule...** (de 3 ori), r u g ă c i u n e a de mulțumire : **Trupul Tău cel sfînt, Doamne..., Acum liberează... Sfinte Dumnezeule...** și celelalte. După : **Că a Ta este împărăția...**, preotul zice : **Slavă...**, t r o p a r u l zilei, **Și acum...**, al Născătoarei și : **Pentru rugăciunile tuturor sfinților, Doamne...** Apoi : **Doamne miluiește** (de 3 ori) și otpustul.

Bolnavii gravi (muribunzii) care nu au capacitatea fizică de a se spovedi pot fi împărtășiți fără a fi spovediți, citindu-li-se numai rugăciunile din Molitfelnic, arătate mai sus (Can. 13 al Sinodului I Ecumenic și Can. 5 al sfîntului Grigore de Nisa ; Can. 7 al Sinodului de la Cartagina și Can. 9 al sfîntului Nichifor Mărturisitorul).

Cei care nu au capacitatea fizică de a primi (înghiți) și reține Sfintele Taine (vomisment, hemoptizii etc.), nu vor fi împărtășiți.

Femeile nu pot fi împărtășite în perioada lăuziei sau a scurgerii, decît în caz de pericol de moarte (Can. 2 al sfîntului Dionisie al Alexandriei ; Can. 7 al sfîntului Timotei al Alexandriei și Can. 8 și 9 ale sfîntului Ioan Postitorul, patriarhul Constantinopolului).

Împărtășirea celui tulburat mintal (alienat, epileptic etc.) se face dacă nu hulește Dumnezeieștile Taine și numai în intervalele de timp cînd este în întregimea minții, adică lucid (Can. 4 al sfîntului Nicolae I, patriarhul Constantinopolului ; «Povățuirile» din *Liturghier*, ed. București 1950, p. 404 ; Can. 3 al sfîntului Timotei al Alexandriei).

4. Rînduiala săvîrşirii Sfintei Taine a Cununiei

a) Timpul săvîrşirii. — Slujba Cununiei o poate săvîrşi preotul numai în timpul îngăduit. Nu este îngăduit preotului să săvîrşească această Sfîntă Taină în toate miercurile şi vinerile de peste an, în ajunul praznicelor împărăteşti, în cele patru posturi de peste an, în Săptămîna Luminată, în Duminica Rusaliilor, în intervalul de timp de la Naşterea Domnului pînă la Botezul Domnului, la 14 septembrie (Înălţarea sfintei Cruci) şi la 29 august (Tăierea capului sfîntului Ioan Botezătorul).

b) Rînduiala slujbei Logodnei

Înainte de săvîrşirea Cununiei se săvîrşeşte slujba Logodnei, după următoarea rînduială :

Dacă Logodna se săvîrşeşte în biserică, se aşază în mijlocul bisericii o masă cu sfeşnice pentru lumînări, cu sfînta Evanghelie şi sfînta Cruce ; cei ce vor să se logodească vin şi stau înaintea acestei mese, cu faţa spre sfîntul altar, logodnicul în partea dreaptă, iar logodnica în partea stîngă a logodnicului, avînd alături pe naşi. Se aprind lumînările în sfeşnice şi cele două făclii pe care preotul le dă naşilor (nunilor) în mîna dreaptă. Preotul, înveşmîntat în epitrahil şi felon, iar dacă este după Sfînta Liturghie, în toate veşmintele, aşază inelele pe sfînta Evanghelie : cel pe care-l va purta logodnicul, în partea stîngă, iar cel pe care-l va purta logodnica, în partea dreaptă ; binecuvinteazăde trei ori capetele celor ce se vor logodi, face cădirea după obicei şi dă binecuvîntarea obişnuită la ierurgii : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** Urmează ectenia mare, cu cereri speciale pentru cei ce se logodesc, după ecfonisul căreia preotul citeşte rugăciunea : **Dumnezeule cel veşnic...** Apoi, întorcîndu-se cu faţa spre credincioşi şi binecuvîntîndu-i cu mîna dreaptă, zice : **Pace tuturor !** Credincioşii răspund : **Şi duhului tău !** Preotul : **Capetele voastre Domnului să le plecaţi !** Şi în timp ce credincioşii răspund, rar : **Ţie, Doamne,**

preotul citeşte în taină r u g ă c i u n e a : **Doamne, Dumnezeul nostru...,** rostind apoi, cu glas, ecfonisul : **Că Ţie se cuvine...**

Luînd preotul inelul din dreapta, face semnul Crucii pe sfînta Evanghelie, se întoarce cu faţa spre cei ce se logodesc şi î n s e m n î n d cu el în chipul Crucii peste faţa mirelui, zice : **Se logodeşte robul lui Dumnezeu (N) cu roaba lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh. Amin.** Însemnarea se face în felul următor : cînd zice cuvintele : **Se logodeşte robul lui Dumnezeu (N),** preotul atinge cu inelul fruntea logodnicului ; cînd zice cuvintele : **...cu roaba lui Dumnezeu (N),** atinge cu inelul fruntea logodnicei ; apoi la cuvintele : **În numele Tatălui,** duce inelul la fruntea logodnicului ; la cuvintele : **şi al Fiului,** duce inelul la pieptul lui, iar la cuvintele : **şi al Sfîntului Duh,** duce inelul la umărul lui drept şi la umărul lui stîng, încheind cu : **Amin.** Această însemnare o face preotul asupra logodnicului de trei ori, după care, împreună cu naşul (nunul) pune inelul în degetul inelar al mîinii drepte a logodnicului.

Tot aşa procedează şi cu inelul logodnicei, însemnînd cu el în chipul Crucii peste faţa logodnicei şi punîndu-l, împreună cu naşa, în degetul inelar de la mîna dreaptă a logodnicei. După aceasta, naşii schimbă inelele, punîndu-le aşa cum vor fi purtate tot timpul.

După punerea inelelor, preotul citeşte r u g ă c i u n e a : **Doamne, Dumnezeul nostru, Care împreună cu sluga patriarhului Avraam...,** apoi zice ectenia î n t r e i tă şi în cazul că slujba Cununiei se va săvîrşi la o altă dată, face otpustul, iar dacă urmează îndată Cununia, nu mai face otpustul, ci trece îndată la această slujbă.

c) Rînduiala slujbei Cununiei

Preotul, primind cădelniţa, tămîiază, citind Psalmul 127: «Fericiţi toţi cei ce se tem de Domnul...». Credincioşii sau cîntăreţii cîntă după fiecare stih : **Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie** [122]. Apoi, închinîndu-se, preotul ia sfînta Evan-

122. În multe biserici (mai ales la oraşe), nu se mai citeşte psalmul, ci se cîntă, numai, de trei ori la rînd : **Slavă Ţie, Dumnezeul nostru, slavă Ţie !**

ghelie şi ridicînd-o drept, zice cu glas mare : **Binecuvîntată este împărăţia Tatălui...**, făcînd cu ea semnul sfintei Cruci deasupra cununiilor, după care o sărută şi o aşază la loc, pe masă. Urmează ectenia mare, cu cereri speciale pentru cei ce se cunună, apoi cele trei rugăciuni pentru binecuvîntarea mirilor, citite de preot cu glas mare, preotul avînd în vedere ca, la rugăciunea a treia : **Dumnezeule cel sfînt, Care din ţărînă ai făcut pe om...**, cînd rosteşte cuvintele: **uneşte pe robul Tău (N)**, să ia mîna dreaptă a mirelui, iar cînd zice cuvintele : **cu roaba Ta (N)...**, să ia mîna dreaptă a miresei şi să le unească, aceştia urmînd să rămînă cu mîinile unite astfel, pînă în momentul cînd se va face înconjurarea mesei.

După terminarea rugăciunii a treia, preotul ia cununia mirelui (cea din dreapta) şi după ce face cu ea semnul Crucii peste sfînta Evanghelie, face de trei ori semnul Crucii peste faţa mirelui, în felul în care s-a făcut cu inelul la logodnă, zicînd de fiecare dată : **Se cunună robul lui Dumnezeu (N) cu roaba lui Dumnezeu (N), în numele Tatălui...** Dă cununia mirelui s-o sărute, apoi o pune împreună cu naşul pe capul mirelui. Asemenea face şi cu cununia miresei, rostind cuvintele : **Se cunună roaba lui Dumnezeu (N) cu robul lui Dumnezeu (N)...** şi punînd cununia împreună cu naşa pe capul miresei. Şi făcînd preotul semnul binecuvîntării spre capetele mirilor de trei ori, se cîntă de fiecare dată : **Doamne, Dumnezeul nostru, cu mărire şi cu cinste încununează-i pe dînşii** (prima dată de preot, iar a doua şi a treia oară de cîntăreţi şi de credincioşi).

Urmează Apostolul, Evanghelia, ectenia întreită şi rugăciunea : **Doamne, Dumnezeul nostru, Care, în purtarea Ta de grijă...**, ectenia cererilor şi rugăciunea : **Tatăl nostru...**, cîntată de credincioşi sau de cîntăreţi. După : **Că a Ta este împărăţia...**, preotul binecuvîntează paharul cu vin şi pîinea, după rînduiala arătată în Molitfelnic. Apoi, luînd pîinea şi paharul cu vin dă mirelui de gustă dintr-însele de trei ori ; aşijderea şi miresei, în timp ce credincioşii sau cîntăreţii cîntă : **Paharul mîntuirii...**

Urmează o c o l i r e a de trei ori a mesei, mergînd preotul în frunte, cu cădelniţa, iar mirii şi naşii ţinîndu-se de mîini. În acest timp se cîntă t r o p a r e l e : **Isaie, dănţuieşte... Sfinţilor mucenici...** şi : **Slavă Ţie, Hristoase, Dumnezeule...** (cîte unul în timpul fiecărei ocoliri).

După o c o l i r e, mirele se închină şi plecîndu-şi capul, pune mîinile în chipul Crucii pe sfînta Evanghelie, stînd cu toată evlavia, iar preotul, apucînd cununia de o parte şi naşul de alta, zice : **Mărit să fii, mire, ca Avraam...** Şi luînd cununia de pe capul mirelui i-o dau de o sărută şi preotul o aşază pe sfînta Evanghelie. Apoi vine mireasa şi făcînd la fel, preotul zice : **Şi tu, mireasă, mărită să fii ca Sarra...,** luînd împreună cu naşa, cununia de pe capul miresei şi punînd-o preotul pe sfînta Evanghelie.

Se citesc celelalte rugăciuni din rînduiala slujbei, iar după otpust preotul va rosti un scurt cuvînt de învăţătură, după care se cîntă : **Cuvine-se cu adevărat...,** sau t r o p a r u l sfîntului ales ca patron al noii familii, (sau : **Mulţi ani trăiască !**), în care timp vin mirii, naşii, părinţii mirilor, şi rudele de sărută sfînta Evanghelie, sfînta Cruce şi cununiile, iar preotul adresează felicitări.

d) Rugăciunea în a opta zi după Cununie. — În a opta zi de la Cununie, venind tinerii la biserică şi avînd aprinse făcliile de la Cununie, preotul se înveşmîntează în epitrahil, iese în pronaosul bisericii şi săvîrşeşte următoarea rînduială :

Binecuvîntarea, rugăciunile începătoare şi troparul sfinţilor mucenici. Apoi, îngenunchind tinerii, preotul citeşte r u g ă c i u n e a : **Doamne, Dumnezeul nostru, Care ai binecuvîntat cununa anului... Pace tuturor ! Capetele voastre Domnului să le plecaţi !** Şi r u g ă c i u n e a : **Într-o unire au ajuns robii Tăi...,** după care face sfîrşitul ca la slujba Cununiei : **Cel ce cu venirea Sa în Cana Galileii...** Apoi, binecuvîntîndu-i, intră cu ei în biserică, zicînd mirele : **Intra-voi în casa Ta...** şi alte rugăciuni ce va şti, sărutînd sfintele icoane. Şi dînd cîntăreţilor lumînările pentru a fi folosite în biserică şi plecîndu-se spre străni, se duce fiecare la locul său şi ascultă sfînta slujbă cu luare aminte (dacă aceasta s-a făcut înainte de Sfînta Liturghie).

e) Slujba la a doua nuntă

A doua nuntă se săvîrşeşte numai în cazul cînd amîndouă părţile urmează a se cununa a doua oară, iar dacă unul din cei ce se cunună nu a primit cununia întîi, atunci li se săvîrşeşte slujba nunţii întîi, precum s-a arătat.

Cînd se face slujba nunţii a doua, pregătite fiind toate, aşa cum s-a arătat la rînduiala Logodnei şi a Cununiei, preotul dă binecuvîntarea: **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...,** după care urmează rugăciunile începătoare, troparul zilei, ectenia mare, rugăciunea: **Dumnezeule cel veşnic, Care pe cele risipite le aduni... Pace tuturor ! Capetele voastre...** şi rugăciunea: **Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce dintre neamuri mai înainte Ţi-ai logodit Biserica...** Se face punerea inelelor, ca şi la Logodna de la întîia Cununie, după care preotul zice rugăciunea: **Stăpîne, Doamne, Dumnezeul nostru, Care pe toţi îi miluieşti... Pace tuturor! Capetele voastre...** şi rugăciunea: **Doamne, Iisuse Hristoase, Cuvîntul lui Dumnezeu, Cel ce Te-ai înălţat pe cinstita şi de viaţă făcătoare Cruce...** Apoi, rugăciunea a treia de la prima Cununie : **Dumnezeule cel sfînt, Care din ţărînă ai făcut pe om...,** în timpul căreia preotul uneşte mîinile celor ce se cunună. Se pun cununiile după rînduiala arătată la Cununia întîi, preotul rostind cuvintele (formula) Cununiei, cu binecuvîntarea cuvenită, după care urmează Apostolul şi Evanghelia, precum şi celelalte, ca la Cununia întîi.

Observaţie : Această slujbă se face neschimbat şi la a treia nuntă. Nunta a patra nu este îngăduită în Biserica Ortodoxă şi cel ce îndrăzneşte să o săvîrşească se face vinovat de osînda canonisirii, lipsindu-se de harul preoţiei.

Ştiut să fie că, de la Duminica Tomii pînă la Înălţare, la slujba Logodnei şi a Cununiei, după binecuvîntare se cîntă de trei ori troparul : **Hristos a înviat din morţi...**

f) «Nunta de Argint». «Nunta de Aur». — În multe părţi se obişnuieşte ca soţii care au împlinit 25 sau 50 de ani de la Cununie să aniverseze şi printr-un serviciu religios aceste date, ceea ce în popor se numeşte «Nunta de Argint» (la 25 de ani) şi «Nunta de Aur» (la 50 de ani). Nefiind în Molitfelnic o astfel de slujbă, cînd este chemat preotul să

binecuvînteze aceste momente din viața soților, le va citi rînduiala «Rugăciunii de mulțumire pentru orice binefacere primită de la Dumnezeu», cu adaptările necesare la împrejurarea respectivă, binecuvîntînd și punînd și inelele cele noi ale soților, înainte de citirea Apostolului, zicînd preotul la fiecare : **În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Amin.**

5. Îndrumări privitoare la săvîrșirea Tainei Sfîntului Maslu

Taina Sfîntului Maslu se săvîrșește pentru credincioșii bolnavi de boală trupească sau sufletească. Se obișnuiește a se săvîrși în zilele de luni, miercuri și vineri, dimineața, în biserică sau, mai adesea, în casa bolnavului, dacă acesta nu poate veni la biserică.

Nu este îngăduit să se săvîrșească această Sfîntă Taină de un singur preot, ci de șapte preoți sau, în cel mai rău caz, de cel puțin doi preoți.

Rînduiala după care se săvîrșește Sfîntul Maslu este cea arătată în Molitfelnic.

Se cuvine ca cei ce vor să li se săvîrșească această Sfîntă Taină, mai întîi să-și cerceteze cugetul și să se mărturisească la duhovnic.

După ce s-a săvîrșit Sfîntul Maslu se cuvine ca preotul să îndrumeze pe credincioși să întrebuințeze în mod cuviincios materiile folosite la slujba acestei Sfinte Taine. Astfel : din făină se pot face pîinișoare din care să se dea bolnavului să mănînce, iar dacă este în cantitate mai mare se pot face prescuri sau artose. Untdelemnul sfințit la Sfîntul Maslu se întrebuințează pentru pîinișoare sau se pune în candele să ardă (în casă ori în biserică). Miruitoarele se strîng și, ori se îngroapă la loc curat, ori se ard, iar cenușa provenită din arderea lor se îngroapă.

Nu este îngăduit preoților să adauge alte rugăciuni sau citiri în afară de cele prevăzute în rînduiala din Molitfelnic,

şi nici să încurajeze practica superstiţioasă a unor credincioşi de a se ghici viitorul bolnavului după cuprinsul pericopei cu care s-a deschis Evanghelia, ori după culoarea literelor de acolo.

Deschiderea Evangheliei spre a fi ţinută cu partea scrisă în jos, pe capul bolnavului, închipuind mîna Domnului cea plină de tămăduiri, se face de preotul protos, nu de către bolnav.

Observaţie: Se obişnuieşte să se facă Sfîntul Maslu de obşte, atît pentru bolnavi, cît şi pentru sănătoşi, în biserică, mai ales în zilele de miercuri, joi şi vineri în Săptămîna Patimilor şi în alte împrejurări, cînd se cere. Rînduiala este aceeaşi ca şi a Sfîntului Maslu săvîrşit pentru bolnavi acasă.

6. Rînduiala săvîrşirii Sfintei Taine a Preoţiei şi a hirotesiilor legate de această Taină

Timpul săvîrşirii. — Hirotonia diaconului se săvîrşeşte de către episcop (arhiereu) la Sfînta Liturghie a sfîntului Ioan Gură de Aur sau cea a sfîntului Vasile cel Mare, după a x i o n. Candidatul, numit legal, trebuie să postească cîteva zile înainte de hirotonie, iar în ajunul hirotoniei trebuie să se mărturisească la preotul duhovnic, să citească rînduiala Împărtăşirii şi să respecte toate condiţiile impuse celor ce au a se împărtăşi (să se ferească de unirea trupească cu soţia, să nu mănînce nimic în dimineaţa zilei hirotoniei etc.) şi să aibă grijă să-şi facă la timp costumul clerical.

Înainte de a fi hirotonit diacon, candidatul primeşte, tot de la arhiereu, hirotesia în treptele inferioare ale clerului de odinioară, adică în citeţ (cîntăreţ) şi ipodiacon.

Hirotesiile premergătoare hirotoniei în diacon

a) Hirotesia citeţului şi cîntăreţului se săvîrşeşte înainte de Sfînta Liturghie, în mijlocul bisericii, după ce arhiereul şi preoţii au ieşit din altar, îmbrăcaţi în veşminte pentru începutul Sfintei Liturghii.

Candidatul, îmbrăcat în haine preoţeşti şi avînd capul descoperit, merge între cele două sfeşnice împărăteşti şi avînd în dreapta şi în stînga cîte un diacon, face trei metanii mari, spre răsărit, după care se întoarce, şi diaconii îl aduc la arhiereu, zicînd alternativ : **Porunceşte ! Porunciţi ! Porunceşte ! Prea Sfinţite Stăpîne...** (a se vedea formulele şi rugăciunile complete în Arhieraticon). Candidatul îngenunchează în faţa arhiereului, acesta îl binecuvîntează pe cap de trei ori şi apoi îl t u n d e cruciş, zicînd : **În numele Tatălui...,** şi luînd felonul (un felon scurt, deosebit de cel preoţesc) îl binecuvîntează şi-l pune pe grumajii lui. Apoi diaconul zice : **Domnului să ne rugăm !** Arhiereul, binecuvîntînd pe candidat pe cap de trei ori şi punîndu-şi mîna dreaptă pe capul lui, citeşte cu voce r u g ă c i u n e a d e h i r o t e s i e în citeţ (cîntăreţ), după care îi dă în mînă cartea Apostolul ori Psaltirea, din care candidatul citeşte puţin, ca probă, şi primeşte de la arhiereu binecuvîntare. După aceasta, diaconii îi dau un stihar şi orar, pe care le prezintă arhiereului spre binecuvîntare şi după ce arhiereul le binecuvîntează, cel hirotesit sărută mîna arhiereului şi stiharul, se retrage în altar sau în alt loc potrivit şi le îmbracă, ajutat de diaconi, punînd orarul cruciş.

b) Hirotesia ipodiaconului urmează îndată după cea de citeţ. Înveşmîntat în stihar şi orar, candidatul vine în naos şi face trei metanii mari între cele două sfeşnice împărăteşti, de unde îl iau diaconii, unul de o parte şi celălalt de alta, şi plecîndu-l puţin de cap îl aduc la arhiereu, zicînd alternativ : **Porunceşte ! Porunciţi ! Porunceşte, Prea Sfinţite Stăpîne...** Candidatul îngenunchează şi arhiereul, după ce îl binecuvîntează de trei ori, îşi pune mîna pe capul lui. Arhidiaconul zice : **Domnului să ne rugăm !,** iar arhiereul citeşte cu voce r u g ă c i u n e a d e h i r o t e s i e în ipodiacon: **Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce prin unul şi acelaşi Duh...** După aceasta, arhiereul luînd ştergarul adus de diacon îl pune pe umerii hirotesitului, iar diaconii îi dau acestuia să ţină în mîini un lighean şi o cană curată, cu apă, din care el toarnă arhiereului să se spele pe mîini, zicînd de trei ori : **Cîţi sînteţi credincioşi !** Arhiereul, ştergîndu-se după spălare, pune ştergarul după gîtul hirotesitului şi-l binecuvîntează. Acesta

sărută dreapta arhiereului, apoi merge și stă înaintea icoanei Mîntuitorului, ținînd ligheanul în mîini și zicînd în sine rugăciunile începătoare, Psalmul 50, Simbolul credinței și orice rugăciune pe care o știe pe dinafară. Aici el rămîne pînă la heruvic.

Se începe apoi slujba Sfintei Liturghii. După ce arhiereul face tămîierea de la heruvic, se aduce ipodiaconul nou hirotesit înaintea sfintelor uși și toarnă arhiereului de se spală din nou pe mîini, apoi trece înaintea icoanei Maicii Domnului, ținînd mai departe ligheanul în mîini și zicînd în taină rugăciuni. La ieșirea cu Cinstitele Daruri, hirotesitul vine și el pe urma preoților, ținînd în mîini ligheanul, iar după ce intră arhiereul în altar cu întregul sobor, el vine și stă iarăși înaintea icoanei Maicii Domnului pînă după axion, cînd urmează să fie hirotonit ca diacon.

c) Rînduiala hirotoniei în diacon

În timpul axionului, candidatul intră în sfîntul altar pe ușa dinspre miazănoapte și merge la proscomidiar, unde toarnă din nou arhiereului să se spele pe mîini, zicînd de trei ori : **Cîți sînteți credincioși** ! După axion, în momentul cînd arhiereul zice : **Și să fie milele marelui Dumnezeu...,** candidatul, după ce a lăsat mai înainte prosopul, ligheanul și cana, merge în mijlocul bisericii și face trei metanii mari, iar doi diaconi îl iau unul de o parte și celălalt de alta și plecîndu-i puțin grumazul, îl aduc în fața arhiereului, care șade între sfintele uși, zicînd diaconii alternativ : **Poruncește ! Porunciți ! Poruncește...** Candidatul îngenunchează, iar arhiereul îl binecuvîntează pe creștet, apoi se retrage și se așază pe un jeț în partea dinspre miazănoapte a sfintei mese, cu fața spre apus. Diaconii, luînd pe candidat de mîini, înconjoară cu dînsul sfînta masă, de trei ori, în timp ce toți cei din altar cîntă : la prima înconjurare : **Sfinților mucenici... ;** la cea de a doua : **Slavă Ție, Hristoase...** ; la cea de a treia : **Isaie, dănțuiește...** La fiecare înconjurare candidatul sărută, din mers, cele patru colțuri ale sfintei mese și apoi face două metanii mari înaintea arhiereului — fără să se închine — îi sărută omoforul, epigonatul și mîna, apoi face a treia me-

tanie. Sfîrşind cele trei înconjurări şi ultima îngenunchiere înaintea arhiereului, candidatul vine în faţa sfintei mese, face trei metanii mari, cu închinăciuni, se apropie de colţul de sud-vest al acesteia, îngenunchează, îşi pune mîinile cruciş pe sfînta masă (mîna dreaptă peste cea stîngă) şi îşi r e a z e m ă fruntea peste ele. Arhidiaconul zice : **Să luăm aminte !** Toţi cei din altar îngenunchează. Arhiereul, apropiindu-se, îşi scoate mitra şi punîndu-şi mîna dreaptă pe capul celui ce se hirotoneşte, se r o a g ă cu voce, zicînd : **Dumnezeiescul Har...**

Îndată după aceasta, arhidiaconul zice : **Domnului să ne rugăm !** Cei din altar cîntă încetişor, cu voce dulce : **Doamne miluieşte** (de 3 ori). Arhiereul, binecuvîntînd pe cap de trei ori pe cel ce se hirotoneşte, îşi pune mîna dreaptă pe capul lui şi se roagă încet, citind r u g ă c i u n e a de h i r o t o n i e : **Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce cu a Ta preştiinţă...**

În timpul acesta, arhidiaconul zice încetişor, cu voce lină, e c t e n i a m a r e, din Arhieraticon. Arhiereul, avînd mîna dreaptă pusă pe capul celui ce se hirotoneşte, citeşte încet şi a doua r u g ă c i u n e de hirotonie : **Dumnezeule, Mîntuitorul nostru...,** pe care o încheie cu vosglasul : **Că Tu eşti Dumnezeul nostru...** După : **Amin,** arhiereul ridicînd pe cel hirotonit îl duce în faţa uşilor împărăteşti, pe solee, ş i - l p r e z i n t ă credincioşilor, dîndu-i veşmintele liturgice ; primind de la arhidiacon orarul, arhiereul îl binecuvîntează şi-l arată credincioşilor, zicînd : **Vrednic este !** Hirotonitul sărută orarul şi mîna arhiereului, şi i-l pune pe umărul stîng, în timp ce credincioşii cîntă : **Vrednic este !** (de 3 ori). Acelaşi lucru face arhiereul cu mînecuţele şi cu ripida, iar în locul acesteia — dacă lipseşte — cu un pocrovăţ, cîntîndu-se de fiecare dată : **Vrednic este !** (de cîte 3 ori). Primind acestea, noul diacon sărută mîna arhiereului şi se pleacă de trei ori către credincioşi, prima dată către cei din mijlocul bisericii, a doua oară către cei din partea de miazăzi şi a treia oară către cei din partea de miazănoapte ; apoi se retrage şi sărutîndu-se cu diaconii cei de faţă, trece în partea dreaptă a sfintei mese şi apără Sfintele Daruri cu pocrovăţul sau cu ripida.

Se continuă apoi restul rînduielii Sfintei Liturghii. La împărtăşire, noul hirotonit premerge celorlalţi diaconi şi tot

el zice, la timpul cuvenit, în fața ușilor împărătești, e c t e n i a : **Drepți, primind dumnezeieștile, sfintele...,** iar după ecfonisul ecteniei, el trece și stă cu fața la icoana Mîntuitorului în timpul cît un preot citește rugăciunea a m v o n u l u i. După intrarea preotului în altar, noul diacon intră și el în altar, pe ușa dinspre miazănoapte, mergînd la proscomidiar, unde p o t r i v e ș t e Sfintele Daruri.

Rînduiala hirotoniei în preot

Hirotonia preotului se săvîrșește tot în cursul Sfintei Liturghii (a sfîntului Ioan Gură de Aur sau a sfîntului Vasile cel Mare), urmînd aceeași rînduială ca și hirotonia diaconului, cu următoarele deosebiri :

— Se săvîrșește îndată după cîntarea h e r u v i c u l u i și aducerea Cinstitelor Daruri pe sfînta masă, înainte de ectenia : **Să plinim rugăciunile noastre Domnului... ;**

— Înainte de hirotonie, candidatul citește din mijlocul bisericii, formula de angajament, pentru împlinirea cu cinste a preoției ;

— Adus din mijlocul bisericii de doi diaconi, candidatul este preluat prin ușile împărătești — după ce a fost binecuvîntat de trei ori de arhiereu — de doi preoți, care, luînd de la diaconi dicherotricherele, îl însoțesc la înconjurarea sfintei mese ;

— Exclamarea : **Să luăm aminte !,** care se rostește înainte de formula hirotoniei (**Dumnezeiescul Har...**), precum și : **Domnului să ne rugăm !,** care se spune înainte de rugăciunea imediat următoare (**Dumnezeule cel fără de început...**) sînt rostite nu de arhidiacon, ci de preotul cel mai mare ;

— Tot preotul cel mai mare zice și ectenia respectivă, din timpul hirotoniei ;

— La prezentarea către credincioși i se dau hirotonitului veșmintele corespunzătoare treptei de preot (epitrahilul, brîul și felonul sau sfita), precum și un Liturghier ;

— Noul hirotonit stă în restul slujbei la dreapta arhiereului, ca primul dintre preoții slujitori ;

— După prefacerea Darurilor, cînd urmează a se zice : **Pentru ca să fie celor ce se vor împărtăși...,** noul hirotonit vi-

ne în partea dinspre miazănoapte a sfintei mese și punîndu-și mîinile cruciș, una peste alta, cu palmele în sus, dreapta peste stînga, primește de la arhiereu Sfîntul Trup așezat pe un pocrovăț sau pe un disc mic, sărutîndu-i mîna, și apoi se retrage la mijlocul dinspre răsărit al sfintei mese, își reazămă mîinile pe marginea ei și ținînd discul cu Sfîntul Trup, zice în sine : **Doamne miluiește** (de 40 de ori), Psalmul 50 și orice alte rugăciuni pe care le mai știe pe dinafară ;

— În momentul cînd urmează a se zice : **Sfintele, sfinților !**, noul hirotonit aduce arhiereului Sfîntul Agneț ;

— Noul hirotonit este împărtășit de către arhiereu înaintea celorlalți preoți și tot el citește rugăciunea a m v o n u l u i.

Atît diaconul, cît și preotul nou hirotonit este dator, după Pravilă, să slujească Sfînta Liturghie șapte zile de-a rîndul, după hirotonie.

Rînduiala hirotesiei de duhovnic și a hirotesiilor pentru ranguri onorifice și a celei pentru funcțiunile administrative bisericești

a) Hirotesia duhovnicului. — Vrednicia de duhovnic se acordă preotului printr-o rînduială specială, deosebită de hirotonie, adică prin hirotesie, săvîrșită tot de arhiereu, fie în cadrul Sfintei Liturghii, fie separat de ea.

Cînd arhiereul liturghisește, rînduiala hirotesiei duhovnicului este următoarea : după v o h o d u l cu Evanghelia, ori chiar după otpustul Liturghiei [123], stînd arhiereul între ușile împărătești și înveșmîntat în toate odăjdiile arhierești, candidatul, avînd capul descoperit, face trei metanii mari între cele două sfeșnice împărătești, după care îl iau doi diaconi, unul din dreapta și altul din stînga, și plecîndu-l puțin de cap îl aduc la arhiereu, zicînd alternativ : **Poruncește ! Porunciți ! Poruncește, Prea Sfințite Stăpîne...** Arhiereul îl binecuvîntează pe cap de trei ori, după care diaconul zice : **Domnului să ne rugăm !** Se cîntă : **Doamne, miluiește !** Rămînînd

123. În *Arhieraticon*, hirotesia aceasta este prevăzută după otpustul Utreniei ; dar în practică ea se face mai tîrziu, cînd este lume mai multă în biserică.

pe solee, candidatul îngenunchează, iar arhiereul citeşte r u g ă c i u n e a de hirotesie: **Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Cel ce lui Petru...** Apoi, după ce diaconul zice : **Să luăm aminte !**, arhiereul, punîndu-şi mîna pe capul candidatului, citeşte formula h i r o t e s i e i în duhovnic : **Smerenia mea, prin harul întru tot Sfîntului Duh...**, la cuvintele: **...în numele Tatălui şi al Fiului şi al sfîntului Duh...**, îl binecuvîntează pe candidat cruciş pe cap şi zice : **Vrednic este !** Se cîntă : **Vrednic este !** (de 3 ori).

Cînd arhiereul nu liturghiseşte şi hirotesia se săvîrşeşte în paraclis (între uşile împărăteşti), rînduiala hirotesiei este următoarea : arhiereul se înveşmîntează în epitrahil şi omofor. Candidatul îngenunchind, diaconul zice : **Binecuvintează, Stăpîne !** Arhiereul dă binecuvîntarea, după care urmează rugăciunile începătoare, iar după : **Tatăl nostru...** şi : **Că a Ta este împărăţia...**, se săvîrşeşte rînduiala arătată la hirotesie cînd arhiereul liturghiseşte, cu deosebirea că, după r u g ă c i u n e a : **Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru...**, se i n t r o d u c e Evanghelia (de la Ioan) : **Fiind seară în ziua aceea...**, urmînd apoi formula de hirotesie şi celelalte, neschimbat [124].

b) Hirotesia arhidiaconului, sachelarului, marelui economom, protosincelului, arhimandritului, eclesiarhului şi economului mînăstirii. — Toate aceste hirotesii se săvîrşesc după aceeaşi rînduială ca şi hirotesia duhovnicului, cu deosebirea că rugăciunile citite de arhiereu se deosebesc în conţinut pentru fiecare în parte, dîndu-se fiecăruia insignele prevăzute în regulamentele Bisericii Ortodoxe Române.

— Hirotesia în vrednicia de stareţ (egumen) se săvîrşeşte, de obicei, în mînăstirea pentru care se rînduieşte stareţul, după o rînduială aparte, care se află atît în Arhieraticon, cît şi în cartea deosebită, cu rînduielile călugăriei.

124. Dacă sînt mai mulţi candidaţi pentru hirotesie, rugăciunile se citesc la plural, o dată pentru toţi ; numai formula «Smerenia mea...», se rosteşte pentru fiecare separat.

B. — RÎNDUIALA SĂVÎRŞIRII IERURGIILOR BISERICEŞTI MAI DE SEAMĂ ÎN VIAŢA CREŞTINILOR

1. Rînduiala Tedeumului

a) Tedeumul la Anul nou. — După sfîrşitul Sfintei Liturghii, pregătită fiind o masă, după cuviinţă, în mijlocul bisericii, îndată după otpust, sfinţiţii slujitori, înveşmîntaţi în odăjdii, ies din altar prin uşile împărăteşti, în următoarea ordine : diaconii cu făclii şi cu cădelniţa, apoi preoţii, cîte doi, de la cei mai mici în rang pînă la cei mai mari în rang sau în vîrstă, protosul ieşind din altar cel din urmă. La ieşire, protosul ia sfînta Cruce, iar preotul din dreapta lui sfînta Evanghelie, pe care le aşază pe masă. În mijlocul bisericii preoţii îşi iau poziţia arătată la vohodul de la Vecernie sau de la Litie, stînd protosul în mijloc. Primind cădelniţa de la diacon, protosul, după ce diaconul zice : **Binecuvintează, părinte !**, dă binecuvîntarea : **Slavă Sfintei şi Celei de o fiinţă...** (binecuvîntarea de la Utrenie), cădind în acelaşi timp sfînta Evanghelie de pe masă şi continuînd să cădească în naos, în timp ce cîntăreţii (sau toţi cei de faţă) cîntă : **Împărate ceresc...** Urmează rugăciunile începătoare şi după : **Veniţi să ne închinăm...** se citeşte psalmul 64 : «Ţie se cuvine laudă, Dumnezeule, în Sion...», **Slavă... Şi acum... Aliluia** (de 3 ori). Diaconul sau unul dintre preoţi (dacă nu este diacon) zice ectenia marecucereri speciale, după care urmează ecfonisul rostit de preotul rînduit de protos sau, dacă ectenia a fost zisă de preot, atunci tot el zice şi ecfonisul respectiv. Se cîntă apoi, pe glasul al 4-lea : **Dumnezeu este Domnul...** şi cele trei tropare : **Mulţumitori fiind noi..., Slavă... De binefacerile şi darurile... ; Şi acum... Făcătorule a toată făptura...**, fiecare pe glasul arătat în carte.

Urmează citirea Apostolului și a Evangheliei după rînduiala cuvenită, făcîndu-se, în timpul citirii Apostolului, cădirea mică de către diacon sau de către preotul rînduit de protos (dacă nu este diacon). După citirea Evangheliei (de către protos), diaconul sau preotul rînduit de protos (dacă nu este diacon) zice ectenia întreită, cu cereri speciale, care se termină cu : **Auzi-ne pe noi...** și ecfonisul : **Că milostiv și iubitor de oameni Dumnezeu ești...**

După aceasta, protosul citește rugăciunea : **Stăpîne, Doamne, Dumnezeul nostru, Izvorul vieții...**, după care se cîntă doxologia mare (**Slavă întru cei de sus...**) sau, în locul ei, imnul : **Pe Tine, Dumnezeule, Te lăudăm...**

Se face otpustul ca la Utrenia zilei respective și urmează polihroniul după următoarea rînduială :

— Cînd Tedeumul se săvîrșește în sobor de preoți, cu unul sau doi diaconi, protosul merge pe solee și se întoarce cu fața spre credincioși, avînd sfînta Cruce în mîna dreaptă. Ceilalți preoți rămîn pe loc. Diaconii, stînd în mijlocul bisericii, cu fața spre altar, rostesc alternativ cele ale polihroniului : pentru episcopul locului, pentru conducătorii statului etc. După fiecare formulă, protosul, ridicînd puțin sfînta Cruce, zice : **Mulți ani trăiască !** Corul cîntă : **Mulți ani trăiască** (de 3 ori), în care timp protosul face semnul Crucii, prima dată spre apus, a doua oară spre miazăzi și a treia oară spre miazănoapte. În unele eparhii se obișnuiește să se cînte, la urarea făcută pentru episcop : **Pe stăpînul și arhiereul nostru...**

— Cînd este de față arhiereul, atunci protosul, la urarea făcută pentru conducătorul statului prezintă arhiereului Crucea, sărutîndu-i mîna. Arhiereul zice el însuși : **Mulți ani trăiască !** (de 3 ori la rînd), după care dă înapoi sfînta Cruce preotului, care îi sărută mîna.

Sfîrșindu-se polihroniul, protosul sărută sfînta Cruce. Vin apoi și ceilalți preoți din mijlocul bisericii, în ordine inversă de cum au ieșit din altar, cel dintîi avînd sfînta Evanghelie și, după ce sărută sfînta Cruce din mîna protosului,

se aşază în dreapta acestuia. Ceilalţi preoţi, diaconii şi credincioşii trec pe rînd şi sărută sfînta Cruce şi sfînta Evanghelie, după care preoţii şi diaconii trec în altar, un preot rămînînd să împartă anafura sau să miruiască pe credincioşi după cum este datina locului.

— Cînd Tedeumul este săvîrşit de un singur preot, polihroniul este rostit de acesta din faţa mesei, avînd în mînă sfînta Cruce. La sfîrşit, preotul ia şi sfînta Evanghelie de pe masă, merge în partea stîngă a tetrapodului şi se întoarce cu faţa spre credincioşi, unde stă pînă ce toţi credincioşii trec şi sărută sfînta Cruce şi sfînta Evanghelie — dacă Tedeumul a fost săvîrşit independent de Sfînta Liturghie. Dacă a fost săvîrşit după Sfînta Liturghie, atunci preotul duce în altar sfînta Cruce şi sfînta Evanghelie şi se întoarce pentru a împărţi anafura sau a mirui pe credincioşi.

b) Rînduiala celorlalte Tedeumuri (la sărbători comemorative, la ziua numelui ierarhului, la începerea anului şcolar din instituţiile de învăţămînt teologic, de mulţumire etc.) este la fel cu cea arătată mai înainte, deosebindu-se numai în conţinutul cererilor speciale de la ectenii, a troparelor, a Apostolului, a Evangheliei şi a rugăciunii de la sfîrşit, potrivit pentru fiecare caz în parte.

c) Dacă la săvîrşirea Tedeumului asistă şi arhiereul, atunci, după ce i se face cuvenita primire şi îşi ia locul în scaunul arhieresc (dacă aceasta nu s-a făcut mai înainte), se dă binecuvîntarea şi se urmează rînduiala arătată mai înainte, cu următoarele deosebiri :

— Preoţii îşi iau, înainte de începerea slujbei, binecuvîntare de la arhiereu ;

— Arhiereul zice la timpul cuvenit : **Pace tuturor !** ;

— La polihroniu, după urarea făcută pentru conducătorii statului, protosul înmînează arhiereului sfînta Cruce, după rînduiala arătată mai înainte ;

— La sfîrşit, arhiereul primeşte din nou sfînta Cruce de la protos şi o dă spre sărutare preoţilor din sobor şi credincioşilor.

2. Rînduiala acatistului

Se săvîrşeşte, de obicei, după otpustul Vecerniei sau al Utreniei (în unele locuri). Preotul, înveşmîntat în epitrahil şi felon, deschide uşile împărăteşti (dacă au fost închise) şi dă binecuvîntarea, după care urmează rugăciunile începătoare şi după : **Că a Ta este împărăţia...** se cîntă, rar, troparul sau primul din cele 13 condace ale Acatistului. În acest timp preotul face cădirea mică, apoi vine înaintea analogului pe care este aşezată cartea cuvenită şi citeşte condacele şi icoasele Acatistului, după rînduială. Rosteşte apoi, ectenia întreită şi citeşte pomelnicele credincioşilor, la care se pot adăuga diferite cereri din ecteniile speciale din Liturghier, după feluritele trebuinţe ale credincioşilor, precum şi rugăciunea de la Acatist (dacă are), şi face cuvenitul sfîrşit, intrînd în altar prin uşile împărăteşti.

Se obişnuieşte, în multe părţi, pentru a se da mai multă solemnitate slujbei, precum şi pentru trebuinţe de ordin catehetic, să se citească, la Acatist, şi Evangheliа zilei sau pe care o găseşte de cuviinţă preotul slujitor. În acest caz, îndată după sfîrşitul condacelor şi icoaselor, înainte de a se rosti ectenia întreită, preotul zice : **Şi pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfînta Evanghelie, pe Domnul Dumnezeu să-L rugăm !** Se cîntă : **Doamne miluieşte** (de 3 ori). În acest timp, preotul vine înaintea uşilor împărăteşti, se întoarce cu faţa spre credincioşi şi zice : **Înţelepciune, drepţi, să ascultăm Sfînta Evanghelie...** şi celelalte, după care citeşte, din faţa uşilor împărăteşti, sfînta Evanghelie. Apoi vine din nou în faţa analogului şi rosteşte ectenia întreită şi celelalte, după rînduiala arătată mai sus. În cărţile de slujbă (Ceaslov, Acatistier), citirea condacelor şi icoaselor este încadrată de părţi luate din slujba Vecerniei şi a Utreniei, care se vor îndeplini, acolo unde este cu putinţă.

3. Rînduiala Paraclisului preasfintei Născătoarei de Dumnezeu

În cărţile de slujbă (Ceaslov, Acatistier şi altele) se află două Paraclise ale Născătoarei de Dumnezeu : Paraclisul întîi şi Paraclisul al doilea. Este o slujbă «care se cîntă la toată scîrba sufletească şi la vreme de nevoie», iar la unele biserici se citeşte în fiecare zi din postul Adormirii Maicii Domnului, alternativ, Paraclisul întîi şi Paraclisul al doilea.

Rînduiala Paraclisului este asemănătoare cu cea a Utreniei, cu mici deosebiri, şi se săvîrşeşte astfel : Preotul, înveşmîntat în epitrahil şi felon, trage dvera şi dă, din altar, binecuvîntarea obişnuită : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** Urmează rugăciunile începătoare, Psalmul 142 : «Doamne, auzi rugăciunea mea...» (cel din urmă din cei şase psalmi ai Utreniei), apoi : **Dumnezeu este Domnul...**, t r o p a r e l e respective, Psalmul 50 şi C a n o n u l «pe patru». După Cîntarea a 3-a a Canonului se cîntă t r o p a r e l e : **Mîntuieşte din nevoi pe robii tăi...** şi : **Caută cu milostivire...**, după care se zice ectenia î n t r e i t ă, prescurtată, pomenindu-se cei pentru care se săvîrşeşte Paraclisul şi cîntîndu-se : **Doamne miluieşte !** (de 12 ori). După ecfonisul : **Că milostiv şi iubitor de oameni eşti...** urmează s e d e a l n a : **Ceea ce eşti rugătoare...**

După Cîntarea a 6-a se urmează aceeaşi rînduială ca şi după Cîntarea a 3-a, arătată mai sus, cu deosebirea că în loc de sedealnă se cîntă condacul : **Ceea ce eşti păzitoare...** şi p r o c h i m e n u l : **Pomeni-voi numele tău...** Se deschid uşile împărăteşti şi preotul citeşte sfînta E v a n g h e l i e după rînduiala cuvenită, din faţa uşilor împărăteşti, cu faţa spre credincioşi. Urmează: **Slavă... Părinte, Cuvîntule şi Duhule, Treime Sfîntă, curăţeşte mulţimea greşelilor noastre. Şi acum... Pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu...** ; stihul : **Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...** şi trei s t i h i r i ale Născătoarei de Dumnezeu. Sfîrşindu-se acestea, preotul citeşte r u g ă c i u n e a : **Mîntuieşte, Dumnezeule, po-**

porul Tău... (de la Utrenie) ; se cîntă : **Doamne miluieşte** (de 12 ori) şi preotul rosteşte ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...** Se închid uşile împărăteşti şi urmează Cîntările a 7-a, a 8-a şi a 9-a ale Canonului ; apoi : **Cuvine-se cu adevărat...** şi patru stihiri la Laude, către Născătoarea de Dumnezeu.

Se deschid din nou uşile împărăteşti şi în timp ce se cîntă şapte tropare către Născătoarea de Dumnezeu, preotul cădeşte altarul şi pe credincioşi (cădire mică). După tropare urmează : **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte ; iar după : **Că a Ta este împărăţia...** se cîntă troparele de umilinţă : **Miluieşte-ne pe noi, Doamne...** şi celelalte, după care preotul zice ectenia întreită, la care credincioşii răspund cu : **Doamne, miluieşte** (de cîte 3 ori) ; iar la cererea : **Încă ne rugăm pentru mila, viaţa... robului lui Dumnezeu (N) şi pentru ca să se păzească sfînt locaşul acesta...,** credincioşii cîntă : **Doamne miluieşte** (de 40 de ori). După ecfonis urmează otpustul mic.

4. Rînduiala sfinţirii apei

a) Sfinţirea cea mare a apei (Aghiasma mare)

Sfinţirea cea mare a apei se săvîrşeşte în ajunul şi în sărbătoarea Arătării Domnului (Boboteaza). Rînduiala acestei sfinţiri se află în Mineiul pe ianuarie, la ziua respectivă, precum şi în Molitfelnic şi este următoarea :

Îndată după citirea rugăciunii amvonului, cum prevede Tipicul, sau după otpustul Liturghiei, cum se face în practică, preotul intră în altar, ia sfînta Evanghelie şi sfînta Cruce de pe sfînta masă şi ieşind prin uşile împărăteşti merge la locul unde se va săvîrşi sfinţirea apei [125], precedat fiind de credincioşi cu făclii aprinse, cu cadelniţa, cu icoane şi prapore (steaguri) [126], în timp ce cîntăreţii cîntă troparele : **Glasul**

125. În ziua Ajunului, sfinţirea apei se face în mijlocul bisericii, iar în ziua Arătării Domnului se face în biserică sau în altă parte, după obiceiul locului (în faţa bisericii, la o fîntînă etc.).

126. La slujba în sobor, ieşirea se face în ordinea arătată la rînduiala Tedeumului.

Domnului peste ape strigă grăind... (de 3 ori) şi celelalte două (de cîte 2 ori) ; apoi : **Slavă... Către glasul celui ce strigă... ; Şi acum...,** tot acelaşi.

Ajungînd la locul respectiv, preotul se îndreaptă cu faţa spre altar (dacă sfinţirea apei se face în mijlocul bisericii) sau spre răsărit (dacă sfinţirea apei se face în altă parte) şi aşază, pe masa dinainte pregătită, sfînta Evanghelie şi sfînta Cruce. Sfîrşindu-se de cîntat troparele mai sus arătate, preotul (sau diaconul, dacă este) zice : **Înţelepciune !** Citeţul răspunde: **Din proorocia lui Isaia, citire.** Preotul (sau diaconul, dacă este) zice : **Să luăm aminte !** Citeţul citeşte paremia întîi (Isaia XXXV, 1—10) ; apoi, după aceeaşi rînduială, paremia a doua (Isaia LV, 1—13) şi a treia (Isaia XII, 3—6). Apoi preotul (sau diaconul, dacă este) zice : **Să luăm aminte !** Şi binecuvîntînd pe credincioşi, preotul zice : **Pace tuturor !** Cîntăreţul cîntă prochimenul, glasul al 3-lea: **Domnul este luminarea mea...** şi se citeşte Apostolul, apoi Evanghelia, după rînduiala cuvenită [127]. Urmează ectenia mare cu cereri speciale, rostită de diacon (dacă este) sau de preot, în timpul căreia preotul (protosul, dacă se slujeşte în sobor) citeşte în taină rugăciunea : **Doamne Iisuse Hristoase, Fiule, Unule-Născut, Care eşti în sînul Tatălui...** Sfîrşindu-se ectenia, preotul citeşte cu glas mare rugăciunea: **Treime mai presus de fire, preabună...** Cînd ajunge la cuvintele **...Mare eşti, Doamne, şi minunate sînt lucrurile Tale...,** le repetă de trei ori, iar credincioşii răspund de fiecare dată : **Amin.** Citind apoi, în continuare, rugăciunea şi ajungînd la cuvintele : **...Tu însuţi dar, Iubitorule de oameni, Împărate, vino şi acum prin venirea Sfîntului Tău Duh şi sfinţeşte apa aceasta...,** le repetă de trei ori şi de fiecare dată binecuvîntează apa cu mîna, afundînd-o în chipul Crucii, iar credincioşii răspund : **Amin.** La fel face preotul şi cînd ajunge cu citirea rugăciunii la cuvintele : **Însuţi şi acum, Stăpîne, sfinţeşte apa aceasta cu Duhul Tău cel Sfînt.**

Sfîrşind de citit rugăciunea, preotul, binecuvîntînd cu mîna pe credincioşi, zice : **Pace tuturor !** Credincioşii răspund:

127. La slujba în sobor Sfînta Evanghelie este citită de protos.

Şi duhului tău ! Preotul (sau diaconul, dacă este) zice : **Capetele voastre Domnului să le plecaţi !** Şi în timp ce credincioşii cîntă rar : **Ţie, Doamne !**, preotul citeşte în taină r u g ă c i u n e a : **Pleacă, Doamne, urechea Ta...**, sfîrşind-o cu ecfonisul : **Că Tu eşti sfinţirea noastră...**, pe care îl rosteşte cu glas.

După aceasta, luînd preotul sfînta Cruce şi sfitocul (mănunchiul de busuioc) le a f u n d ă, drept, în apă de trei ori, făcînd cu ele semnul Crucii şi scoţîndu-le le ţine cu amîndouă mîinile, cîntînd de fiecare dată t r o p a r u l : **În Iordan botezîndu-Te Tu, Doamne...** Stropeşte apoi, cu apă sfinţită, pe credincioşi şi intră în biserică împreună cu toţi (dacă slujba s-a făcut în afară de biserică), în timp ce cîntăreţii cîntă stihira : **Să cîntăm, credincioşilor...** Preotul s t r o p e ş t e biserica şi altarul şi dacă nu s-a făcut otpustul se cîntă : **Fie numele Domnului bine cuvîntat...** şi celelalte şi se face otpustul sărbătorii. Preotul împarte anafura sau miruieşte (după obiceiul locului), iar credincioşii gustă întîi din aghiasmă şi apoi din anafură şi îşi iau în vasele lor aghiasmă pentru felurite trebuinţe religioase din cursul anului, păstrînd-o acasă la loc de cinste.

b) Sfinţirea cea mică a apei (Sfeştania)

Sfinţirea cea mică a apei se săvîrşeşte în biserici în ziua întîi a fiecărei luni, vineri în Săptămîna Luminată, miercuri la Înjumătăţirea Cincizecimii şi ori de cîte ori va voi cel mai mare ; iar în casele credincioşilor, la cerere, ori de cîte ori au nevoie. Rînduiala acestei sfinţiri se află în Molitfelnic şi în Aghiasmatar şi este următoarea :

Pe masa pe care se va face sfinţirea se aşază un vas cu apă, sfeşnice cu lumînări şi un mănunchi de busuioc. Preotul, înveşmîntat în epitrahil şi felon, aduce şi pune pe masă sfînta Evanghelie şi sfînta Cruce. După obişnuitul început se citeşte Psalmul 142 : «Doamne, auzi rugăciunea mea...» **Slavă... Şi acum... Aliluia** (de 3 ori), **Dumnezeu este Domnul...** şi t r o p a r e l e : **Către Născătoarea de Dumnezeu... Slavă... Şi acum... Nu vom tăcea, Născătoare de Dumnezeu...** Apoi Psalmul 50 şi în loc de C a n o n se cîntă, pe glasul al 6-lea (de 2 ori) irmosul : **Ceea ce ai primit bucurie prin înger...**, urmat de troparele cu rugăciuni de laudă şi cereri către Născătoarea de

Dumnezeu, către Mîntuitorul Hristos, către arhangheli şi îngeri, către sfîntul Ioan Botezătorul etc., avînd fiecare, înainte, stihul cuvenit şi sfîrşindu-se toate acestea cu : **Slavă... Slăvim pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfîntul Duh..., Şi acum... Ceea ce în vremile cele mai de pe urmă...** Se cîntă apoi, în loc de : **Cuvine-se cu adevărat... Uşa milostivirii...,** după care preotul (diaconul, dacă este) zice : **Domnului să ne rugăm !** Credincioşii răspund : **Doamne miluieşte !** Preotul zice ecfonisul : **Că sfînt eşti, Dumnezeul nostru...** şi după : **Amin,** cîntăreţii cîntă, tot pe glasul al 6-lea (în loc de stihirile de la Laude), t r o p a r e l e : **Acum a sosit vremea care sfinţeşte pe toţi...** şi celelalte trei, cel din urmă sfîrşindu-se cu : **Sfinte Dumnezeule...** (de 3 ori). Urmează prochimenul, Apostolul şi Evanghelia, ectenia mare cu cereri deosebite şi rugăciunea de sfinţire a apei: **Stăpîne Doamne, Dumnezeul nostru, Cel mare întru sfat şi minunat în lucruri...,** în timpul căreia, atunci cînd preotul ajunge cu citirea la cuvintele: **...Şi acum trimite harul Preasfîntului şi de viaţă făcătorului Tău Duh, Care sfinţeşte toate, şi sfinţeşte apa aceasta...,** le zice de trei ori şi de fiecare dată b i n e c u v i n t e a z ă apa cu mîna, a f u n d î n d - o în apă şi făcînd cu ea semnul Crucii. După ecfonisul rugăciunii : **Că Tu eşti izvorul tămăduirilor...,** preotul zice : **Pace tuturor !** şi celelalte, şi citeşte în taină, r u g ă c i u n e a : **Pleacă, Doamne, urechea Ta...,** pe care o sfîrşeşte cu ecfonisul, rostit cu glas : **Că Tu eşti sfinţirea sufletelor şi a trupurilor...**

După aceea, luînd preotul cu amîndouă mîinile sfînta Cruce, o a f u n d ă în apă cruciş, de trei ori, în timp ce se cîntă, tot de trei ori, troparul : **Mîntuieşte, Doamne, poporul Tău...** Apoi ia sfînta Cruce în mîna stîngă şi busuiocul în mîna dreaptă şi s t r o p e ş t e cu apă sfinţită, în chipul Crucii, altarul şi biserica (sau casa), cîntînd troparul : **Darurilor Tale, fă-ne pe noi vrednici...,** după care, sărutînd sfînta Cruce, se stropeşte cu busuiocul pe cap [128] şi o dă spre sărutare şi celorlalţi credincioşi, s t r o p i n d u - l pe fiecare cu apă sfinţită, în

128. Dacă sînt mai mulţi preoţi, protosul dă fiecăruia sfînta Cruce şi busuiocul şi fiecare se stropeşte personal, sărutînd sfînta Cruce şi înapoind-o apoi, protosului.

timp ce cîntăreţii cîntă stihirile : **Izvorul tămăduirilor...** şi celelalte.

Sfîrşindu-se acestea, preotul zice ectenia î n t r e i t ă, formată din trei cereri, la care se răspunde astfel : după prima şi cea de a doua cerere se cîntă : **Doamne miluieşte** (de cîte 3 ori), iar după a treia cerere se cîntă : **Doamne miluieşte** (de 40 de ori). Ectenia se sfîrşeşte cu r u g ă c i u n e a, citită de preot, cu glas : **Auzi-ne pe noi, Dumnezeule, Mîntuitorul nostru...,** unită cu ecfonisul : **Că milostiv şi iubitor de oameni Dumnezeu eşti...,** după care se face obişnuitul sfîrşit, cu otpustul zilei.

c) Sfinţirea cea mică a apei în Săptămîna Luminată. — În Săptămîna Luminată, sfinţirea cea mică a apei se săvîrşeşte după o rînduială deosebită, în casele credincioşilor la cerere, iar în biserică, vineri din această săptămînă (Izvorul tămăduirii). Rînduiala acestei sfinţiri este următoarea :

După ce preotul dă cuvenita binecuvîntare, cîntă el însuşi : **Hristos a înviat...** (de 3 ori), după care rosteşte stihurile Paştilor : **Înviază Dumnezeu, risipindu-se vrăjmaşii Lui...,** şi celelalte, ca la începutul Utreniei pascale, la care credincioşii răspund cu : **Hristos a înviat din morţi...** Urmează e c t e n i a m a r e şi apoi C a n o n u l Paştilor. După Cîntarea a 3-a a Canonului se zice ectenia mică şi ipacoi : **Venit-au mai înainte de dimineaţă cele ce au fost cu Maria...,** iar după Cîntarea a 6-a se zice ectenia mică, c o n d a c u l şi icosul Paştilor, p r o c h i m e n u l, A p o s t o l u l şi E v a n g h e l i a zilei ; apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...** (de 3 ori), stihul : **Miluieşte-mă, Dumnezeule, după mare mila Ta...** şi : **Înviind Iisus din mormînt...** (de 3 ori). După fiecare Cîntare se cîntă : **Hristos a înviat...** (de 3 ori).

De se va întîmpla în aceste zile sfîntul şi marele mucenic Gheorghe, se cîntă după Cîntarea a 3-a mai întîi c o n d a c u l sfîntului şi apoi : **Venit-au mai înainte de dimineaţă...**

După ectenia mică de la Cîntarea a 9-a a Canonului se cîntă, de trei ori, l u m i n î n d a : **Cu trupul adormind...** şi apoi se citesc r u g ă c i u n i l e din slujba sfinţirii celei mici a apei : **Stăpîne, Doamne, Dumnezeul nostru, Cel mare întru sfat şi minunat în lucruri...** şi celelalte. Cînd preotul bine-

cuvîntează apa cu sfînta Cruce, afundînd-o şi făcînd cu ea în apă semnul Crucii, se cîntă, în loc de : **Mîntuieşte, Doamne, poporul Tău...,** troparul : **Hristos a înviat din morţi...** (o dată de preot şi apoi de credincioşi de 2 ori). Urmează stihirile Paştilor cu stihurile lor, iar după sfîrşitul lor de la **Şi acum...** se cîntă tot : **Hristos a înviat...,** pînă ce toţi credincioşii trec şi sărută sfînta Cruce şi sînt stropiţi cu apă sfinţită de către preot. Urmează, îndată, ectenia întreită, după care se face sfîrşitul, cu otpustul ca şi la Utrenia pascală.

5. Ierurgii în legătură cu traiul creştinului

a) Rînduiala sfinţirii unei temelii de casă. — Fiind pregătit locul de temelie a casei care urmează a se zidi, cu şanţuri de jur împrejur, se aranjază pe acest loc o masă cu toate cele trebuincioase pentru sfinţirea cea mică a apei. Preotul, înveşmîntat în epitrahil şi felon, stînd înaintea mesei, cu faţa spre răsărit, şi primind cădelniţa sau vasul cu tămîie aprinsă, dă cuvenita binecuvîntare: **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** În timpul cînd se cîntă : **Împărate ceresc...,** preotul tămîiază întîi masa, apoi, de jur împrejur, şanţul pregătit pentru temelie, începînd din colţul din dreapta şi mergînd spre stînga pînă ce ajunge la locul de unde a plecat, şi după ce tămîiază şi pe credincioşii de faţă vine din nou înaintea mesei şi o tămîiază (de 3 ori), înapoind cădelniţa.

Urmează sfinţirea cea mică a apei, după rînduiala arătată mai înainte, iar după ce se citesc rugăciunile de sfinţire a apei şi se binecuvîntează apa cu sfînta Cruce, cîntîndu-se troparul : **Mîntuieşte, Doamne, poporul Tău...,** preotul citeşte rugăciunea pentru temelia casei : **Stăpîne, Dumnezeule, atotţiitorule, Care ai făcut cerul cu înţelepciune...** Sfîrşind de citit rugăciunea, preotul stropeşte cu apă sfinţită şanţul săpat pentru temelie, mergînd de jur împrejur, ca şi la tămîiere, dar avînd în mîna stîngă sfînta Cruce. Revenind în faţa mesei, sărută sfînta Cruce şi îşi stropeşte capul cu apă sfinţită, după care o dă spre sărutare

tuturor celor de față, s t r o p i n d u - i cu apă sfințită, în timp ce cîntăreții cîntă cele cuvenite, arătate la rînduiala sfințirii celei mici a apei. Urmează apoi cuvenitul sfîrșit, cu otpustul zilei, precum și cuvîntul de învățătură rostit de preot.

Sfințirea unei temelii de casă nezidită, ci numai înălțată pe furci de lemn, se face la fel cu a celei zidite, avînd numai deosebirea că tămîierea se face în jurul locului pe care se va înălța casa, iar stropirea cu apă sfințită se face asupra gropilor în care se vor înfige furcile casei.

b) **Rînduiala binecuvîntării casei noi.** — Rînduiala acestei binecuvîntări se află în toate edițiile *Evhologiului mare,* (ca, de ex. București, 1920, p. 401—405, București, 1965, p. 431—436 ; București 1971, p. 318—322) și se săvîrșește astfel :

Se aranjează, afară sau în casă, o masă cu toate cele cuvenite pentru sfințirea cea mică a apei, precum și un bețișor învelit la un capăt cu puțină vată. Preotul, luînd un creion sau cerneală, iar în unele locuri o lumînare aprinsă, d e s e n e a z ă pe toți cei patru pereți ai casei semnul Crucii. Venind în fața mesei și stînd cu fața la răsărit, dă binecuvîntarea și se săvîrșește s f i n ț i r e a c e a m i c ă a apei după rînduiala arătată. Dacă pentru oarecare pricini de grăbire nu s-ar face în casă sfințirea cea mică a apei, va fi așezat pe masă un vas cu aghiasmă. Se săvîrșește apoi următoarea rînduială :

Dacă nu se face sfințirea cea mică a apei, se dă binecuvîntarea și se citesc rugăciunile începătoare. Dacă se face sfințirea cea mică a apei, atunci, după : **Mîntuiește, Doamne, poporul Tău...** se zice îndată : **Veniți să ne închinăm...** (de 3 ori), se citește Psalmul 90 : «Cel ce locuiește în ajutorul Celui preaînalt...», se cîntă t r o p a r u l : **Precum casei lui Zaheu...,** apoi se citește r u g ă c i u n e a d e i n t r a r e în casa nouă : **Dumnezeule, Mîntuitorul nostru, Care ai învrednicit pe Zaheu de Te-a primit în casa lui...,** și, în taină, r u g ă c i u n e a : **Stăpîne, Doamne, Dumnezeul nostru, Care întru cele înalte locuiești și spre cele smerite privești...,** cu vosglasul : **Că al Tău este a ne milui...**

După vosglas preotul, însemnînd de trei ori untdelemnul în chipul Crucii, zice : **În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh. Amin.** Citeşte rugăciunea de sfinţire a untdelemnului : **Doamne, Dumnezeul nostru, caută acum cu milostivire asupra rugăciunii mele...,** apoi ia apă sfinţită şi stropeşte cu ea toţi pereţii casei împrejur şi toate camerele ei, zicînd : **În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, prin stropirea acestei ape sfinţite să se depărteze toată viclea-na lucrare satanică. Amin.** Luînd apoi untdelemnul sfinţit, unge cu el pereţii casei unde este desenată Crucea. La fiecare însemnare, preotul zice : **Se binecuvîntează casa aceasta prin ungerea cu acest untdelemn sfinţit, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh. Amin.**

După săvîrşirea ungerii cu untdelemn se aprind lumînări la fiecare cruce de pe pereţi. Cînd se face aceasta, cîntăreţii cîntă stihira : **Binecuvintează, Doamne, casa aceasta...**

Sfîrşindu-se acestea, preotul vine înaintea mesei şi citeşte — dacă voieşte — Evangheliа din Duminica lui Zaheu (Luca XIX, 1—10) : **În vremea aceea venit-a Iisus în Ierihon...** Apoi se citeşte Psalmul 100 : «Milă şi judecată voi cînta Ţie, Doamne...», în care timp preotul, dacă voieşte, tămîiază toată casa. Apoi zice ectenia întreită, cu cereri speciale, terminată cu : **Auzi-ne pe noi, Dumnezeule, Mîntuitorul nostru...** şi ecfonisul : **Că milostiv...** Se face apoi cuvenitul sfîrşit, cu otpustul zilei, după care preotul stropeşte cu apă sfinţită pe credincioşi şi îi miruieşte cu untdelemn sfinţit, învăţîndu-i cum să folosească materiile întrebuinţate la sfinţire (ca la Sfîntul Maslu).

Preotul va rosti şi cuvînt de învăţătură, potrivit cu această împrejurare.

c) Rînduiala ce se face înainte de a se începe săparea unei fîntîni. — Pe locul unde urmează să se facă o fîntînă nouă, preotul va săvîrşi sfinţirea cea mică a apei (Sfeştania), iar spre sfîrşit, după ce s-a cîntat troparul : **Mîntuieşte, Doamne, poporul Tău...,** va citi rugăciunea pentru începutul săpatului fîntînii : **Doamne, Dumnezeul nostru, Atotţiitorule şi Atotputernice, Care toate le faci şi le prefaci numai cu voia**

Ta... Vor urma apoi celelalte ale Sfeştaniei şi otpustul zilei, iar cu apa sfinţită preotul va stropi locul pe care se va săpa fîntîna, precum şi pe toţi credincioşii ce vor fi de faţă, rostind şi un cuvînt de învăţătură.

d) Rînduiala ce se face la fîntîna cea nouă, după terminarea construirii ei. — Venind preotul la fîntîna cea nouă şi aprinzînd trei lumînări, se înveşmîntează cu epitrahilul şi felonul şi c ă d i n d fîntîna împrejur, va face mai întîi s f i n ţ i r e a c e a m i c ă a apei într-un vas cu apă luată din fîntîna nou săpată, iar după ce se va cînta, la timpul cuvenit, t r o p a r u l : **Mîntuieşte, Doamne, poporul Tău...,** preotul va citi r u g ă c i u n e a de sfinţire a fîntînii : **Dumnezeule cel mare şi minunat...,** după care, luînd apă sfinţită, va turna în fîntînă în chipul Crucii (de 3 ori), spunînd cuvintele : **Se binecuvîntează şi se sfinţeşte fîntîna aceasta şi apa ce este într-însa, cu darul Sfîntului Duh, prin turnarea acestei ape sfinţite, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh. Amin.** Apoi va s t r o p i cu apă sfinţită pe credincioşii de faţă, cîntîndu-se cele cuvenite de la sfîrşitul Sfeştaniei şi va zice ectenia î n t r e i t ă, la care va citi p o m e l n i c e l e de vii ale ctitorilor fîntînii şi ale celorlalţi credincioşi, care i se vor aduce spre citire.

Acolo unde se face fîntîna pentru pomenirea morţilor se va adăuga ectenia pentru morţi şi se vor citi pomelnicele respective. După aceasta se va face cuvenitul sfîrşit şi otpustul zilei.

Preotul va rosti şi un cuvînt de învăţătură.

6. Ierurgii în legătură cu sfîrşitul creştinului

1. Rînduieli premergătoare înmormîntării:

a) Slujba la ieşirea cu greu a sufletului. — Venind la casa celui bolnav de boală grea, care greu se luptă cu moartea, preotul, înveşmîntat în epitrahil, dă obişnuita binecuvîntare, după care zice rugăciunile începătoare : După **Că a Ta este împărăţia...,** zice : **Doamne miluieşte** (de 12 ori), **Slavă...**

Şi acum..., Veniţi să ne închinăm... (de 3 ori), Psalmul 69 : «Dumnezeule, spre ajutorul meu ia aminte...», Psalmul 142 : «Doamne, auzi rugăciunea mea...» şi Psalmul 50 : «Miluieşte-mă, Dumnezeule...», după care cîntă Canonul «pe patru», întocmit de sfîntul Andrei Criteanul : **Veniţi să vă adunaţi toţi...** După Cîntarea a 9-a urmează : **Cuvine-se cu adevărat...** şi «Rugăciunea pentru sufletul cel osîndit, cel ce cu greu se luptă cu moartea» : **Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce cu înţelepciunea Ta cea negrăită ai zidit pe om din ţărînă...,** după care se face otpustul zilei.

b) Rînduiala ce se săvîrşeşte îndată după moartea cuiva (Panihida). — Murind vreunul dintre creştini, fiind chemat preotul şi venind acesta la casa unde este trupul mortului, se înveşmîntează cu epitrahilul şi tămîiază trupul mortului şi pe cei de faţă, apoi începe : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...** Cîntăreţul zice : **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte rugăciuni începătoare. După : **Că a Ta este împărăţia...** se cîntă troparele morţilor : **Cu duhurile dreptilor...** şi celelalte, după care urmează ectenia întreită pentru morţi : **Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule...,** cu rugăciunea: **Dumnezeul duhurilor şi a tot trupul...,** cu vosglasul : **Că Tu eşti învierea...** Se face apoi cuvenitul sfîrşit cu otpustul : **Cel ce a înviat din morţi, Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu...** şi după ce preotul zice : **Întru fericita adormire, veşnică odihnă dă, Doamne...,** se cîntă : **Veşnica pomenire** (de 3 ori cîte 3).

Această rînduială se numeşte Panihidă şi se săvîrşeşte şi cu alte prilejuri pentru pomenirea celor răposaţi.

Acolo unde este obiceiul ca trupul mortului să nu fie aşezat în sicriu (coşciug) înainte de a fi sicriul binecuvîntat de către preot, se va săvîrşi rînduiala Panihidei, arătată mai sus, tămîindu-se şi sicriul, iar după ecfonisul de la ectenia întreită, preotul va stropi cu apă sfinţită coşciugul în chipul crucii, zicînd : **Să luăm aminte !,** credincioşii răspunzînd : **Aliluia** (de 3 ori). După aceasta se va face cuvenitul sfîrşit.

c) Citirea «Stîlpilor» şi a Psaltirii. — Acolo unde este obiceiul, citirea «Stîlpilor» se face în felul următor :

Venind preotul la casa în care se află trupul mortului, aduce cu sine sfînta Evanghelie şi o aşază pe o masă acoperită cu o faţă curată, sau pe un analog. Înveşmîntîndu-se în epitrahil şi felon, t ă m î i a z ă sfînta Evanghelie, trupul celui răposat şi pe toţi cei de faţă, apoi dă binecuvîntarea obişnuită şi săvîrşeşte P a n i h i d a după rînduiala arătată mai înainte. După ecfonisul ecteniei întreite preotul zice : **Şi pentru ca să ne învrednicim noi a asculta Sfînta Evanghelie...** Credincioşii răspund : **Doamne miluieşte** (de 3 ori). Preotul zice : **Înţelepciune, drepţi !** şi celelalte, după care citeşte «S t î l p i i» cuveniţi, adică atîtea pericope evanghelice cîte îngăduie timpul sau după cererea credincioşilor. Citirea lor începe cu cele 11 Evanghelii ale Învierii (de la Utrenia duminicii) şi dacă timpul îngăduie se citesc în plus şi cele prevăzute în noua ediţie a Panihidei şi a Molitfelnicului (cele pentru morţi ale zilelor săptămînii, cele de la slujba înmormîntării preoţilor şi altele pe care le va crede preotul de cuviinţă) [129].

Sfîrşind de citit «Stîlpii», preotul, după ce se va cînta : **Slavă Ţie, Doamne, slavă Ţie !** va zice : **Înţelepciune !** Şi va face cuvenitul sfîrşit, iar după otpust se va cînta : **Veşnica pomenire,** după rînduiala cuvenită.

Citirea Psaltirii — acolo unde s-a păstrat în datină — este bine să se facă mai ales în timpul priveghiului (noaptea). Se procedează astfel : Venind cîntăreţul bisericesc la casa în care se află mortul şi aducînd cu sine Psaltirea, o aşază pe o masă acoperită cu o faţă curată, sau pe un analog înalt. Apoi, întorcîndu-se cu faţa la icoană sau spre răsărit, se înseamnă de trei ori cu semnul Crucii şi zice : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri, Doamne, Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne pe noi ! Amin.** Şi citeşte după rînduiala arătată în Psaltire, catismele respective : toate cele douăzeci de catisme, sau mai puţine, după cum va îngădui timpul, urmînd ca cele pe care nu le-a citit să continue a le citi la mor-

129. Caută-le în *Molitfelnic*, ed. Bucureşti, 1971, p. 252 şi urm. şi în *Panihidă*, Bucureşti, 1967, p. 147 şi urm.

tul următor ; dacă timpul nu va îngădui, va citi cel puţin catisma a XVII-a, care este specifică slujbelor funebre [130].

2. *Slujba înmormîntării:*

a) Rînduiala înmormîntării mirenilor adulţi (bărbaţi şi femei). — Cînd toate cele ale înmormîntării sînt gata, preotul, venind la casa unde este mortul, îmbracă epitrahilul şi felonul, tămîiază mortul şi pe cei de faţă, dă binecuvîntarea şi săvîrşeşte slujba Panihidei după rînduiala arătată mai înainte. Apoi, ridicat fiind mortul din casă, este dus la biserică spre a i se face slujba înmormîntării. Este de dorit ca, acolo unde prohodirea mortului nu se face în biserică, preotul să lămurească pe credincioşi ca această slujbă să se facă în biserică.

În drumul spre biserică şi spre cimitir s-a păstrat obiceiul străvechi de a se face opriri cu ectenii. Numărul opririlor diferă după practica locului şi se fac, de obicei, la răspîntii de drum, în locurile de care se leagă viaţa ori activitatea celui decedat, sau în dreptul bisericilor, dacă convoiul are în cale mai multe biserici. Acolo unde la opriri se citesc şi Evanghelii, acestea se vor lua de la cele arătate la «Stîlpi».

Ajungînd convoiul funebru la biserică, se aşază mortul în pronaos, cu faţa spre altar. Pe o masă aşezată la capul mortului se pune coliva. În partea opusă se aşază analogul, pe care se pune sfînta Evanghelie şi cartea cu rînduiala înmormîntării. În cele patru colţuri ale sicriului se pun sfeşnice cu lumînări aprinse. Pe pieptul mortului se pune crucea sau o icoană. Preotul (sau soborul) stă înaintea analogului, cu faţa spre mort şi spre credincioşi. În dreapta mortului (în partea dinspre miazăzi) stau rudele lui, cu faţa spre mort.

130. Acolo unde s-a îndătinat obiceiul să se citească molitfă de curăţire pentru cei ce au scăldat mortul, se va face — pînă la întocmirea unei astfel de molitfe — următoarea rînduială : Binecuvîntarea, rugăciunile începătoare, Psalmul 50 şi rugăciunea rînduită pentru femeile care au asistat la naşterea unui prunc, cu adaptările cuvenite, rugăciune care este cea mai potrivită în conţinut cu această situaţie.

După ce toate s-au aranjat în rînduială, preotul dă cuvenita binecuvîntare, iar cîntăreţul citeşte Psalmul 90 : «Cel ce locuieşte în ajutorul Celui preaînalt...», **Slavă... Şi acum... Aliluia** (de 3 ori), după care se citeşte îndată Catisma a XVII-a (Psalmul 118) după rînduiala arătată în Molitfelnic, iar dacă timpul nu îngăduie, se vor cînta cel puţin stihurile însemnate cu cruce [131]. Se cîntă apoi Binecuvîntările pentru morţi, după care urmează ecteniaîntreită pentru morţi : **Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule...** şi celelalte. După ecfonisul ecteniei se cîntă troparul : **Odihneşte, Mîntuitorul nostru, cu dreptii pe robul Tău...** şi se săvîrşeşte mai departe rînduiala arătată în Molitfelnic, cu cîntările şi citirile respective.

Cînd slujba înmormîntării se face cu diacon, Apostolul poate fi citit de diacon, iar Evanghelia este citită de preot. La slujba cu mai mulţi preoţi (în sobor), Evanghelia este citită de protos.

Cînd slujba înmormîntării se săvîrşeşte de mai mulţi preoţi şi nu este de faţă arhiereul, întrucît Evanghelia este citită de protos, rugăciunile de iertare pot fi citite de alţi trei preoţi, mai în etate, dacă sînt duhovnici. Cînd slujba este făcută de un singur preot, acesta va citi rugăciunile de iertare chiar dacă nu este duhovnic.

După citirea rugăciunilor de iertare se va rosti necrologul cuvenit, după care va urma sărutarea icoanei sau a Crucii de pe pieptul mortului. Această sărutare se cuvine să fie făcută întîi de preoţi în ordinea aşezării lor, începînd cu protosul, apoi de diaconi şi numai după aceasta şi de ceilalţi, rude şi cei de faţă, în care timp se cîntă stihirile cuvenite şi se săvîrşeşte apoi rînduiala şi sfîrşitul arătat în Molitfelnic.

Sfîrşindu-se slujba prohodirii, trupul mortului este ridicat şi dus în cortegiu funebru la groapă, cîntîndu-se pe drum : **Sfinte Dumnezeule...** şi celelalte.

---

131. **În practica mai nouă a celor mai multe biserici parohiale, pentru prescurtarea slujbei se obişnuieşte ca, îndată după binecuvîntare, în locul Psalmului 90 şi a Catismei a XVII-a, să se cînte: Aliluia şi troparele: Cel ce prin adîncul înţelepciunii... şi celelalte** (Vezi *Molitfelnicul*, Bucureşti, 1971, p. 151).

Ajungîndu-se la groapă se aşază sicriul jos, faţa mortului se acoperă cu pînză, peste care preotul toarnă, în formă de cruce, vin amestecat cu untdelemn, zicînd : **Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăţi ; spăla-mă-vei şi mai vîrtos decît zăpada mă voi albi.** Se aşază capacul şi după ce sicriul a fost coborît în groapă, preotul, luînd pămînt cu lopata, îl a r u n c ă cruciş deasupra lui, zicînd : **Al Domnului este pămîntul şi plinirea lui, lumea şi toţi cei ce locuiesc într-însa.** După aceea varsă în groapă cenuşa din cădelniţă şi se astupă groapa cu pămînt, după datină, în care timp se cîntă t r o p a r e l e : **Cu duhurile dreptilor...** şi celelalte, cu otpustul : **Slavă lui Dumnezeu, Care aşa a binevoit.** Preotul mai poate zice : **Dumnezeu să-l ierte !** Credincioşii răspund : **Dumnezeu să-l ierte !**

b) Rînduiala înmormîntării pruncilor. — Această rînduială se face pentru pruncii pînă la vîrsta de şapte ani. Ea se deosebeşte de cea a înmormîntării creştinilor vîrstnici nu numai prin conţinutul cîntărilor şi al rugăciunilor, ci şi prin următoarele :

— După Psalmul 90 nu se citeşte Catisma a XVII-a, ci se cîntă : **Aliluia** (de 3 ori) şi t r o p a r e l e : **Cel ce prin adîncul înţelepciunii... ;**

— Nu se cîntă Binecuvîntările pentru morţi ;

— După condacul de la Cîntarea a 6-a se citesc patru icoase ;

— După Canon nu se cîntă cele opt stihiri idiomele, ci luminînda ;

— Înainte de prochimen, preotul zice : **Că sfînt eşti, Dumnezeul nostru...** şi se cîntă : **Sfinte Dumnezeule... ;**

— Ecteniile şi rugăciunea de iertare **(Dumnezeul duhurilor...)** au text deosebit ; (să se vadă în Molitfelnic, ediţiile 1965 şi 1971) ;

— De asemenea şi rugăciunea de iertare de după Evanghelie are text deosebit ;

— Lipsesc Fericirile cu stihirile lor ;

— Stihirile de la sărutare au cuprins deosebit.

c) Rînduiala înmormîntării ce se face la Sfintele Paşti şi în toată Săptămîna Luminată. — De va răposa vreunul din creştini de Sfintele Paşti sau în orice zi din Săptămîna Luminată şi i se va face înmormîntarea pînă la Duminica Tomii, nu se cîntă slujba obişnuită a înmormîntării, pentru mărirea şi cinstea sărbătorii Învierii şi pentru că acestea sînt zile de bucurie şi de veselie, iar nu de jale şi de plîngere. De aceea, în aceste zile se face slujba înmormîntării după următoarea rînduială :

Venind preotul cu cîntăreţii la casa în care zace trupul mortului, se înveşmîntează în epitrahil şi felon şi, c ă d i n d, începe : **Bine cuvîntat este Dumnezeul nostru...**, apoi cîntă t r o p a r u l : **Hristos a înviat din morţi...** (de 3 ori), după care zice cele patru stihuri ale Paştilor : **Înviază Dumnezeu...** şi celelalte, cu **Slavă... Şi acum...**, la fiecare răspunzînd credincioşii cu : **Hristos a înviat din morţi...**

După cîntarea acestora se aşază trupul răposatului în sicriu (dacă n-a fost aşezat mai înainte) şi se zice e c t e n i a î n t r e i t ă pentru morţi : **Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule...**, cu r u g ă c i u n e a : **Dumnezeul duhurilor şi a tot trupul...** şi cu ecfonisul : **Că Tu eşti învierea şi viaţa...** După ecfonis se cîntă : **Învierea lui Hristos văzînd...**

În drum spre biserică se cîntă Canonul Paştilor, cît se va putea. În biserică, preotul c ă d e ş t e după obicei şi se cîntă C a n o n u l Paştilor de la început «pe opt». După Cîntarea a 3-a se zice ectenia mică pentru morţi şi ipacoi : **Venit-au mai înainte de dimineaţă...** După Cîntarea a 6-a se zice din nou ectenia mică pentru morţi, c o n d a c u l : **Cu sfinţii odihneşte...**, icosul : **Tu singur eşti fără de moarte...**, din nou condacul ; apoi : **Cîţi în Hristos v-aţi botezat...**, A p o s t o l u l zilei în care se face înmormîntarea. E v a n g h e l i a de la Matei (XXVIII, 16—20) : **În vremea aceea cei unsprezece ucenici au mers în Galileea...**, apoi : **Învierea lui Hristos văzînd...** şi : **Înviind Iisus din mormînt...** (de 3 ori). După Cîntarea a 9-a se zice ectenia mică obişnuită, cu ecfonisul : **Că pe Tine Te laudă toate Puterile cereşti...**, l u m i n î n d a Paştilor : **Cu trupul adormind...**, B i n e c u v î n t ă r i l e Învierii : **Soborul îngeresc...** şi stihurile Paştilor cu stihirile lor : **Învia-**

ză Dumnezeu... Paştile cele sfinţite... şi celelalte, după care se zice e c t e n i a î n t r e i t ă pentru morţi : **Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule...,** r u g ă c i u n i l e d e i e r t a r e şi celelalte cîntări şi rînduieli arătate la înmormîntare (a mirenilor sau a pruncilor). Se face o t p u s t u l p a s c a l : **Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moarte călcînd...,** după care se zice : **Întru fericită adormire...** şi se cîntă : **Veşnica pomenire.**

În drum spre groapă se cîntă : **Hristos a înviat...**

La groapă se zic şi se fac cele arătate la rînduiala înmormîntării mirenilor. În unele părţi, se cîntă şi t r o p a r u l : **Pămîntule, deschide-te şi primeşte pe cel zidit din tine...** (Acest tropar se află la rînduiala înmormîntării călugărilor).

d) Rînduiala înmormîntării preoţilor şi a diaconilor de mir. — Slujba înmormîntării preoţilor şi diaconilor de mir se săvîrşeşte după o rînduială deosebită, arătată în Molitfelnic. Se cuvine să se aibă în vedere că, după stihirile idiomele şi după : **Bine este a ne mărturisi Domnului...** şi ectenia ultimă : **Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule...,** nu se mai citesc r u g ă c i u n i l e d e i e r t a r e din rînduiala înmormîntării mirenilor, ci se trece îndată la sărutarea mortului, cîntîndu-se stihirile respective.

e) Rînduiala înmormîntării călugărilor se săvîrşeşte, mai ales, de către ieromonahi, fiind deosebită de celelalte rînduieli ale înmormîntării şi se află în ediţiile mai vechi ale Molitfelnicului şi în Cartea mai nouă, cu rînduielile călugăreşti.

f) Îndrumări pentru înmormîntarea sinucigaşilor. — Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa din 8 iunie 1949, a hotărît următoarele :

«— Slujba înmormîntării sinucigaşilor «ieşiţi din minte» să fie făcută numai de către un singur preot şi nu în locaşul sfintei biserici, ci pe marginea gropii, iar preotul să poarte numai epitrahilul, săvîrşind slujba după ritual redus.

— Să nu se tragă clopotele şi să nu se ţină cuvîntări». *(Temei nr. 7923/1949).*

Rînduiala înmormîntării în acest caz este următoarea : binecuvîntarea de început, rugăciunile începătoare, **Aliluia** şi troparul **Cel ce prin adîncul înţelepciunii...**, ectenia întreită pentru morţi : **Miluieşte-ne pe noi, Dumnezeule...**, cu rugăciunea : **Dumnezeul duhurilor şi a tot trupul...**, rugăciunile de iertare, otpustul şi : **Veşnica pomenire.**

3. Rînduielile pentru pomenirea individuală a morţilor, după înmormîntare:

a) Termenele îndătinate pentru pomenirea morţilor (Soroacele). — Soroacele sînt datele (termenele, zilele) în care se săvîrşesc rînduieli bisericeşti care urmează după înmormîntarea fiecărui creştin ortodox în parte. Aceste date sînt : la trei zile, la nouă zile, la patruzeci de zile, la trei luni, la şase luni, la nouă luni, la un an şi apoi în fiecare an pînă la şapte ani după moarte. La aceste soroace, familia răposatului aduce la biserică sau (unde este obiceiul), la mormînt : colivă, pîine (colac) şi vin şi se săvîrşeşte, mai pe scurt sau mai dezvoltat, după importanţa sorocului şi după dorinţa familiei, rînduiala de pomenire a răposatului. De obicei, la soroacele de patruzeci de zile, de un an şi de şapte ani se săvîrşeşte rînduiala mare de pomenire, care se cheamă Parastas, iar la celelalte soroace se săvîrşeşte rînduiala prescurtată, care se cheamă Panihidă (Pomenire, Trisaghion etc.).

b) Rînduiala Panihidei. — Înveşmîntat în epitrahil, preotul merge unde este pregătită coliva şi, cădind-o cruciş, dă binecuvîntarea obişnuită, după care urmează rugăciunile începătoare, troparele : **Cu duhurile dreptilor...**, ectenia întreită pentru morţi şi rugăciunea de dezlegare (**Dumnezeul duhurilor...**) şi obişnuitul sfîrşit, cu otpustul : **Cel ce a înviat din morţi, Hristos...** După aceasta, preotul zice : **Întru fericita adormire, veşnică odihnă...** şi se cîntă : **Veşnica pomenire...**, în care timp preotul, împreună cu familia răposatului, ridică simbolic coliva, mişcînd-o în sus şi în jos, o stropeşte

cu puţin vin şi după ce o aşază din nou la loc, zice : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...**

Cînd pomenirea se face în casa familiei răposatului, cu care prilej este pregătită şi o masă, rînduiala pomenirii este următoarea :

Aranjată fiind masa (după obiceiul locului) cu darurile de pîine şi bucate, se aşază în capul mesei coliva cu lumînare aprinsă şi paosul (acolo unde este în obicei). Preotul, cădind, dă cuvenita binecuvîntare şi se săvîrşeşte rînduiala Panihidei mai sus arătată. În timpul rugăciuni: **Dumnezeul duhurilor...** se ridică de către preot şi de cei prezenţi coliva deasupra mesei, iar după ecfonis se aşază coliva din nou pe masă şi cîntăreţul sau unul din credincioşi zice : **Tatăl nostru...**, apoi : **Slavă... Şi acum... Doamne miluieşte** (de 3 ori), **părinte, binecuvintează !** Preotul binecuvîntează zicînd : **Hristoase, Dumnezeule, binecuvintează mîncarea şi băutura...** şi se aşază cu toţii la masă. Mai înainte de a gusta din bucate, preotul şi toţi ceilalţi gustă pe rînd, cîte puţin, din colivă.

După ce se termină masa, se scoală cu toţii în picioare şi preotul zice : **Slavă Ţie, Hristoase, Dumnezeule...** Cîntăreţul : **Slavă Tatălui... Doamne miluieşte** (de 3 ori), **părinte, binecuvintează !** Preotul : **Cel ce a înviat din morţi, Hristos...** Apoi : **Întru fericita adormire...** şi se cîntă : **Veşnica pomenire** (de 3 ori), în care timp se ridică paosul, acolo unde este în obicei, aşa cum s-a ridicat coliva în timpul rugăciunii : **Dumnezeul duhurilor...** Apoi preotul zice : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...**

Dacă se dau de pomană haine şi alte lucruri, preotul, îndată după ecfonisul ecteniei întreite, înainte de a se aşeza la masă, va merge la locul unde sînt aşezate aceste daruri, le va tămîia şi va citi rugăciunea : **Doamne, Iisuse Hristoase, Cel ce stăpîneşti peste cei morţi şi peste cei vii...**

e) Rînduiala Parastasului. — La soroacele de patruzeci de zile, de un an şi de şapte ani (şi ori de cîte ori familia răposatului doreşte) se cuvine să se săvîrşească rînduiala Parastasului.

Parastasul se săvîrşeşte, de obicei, cu Liturghie, în biserică, dar se poate săvîrşi şi fără de Liturghie.

Cînd Parastasul se săvîrşeşte cu Liturghie, preotul va pomeni la Proscomidie pe cel răposat atunci cînd citeşte rugăciunea pentru morţi, scoţînd şi părticica respectivă din prescură. După vohodul cel mic, la troparele şi condacele respective se adaugă troparul: **Cel ce prin adîncul înţelepciunii...** şi condacul: **Cu sfinţii odihneşte...** La Apostolul şi Evanghelia zilei se adaugă Apostolul şi Evanghelia pentru morţi din ziua săptămînală respectivă. După ectenia întreită pentru vii se zice şi ectenia întreită pentru morţi. În locul chinonicului sau sinaxarului, dacă nu este praznic, se cîntă Canonul pentru morţi, iar dacă este praznic, canonul se citeşte în taină, în timpul cînd se citeşte cazania sau sinaxarul.

După otpustul Liturghiei se săvîrşeşte rînduiala Parastasului, arătată în Molitfelnic, Aghiasmatar şi Panihidă.

Se cuvine a şti că nu se săvîrşeşte Parastas cu Liturghie în acele zile ale Postului Mare, în care este oprit a se săvîrşi Sfînta Liturghie. De asemenea, în zilele în care nu se fac pomeniri pentru morţi : de la 20 decembrie pînă la 7 ianuarie ; de la sîmbăta Lăsatului sec de carne pînă la sîmbăta din săptămîna întîi din Postul Mare ; din sîmbăta Floriilor pînă la Duminica Tomii, precum şi duminica şi în zilele de praznic, afară de cazuri speciale, Liturghia păstrînd în aceste zile caracterul specific sărbătorii, fără a se cînta, după vohodul mic, troparul şi condacul pentru morţi şi fără a se citi Apostolul şi Evanghelia pentru morţi, ci numai rostindu-se, la timpul cuvenit, ectenia întreită pentru morţi.

Se cuvine, iarăşi, a şti că la ectenia mare de la Parastas, precum şi la toate ecteniile mici de la diferite rînduieli pentru morţi (înmormîntare, panihidă, parastas, sărindar etc.) se răspunde cu : **Doamne miluieşte !** cîntat o singură dată, nu de trei ori ca la ectenia întreită, însă pe melodie minoră (tristă).

d) Alte rînduieli pentru cei răposaţi : — Ridicarea Panaghiei, acolo unde este în datină, se va săvîrşi după rînduiala arătată în *Panihida* editată de Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1967, p. 140—146.

— Binecuvîntarea şi sfinţirea crucii ce se aşază la mormînt se va săvîrşi după rînduiala arătată în aceeaşi Panihidă, la p. 131—132, precum şi în Molitfelnicul din 1971, p. 281.

4. *Sărindarele:*

Prin Sărindar se înţeleg rînduieli de pomenire făcute pentru morţi sau pentru vii la patruzeci de Liturghii în şir. Sărindarul este individual sau de obşte.

a) Sărindarul individual. — Cel care doreşte să i se săvîrşească sărindar va avea grijă să aducă la biserică pomelnicul cuvenit. Sărindarul individual poate fi dat pentru sufletul unui decedat, sau pentru mai mulţi decedaţi ai familiei, sau pentru bună sporirea casei şi binele familiei, scriindu-se în pomelnic numele viilor şi al morţilor. Cei în cauză vor avea grijă să aducă din timp cele de trebuinţă pentru săvîrşirea celor patruzeci de Sfinte Liturghii, adică prescuri, vin, untdelemn pentru candele, lumînări şi tămîie.

La Liturghiile săvîrşite duminica, în sărbători sau şi în alte zile, preotul va pomeni la patruzeci de Proscomidii, pomelnicul de sărindar, scoţînd miridele respective, pentru vii şi pentru morţi, după cum este întocmit pomelnicul.

Sfîrşindu-se de pomenit pomelnicul la patruzeci de Liturghii, se va săvîrşi (dacă sărindarul este dat pentru morţi) Parastas cu Liturghie, după rînduiala arătată mai înainte, iar dacă sărindarul este dat pentru vii, se va săvîrşi Sfînta Liturghie cu Tedeum de mulţumire sau cu rugăciunile speciale, pentru felurite trebuinţe, arătate în Liturghier.

Acolo unde este în datină să se facă rugăciune pentru morţi şi la mormînt, la încheierea sărindarului preotul va merge la mormînt şi va săvîrşi acolo rînduiala Panihidei, arătată mai înainte.

Tot la slujba de încheiere a sărindarului se obişnuieşte să se dea de pomană felurite daruri : masă, pat, haine, vase şi altele. Preotul, venind la casa respectivă, va săvîrşi rîndu-

iala s f i n ţ i r i i celei mici a apei (unde se obişnuieşte), apoi rînduiala P a n i h i d e i, tămîind toate lucrurile ce se vor da de pomană. Înainte de otpust va citi r u g ă c i u n e a pentru împărţirea hainelor şi a altor lucruri care se dau de pomană, arătată în Molitfelnic, iar după otpust va s t r o p i cu apă sfinţită toate darurile, după care se va cînta : **Veşnica pomenire,** dacă darurile se dau de pomană pentru morţi, sau : **Bogaţii au sărăcit şi au flămînzit...,** dacă se dau pentru vii. Se va face încheierea cu : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...**

Dacă sărindarul s-a dat şi pentru vii (pentru casă) şi pentru morţi, atunci la slujirea de încheiere ce se face acasă, după ce se va săvîrşi Panihida şi se va cînta : **Veşnica pomenire,** preotul nu va încheia cu : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...,** ci, dînd din nou binecuvîntarea, se vor zice rugăciunile începătoare, ectenia întreită pentru cei vii, la care se vor pomeni numele celor vii din pomelnicul sărindarului, otpustul mic, **Bogaţii au sărăcit şi au flămînzit...** şi : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...**

După toate acestea, preotul va binecuvînta masa după rînduiala cuvenită, arătată mai înainte.

b) Sărindarul de obşte este acela care se face atunci cînd preotul săvîrşeşte Sfînta Liturghie timp de patruzeci de zile neîntrerupt, pentru vreun eveniment oarecare : sfinţirea bisericii, sfinţirea unei fîntîni, hirotonie şi altele. La acest sărindar preotul va pomeni, la Proscomidie, patruzeci de zile la rînd, pomelnicele de vii şi de morţi date de cei care au contribuit la facerea sau restaurarea bisericii, fîntînii etc.

Slujba de încheiere a acestui sărindar se face la biserica sau la fîntîna respectivă, cu care prilej preotul va binecuvînta şi va sfinţi, prin stropire cu apă sfinţită, toate darurile de bucate aduse de credincioşi pentru masa comună ce se va aranja, săvîrşind rînduiala arătată mai înainte, la slujba de încheiere a sărindarului individual.

Atît la slujba de încheiere a sărindarului individual, cît şi la cea a sărindarului de obşte, preotul va avea grijă să rostească un cuvînt de învăţătură pentru credincioşi.

5. Rugăciuni izolate, din Molitfelnic pentru felurite trebuinţe:

Pentru felurite trebuinţe din viaţa credincioşilor se află în Molitfelnic felurite rugăciuni, fără să se arate rînduiala după care să se citească acestea.

Citirea acestor rugăciuni va fi încadrată în următoarea rînduială : binecuvîntarea obişnuită, rugăciunile începătoare, troparul zilei, al sfîntului din Minei sau al hramului bisericii ; apoi : **Domnului să ne rugăm, Doamne miluieşte.** Şi preotul va citi rugăciunea respectivă, după care va face cuvenitul sfîrşit, cu otpustul zilei şi cu : **Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri...**

Îndrumări speciale, pentru unele amănunte de Tipic şi de practică Liturgică

1. Despre otpusturi

Toate slujbele bisericeşti se sfîrşesc printr-o formulă de încheiere, care se numeşte o t p u s t sau a p o l i s (= liberare, sfîrşit, încheiere).

Orice otpust se introduce printr-o formulă pregătitoare, care, după conţinut, este dezvoltată sau prescurtată.

a) Formula dezvoltată de introducere a otpustului este următoarea : Preotul (diaconul, dacă este) zice : **Înţelepciune !** Credincioşii răspund : **Binecuvintează !** Preotul : **Cel ce este bine cuvîntat, Hristos, Dumnezeul nostru, totdeauna, acum şi pururea şi în vecii vecilor.** Credincioşii : **Amin ! Întăreşte, Dumnezeule, sfînta şi dreapta credinţă a dreptmăritorilor creştini şi sfînt locaşul acesta în veacul veacului.** Preotul : **Preasfîntă Născătoare de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi !** Credincioşii : **Ceea ce eşti mai cinstită decît heruvimii...** Preotul : **Slavă Ţie, Hristoase, Dumnezeul nostru, nădejdea noastră, slavă Ţie !** Credincioşii : **Slavă Tatălui şi Fiului şi Sfîntului Duh, şi acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin ! Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Binecuvintează.** Şi urmează otpustul cuvenit.

Această rînduială de introducere a otpustului se săvîrşeşte la Vecernie, Utrenie, Tedeum, Sfinţirea cea mică a apei

(Sfeştanie), Înmormîntare, Parastas şi la toate slujbele la care, înainte de otpust se spune : **Înţelepciune !**

b) Formula prescurtată de introducere a otpustului este următoarea : Preotul zice : **Slavă Ţie, Hristoase, Dumnezeule, nădejdea noastră, slavă Ţie !** Credincioşii răspund : **Slavă... Şi acum..., Doamne miluieşte** (de 3 ori), **Binecuvintează !** Şi urmează cuvenitul otpust.

Rînduiala prescurtată de introducere a otpustului se săvîrşeşte la Sfînta Liturghie şi la toate Sfintele Taine, la Ceasuri, Miezonoptică, Pavecerniţă, Acatist, Paraclis şi la toate slujbele la care nu se zice, înainte de otpust : **Înţelepciune !**

Otpustul propriu-zis după conţinut este mic, mare şi special :

c) Otpustul mic are următorul conţinut : **Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile preacuratei Maicii Sale şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască şi să ne mîntuiască pe noi ca un bun şi de oameni iubitor** (nu se face deci nici o pomenire nominală de sfinţi).

Acest otpust se spune la Ceasul al nouălea (cînd acesta se citeşte în pronaos), la Vecernia mică, la Miezonoptică, la Ceasul întîi, la Ceasul al treilea (dacă s-ar săvîrşi despărţit de Ceasul al şaselea), la Ceasul al şaselea, la Obedniţă, la Proscomidie, la Pavecerniţa mică (la Pavecerniţa mare otpustul se înlocuieşte cu rugăciunea : **Stăpîne, mult-milostive, Doamne Iisuse Hristoase...**), la rugăciunile dimineţii, la rugăciunile de seară, la Acatiste [132], la Paraclise şi la alte ierurgii mai puţin însemnate.

Duminica, la Miezonoptică, la Ceasuri şi la Obedniţă (dacă se săvîrşeşte), precum şi la Proscomidie, otpustul începe cu cuvintele : **Cel ce a înviat din morţi, Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru...** La Proscomidie se adaugă şi numele sfîntului ierarh a cărui Liturghie se săvîrşeşte.

d) Otpustul mare, spre deosebire de otpustul mic, mai cuprinde, în următoarea ordine : numele sfîntului zilei săp-

132. Dacă Acatistul este în cinstea unui sfînt, atunci se pomeneşte numele acestuia. Atunci cînd Acatistul se săvîrşeşte unit cu Vecernia, otpustul Vecerniei se face la sfîrşitul Acatistului.

tămînale [133], al sfîntului care este hramul bisericii, al Sfîntului zilei din Minei, ale Sfinţilor Ioachim şi Ana, iar la Liturghie, şi al sfîntului ierarh a cărui Liturghie se săvîrşeşte, pomenit îndată după sfîntul hramului.

Formulele de otpust pentru fiecare zi a săptămînii se află în Liturghier, la capitolul : «Apolisele zilelor de peste toată săptămîna».

Acest otpust se rosteşte la Vecernie, Utrenie, Liturghie, Tedeum, Sfinţirea cea mică a apei (Sfeştanie) şi la ierurgiile care au la sfîrşitul rînduielii lor însemnarea : «Otpustul zilei». Duminica, la Utrenie, Liturghie şi ierurgiile ce s-ar săvîrşi în această zi, otpustul începe cu cuvintele : **Cel ce a înviat din morţi, Hristos, adevăratul Dumnezeul nostru...**

e) Otpusturile speciale sînt cele care se rostesc la praznicele împărăteşti, în Săptămîna Patimilor, în Săptămîna Luminată, în Duminica Tomii, la Sfintele Taine (Botez, Cununie şi Maslu), la unele ierurgii, ca de exemplu : Rînduiala ce se face în ziua a opta la casa unde s-a născut un prunc, la Rînduiala îmbisericirii pruncilor, la Înmormîntare, la Parastas şi la alte rînduieli.

Otpusturile speciale ale praznicelor se rostesc în ziua praznicului, a odovaniei şi în zilele de peste săptămînă din perioada dupăprăznuirii praznicului. În duminicile care cad în perioada dupăprăznuirii praznicelor se rosteşte otpustul duminicii. Otpustul Paştilor se rosteşte în întreaga Săptămînă Luminată şi la odovanie.

Otpustul special nu începe cu cuvintele : **Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu...**, ci, fiecare, cu formulă specială de începere, potrivit praznicului sau zilei în care se săvîrşeşte, aşa cum este arătat în Liturghier, la capitolul : «Apolisele praznicelor împărăteşti».

La otpusturile praznicelor nu se pomenesc sfinţii zilelor respective, ci, după formula de începere, se zice : **Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile preacuratei**

133. Luni : Sfinţii Îngeri ; marţi : sfîntul Ioan Botezătorul ; miercuri şi vineri : sfînta Cruce ; joi : sfinţii apostoli şi sfîntul Nicolae ; sîmbătă : sfinţii apostoli, sfinţii mucenici şi preacuvioşii părinţi.

Maicii Sale şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască..., şi aşa mai departe.

Otpusturile de la praznicele Maicii Domnului sînt identice cu otpustul mic. Astfel, nu se pomenesc, la aceste otpusturi, sfinţii şi nici nu se face arătarea evenimentului sărbătorit (Naşterea, Intrarea în biserică etc.), ci se zice astfel : **Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, pentru rugăciunile preacuratei Maicii Sale şi ale tuturor sfinţilor, să ne miluiască...** etc.

Dacă praznicul în cinstea Născătoarei de Dumnezeu cade în zi de duminică, otpustul va începe cu : **Cel ce a înviat din morţi...** şi se va continua cel al praznicului.

Otpustul Sfintei Taine a Botezului este ca şi cel al praznicului Botezului Domnului, adăugîndu-se însă, între pomenirea Născătoarei de Dumnezeu şi cea a tuturor sfinţilor, cuvintele : **...cu puterea cinstitei şi de viaţă făcătoarei Cruci...**

Otpustul Cununiei începe cu cuvintele : **Cel ce cu venirea Sa în Cana Galileii a arătat nunta cinstită, Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu....** După pomenirea Născătoarei de Dumnezeu se pomenesc sfinţii apostoli, sfinţii împăraţi Constantin şi Elena şi sfîntul mare mucenic Procopie.

Otpustul Sfîntului Maslu este ca şi cel al zilei de miercuri şi vineri, cu deosebirea că nu se pomeneşte sfîntul hramului şi nici cel al Mineiului din ziua respectivă, ci în locul lor se pomeneşte sfîntul apostol Iacob, ruda Domnului, care vorbeşte despre această Sfîntă Taină (cf. Iacob, V, 14).

Otpustul la Rînduiala care se săvîrşeşte în ziua a opta la casa unde s-a născut un prunc este la fel cu cel de la Naşterea Domnului : **Cel ce în peşteră S-a născut...**

Otpustul la îmbisericirea pruncilor este la fel cu cel de la Întîmpinarea Domnului : **Cel ce a binevoit a fi ţinut în braţe de dreptul Simeon, pentru a noastră mîntuire, Hristos...**

Otpustul la înmormîntare este otpustul zilei de sîmbătă, cu deosebirea că începe cu cuvintele : **Cel ce a înviat din morţi...** şi se pomeneşte în el sfîntul şi dreptul Lazăr, cel înviat a patra zi din morţi.

La Parastas şi la celelalte rînduieli de pomenire a răposaţilor, otpustul este cel al Înmormîntării, cu deosebirea că nu se pomeneşte sfîntul şi dreptul Lazăr.

Observaţie: La orice slujbă, fie în biserică, fie la slujbele în afară de biserică, otpustul se rosteşte de preot, cu faţa spre credincioşi; în biserică, preotul se închină, în timpul rostirii, mai întîi către icoana Mîntuitorului, apoi către cea a Maicii Domnului, de pe catapeteasmă.

2. Folosirea veşmintelor preoţeşti şi diaconeşti la diferitele slujbe bisericeşti

Veşmintele preoţeşti sînt: stiharul, mînecuţele, epitrahilul, brîul şi felonul, iar ca veşmînt de distincţie, bederniţa (nabederniţa) sau epigonatiul.

Veşmintele diaconeşti sînt: stiharul, orariul şi mînecuţele.

Pentru îmbrăcare, fiecare veşmînt are formulă specială, cum este arătat în Liturghier, în fruntea rînduielii Proscomidiei.

a) Înveşmîntarea preotuluila săvîrşirea diferitelor slujbe bisericeşti se face cu următoarele veşminte preoţeşti:

E p i t r a h i l u l este folosit la absolut toate slujbele bisericeşti. Fără epitrahil preotul nu are dreptul să săvîrşească nici un fel de slujbă bisericească.

F e l o n u l (sfita) se foloseşte, în general, la toate slujbele la care se citeşte Evanghelia. La săvîrşirea celor şapte Laude bisericeşti, felonul se îmbracă şi se dezbracă în următoarele momente:

La V e c e r n i a c u v o h o d se îmbracă în timpul cîntării ultimei stihiri de la: **Doamne, strigat-am...** şi se dezbracă după otpustul Vecerniei sau al Litiei (dacă se săvîrşeşte).

La P r i v e g h e r e, dacă slujba începe cu cîntarea anixandarelor, în timpul cărora uşile împărăteşti sînt deschise şi preotul face cădire mare, felonul se îmbracă înainte de a se începe cădirea şi de a se deschide uşile împărăteşti şi se dez-

bracă înainte de citirea celor şase psalmi de la Utrenie. Se îmbracă felonul, de asemenea, la toate Vecerniile cu rînduială specială, la care preotul trebuie să fie îmbrăcat cu toate veşmintele : Vecernia unită cu Liturghia, Vecernia din Duminica Paştilor, Vecernia din Duminica Pogorîrii Duhului Sfînt şi Vecernia din Vinerea Patimilor, cînd se scoate sfîntul epitaf.

La Utrenia sărbătorilor (la care se citeşte Evanghelie), se îmbracă felonul înainte de a se face cădirea (adică atunci cînd începe a se cînta Polieleul — dacă este — sau Binecuvîntările Învierii) şi se dezbracă după ecfonisul: **Cu mila şi cu îndurările...** Se îmbracă apoi, după ultima stihiră de la Laude, la : **Şi acum...** şi se dezbracă după otpustul Utreniei, dacă nu urmează îndată Liturghia.

Dacă Utrenia nu are Evanghelie, ci numai doxologie mare, felonul se îmbracă numai înainte de stihira de la : **Şi acum...,** de la Laude şi se dezbracă după otpustul Utreniei.

Cînd preotul săvîrşeşte Proscomidia în timpul Utreniei (nu în timpul Ceasurilor), felonul se îmbracă cu toate celelalte veşminte la timpul cuvenit, adică, îndată după : **Dumnezeu este Domnul...** Nu este îngăduit preotului să săvîrşească Proscomidia fără a fi înveşmîntat în toate veşmintele, inclusiv felonul.

La Utreniile cu rînduială specială (sîmbăta Acatistului, deniile din Săptămîna Patimilor şi altele), felonul se îmbracă la : **Dumnezeu este Domnul...**

La Ceasuri, felonul se îmbracă, împreună cu toate celelalte veşminte, în timpul Ceasului întîi, dacă Proscomidia se săvîrşeşte în timpul citirii Ceasurilor al treilea şi al şaselea.

La Ceasurile împărăteşti preotul îmbracă felonul şi epitrahilul.

La Pavecerniţa mare de la privegherile din zilele speciale (Ajunul Crăciunului, al Bobotezei, Bunavestire), felonul se îmbracă înainte de ieşirea la Litie.

La săvîrşirea Sfintelor Taine, felonul se îmbracă la începutul săvîrşirii şi se dezbracă după otpust. În cazul că Sfintele Taine a Botezului, Mirungerii, Mărturisirii, Cununiei şi Sfîntului Maslu se săvîrşesc îndată după Sfînta Liturghie,

preotul va rămîne îmbrăcat pentru săvîrşirea lor în toate veşmintele.

La săvîrşirea ierurgiilor în rînduiala cărora este prevăzut a se citi Sfînta Evanghelie, preotul va fi îmbrăcat în felon chiar de la începutul slujbei acestor ierurgii.

Preotul va fi îmbrăcat în toate veşmintele la săvîrşirea următoarelor slujbe :

— la Sfînta Liturghie, inclusiv Proscomidia;

— la Vecernia Sîmbetei celei Mari (Vecernia din Vinerea Patimilor, la care se face scoaterea sfîntului epitaf în mijlocul bisericii) ;

— la Denia Prohodului (Utrenia Sîmbetei celei Mari) ;

— la Vecerniile, Utreniile şi Ceasurile din Săptămîna Luminată ;

— la scoaterea şi închinarea sfintei Cruci (14 septembrie şi Duminica a treia din Postul Mare) ;

— la slujba Sfinţirii celei mari a apei (Aghiasma mare).

b) Înveşmîntarea diaconului. La toate slujbele la care participă diaconul, acesta va fi înveşmîntat în stihar şi orar. Numai la Sfînta Liturghie diaconul va îmbrăca şi mînecuţele.

Veşmintele diaconeşti se îmbracă de diacon numai după binecuvîntarea primită de la preot.

Nu este îngăduit slujitorilor bisericeşti să folosească la slujbele sfinte veşminte uzate, rupte, şifonate, pătate şi necorespunzătoare cu sfinţenia şi frumuseţea serviciului divin. Preotul este dator să aibă grijă de buna păstrare a veşmintelor de slujbă.

3. Cădirile sau tămîierile

În cultul ortodox cădirea este o parte constitutivă a serviciilor divine şi se face după rînduieli anumite şi la momente bine determinate de tipic şi de practica bisericească.

Cădirea este de trei feluri : cădire mare, cădire mică şi cădiri speciale.

a) Cădirea mare înseamnă cădire în toată biserica şi se face în felul următor : Preotul, primind cădelniţa de la paracliser şi punînd în căţuie tămîia necesară, o binecuvîntează cu mîna dreaptă, zicînd rugăciunea : **Tămîie Îţi aducem Ţie, Hristoase, Dumnezeul nostru, întru miros de bună mireazmă duhovnicească, pe care primind-o în jertfelnicul cel mai presus de ceruri, trimite-ne nouă harul Preasfîntului Tău Duh.**

Stînd în faţa sfintei mese şi ţinînd mîna stîngă la piept, sub epitrahil, iar în cea dreaptă avînd cădelniţa, cădeşte de trei ori înaintea sfintei mese, apoi ocoleşte sfînta masă în cele patru laturi, prin partea dinspre miazăzi, cădind la fiecare latură de cîte trei ori, plecîndu-se puţin de fiecare dată cînd o cădeşte a doua oară ; după ce a cădit latura dinspre miazănoapte se întoarce spre dreapta şi cădeşte proscomidiarul, după aceea Scaunul cel de sus, apoi sfinţii zugrăviţi pe pereţii sfîntului altar, începînd de la proscomidiar şi ocolind sfînta masă în sens invers. Revine în faţa sfintei mese şi iarăşi cădeşte de trei ori ; dacă uşile împărăteşti sînt închise, preotul iese prin uşa dinspre miazănoapte şi vine înaintea uşilor împărăteşti, şi stînd pe solee, cu faţa către sfîntul altar, cădeşte întîi uşile împărăteşti de trei ori ; după aceea cădeşte icoana Mîntuitorului şi icoana Maicii Domnului, apoi icoana hramului şi a celorlalţi sfinţi care sînt zugrăviţi în partea dinspre miazăzi a catapetesmei, apoi icoanele din partea dinspre miazănoapte, adică cele din dreapta icoanei Maicii Domnului. Cînd uşile împărăteşti sînt deschise, preotul iese din altar prin ele şi nu le mai cădeşte, ci începe cădirea din naos de la icoanele împărăteşti, continuînd cu celelalte, cum s-a arătat. Apoi preotul se întoarce spre dreapta, vine în mijlocul naosului, sub policandru şi aici, aşezîndu-se iarăşi cu faţa spre răsărit, cădeşte icoana de pe iconostas (tetrapodul cu icoana praznicului sau hramului), apoi icoana laterală, cea dinspre miazănoapte de iconostas, dacă este. După aceea se întoarce spre dreapta şi cădeşte jeţul arhieresc de trei ori, continuînd să cădească din acelaşi loc icoanele şi credincioşii din partea dinspre mia-

zăzi a naosului (strana dreaptă) ; apoi se întoarce spre dreapta şi cădeşte icoanele şi credincioşii din partea dinspre miazănoapte a naosului (strana stîngă). Apoi merge în pronaos, unde cădeşte icoana Mîntuitorului, apoi a Maicii Domnului, apoi icoanele şi credincioşii din latura dinspre miazăzi, apoi icoanele şi credincioşii din latura dinspre miazănoapte a pronaosului. Revine în mijlocul bisericii, sub policandru, de unde cădeşte spre răsărit de trei ori, apoi jeţul arhieresc, iconostasul (tetrapodul), icoana Mîntuitorului şi icoana Maicii Domnului de pe catapeteasmă, apoi intră în altar, prin uşa dinspre miazăzi, dacă uşile împărăteşti sînt închise, ori prin uşile împărăteşti, dacă acestea sînt deschise. Vine înaintea sfintei mese, cădeşte de trei ori, apoi proscomidiarul, Scaunul cel de sus şi clericii care s-ar mai afla în altar.

Se face cădire mare :

— la V e c e r n i e, cînd se cîntă stihirile de la : **Doamne, strigat-am...,** începînd de la **Să se îndrepteze rugăciunea mea... ;**

— la U t r e n i e :

a) în timp ce se citesc Psalmii 19 şi 20 ;

b) la Mărimurile Polieleului sau la Binecuvîntările Învierii ;

c) la Cîntarea a 9-a a Canonului, la **Ceea ce eşti mai cinstită... ;**

d) la Denia Acatistului, vineri seara, în săptămîna a cincea a Postului Mare, cu ieşirea prin uşile împărăteşti ;

e) la slujba Învierii Domnului, în noaptea Sfintelor Paşti, la fiecare Cîntare a Canonului ;

f) la Ceasurile Împărăteşti (în Ajunul Naşterii Domnului, Ajunul Botezului Domnului şi în Vinerea Patimilor), la începutul Ceasului întîi şi al Ceasului al nouălea.

b) Cădirea mică. — Această cădire se face întocmai ca cea mare, cu singura deosebire că se cădeşte numai în sfîntul altar şi în naos, fără a se trece în pronaos.

Se face cădire mică :

a) La Sfînta Liturghie, la citirea Apostolului şi la heruvic ;

b) La Ceasurile Împărăteşti (în Ajunul Naşterii Domnului, în Ajunul Bobotezei şi în Vinerea Patimilor), la începutul Ceasurilor al treilea şi al şaselea.

c) Cădiri speciale. — Aceste cădiri au rînduieli deosebite de celelalte cădiri şi se fac la următoarele slujbe :

a) La Vecernia sărbătorilor, la care se face vohod cu cădelniţa, precum s-a arătat la momentul respectiv din rînduiala Vecerniei sărbătorilor, aşa cum s-a descris la perioada **Octoihului ;**

b) La Litie, cînd se cădeşte masa cu artosele, precum s-a arătat mai înainte, la perioada **Octoihului,** cînd s-a descris rînduiala acestei slujbe ;

c) La sfîrşitul proscomidiei, aşa cum s-a arătat mai înainte, la rînduiala Sfintei Liturghii, în perioada **Octoihului ;**

d) La axion, precum s-a descris mai înainte, la slujba Sfintei Liturghii ;

e) După depunerea sfîntului disc şi a sfîntului potir la proscomidiar, în timpul rostirii imnului : **Să se umple gurile noastre de lauda Ta, Doamne...,** cînd preotul cădeşte rămăşiţa Sfintelor Daruri din sfîntul potir, depus aici ;

f) La Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite, la cîntarea : **Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămîia înaintea Ta...,** cînd preotul cădeşte în jurul sfintei mese, şi apoi (la sfîrşitul cîntării) spre credincioşi, de trei ori : înspre apus, înspre miazăzi şi înspre miazănoapte, dintre uşile împărăteşti, precum s-a arătat la perioada **Triodului,** cînd s-a descris rînduiala acestei Liturghii ;

g) În acelaşi mod se face cădirea specială în jurul sfintei mese, concomitent cu stihurile Paştilor şi cîntarea **Hristos a înviat...,** la începutul tuturor slujbelor din Săptămîna Luminată, precum s-a arătat pe larg la descrierea slujbei Învierii din noaptea Sfintelor Paşti (perioada **Penticostarului);**

h) La Sfintele Taine şi la ierurgii, precum s-a arătat mai înainte, la capitolul cu rînduielile slujbelor respective.

d) Cine face cădirea ? Cădirea de la începutul Utreniei, cea de la Polieleu sau de la Binecuvîntările Învierii, de la heruvic, de la axion (cădirea sfintei mese), precum şi cădirea de la binecuvîntarea pîinilor de la Litie, se face numai de către preot.

Celelalte cădiri se fac de către diacon, dacă este, iar dacă nu este diacon, atunci se fac tot de către preot.

Modul cădirii. — Cădirea trebuie să se facă cu evlavie şi fără a se tulbura ascultarea sfintelor slujbe, îndeosebi la citirea Apostolului de la Liturghie.

4. Deschiderea şi închiderea dverei (perdelei uşilor împărăteşti)

După învăţătura Tipicului celui mare numit şi al sfîntului Sava, deschiderea şi închiderea dverei (perdelei) se face precum urmează :

a) La V e c e r n i e şi la U t r e n i e se deschide cînd se dă binecuvîntarea pentru începutul slujbei şi se închide după otpust.

b) La Sfînta L i t u r g h i e se deschide cînd se dă binecuvîntarea de început, dacă nu este deschisă de la slujba de mai înainte şi se închide după vohodul cel mare (după intrarea cu Cinstitele Daruri în sfîntul altar).

Se deschide din nou cînd se rostesc cuvintele : **Uşile, uşile ! Cu înţelepciune să luăm aminte !** (înainte de rostirea Simbolului credinţei) şi se închide după ce preotul rosteşte formulele : **Harul Domnului nostru Iisus Hristos..., Sus să avem inimile** şi **Să mulţumim Domnului !**

Se deschide la cuvintele : **Mai ales pentru preasfînta...** (înainte de axion) şi se închide după ecfonisul : **Cu harul şi cu îndurările...**

Se deschide la arătarea Sfintelor Daruri, cînd preotul rosteşte chemarea credincioşilor la împărtăşire : **Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi !** şi se închide după otpust.

Iar de se cîntă vreun Paraclis sau Acatist unit cu Vecernia, dvera stă deschisă pînă la otpust.

5. Deschiderea şi închiderea uşilor împărăteşti

Sfintele uşi se deschid :

a) La începutul V e c e r n i e i m a r i, dacă se face Priveghere, iar preotul ieşind prin uşile împărăteşti face cădirea mare şi se închid după terminarea cădirii.

Se deschid înainte de vohodul Vecerniei sărbătorilor şi se închid la începutul ecteniei întreite (după prochimen sau după paremii). Se deschid la începutul Litiei şi se închid după otpust. Dacă nu se face Litie, se deschid după cîntarea troparelor, înainte de otpust, şi se închid după otpust.

b) La U t r e n i e se deschid uşile împărăteşti înainte de citirea Evangheliei şi se închid după citirea ei (la sărbătorile din cursul săptămînii), sau după aducerea sfintei Evanghelii în naos şi reintrarea preotului în altar (la Utrenia duminicii). Se mai deschid la doxologia mare şi se închid după otpust, dacă nu urmează îndată Sfînta Liturghie, iar dacă urmează Sfînta Liturghie, ele rămîn deschise.

c) La Sfînta L i t u r g h i e, uşile sînt deschise dinainte de binecuvîntare şi se închid îndată după ce preotul a dat binecuvîntarea de început. Se deschid din nou înainte de vohodul cu Evanghelia şi se închid după citirea Evangheliei, la începutul ecteniei întreite. Se redeschid înainte de vohodul cu Cinstitele Daruri (la heruvic) şi se închid după intrarea preotului în sfîntul altar cu Cinstitele Daruri. Se deschid iarăşi la cuvintele : **Să stăm bine, să stăm cu frică...** şi se închid după ce preotul rosteşte : **Să mulţumim Domnului !** Se deschid la arătarea Sfintelor Daruri pentru împărtăşirea credincioşilor, cînd preotul rosteşte cuvintele : **Cu frică de Dumnezeu...** şi se închid după otpust.

Observaţii : — 1. Cînd este Liturghie arhierească, uşile împărăteşti rămîn deschise tot timpul slujbei, închizîndu-se şi deschizîndu-se numai dvera.

— **2.** În Săptămîna Luminată, atît uşile împărăteşti, cît şi cele laterale nu se închid.

d) La Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite se deschid uşile împărăteşti, înainte de binecuvîntare şi se închid după binecuvîntare. Se deschid la vohod şi se închid după cîntarea : **Să se îndrepteze rugăciunea mea...,** iar dacă se citeşte Sfînta Evanghelie, atunci se închid după citirea acesteia. Se mai deschid la vohodul cu Sfintele Daruri şi se închid după intrarea preotului în altar cu Sfintele Daruri. Se deschid la împărtăşirea credincioşilor şi se închid după otpust.

6. Aprinderea lumînărilor şi a candelelor la sfintele slujbe

a) La Ceasul al nouălea şi la Vecernie. —Înainte de a se începe slujba se aprind lumînări : pe sfînta masă (în altar), iar în naos, înaintea icoanei Mîntuitorului, a icoanei Maicii Domnului, a icoanei hramului şi la iconostas (prăznicar).

De asemenea se aprind candelele : pe sfînta masă, candela de deasupra sfintei mese, adică aceea de la Crucea răstignirii, dacă s-a stins, întrucît candela aceasta trebuie să ardă în permanenţă, apoi candelele de la icoanele de la catapeteazmă, adică acelea care se află de o parte şi de alta a uşilor împărăteşti, precum şi candela de sus, aceea care se află deasupra uşilor împărăteşti şi candela de la iconostas (prăznicar), precum şi candelele din pronaos, dacă sînt.

La **Doamne, strigat-am...** se aprind şi celelalte lumînări în sfeşnice. Se sting la sfîrşitul slujbei, dacă nu se face priveghere.

b) La Utrenie se aprind lumînările şi candelele precum s-a arătat la slujba Ceasului al nouălea şi a Vecerniei.

În plus, la Polieleu, cînd se cîntă, sau la Binecuvîntările Învierii, în duminici, se aprind şi lumînările din sfeşnicele împărăteşti, precum şi policandrul. Policandrul se stinge cînd se întonează ecfonisul : **Cu mila şi cu îndurările...**

În mînăstiri şi la catedrale şi acolo unde se face scoaterea şi închinarea icoanei praznicului, se împart lumînări aprinse clericilor slujitori.

În duminici, după citirea Evangheliei Învierii, la ieşirea din sfîntul altar cu sfînta Evanghelie, se merge înainte cu făclie aprinsă, pînă se aşază sfînta Evanghelie pe analog, în mijlocul bisericii, sub policandru, după care se aşază două sfeşnice cu lumînări aprinse, de o parte şi de alta a analogului.

La Cîntarea a 9-a, la **Ceea ce eşti mai cinstită...**, se aşază un sfeşnic cu lumînare aprinsă la icoana Maicii Domnului. Acum se aprind şi candelele din pronaos.

La doxologie se aprinde policandrul cel mare.

Cînd se începe rînduiala dumnezeieştii Proscomidii, se aprind lumînarea şi candela la proscomidiar.

c) La Sfînta L i t u r g h i e, lumînările şi candelele rămîn aprinse tot timpul slujbei.

Observaţie : Dacă slujba Utreniei s-a făcut noaptea, slujba de dimineaţă se începe cu Ceasul al treilea şi se aprind lumînările şi candelele precum s-a arătat mai înainte şi stau aprinse şi la Ceasul al şaselea şi la Sfînta Liturghie. Se sting la sfîrşitul slujbei.

d) La s l u j b e l e s p e c i a l e. La deniile de joi seara şi vineri seara în Săptămîna Patimilor, precum şi la slujba înmormîntării şi a Parastasului, toţi credincioşii prezenţi la slujbă poartă lumînări aprinse în mîini.

În noaptea Sfintelor Paşti, după ieşirea procesiunii din biserică spre a merge la locul rînduit pentru slujba Învierii Domnului, rămîne în biserică numai paracliserul, care aprinde toate lumînările în sfeşnice şi în policandru, precum şi toate candelele.

La slujba Învierii Domnului, atît clericii slujitori, cît şi toţi credincioşii ţin lumînări aprinse în mîini.

La Cununie, la Botez, la Sfîntul Maslu, la slujba înmormîntării şi a Parastasului se aprind lumînări în sfeşnice şi în policandru.

Este bine ca preotul să îndemne pe credincioşi să întreţină, pe cît este posibil, candele şi lumînări aprinse la mormintele din cimitir.

7. Toaca şi clopotul

La începutul slujbelor bisericeşti, pentru a se vesti credincioşilor începutul slujbei, se bate toaca, iar la unele slujbe se trag şi clopotele.

Toaca este de trei feluri :

a) Toaca mică de lemn, manuală (portabilă), care se foloseşte la bisericile mînăstireşti şi la catedrale. Se bate la începutul fiecărei slujbe, într-o singură stare, ocolindu-se biserica, seara şi dimineaţa, cu opririle şi închinăciunile cuvenite în cele patru laturi ale bisericii. Se bate mai întîi înaintea bisericii, apoi în latura dinspre miazăzi, după aceea în latura dinspre răsărit, apoi în cea dinspre miazănoapte şi din nou în faţa bisericii.

b) Toaca mare de lemn, care este fixată în clopotniţă.

c) Tochiţa de fier, fixată de asemenea în clopotniţă, care se foloseşte la bisericile mînăstireşti şi la catedrale, bătîndu-se în ea la anumite momente ale slujbei.

a) În zile de rînd. — Se bate toaca şi se trage clopotul intr-o singură stare, precum urmează :

a) La Ceasul al nouălea se toacă numai în toaca cea mică ;

b) La Vecernie se toacă mai întîi în toaca cea mică, apoi în toaca cea mare şi se trage clopotul cel mic, într-o singură stare ;

c) La Pavecerniţă se dau trei lovituri în tochiţa de fier cînd se începe rugăciunea : **Nepătată, neîntinată...,** adică prima lovitură în tochiţă se dă la primul stih al rugăciunii, a doua lovitură la al doilea stih şi a treia lovitură la stihul al treilea ;

d) La Miezonoptică se toacă numai în toaca cea mică ;

e) La Utrenie se toacă mai întîi în toaca cea mică şi apoi în toaca cea mare şi se trage clopotul întocmai ca la Vecernie.

Spre a se vesti momentele mai însemnate ale slujbei, la Cîntarea a 6-a a Canonului şi la Cîntarea a 9-a, la : **Ceea ce eşti mai cinstită...** se bate în tochiţa de fier. La doxologie se bate mai întîi în toaca cea mică de lemn, în jurul bisericii, după care se bate în toaca cea mare şi se trage clopotul, într-o singură stare, pentru a se vesti începerea Sfintei Liturghii, în cazul că Sfînta Liturghie se săvîrşeşte în continuarea Utreniei.

Dacă însă Utrenia cu Ceasul întîi s-a făcut noaptea, atunci dimineaţa se toacă în toaca cea mică şi apoi în toaca cea mare şi se trage clopotul pentru începerea Ceasului al treilea ; iar în timpul Ceasului al şaselea se bate întîi toaca cea mică, apoi toaca cea mare şi se trage clopotul pentru a se vesti începerea Sfintei Liturghii.

f) La Sfînta Liturghie, pentru a se marca anumite momente ale slujbei se obişnuieşte la unele biserici să se bată în tochiţa de fier, într-o singură stare, după vohod, cînd zice preotul : **Înţelepciune ! Drepţi !** şi tot aşa la citirea Sfintei Evanghelii ; apoi cînd se rosteşte Simbolul credinţei se loveşte de douăsprezece ori în clopot, iar cînd se cîntă : **Sfînt, Sfînt, Sfînt Domnul Savaot...** se loveşte numai de trei ori în clopot. De asemenea se obişnuieşte să se bată tochiţa de fier la cîntarea axionului.

b) La sărbători : sîmbătă seara şi duminică dimineaţa, la praznice împărăteşti şi la sfinţi cu Polieleu. — La începutul Laudelor mici : Ceasul al nouălea, Pavecerniţa şi Miezonoptica, se bate numai în toaca cea mică de lemn, în toaca manuală, iar la Ceasul al treilea şi al şaselea se bate în plus în toaca cea mare şi se trage şi clopotul, întocmai ca în zilele de rînd.

La începutul Laudelor mari, adică al Vecerniei şi al Utreniei, precum şi la începutul Sfintei Liturghii se bate întîi în toaca cea mică de lemn, în jurul bisericii, într-o singură stare, după care se bate în toaca cea mare şi se trag

clopotele în trei stări, alternativ, bătîndu-se mai întîi în toacă şi apoi trăgîndu-se clopotele.

Observaţie : La Vecernia din Duminica Sfintelor Paşti, care mai poartă denumirea de «a doua Înviere», la citirea Sfintei Evanghelii se bate cîte o dată în clopot după fiecare verset.

c) La catedrale, la mînăstiri şi la bisericile de enorie se trag clopotele cînd vine arhiereul în vizită canonică, atît la sosire, cît şi la plecarea din biserică.

d) Se trag clopotele cînd se anunţă încetarea din viaţă a unui credincios, precum şi în timpul slujbei înmormîntării, pînă la aşezarea sicriului (coşciugului) în mormînt.

De asemenea se trage clopotul la slujba Parastasului, cînd se cîntă : **Veşnica pomenire.**

La denia de Vineri seara în Săptămîna Patimilor se trag clopotele în timpul ocolirii bisericii cu sfîntul epitaf, făcîndu-se pauză atunci cînd se rostesc ecteniile.

În Sîmbăta Mare, de obicei nu se trag clopotele.

În noaptea Învierii se bate toaca şi se bat clopotele îndelung, în tot timpul ieşirii procesiunii din biserică şi pînă se începe citirea Sfintei Evanghelii.

În Săptămîna Luminată se bate toaca şi se trag clopotele în acelaşi timp, la toate serviciile religioase.

8. Materiile necesare la slujba sfinţirii bisericii, de care preotul este dator să se îngrijească dinainte

Ceară curată, patru sute de grame ; sacîz, smirnă, aloi, tămîie, răşină curată, ladăn mirositor (cîte douăzeci de grame de fiecare) ; o cutioară de argint sau de cositor, în care se aşază sfintele moaşte spre a fi introduse în sfînta masă ; două vase noi, de doi sau de trei litri fiecare, pentru apă caldă ; cîteva coale de hîrtie ; sfoară de in, curată ; un kilogram piatră marmură, pisată ; sfinte moaşte, care se iau de la antimisele vechi ; Sfîntul şi Marele Mir, de la protoierie ; un litru apă de trandafir ; patru bucăţi de săpun bun ; şase bu-

reţi de mare, noi, curaţi ; patru vase noi (lighenaşe), pentru spălat sfînta masă ; patru bucăţi de pînză albă, curată, cu care se şterge sfînta masă după ce se spală cu apă de trandafir ; patru sfinţi Evanghelişti, zugrăviţi (brodaţi ori imprimaţi) pe pînză, care se pun la cele patru colţuri ale sfintei mese (se procură de la magazinul eparhial) ; faţă de masă, nouă, curată, din pînză de in, pentru sfînta masă, ale cărei colţuri să ajungă pînă jos, avînd în cîte patru colţuri găitane subţiri sau sfori şi o altă îmbrăcăminte, care să acopere Sfînta Masă peste tot ; antimis ; candelă nouă ; untdelemn ; cămaşă cu care se îmbracă arhiereul peste odăjdii, la sfinţire ; două basmale noi, cu care se leagă arhiereul la mîini ; trei şervete sau trei panglici, cu care se încinge şi se leagă basmalele la mîinile arhiereului.

CUPRINSUL

Pagina

Cuvînt de lămurire 5
Despre împărţirea anului bisericesc şi despre cărţile de slujbă folosite de slujitorii Bisericii 11

PARTEA ÎNTÎI

RÎNDUIALA LAUDELOR BISERICEŞTI ŞI A SFINTEI LITURGHII ÎN CELE TREI PERIOADE ALE ANULUI BISERICESC

PERIOADA OCTOIHULUI

ADICĂ RÎNDUIALA SLUJBELOR LA CARE ARE PRECĂDERE OCTOIHUL

A. — Rînduiala celor şapte laude sau slujbele serviciului divin zilnic 17

1. Ceasul al nouălea 19
2. Vecernia 21
   — a) Rînduiala Vecerniei sărbătorilor săvîrşită de un singur preot, fără diacon (p. 22); — b) Rolul diaconului la Vecernia sărbătorilor (p. 29); — c) Litia (p. 31); — d) Rînduiala Vecerniei zilelor de rînd (p. 34).
3. Pavecerniţa 37
   — a) Pavecerniţa mică (p. 37); — b) Pavecerniţa mare (p. 39).
4. Miezonoptica 40
   — a) Rînduiala Miezonopticii de toate zilele (p. 40); — b) Rînduiala Miezonopticii pentru sîmbete (p. 42); — c) Miezonoptica de duminică (p. 42).
5. Utrenia 43
   — a) Rînduiala Utreniei duminicilor (p. 44); — b) Rînduiala Utreniei sărbătorilor din cursul săptămînii (praznice şi sfinţi) (p. 52); — c) Rînduiala Privegherii, cum se face în mînăstiri (p. 55); — d) Rînduiala Utreniei din zilele de rînd (p. 57).
6. Ceasurile 60
   — a) Ceasurile obişnuite (p. 60); — b) Ceasurile mari (împărăteşti) (p. 63).
7. Obedniţa 65

Pagina

B. — Rînduiala Sfintei Liturghii 67

I. — *Îndrumări generale introductive* 67

a) Întrebuinţarea celor trei Liturghii în cursul anului 67

— Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare (p. 67); — Liturghia Darurilor mai înainte sfinţite (p. 68); — Liturghia Sfîntului Ioan Gură de Aur (p. 68).

b) Zile aliturgice (fără Liturghie) 69

c) Unicitatea Liturghiei în zilele liturgice 70

d) Timpul săvîrşirii Sfintei Liturghii 70

e) Lucrurile trebuitoare pentru slujirea Sfintei Liturghii 71

f) Pregătirea slujitorilor pentru săvîrşirea Sfintei Liturghii 72

II. — *Rînduiala Liturghiei Sfîntului Ioan Gură de Aur* . . 74

1. Liturghia săvîrşită de un singur preot (fără diacon) 74

— a) Proscomidia (p. 74); — b) Liturghia propriu-zisă (p. 79).

2. Rînduiala Liturghiei săvîrşită de un preot cu diacon 92

3. Rînduiala Liturghiei săvîrşită în sobor de preoţi fără diaconi 92

— a) Protia în sobor (p. 92); — b) Numărul preoţilor care slujesc în sobor (p. 93); — c) Rînduiala slujbei în sobor de preoţi fără diaconi (p. 94).

4. Rînduiala Liturghiei săvîrşită în sobor de preoţi cu diaconi 101

— Rolul diaconilor la Liturghia în sobor (p. 101).

III. — *Îndrumări privitoare la Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare* 104

C. — Reguli speciale pentru perioada Octoihului 107

1. Pentru cazurile cînd sărbătoarea unui sfînt cu polieleu ori cu priveghere cade duminica 107

— a) În afară de serbare, adică după odovania unui praznic împărătesc sau a unui praznic în cinstea Maicii Domnului (p. 107): — La Vecernie (p. 107); — La Utrenie (p. 108); — La Liturghie (p. 109).

2. Pentru cazurile cînd sărbătoarea unui sfînt cu polieleu ori cu priveghere cade duminica 110

— b) Înăuntru serbării, adică în timpul duratei unui praznic împărătesc sau al unui praznic al Maicii Domnului (de la data praznicului pînă la odovania lui) (p. 110): — La Vecernie (p. 110); — La Utrenie (p. 110); — La Liturghie (p. 111).

3. Pentru cazurile cînd sărbătoarea unui sfînt cu stihirile pe şase ori cu doxologie mare cade duminica 112

— La Vecernie (p. 112); — La Utrenie (p. 112); — La Liturghie (p. 113).

4. Duminicile sfinţilor Părinţi şi ale sfinţilor Strămoşi . . 113

Pagina

PERIOADA TRIODULUI

ADICĂ RÎNDUIALA SLUJBELOR LA CARE ARE PRECĂDERE TRIODUL

I. — Îndrumări generale (introductive) despre durata acestei perioade (cărţile folosite în cursul ei, veşmintele preoţeşti şi ale bisericii, generalităţi despre slujbele din acest timp) 115

II. — Rînduiala slujbelor din timpul de pregătire a Postului Mare 121

1. Duminica Vameşului şi a Fariseului 121
— La Vecernie (p. 121); — La Utrenie (p. 122); — La Liturghie (p. 123).

2. Duminica Fiului risipitor 123
— La Vecernie (p. 123); — La Utrenie (p. 124); — La Liturghie (p. 124).

3. Sîmbăta lăsatului sec de carne (a morţilor sau moşii de iarnă) 125
— La Vecernie (p. 125); — La Utrenie (p. 125); — La Liturghie (p. 126).

4. Duminica lăsatului sec de carne (a Înfricoşătoarei judecăţi) 127
— La Vecernie (p. 127); — La Utrenie (p. 127); — La Liturghie (p. 128).

5. Miercuri şi Vineri din săptămîna lăsatului sec de brînză 128
— Marţi seara la Vecernie (p. 128); — Miezonoptica (p. 129); — Miercuri dimineaţa la Utrenie (p. 129); — Ceasurile (p. 130—131); — Joi dimineaţa la Utrenie (p. 131); — Joi seara la Vecernie (p. 131); — Vineri dimineaţa la Utrenie (p. 132).

6. Sîmbăta lăsatului sec de brînză 132
— Vecernia de vineri seara (p. 132); — Sîmbătă dimineaţa la Utrenie (p. 133).

7. Duminica lăsatului sec de brînză (a Izgonirii lui Adam din rai) 133
— La Vecernie (p. 133); — La Utrenie (p. 134).

III. — Postul Mare 134

1. Săptămîna întîi din Postul Mare 134
— a) Duminica lăsatului sec de brînză, seara la Vecernie (p. 134). — b) Luni, marţi şi joi din săptămîna întîi a Postului Mare: dimineaţa la Miezonoptică (p. 136); — La Utrenie (p. 136); — La Ceasurile întîi, al treilea, al şaselea şi al nouălea (p. 139); — La Obedniţă şi la Vecernie (p. 139). — c) Luni, marţi şi joi în săptămîna întîi din Postul Mare (p. 140): — Seara la Pavecerniţa mare (p. 140). — d) Miercuri şi vineri în Săptămîna întîi din Postul Mare: —

Pagina

dimineața la Utrenie (p. 140); — La Liturghia Darurilor mai înainte sfințite unită cu Vecernia (p. 140). — e) Sîmbăta sfîntului Teodor (p. 147): — La Vecernie (p. 147); — La Utrenie (p. 148); — La Liturghie (p. 148). — f) Duminica întîi din Postul Mare (a Ortodoxiei): — Sîmbătă seara la Vecernie (p. 149); — Duminică dimineața la Utrenie (p. 149); — La Liturghie (p. 150).

2. Săptămîna a doua din Postul Mare 150
— Duminică seara la Vecernie (p. 150); *Sîmbăta săptămînii a doua* din Postul Mare: La Vecernie (p. 150); — La Utrenie (p. 150); — La Liturghie (p. 151).

3. Săptămînile a doua, a treia, a patra și a cincea din Postul Mare 152
— a) *Duminica a doua* din Postul Mare (a Sfîntului Grigorie Palama): — Sîmbătă seara la Vecernie (p. 152); — Duminică dimineața la Utrenie (p. 152); — La Liturghie (p. 153). — b) *Duminica a treia* din Postul Mare (Închinarea Cinstitei și de viață făcătoarei Cruci): — Sîmbătă seara la Vecernie (p. 153); — Rînduiala pregătirii Sfintei Cruci pentru scoaterea de a doua zi (p. 153); — Duminică dimineața la Utrenie (p. 154); — La Liturghie (p. 155). — c) *Miercuri în săptămîna a patra* din Postul Mare (înjumătățirea Postului): — Marți seara la Vecernie (p. 156); — Miercuri dimineața, la Utrenie (p. 156). — d) *Duminica a patra* din Postul Mare (a sfîntului Ioan Scărarul): — Sîmbătă seara la Vecernie (p. 157); — Duminică dimineața la Utrenie (p. 158); — La Liturghie. — e) *Miercuri în Săptămîna a cincea* din Postul Mare *(Denia Canonului cel Mare)* (p. 158). — f) *Vineri în Săptămîna a cincea* din Postul Mare *(Denia Acatistului Bunăvestirii* (p. 159). — g) *Duminica a cincea* din Postul Mare *(a Cuvioasei Maria Egipteanca)* (p. 160).

4. Sîmbăta lui Lazăr (a Floriilor) 161
— Vineri la Pavecerniță mare (p. 161); — Sîmbătă dimineața la Miezonoptică (p. 161).

5. Duminica a șasea din Postul Mare (a Floriilor) 162

IV.— Săptămîna Sfintelor Patimi 163

a) *În Duminica Floriilor, seara,* la Vecernie 163
b) *Denia* din Duminica Floriilor 163
c) *Luni, marți și miercuri* dimineața 164
d) Rînduiala citirii *stîlpilor Evangheliilor* 164
e) Luni dimineața 165
f) Luni seara 165
g) Marți dimineața 165
h) Miercuri dimineața 165
i) În Sfînta și Marea *Joi dimineața* 166
j) În sfînta și Marea Joi seara (Denia citirii celor 12 Evanghelii 167

Pagina

k) Vineri dimineața 169
l) În Sfînta și Marea Vineri seara (Slujba Utreniei Sîmbetei celei mari și *slujba Prohodului* 170
m) În Sfînta și Marea zi *Sîmbătă, dimineața* 172

PERIOADA PENTICOSTARULUI

ADICĂ RÎNDUIALA SLUJBELOR LA CARE ARE PRECĂDERE PENTICOSTARUL

Îndrumări generale 174

I. — Rînduiala slujbelor din Săptămîna Luminată 177

1. Rînduiala slujbelor din Duminica Sfintelor Paști . . . 177
— a) Utrenia (slujba Învierii) (p. 177); — b) Sfînta Liturghie (din Duminica Paștilor (p. 184).

2. În Sfînta și Marea Luni din Săptămîna Luminată . . . 187
— a) Rînduiala Vecerniei (a doua Înviere) (p. 187); — b) Luni dimineața, la Utrenie (p. 188); — c) La Liturghie (p. 189).

3. În Sfînta și Marea Marți din Săptămîna Luminată . . . 189
— a) Luni seara, la Vecernie (p. 189); — b) Marți dimineața, la Utrenie (p. 189).

4. Vineri dimineața (Izvorul Tămăduirii) 189

5. Duminica Tomii 190
— a) Sîmbătă seara, la Vecernie (p. 190); — b) Duminică dimineața, la Utrenie (p. 191); — c) La Liturghie (p. 192).

II. — Rînduiala slujbelor din Săptămîna a doua după Paști. 193
— a) În *Duminica Tomii, seara* la Vecernie (p. 193); *Rînduiala troparelor la vecernii* din zilele de peste săptămînă în perioada Penticostarului (p. 194); — b) Luni dimineața, la Utrenie (p. 195); — c) La Liturghie (p. 197); — *Rînduiala troparelor la Utrenia* din zilele de peste săptămînă în perioada Penticostarului (p. 198); — Rînduiala slujbei pentru cazurile cînd în duminicile din perioada Penticostarului se prăznuiește *un sfînt cu Polieleu* (p. 199): — Sîmbătă seara la Vecernie (p. 199); Duminică dimineața la Utrenie (p. 199); — La Liturghie (p. 200).

III. — Slujbele din celelalte duminici și praznice din perioada Penticostarului 201

1. Duminica a treia după Paști (a Sfintelor Mironosițe și a dreptului Iosif) 201
— a) Sîmbătă seara, la Vecernie (p. 201); — b) Duminică dimineața, la Utrenie (p. 201); — c) La Liturghie (p. 202).

Pagina

2. Duminica a patra după Paşti (a Slăbănogului) 203
— a) Sîmbătă seara, la Vecernie (p. 203); — b) Duminică dimineaţa, la Utrenie (p. 203); — c) La Liturghie (p. 204).

3. Miercuri în săptămîna a patra după Paşti: Înjumătăţirea praznicului Cincizecimii 204
— a) Marţi seara, la Vecernie (p. 204); — b) Miercuri dimineaţa, la Utrenie (p. 205); — c) La Liturghie (p. 206).

4. Duminica a cincea după Paşti (a Samarinencii) 206
— a) Sîmbătă seara, la Vecernie (p. 206); — b) Duminică dimineaţa, la Utrenie (p. 206); — b) La Liturghie (p. 206).

5. Miercuri, în săptămîna a cincea după Paşti (Odovania Înjumătăţirii praznicului) 207
— a) Marţi seara, la Vecernie (p. 207); — b) Miercuri dimineaţa, la Utrenie (p. 207); — c) La Liturghie (p. 207).

6. Duminica a şasea după Paşti (a Orbului) 207
— a) Sîmbătă seara, la Vecernie (p. 207); — b) Duminică dimineaţa, la Utrenie (p. 207); — c) La Liturghie (p. 207).

7. Miercuri, în săptămîna a şasea după Paşti (Odovania praznicului Sfintelor Paşti) 208
— a) Marţi seara, la Vecernie (p. 208); — b) Miercuri dimineaţa, la Utrenie (p. 209); — c) La Liturghie (p. 210).

8. Joi, în săptămîna a şasea după Paşti (Înălţarea Domnului) 210
— a) Miercuri seara, la Vecernie (p. 210); — b) Joi dimineaţa, la Utrenie (p. 211); — c) La Liturghie (p. 212).

9. Duminica a şaptea după Paşti (a celor 318 sfinţi părinţi de la Soborul I Ecumenic de la Niceea) 212
— a) Sîmbătă seara, la Vecernie (p. 212); — b) Duminică dimineaţa, la Utrenie (p. 213); — c) La Liturghie (p. 214).

10. Vineri, în săptămîna a şaptea după Paşti (Odovania praznicului Înălţării Domnului) 214
— a) Joi seara, la Vecernie (p. 214); — b) La Liturghie (p. 215).

11. Sîmbătă, în săptămîna a şaptea după Paşti (Sîmbăta morţilor) 215

12. Duminica Pogorîrii Duhului Sfînt (a Cincizecimii sau a Rusaliilor) 215
— a) Sîmbătă seara, la Vecernie (p. 215); — b) Duminică dimineaţa, la Utrenie (p. 216); — c) La Liturghie (p. 216).

13. Luni, a doua zi după Rusalii (Sfînta Treime) 216
— a) Duminică, la Vecernie: slujba plecării genunchilor (p. 216); — b) Luni dimineaţa, la Utrenie (p. 217); — c) La Liturghie (p. 217).

Pagina

14. Sîmbătă, după Cincizecime (Odovania praznicului Pogorîrii Duhului Sfînt) 218
— a) Vineri, la Vecernie (p. 218); — b) Sîmbătă, la Utrenie (p. 218); — c) La Liturghie (p. 218).

15. Duminica Tuturor Sfinților 218
— a) Sîmbătă, la Vecernie (p. 218); — b) Duminică, la Utrenie (p. 219); — c) La Liturghie (p. 219).

PARTEA A DOUA

RÎNDUIALA SFINTELOR TAINE ȘI A IERURGIILOR BISERICEȘTI MAI IMPORTANTE

A. — Slujbele Sfintelor Taine și ale ierurgiilor legate de ele 223

1. Săvîrșirea Sfintelor Taine a *Botezului* și a *Ungerii* cu *Sfîntul Mir* 223
— a) *Rînduieli premergătoare Botezului:* Rînduiala în ziua întîi la femeia lehuză (p. 223); — Rînduiala în a opta zi după naștere (p. 224). — Rînduiala la însemnarea pruncului, cînd se pune numele (p. 224).
— b) *Rînduiala Sfîntului Botez și a Ungerii cu Sfîntul Mir:* — Botezul săvîrșit în condiții normale (p. 225); — Rînduiala Ungerii cu Sfîntul Mir (p. 227); — Rînduiala Sfîntului Botez pe scurt, în condiții excepționale (p. 228); — Botezul adulților (p. 229); — Rînduiala Ungerii cu Sfîntul Mir pentru cei ce vin la dreapta credință din confesiuni creștine în care au primit botez valabil (p. 230).
— c) *Alte ierurgii legate de săvîrșirea Sfintelor Taine a Botezului și a Ungerii cu Sfîntul Mir* (p. 231): — Rînduiala ce se săvîrșește după 40 de zile femeii care a născut și pruncului născut (p. 231); — Rînduiala pentru femeia care a născut pruncul mort (p. 231).

2. Rînduiala *Sfintei Taine a Mărturisirii* sau a Spovedaniei 232

3. Rînduiala *Împărtășirii* 233
— a) Rînduiala împărtășirii în condiții normale (în cadrul Sfintei Liturghii) (p. 233); — b) Împărtășirea grabnică a celor bolnavi (p. 234).

4. Rînduiala săvîrșirii Sfintei *Taine a cununiei* 236
— a) Timpul săvîrșirii (p. 236); — b) Rînduiala slujbei Logodnei (p. 236); — c) Rînduiala slujbei Cununiei (p. 237); — d) Rugăciunea în a opta zi după Cununie (p. 239); — e) Slujba la a doua nuntă (p. 240); — f) «Nunta de argint», «nunta de aur» (p. 240).

5. Îndrumări privitoare la săvîrșirea *Tainei Sfîntului Maslu* 241

Pagina

6. Rînduiala săvîrşirii *Sfintei Taine a Preoţiei* şi a hirotesiilor legate de această Taină 242
— Timpul săvîrşirii (p. 242). — Hirotesiile premergătoare hirotonirii în diacon (p. 242): — a) *Hirotesia citeţului şi a cîntăreţului* (p. 242); — b) *Hirotesia ipodiaconului* (p. 243); — c) *Rînduiala hirotoniei în diacon* (p. 244); — *Rînduiala hirotoniei în preot* (p. 246). — Rînduiala hirotesiei de *duhovnic* şi a hirotesiilor pentru ranguri onorifice şi pentru funcţii administrative bisericeşti (p. 247): — a) Hirotesia duhovnicului (p. 247); — b) Hirotesia arhidiaconului, sachelarului, marelui econom, protosincelului, arhimandritului, eclesiarhului şi a economului mînăstirii (p. 248).

B. — Rînduiala săvîrşirii ierurgiilor bisericeşti mai de seamă în viaţa creştinilor. 249

1. Rînduiala *Tedeumului* 249
— a) Tedeumul la Anul nou (p. 249); — b) Rînduiala celorlalte Tedeumuri (p. 251); — c) Dacă la săvîrşirea Tedeumului asistă şi arhiereul (p. 251).
2. Rînduiala *Acatistului* 252
3. Rînduiala *Paraclisului preasfintei Născătoarei de Dumnezeu* 253
4. Rînduiala *Sfinţirii apei* 254
— a) Sfinţirea cea mare a apei (p. 254); — b) Sfinţirea cea mică a apei (Sfeştania) (p. 256); — c) Sfinţirea cea mică a apei în Săptămîna Luminată (p. 258).
5. *Ierurgii în legătură cu traiul creştinului* 259
— a) Rînduiala sfinţirii unei *temelii de casă* (p. 259); — b) Rînduiala *binecuvîntării unei case noi* (p. 260); — c) Rînduiala ce se face înainte de a se începe săparea unei *fîntîni* (p. 261); — d) Rînduiala ce se face la *fîntîna cea nouă*, după terminarea construirii ei (p. 262).
6. Ierurgii în legătură cu sfîrşitul creştinului 262
1. *Rînduieli premergătoare înmormîntării* 262
— a) Slujba la ieşirea cu greu a sufletului (p. 262); — b) Rînduiala ce se săvîrşeşte îndată după moartea cuiva (panihida) (p. 263); — c) Citirea stîlpilor (p. 263); — d) Citirea Psaltirii (p. 264).
2. *Rînduiala slujbei înmormîntării* 265
— a) Rînduiala *înmormîntării mirenilor* (bărbaţi şi femei) (p. 265); — b) Rînduiala înmormîntării *pruncilor* (p. 267); — c) Rînduiala înmormîntării ce se face la *Sfintele Paşti şi în toată Săptămîna Luminată* (p. 268); — d) Rînduiala *înmormîntării preoţilor şi a diaconilor* de mir (p. 269); — e) Rînduiala înmormîntării *călugărilor* (p. 269); — f) Îndrumări pentru înmormîntarea *sinucigaşilor* (p. 269).

Pagina

3. Rînduieli pentru pomenirea individuală a morților după înmormîntare 270
— a) Termenele îndătinate pentru pomenirea morților (soroacele) (p. 270); — b) Rînduiala *Panehidei* (p. 270); — c) Rînduiala *Parastasului* (p. 271); — d) Alte rînduieli pentru cei răposați: — Ridicarea *Panaghiei* (p. 272); — Binecuvîntarea și *sfințirea crucii* ce se așează la mormînt (p. 273).
4. Sărindarele: 273
— a) Sărindarul individual (p. 273); — b) Sărindarul de obște (p. 274).
5. Rugăciuni izolate din Molitfelnic, pentru diferite trebuințe 275

ÎNDRUMĂRI SPECIALE PENTRU UNELE AMĂNUNTE DE TIPIC ȘI DE PRACTICA LITURGICA

1. Despre Otpusturi (apolise) 276
— a) Formula dezvoltată de introducere a otpustului (p. 276); — b) Formula prescurtată de introducere a otpustului (p. 277); — c) Otpustul mic (p. 277); — d) Otpustul mare (p. 277); — e) Otpusturile speciale (p. 278).
2. Folosirea veșmintelor preoțești și diaconești la diferite slujbe bisericești 280
3. Cădirile sau tămîierile 282
4. Deschiderea și închiderea dverei 286
5. Deschiderea și închiderea ușilor împărătești 287
6. Aprinderea lumînărilor și a candelelor la sfintele slujbe 288
7. Toaca și clopotul 290
8. Materiile necesare la slujba sfințirii bisericii, de care este dator să se îngrijească dinainte 292

Cuprinsul 294